

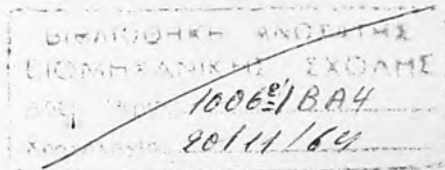
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Τ. ΚΟΛΙΑ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

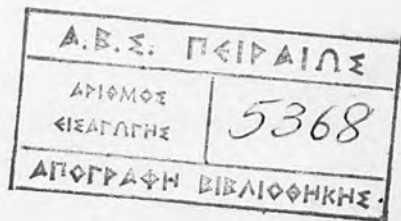

ΑΘΗΝΑΙ
1964

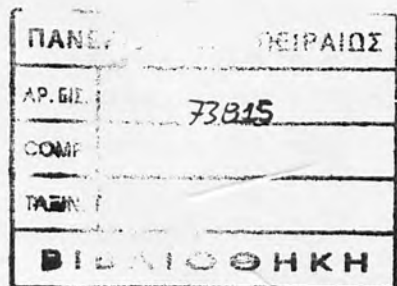
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Τ. ΚΟΛΙΑ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

✱

00173815

ΑΘΗΝΑΙ
1964

Μ Ε Ρ Ο Σ Ι

Κεφάλαιον Α΄

Σκοπός τῆς δημοσίας οἰκονομίας.

1. Γενικά.

Τό κράτος εἶναι ὁ ἀπαραίτητος συντελεστής ἄνευ τοῦ ὁποίου δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξη κοινωνική εὐημερία, κοινωνική πρόοδος. Μέσω τῆς εἰς κράτος ὀργανωμένης κοινωνίας καί χάρις εἰς τήν κρατικήν δρᾶσιν ἐξασφαλίζεται καί ἀναπτύσσεται ἡ ἰδιωτική οἰκονομία καί βελτιοῦται τό βιοτικόν ἐπίπεδον τῶν καθ' ἕνα ἄτομων. Συνεπῶς τό κράτος ὡς νομικόν πρόσωπον καί ἐκπρόσωπος τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν, ἔχει νά πραγματοποιήσῃ ὀρισμένους σκοπούς πολιτικούς, κοινωνικούς, οἰκονομικούς. Ἡ πολιτική ὀργάνωσις τοῦ κράτους ἀποτελεῖ τήν βάσιν διά τήν ἄσκησιν τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς καί δημοσιονομικῆς δράσεως αὐτοῦ. Διά τῆς ἐπεμβάσεώς του εἰς τήν οἰκονομικήν καί κοινωνικήν ζωὴν ἐπηρεάζει καί πολλάκις κατευθύνει τήν ἰδιωτικήν οἰκονομίαν μέ κριτήριον τό κοινωνικόν συμφέρον. Τό σύνολον τῶν μέτρων διά τῶν ὁποίων τό κράτος ἐπεμβαίνει εἰς τήν κοινωνικήν οἰκονομίαν ἀποτελεῖ τήν οἰκονομικήν αὐτοῦ πολιτικήν.

Τό κράτος διά ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τήν ἀποστολήν του καί πραγματοποιήσῃ τοὺς παρ' αὐτοῦ ἐπιδιωκόμενους σκοπούς, ἔχει ἀνάγκην οἰκονομικῶν μέσων, διά τῶν ὁποί-

ων θά καλυφθοῦν αἱ ἐκ τῆς δράσεώς του προκαλούμεναι δαπάναι. Οἱ ἐπιδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ κράτους σκοποὶ καθημερινῶς ἀυξάνουν, ἀφορῶσι δὲ κυρίως, τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης, τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ὑγείαν διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας, τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀύξησης τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐξύψωσης τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, ὡς καὶ τὴν λῆψιν παντός μέτρου συντελοῦντος εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ζωῆς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς τῶν ἐν τῷ κράτει βιούτων.

Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν ἀπαίτοῦνται δαπάναι. Πρὸς τοῦτο ἀναγκάζεται τὸ κράτος νὰ μεταβληθῆ εἰς δρῶσαν οἰκονομικὴν μονάδα, πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν πόρων ἐκ τῶν ὁποίων θά πληρωθοῦν οἱ εἰς αὐτὸ ὑπηρετοῦντες ὑπάλληλοι καὶ ἐργάται καὶ λοιπαὶ δαπάναι διοικήσεως, αἱ τοιαῦται διὰ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἐθνικὴν ἄμυναν, δημοσίαν ἐκπαίδευσιν καὶ ἐν γένει διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν λοιπῶν κρατικῶν σκοπῶν. Ἡ οἰκονομικὴ δρᾶσις τοῦ κράτους πρέπει νὰ γίνεται ἐπὶ τῆ βάσει τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ δυνατοῦ μεγίστου ἀποτελέσματος δηλ. διὰ τῆς ἐλαχίστης θυσίας ἐπίτευξις μεγαλύτερας ὠφελείας.

Ἡ δημοσία οἰκονομία ἐξευρίσκει τὰ οἰκονομικὰ μέσα οὐχὶ κατὰ κανόνα ὅπως ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοιούτων ἐκ τῶν πραγματοποιηθέντων ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἐνέργεια αὐτῆ τοῦ κράτους τῆς ἐξευρέσεως ἐσόδων ἀφ' ἐνός καὶ τῆς διαθέσεως τούτων πρὸς κά-

λυφιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν ἀφ' ἑτέρου, ἀποτελεῖ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους. Ἡ δημοσία οἰκονομία περιλαμβάνει πάσας τὰς οἰκονομικὰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν καὶ διάθεσιν τῶν οἰκονομικῶν μέσων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Ἡ δημοσία οἰκονομία συνεπῶς πρέπει νὰ σταθμίση καὶ καθορίσῃ τὴν ἔκτασιν τῆς κρατικῆς δράσεως. Αὕτη δεῖν νὰ ὑποδείξῃ τὰ πρὸς κάλυφιν τῆς δράσεως τῆς ἀναγκαιουῦντα οἰκονομικὰ μέσα, εἴαν ταῦτα δεῖν νὰ προέρχωνται ἐκ τῆς ἰδιωτικοοικονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους ἢ ἐκ καταναγκαστικῶν εἰσφορῶν τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν δηλ. φόρων. Ἡ δημοσία οἰκονομία ὀφείλει περαιτέρω, νὰ μελετήσῃ καὶ συγκρίνη τὴν προκύπτουσαν ὠφέλειαν, διὰ τὴν ὀλότητα, ἐκ τῆς δράσεως τοῦ κράτους, πρὸς τὸ ἐπιβαλλόμενον βάρος ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Πρέπει πάντοτε νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν, τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως ὀρθῆς ἀναλογίας, μεταξὺ τῆς ὠφελείας ἢ ὁποῖα προκύπτει διὰ τὴν ὀλότητα ἐκ τῆς δημιουργίας καὶ πραγματοποιήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ τοῦ προκύπτοντος βάρους διὰ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ ἐπίτευξις τῆς τοιαύτης ἰσορροπίας ἐκασφαλίζεται διὰ τῆς καταρτίσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἑνὸς ὀρθοῦ συστήματος δημοσίων δαπανῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἑνὸς καταλλήλου συστήματος πορισμοῦ τῶν δημοσίων ἐσόδων.

Εἰς τοῦτο ἔγκνεται ἡ ἀποστολή τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς δημοσι-οικονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τῆς οἰκονομικῆς ταύτης ἰσορροπίας προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἡ ἱκανοποίησις τῶν τε κρατικῶν ἀναγκῶν

καί τῶν ἰδιωτικῶν τοιούτων πραγματοποιεῖται ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς χώρας. Ἐφ' ὅσον τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα θά χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ συνόλου τῶν ἀναγκῶν εἶναι περιωρισμένα, πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἡ ὀρθὴ κατανομή των, διὰ νὰ ἐξασφαλίζεται τὸ μεγαλύτερον ὄφελος, διὰ τῆς καλύψεως ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων συλλογικῶν καὶ ἰδιωτικῶν ἀναγκῶν. Ἡ ἀρμονικὴ ρυθμίσις τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν συναγώνιζομένων ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἀναγκῶν, εἶναι προϋπόθεσις τῆς ὑπάρξεως μιᾶς εὐνοημένης κοινωνίας.

Ὅπως εἰς ἐκάστην οἰκονομικὴν μονάδα ἰσχύει ἡ ἀρχή, βάσει τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ἡ ἐπίτευξις τοῦ μεγίστου δυνατοῦ ἀποτελέσματος διὰ τῆς ἐλαχίστης θυσίας, οὕτω καὶ ἡ δημοσία οἰκονομία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἢ ὁποῖα συνίσταται εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας, μέ ὅσον τὸ δυνατόν μικροτέραν θυσίαν τῶν καθ' ἕνα στα ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων αὕτη πορίζεται τὰ ἔσοδά της. Τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν ἐνεργειῶν τοῦ κράτους, αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν δημοσιονομικὴν δρᾶσιν αὐτοῦ, πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ μεγίστη κοινωνικὴ ὠφέλεια. Πρὸς τοῦτο ἡ ὀριακὴ χρησιμότης ἀπασῶν τῶν ἐπὶ μέρος δαπανῶν τοῦ δημοσίου πρέπει νὰ εἶναι ἴση διὰ τὸ σύνολον, εἰς τρόπον ὥστε ὅλαι αἰ δαπάναι νὰ εὐρίσκωνται μεταξύ των εἰς ἀρμονικὴν σχέσιν καὶ ἢ ἐκ τούτων ὠφέλεια τοῦ συνόλου νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν ἢ μεγίστη. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ κράτος πρέπει νὰ πραγματοποιῇ ἔξοδα μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, καθ' ὃ ἢ ἐκ μιᾶς περαιτέρω αὐξήσεως αὐτῶν προκαλουμένη ὠφέλεια τοῦ συνόλου ἀνατρέπεται ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ζημίας ἢ ὁποῖα προκαλεῖται ἐκ τῆς ἀνάγκης ἀντιστοίχου αὐξήσεως τῶν ἐσόδων. Διότι μό-

νον ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἡ ἰσορροπία αὕτη ἐπιτυγχάνεται ἡ
μεγίστη κοινωνική ὠφέλεια. /

Ἐρωτᾶται ὅμως τί ἐννοοῦμεν ὅταν λέγομεν ἀρχὴ τῆς
μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας; Ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις
τοῦ κράτους ἢ τῶν ἄλλων ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου (Δῆ-
μοι-Κοινότητες-ὀργανισμοὶ εἰς οὓς ἔχει δοθῆ ἢ δυνατότης
ἐπιβολῆς κοινωνικῶν εἰσφορῶν εἰς βάρος τῶν πολιτῶν) ἔ-
χει ὡς ἐπακόλουθον τὴν μεταβίβασιν ἀγοραστικῆς δυνάμεως,
κυρίως μέσῳ τῆς φορολογίας, ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομί-
αν εἰς τὴν δημοσίαν τοιαύτην καὶ ἐπαναφορὰν ταύτης μέσῳ
τῶν δημοσίων δαπανῶν εἰς τοὺς ἰδιώτας, οὐχὶ εἰς ἐκεῖνα
ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀφηρέθη αὕτη, ἀλλὰ εἰς ἄλλα κοινωνικά
στρώματα. Συνεπῶς βλέπομεν ὅτι λαμβάνουν χώραν μετατο-
πίσεις τοῦ παραγομένου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἢ τοῦ ὑπάρ-
χοντος κεφαλαίου μεταξύ τῶν ἰδιωτῶν τῶν διαφόρων κοινω-
νικῶν τάξεων. Αἱ μετατοπίσεις αὗται εἶναι πράγματι κοι-
νωνικῶς ὠφέλιμοι ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεως.

α) Διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ὑπὸ τοῦ κράτους μέρους τοῦ πραγ-
ματοποιουμένου εἰσοδήματος ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἢ εἰς σπανι-
ας περιπτώσεις καὶ μέρος τῆς παρ' αὐτῶν κατεχομένης πε-
ριουσίας, ἐπιτυγχάνονται πλείονες σκοποὶ. Διὰ τῶν ἐσό-
δων αὐτῶν ἐξασφαλίζεται ἡ ὀλότης κατὰ τῶν πάσης φύσεως
ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν κινδύνων. Μέσῳ τούτων λειτουργ-
οῦν τὰ δικαστήρια καὶ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη, λαμβά-
νεται μέριμνα διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν, τὴν ἐκπαίδευσιν
καὶ πάσης ἄλλης μορφῆς κοινωνικῆν πρόνοιαν. Ἡ δημοσία
οἰκονομία συνεπῶς ἐπιβάλλουσα μεγαλύτερα βάρη εἰς τὰ
οἰκονομικῶς ἰσχυρότερα μέλη τῆς κοινωνίας, διὰ νὰ πα-

ράσχη ὠφελίμους ὑπηρεσίας καί ἀπολαύσεις εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀδυνατάτους κοινωνικὰς τάξεις, αἱ ὁποῖαι ἀδυνατοῦν νά ἱκανοποιήσουν ταύτας ἐξ ἰδίων μέσων, ἀσκεῖ ὠφέλιμον λειτουργίαν.

β) Μέσφ τῶν δημοσίων ἐσόδων ἐπιτυγχάνεται ὑπό τοῦ κράτους ἡ χάραξις γενικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς πρὸς ὄφελος ὄχι μόνον τοῦ συνόλου ἀλλὰ καί τῶν καθ' ἕναστα οἰκονομούντων προσώπων. Διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων παραγωγικῶν μονάδων, διὰ τῆς κατασκευῆς δημοσίων ἔργων, διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν μέσων μεταφορῶν κλπ., ἐπιτυγχάνεται ὄχι μόνον ἡ αὔξησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἀλλὰ καί ἡ τοιαύτη τῶν καθ' ἕναστα ἀτόμων.

γ) Τά δημόσια ἔσοδα εἰς τὴν σύγχρονον ὀργάνωσιν τοῦ κράτους ἐπιδιώκουν καί ἐπιτυγχάνουν ἐν μέρει καί τὴν ἀνακατανομήν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξύ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν στρωμάτων. Τὸ κράτος φορολογεῖ κατὰ κανόνα μέ ὑψηλοῦς φορολογικοῦς συντελεστὰς τὰ μέλη τῆς κοινωνίας τὰ πραγματοποιοῦντα καί διαθέτοντα μεγάλα εἰσοδήματα. Τὸ ἀφαιρούμενον εἰσόδημα ὑπό τοῦ κράτους, διατίθεται μέσφ τῶν δημοσίων δαπανῶν πρὸς ἱκανοποίησιν διαφόρων ἀναγκῶν εἰς ἕτερα κοινωνικά στρώματα κατὰ κανόνα τὰ πενέστερα. Ἡ μετατόπισις αὕτη τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ὑπὲρ τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενεστερῶν καί εἰς βάρος τῶν οἰκονομικῶν ἰσχυροτέρων εἶναι κοινωνικῶς ὠφέλιμος.

Ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἑνός ἢ καί πλειόνων τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν δηλ. τὴν διατήρησιν καί συνεχῆ ἀνάπτυξιν τοῦ κράτους, τὴν βελτίωσιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καί τὴν μείωσιν

τοῦ βαθμοῦ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας, εἰς τὴν πραγματοποίησιν τουτέστι τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Ἡ δημοσία οἰκονομία, ἐν κατακλειδί, ὀφείλει ν' ἀποβλέπη εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ συμφέροντος τῆς ὀλότητος. Ἡ ὀλότης εἶναι ὁ φορεὺς τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ τὸ κράτος ἀποτελεῖ τὴν νομικὴν ὀργάνωσιν τῆς ὀλότητος.

2. Δ η μ ο σ ί α ο ἰ κ ο ν ο μ ί α καὶ ἰ δ ι ω - τ ι κ ῆ ο ἰ κ ο ν ο μ ί α .

Ἡ δημοσία οἰκονομία συγκρινομένη πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν τοιαύτην, ἐμφανίζει ὁμοιότητας, διαφορὰς καὶ ἀλληλεξαρτήσεις.

Ὁμοιότητες ὑπάρχουν μεταξύ τῶν δύο τούτων οἰκονομιῶν εἰς τὸ ὅτι ἀμφότεραι εἶναι θεσμοὶ δημιουργικοί πρὸς ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν. Καὶ αἱ δύο εἶναι οἰκονομικαὶ μονάδες καὶ φέρουν τὸν γενικὸν χαρακτῆρα ἐκάστης οἰκονομίας, ὁ ὁποῖος συνίσταται εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν ἀπαιτουμένων ὑλικῶν μέσων διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ἀμφότεραι προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξιν κύνιλου προσώπων, τὸν ὁποῖον περιλαμβάνουν καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποῖου βασίζονται. Ἀμφότεραι στηρίζονται ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἐπιδιώκεται ἡ ἐπίτευξις τοῦ μεγίστου ἀποτελέσματος διὰ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἐλαχίστης θυσίας. Τόσον ἡ δημοσία οἰκονομία ὅσον καὶ ἡ ἰδιωτικὴ λειτουργοῦν ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος τὸ ὁποῖον διαλαμβάνει τὰ μέλλοντα νὰ πραγματοποιηθῶν ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἐκάστης διαχειριστικῆς περιόδου (προϋπολογισμοῦ).

Διαφορά: Αἱ μεταξύ τῶν δύο τούτων οἰκονομιῶν ὑφιστάμεναι διαφοραὶ εἶναι περισσότεραι ἀπὸ τᾶς ὁμοιότητος. Διαφορὰ ὑ-
πάρχει ὡς πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον παρ' ἐκάστης οἰκονομίας
σκοπὸν. Ἡ δημοσία οἰκονομία ἱκανοποιεῖ ἀνάγκας τῆς ὁλό-
τητος, αὗται εἶναι ἀνάγκαι γενικαί, ἀπρόσωποι, ἀποκλειστι-
κοῦ χαρακτῆρος, ἀνάγκαι αἱ ὁποῖαι ἀνακύπτουν ἀπὸ τοῦς μέ-
την ὑπαρξίν τοῦ κράτους συνδυασμένους σκοποῦς τῆς διατηρή-
σεως, ἀναπτύξεως καὶ βελτιώσεως τῆς κοινωνίας.

Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία ἀντιθέτως ἱκανοποιεῖ ἀτομικὰς
ἀνάγκας τοῦ προσώπου ὑλιστικοῦ περιεχομένου.

Ὑφίστανται ὅμως ὠρισμένοι ἀνάγκαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι μικτοῦ χαρακτῆρος καὶ αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε μὲν ἱκανοποιοῦνται ὑπὸ τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς τοιαύτης. Ἐκ τῶν ἀναγκῶν τούτων ἡ δημοσία οἰκονομία ἱκανοποιεῖ τὰς θεωρουμένας ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς σπουδαιοτέρας, ἐνῶ ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία τὰς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης κρινομένας ὡς ἡσσονος σημασίας. Ὅταν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν μικτῶν ἀναγκῶν ἀναλαμβάνει τὸ κράτος, ἐφαρμόζει τὰς ἀρχὰς τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐπιχειρηματικῆς αὐτοῦ δράσεως, ἡ ὁποία δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς δράσεως τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.

Διαφορὰ ἐπίσης ὑφίσταται ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκάστη οἰκονομία ἐπιτυγχάνει τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς. Ἡ μὲν δημοσία οἰκονομία εἶναι ἀναγκαστικῆ, ἐνῶ ἡ ἰδιωτικὴ εἶναι ἐλευθέρᾳ συναλλακτικῆ οἰκονομία. Ἡ πρώτη κατὰ κανόνα χρησιμοποιοῦσιν τὸν ἐξαναγκασμὸν διὰ τῆς φορολογίας πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων οἰκονομικῶν μέσων ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς, ἐ-

νῶ ἢ δευτέρα ἐξευρίσκει ταῦτα ἐντός τοῦ κύκλου τῆς ἐλευθέρως ἰδιωτικοοικονομικῆς συναλλαγῆς.

Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία ἐμφορεῖται καὶ κατευθύνεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. Κατ' αὐτὸ ἰσχύει ἡ οἰκονομικὴ ἀρχὴ τοῦ κέρδους, δηλ. τοῦ ἀτομικοῦ οἰκονομικοῦ συμφέροντος τοῦ ἰδιώτου. Ἀντιθέτως ἡ δημοσία οἰκονομία δὲν ἐπιδιώκει κερδοσκοπίαν, ἀλλὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ὀλότητος. Ἐπικρατεῖ δηλ. ἐνταῦθα ἡ ἀρχὴ τῆς κοινωνικῆς ὠφελείας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς οἰκονομικὰς δραστηριότητας τοῦ ἰδιώτου, τὰς ὁποίας διακρίνει τὸ ἀτομικὸν συμφέρον.

Συνέπειαι διαφορῶν δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης τοῦ οἰκονομικοῦ περιεχομένου, προκύπτουν αἱ κάτωθι συνέπειαι, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς δημοσίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἀφ' ἑτέρου οἰκονομίας,

Πρῶτον ἡ δρᾶσις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποδοτικότητος, ἐνῶ ἡ τοιαύτη τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς παραγωγικότητος. Ἐνεκεν τούτου εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ ἡ προκύπτουσα ἐκ τῆς δράσεως οἰκονομικὴ ὠφέλεια ἀπολύτως εἰς χρῆμα, ὅπερ δὲν δύναται νὰ συμβῇ εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν.

Δεύτερον εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν αἱ προσπάθειαι τῶν ἰδιωτῶν στρέφονται εἰς τὴν δημιουργίαν περισσευμάτων καὶ τὸν σχηματισμὸν περιουσίας. Ἀποδοτικῆς, ἀπὸ ἀπόψεως ἰδιωτικῆς οἰκονομίας θεωρεῖται ἡ ἐπιχείρησις ἐκεῖνη ἢ ὁ-

ποία ἀφίνει εἰς τόν ἐπιχειρηματίαν κέρδος, ὥστε ἀφ' ἑνός μὲν νά ἱκανοποιῇ οὗτος τὰς προσωπικὰς καί οἰκογενειακὰς αὐτοῦ ἀνάγκας καί τοῦ παρέχει ἀφ' ἑτέρου τήν δυνατότητα δημιουργίας πλεονάσματος πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καί αὐξησιν γενικώτερον τῆς περιουσίας του.

Εἰς τήν δημοσίαν οἰκονομίαν αἱ προσπάθειαι τῶν κατευθυνόντων ταύτην τείνουν εἰς τήν ἐπίτευξιν ἑνός ἰσοζυγίου μεταξύ δαπανῶν καί ἐσόδων. Οἱ διαχειριζόμενοι τὰ δημόσια οἰκονομικά δεδομένης χώρας, καί τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἐκαστοτε ὑπουργοί τῶν Οἰκονομικῶν, δέν ἀποβλέπουν ὁ παρ' αὐτῶν καταρτιζόμενος προϋπολογισμός νά ἐμφανίσῃ πλεονάσματα. Φροντίζουν νά καθορίζουν ἀφ' ἑνός μέ πνεῦμα φειδοῦς καί οἰκονομίας τὰς ὑπὸ τοῦ κράτους μελλούσας νά γίνουν δαπάναι καί ἀφ' ἑτέρου νά ἐξευρεθοῦν τὰ ἀναγκαῖα ἔσοδα εἰς τρόπον ὥστε τὰ δύο σκέλη τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ δηλ. ἔσοδα καί ἔξοδα νά εἶναι ἰσοσκελισμένα.

Τρίτον εἰς τήν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχή, ὅτι τὰ ἔξοδα καθορίζονται ἀνάλογα μέ τὰ ἔσοδα. Ὁ ἰδιώτης προσαρμύζει τὰς δαπάναις του εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ διατιθέμενα μέσα (ἔσοδα). Ἐάν περιορισθοῦν τὰ ἔσοδα, εἶναι ὑποχρεωμένος νά προβῇ εἰς ἀνάλογον περιορισμόν τῶν ἐξόδων του, ἐν ἀντιθέτῳ περιπτώσει δέν πρόκειται περί λογικοῦ ἀνθρώπου, ὅταν τὰ ἔσοδά του μειοῦνται καί οὗτος δέν φροντίζει νά περιορίσῃ τὰ ἔξοδά του, ἀλλά συνεχίζει τήν μέχρι τοῦδε τακτικὴν δαπανῶν. Εἰς τήν δημοσίαν οἰκονομίαν εἶναι τελείως ἀντίθετος ὁ τρόπος ἐνεργείας τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τήν κατάρτισιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐνταῦθα προηγείται ὁ καθορισμός τῶν δαπανῶν, αἵτινες κρίνονται ἀναγκαῖαι διὰ τήν ὁμαλήν λειτουργίαν τοῦ κράτους καί ἐπακολου-

Θεῖ ὁ καθορισμός τῶν ἐσόδων, τὰ ὅποια δέον ὁπωσδήποτε νά ἐξευρεθοῦν καί νά εἶναι ἀνάλογα μέ τάς δαπάνας. Ὅταν δι' οἰονδήποτε λόγον ἀυξάνουν αἱ δαπάναι, πρέπει νά καταβληθῆ προσπάθεια διά τῆς ἐπιβρολῆς νέων φόρων ἢ ἀυξήσεως τῶν ὑφισταμένων ἢ συνάψεως δανείων νά ἀυξηθοῦν καί τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Αἱ δημόσιαι δαπάναι ἀποτελοῦν κάτι τό δεδομένον καί δέν δύναται νά γίνῃ ἄλλως εἰμή νά εὔρεθῆ τρόπος καλύψεώς των. Τά ὅρια ὅμως τῆς οἰκονομίας εἶναι περιορισμένα καί δέν εἶναι πάντοτε δυνατόν ν' ἀυξάνουν τὰ δημόσια ἔσοδα. Μία τοιαύτη πολιτική δύναται νά ὀδηγήσῃ εἰς κάμφιν τῆς οἰκονομίας. Τό μόνον πού δύναται νά γίνῃ εἶναι νά διακρίνωμεν τάς δαπάνας εἰς ἀπαραιτήτους καί μή. Διά τάς πρώτας τό κράτος πρέπει νά ἐξεύρη μέ κάθε τρόπον καί θυσίαν τούς πρός κάλυψίν των ἀπαιτούμενους πόρους. Διά τάς δαπάνας ταύτας ἰσχύει ἀπολύτως ὁ κανών τὰ ἔσοδα πρέπει νά προσαρμοσθοῦν εἰς τὰ ἔξοδα. Διά τάς μή ἀπαραιτήτους ὅμως δαπάνας (καί τοιαῦται εἶναι ἐκεῖναι διά τῆς μή πραγματοποιήσεως τῶν ὀποίων δέν κινδυνεύει ἡ λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς) ἢ ἐξεύρεσις τῶν ἀντιστοιχῶν ἐσόδων, πρέπει νά γίνεται ἐν συνδυασμῶ πρός τήν φορολογικήν ἀντοχήν τῆς οἰκονομίας. Ἐάν ἐκ τῆς ἀυξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ὑπάρχει κίνδυνος ἀνατροπῆς τῆς ἀναγκαίας ἰσορροπίας μεταξύ δημοσίας καί ἰδιωτικῆς οἰκονομίας (ἀπό τήν ὀποίαν ἀντλεῖ τούς πόρους της ἡ δημοσία οἰκονομία) θά πρέπει ἢ ν' ἀναβληθῆ ἢ ἱκανοποιήσις τῶν μή ἀπαραιτήτων δαπανῶν τοῦ κράτους ἢ νά κατανεμηθῆ ἢ ἱκανοποιήσις των μεταξύ πλειόνων διαχειριστικῶν περιόδων.

3. Ἐννοια - περιεχόμενον καί ἀποστολή τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς.

Ἄνωτέρω ἠσχολήθημεν μέ τήν ἔννοιαν καί τό περιεχόμενον τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Ἦδη θά ἐξετάσωμεν τήν ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας ἀντικείμενον εἶναι ἡ δημοσία οἰκονομία δηλ. τήν δημοσίαν οἰκονομικήν.

Ἡ δημοσία οἰκονομική εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τά οἰκονομικά φαινόμενα, τοὺς οἰκονομικούς θεσμούς καί τά οἰκονομικά μέτρα τῆς δημοσίας οἰκονομίας καί τὰς σχέσεις ταύτης πρός τήν κοινωνικήν οἰκονομίαν. Ἡ δημοσία οἰκονομική ἐρευνᾷ, κρίνει καί ἐκθέτει μεθοδικῶς τά δημοσιονομικά φαινόμενα, τά ὁποῖα ἔχουν σχέσιν μέ τήν ἐξεύρεσιν καί διαχειρίσιν τῶν μέσων τά ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα διά τήν πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Δέν ἀσχολεῖται μόνον μέ τήν διδασκαλίαν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἔχει εὐρύτερον περιεχόμενον, ἐρευνῶσα τό σύνολον τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων τά ὁποῖα ἔχουν σχέσιν μέ τήν δημοσίαν οἰκονομίαν. Ἐξετάζει πρός τούτοις τὰς σχέσεις τῆς δημοσίας οἰκονομίας πρός τήν ἐν γένει λειτουργίαν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ποῖαν ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ἡ ὄλη κατάστασις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας καί ποῖαν αὕτη ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, εἶναι θέματα πού ἐρευνῶνται ἀπό τήν δημοσίαν οἰκονομικήν. Ἐάν π.χ. ἡ βιομηχανία βελτιοῦται καί ἀποδίδει, ἐάν τό ἐμπόριον αὐξάνη καί τά ἐκ τούτου κέρδη πολλαπλασιάζονται, ἐάν ἡ γεωργική παραγωγή ἀποδίδη κατ' ἔτος πλείονα ἢ παραμένει στάσιμος, εἶναι θέματα οὐσιώδη καί μεγάλης σπουδαιότητος διά τήν πορείαν τῶν δημοσίων

οίκονομικῶν. Ἄλλὰ καί ἀντιθέτως εἰάν ὁ δημόσιος προϋπολογισμός ἐμφανίζῃ ἑλλείμματα τοῦτο εἶναι θέμα τό ὁποῖον ἐνδιαφέρει ἀμέσως τήν ἐθνικήν οἰκονομίαν, διότι μία ἐθνική οἰκονομία δέν δύναται νά ἐξελιχθῇ ὁμαλῶς, ὅταν τά δημοσία οἰκονομικά δέν εἶναι ὑγιᾶ.

Ἐπίσης ἀπό ἀπόψεως φορολογικῆς πολιτικῆς ὑφίσταται στενή ἀλληλεξάρτησις μεταξύ δημοσίας καί ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἐπιβολή μιᾶς φορολογίας π.χ. δέν πρέπει νά ἐξετάζεται μόνον ἀπό τῆς ταμειυτικῆς τῆς πλευρᾶς. Πρέπει νά ἐρευνῶνται καί αἱ λοιπαί συνέπειαι, ἅς προκαλεῖ ἡ νέα φορολογία ἐπί τῶν οἰκονομικοινωνικῶν δεδομένων γενικώτερον, διότι ἡ παραμέλησις τούτων θά ἔχῃ δυσμενεῖς συνεπείας ἐπί τῆς ὅλης οἰκονομίας. Ἡ ὑπερβολική φορολογική ἐπιβάρυνσις ἐνός ἀγαθοῦ μεγάλῃς καταναλώσεως πιθανόν θά ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τόν περιορισμόν τῆς καταναλώσεως, τοῦτο ὅμως θά ἔχῃ ὡς φυσικήν συνέπειάν τήν μείωσιν τῆς παραγωγῆς, μείωσιν τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ, δημιουργίαν ἀνεργίας, μείωσιν ὡς ἐκ τούτου τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, πῶσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται θά ἔχουσι κατ'ἀνάγκην ὡς συνέπειαν καί τήν μείωσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, δηλ. θά ἐπιφέρουν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα τοῦ ἐπιδιωχθέντος ταμειυτικοῦ ἀποτελέσματος διὰ τόν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους.

Τά δημοσιονομικά συνεπῶς φαινόμενα συνδέονται στενῶτατα μέ τά οἰκονομικά καί δέν πρέπει νά ἐξετάζωνται μεμονωμένως.

Ὅσον ἀφορᾷ τό περιεχόμενον τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς ἐξεταστέον τυγχάνει ἄν α) τά ἔσοδα τοῦ δημοσίου ἐκ

τῆς ἐπιχειρηματικῆς αὐτοῦ δράσεως πρέπει ν' ἀποτελοῦν θέ-
ματα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς, ἀφοῦ ταῦτα κτῶνται κατὰ
 τοὺς κανόνας τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ β) ἐάν αἱ κρα-
τικαὶ δαπάναι εἶναι θέμα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς ἢ ὄχι.
 Ὑπάρχουν οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι τὰ κρατικά ἔσοδα ἐκ δημο-
 σίων ἐπιχειρήσεων δέν εἶναι ἀντικείμενον τῆς δημοσίας οἰ-
 κονομικῆς, διότι ὁ τρόπος τοῦ πορισμοῦ των εἶναι τελειῶς
 διάφορος τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πορίζεται τὸ κράτος τὰ λοιπὰ
 αὐτοῦ ἔσοδα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς δημοσίας οἰκονομίας.

Ἡ ἀποφικ αὕτη δέν εἶναι ἀπολύτως ὀρθή, διότι διὰ τὴν κτῆ-
 σιν τῶν ἐξ ἐπιχειρήσεων δημοσίων ἐσόδων τοῦ κράτους δέν
 ἐφαρμόζονται ἀπολύτως οἱ κανόνες τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.
 Τὸ κράτος κατὰ κανόνα καθιερώνει μονοπώλιον ἢ περιβάλλεται,
 χάρις εἰς τὴν κυριαρχικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, τοιαῦτα
 προνόμια ὥστε δέν δυνάμεθα νὰ ὀμιλῶμεν, περὶ καθαρῶς ἰδι-
 ωτικοοικονομικοῦ τρόπου κτήσεως τῶν τοιούτων ἐσόδων του.

Ἄλλ' ἐντός τούτου καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἔσοδα ταῦτα χρησι-
 μοποιοῦνται διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν, μᾶς ἀ-
 ναγκάζει νὰ ὑπαγάγωμεν ταῦτα εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομικὴν.

Ἐντός τῶν ἀνωτέρω, τὸ κράτος κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ἰδίων
 του ἐπιχειρήσεων, δέν δρᾷ ὅπως ὁ ἰδιώτης ἐπιχειρηματίας
 μέ μόνον ἀντικειμενικόν σκοπὸν τὴν κερδοσκοπίαν. Τὸ κρά-
 τος ἀποβλέπει παραλλήλως καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κοι-
 νωνίας. Τοῦτο ἰσχύει ὄχι μόνον εἰς τὰς δημοσίας ἐπιχειρή-
 σεις, αἵτινες ἔχουν κοινωνικόν περιεχόμενον, ὅπως εἶναι
 π.χ. τὰ ταχυδρομεῖα, οἱ σιδηρόδρομοι κλπ. ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς
 ἐπιχειρήσεις τὰς διεξαγομένας ὑπὸ τοῦ κράτους μέ τὸν σκο-
 πὸν πορισμοῦ ἐσόδων (ἀεριοφωτος-ἠλεκτρισμοῦ-διύλιστηρίων
 κλπ. ἐπιχειρήσεων).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δεύτερον θέμα, ἐάν αἱ δημόσιαι δαπά-
ναι ἀνήκουν εἰς τὸν κύκλον τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς, ὑπε-
 στηρίχθη κυρίως ὑπὸ τῆς κλασσικῆς σχολῆς ὅτι αὐται δέν
 ἀνήκουν εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομικὴν. Ἡ ἄποψις ὅμως αὐ-
 τη δέν εἶναι ὀρθή, διότι ὁ τρόπος τῆς χρησιμοποίησεως
 τῶν δημοσίων ἐσόδων, συνδέεται ἀναποσπᾶστως μέ τὴν δημο-
 σίαν οἰκονομίαν καὶ ἐξαρτᾶται ἀμέσως ἀπὸ τὰ δημόσια ἐξο-
 δα. Ὅταν ἡ δημοσία οἰκονομικὴ εἶναι κατὰ κύριον λόγον
 ἢ διδασκαλία τοῦ προϋπολογισμοῦ, πῶς εἶναι δυνατόν νά μή
 ἐρευνᾶται τὸ ἐν σκέλος αὐτοῦ, δηλ. τὸ σκέλος τῶν ἐξόδων.
 Ὅταν ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ὀρίζει, ὅτι εἰς τὴν δημοσίαν
 οἰκονομίαν τὰ ἔσοδα καθορίζονται ἀναλόγως τῶν ἐξόδων, ἔ-
 πεται λογικῶς ὅτι κατὰ πρῶτον πρέπει νά ἐρευνηθῇ ὁ κύ-
 κλος τῆς δράσεως τοῦ κράτους, αἱ πρὸς ἱκανοποίησιν ἀνάγκ-
 και τοῦ συνόλου, δηλ. τὰ δημόσια ἔξοδα καὶ μετὰ τὸ τμῆ-
 μα τῶν δημοσίων ἐσόδων. Τὸν δημοσιονόμον δέν πρέπει νά
 ἐνδιαφέρῃ μόνον τὸ ὕψος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀλλὰ κατὰ
 κύριον λόγον τὸ εἶδος τούτων. Ἐάν πρόκειται περί τακτι-
 κῶν ἢ ἐκτάκτων δαπανῶν, περί παραγωγικῶν ἢ μὴ παραγωγι-
 κῶν, εἶναι ζήτημα μεγάλης σημασίας, διότι ἀσκοῦν ἐπίδρα-
 σιν ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
 τῆς ἰδιωτικῆς καὶ πρέπει νά τυγχάνουν ἐπισταμένης ἐρεῦ-
 νης. Ἐάν μία δαπάνη εἶναι παραγωγικὴ ἢ ὄχι, εἶναι θέμα
 τὸ ὁποῖον θά καθορίσῃ καὶ τὸν τρόπον καλύψεως τῆς δηλ.
 ἐάν πρέπει νά ἱκανοποιηθῇ ἐκ τοῦ προϋδόντος τῶν φόρων ἢ
 διὰ δανείου. Οἱ κανόνες καλύψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν,
 ἀποτελοῦντες μίαν τῶν προϋποθέσεων ὀρθῆς δημοσιονομικῆς
 πολιτικῆς, δέν δύνανται νά ἰσχύουν, ἐάν δέν ἐρευνᾶται
 συγχρόνως ὑπὸ τῆς δημοσίας οἰκονομίας τὸ θέμα τῶν δημο-

σίων δαπανῶν. Ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οἰκονομίας θά ἦτο ἀτελής, ἐάν δέν ἐξήταζε τὰς δημοσίας δαπάνας, τούλάχιστον εἰς τό σημεῖον, καθ' ὃ ἀφορᾷ τὰς δημοσιονομικάς τούτων ἐπιδράσεις. Δέν δυνάμεθα νά παραβλέψωμεν τό γεγονός ὅτι ἡ δημοσία οἰκονομική ὑφίσταται διὰ τήν κάλυψιν τῶν δημοσίων δαπανῶν καί ἐπομένως ἡ ἔκτασις αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπό τό μέγεθος τούτων. Δέν εἶναι δυνατόν νά καταστῇ νοητή ἡ ἀνάγκη αὐξήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, δηλ. ἡ ἀνάγκη ἐκτάσεως τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως καί αὐξήσεως τοῦ δημοσίου χρέους, ἄνευ ἀπασχολήσεως μέ τό μέγεθος καί τά αἷτια τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν ὅτι ἡ ἔρευνα τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς.

Παραλλήλως μέ τήν ἔννοιαν καί τό περιεχόμενον τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς ὑφίσταται καί τό θέμα τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ποῖος εἶναι δηλ. ὁ σκοπός της. Ἡ δημοσία οἰκονομική πρέπει ἀφ' ἑνός νά ἐμφανίσῃ κατά ποῖον τρόπον τό κράτος καί οἱ ὀργανισμοί δημοσίου δικαίου, πού ἔχουν τό δικαίωμα ἐπιβολῆς ἐπιβαρύνσεων ἐπί τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἐξευρίσκουν καί διαθέτουν τ' ἀναγκαῖα ὑλικά μέσα πρός ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν των. Ἀφ' ἑτέρου πρέπει νά δίδῃ τήν ἐπιστημονικὴν λύσιν εἰς διάφορα δημοσιονομικά προβλήματα. Ἡ λύσις αὕτη δίδεται ἐπί τῆ βάσει τῆς πείρας καί τῶν ὑπό τῆς ἐπιστήμης παραδεδεγμένων. Ἡ δημοσία οἰκονομική εἶναι, λόγφ τῆς σοβαρότητος τῶν ἀνακυπτόντων ζητημάτων, ἐπιστήμη ἡ ὅποια δέν πρέπει νά παραμελῆται. Ἐχει τόν τρόπον νά ἐκδικῆτε τὰς κυβερνήσεις ἐνεῖνας αἱ ὅποιαί τήν ἀγνοοῦν ἢ τήν παραμελοῦν.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω σκοπός τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς εἶναι, νά ὑποβοηθῆ τό κράτος εἰς τήν ἀσκουμένην παρ' αὐτοῦ οἰκονομικήν καί κοινωνικήν πολιτικήν καί τήν πραγματοποίησιν γενικώτερον τῶν παρ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Τό κράτος ἔχει νά ἐπιτελέσῃ πλείονας σκοπούς ἐντός τῶν πλαισίων τῆς δράσεώς του, ἡ πραγματοποίησις τούτων κατά κανόνα ἀπαιτεῖ τήν διάθεσιν οἰκονομικῶν μέσων, τήν ἐξεύρεσιν τούτων καί τήν κατάλληλον διάθεσίν των θά διδάξῃ ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς. Ἐκτός ὅμως τοῦ κράτους ἡ δραστηριότης τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐπεκτείνεται καί εἰς τούς λοιπούς ὀργανισμούς δημοσίου δικαίου (δήμους-Κοινότητας κλπ.), οἱ ὅποιοι ἀσκοῦν καταναγκαστικήν οἰκονομίαν. Εἰς τούτους ἀνατίθεται ὑπό τοῦ κράτους ὀρισμένος κύκλος δράσεως καί ἐκχωρεῖται συγχρόνως ὀρισμένη ἀρμοδιότης ἐπιβολῆς παρ' ἐκάστου οἰκονομικῶν βαρῶν εἰς βάρος τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Πρέπει συνεπῶς τό πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῆς φορολογικῆς ἐξουσίας μεταξὺ κράτους καί αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν νά τύχῃ ἰδιαίτερας προσοχῆς ἐκ μέρους τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς.

Δεδομένου ὅτι τό κράτος ἀντλεῖ τούς πόρους του ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, σκοπός τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς εἶναι νά ἐρευνῶνται καί συναδράζωνται ἐκάστοτε αἱ ἀνάγκαι τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἀφ' ἑνός καί αἱ δυνατότητες παροχῶν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἀφ' ἑτέρου. Τό θέμα καθίσταται ὁσημέραι ἀκόμη δυσκολώτερον, λόγῳ τῆς ὑφισταμένης τάσεως ἀξήσεως τῆς κρατικῆς δραστηριότητος εἰς κλάδους καί πεδία, ἅτινα μέχρι πρό τινος ἦσαν τελείως ἄγνωστα εἰς τήν δημοσίαν οἰκονομίαν. Ἡ ἱκανοποίησις ὅμως περισσοτέρων κοινωνικῶν ἀναγκῶν συνεπάγεται τήν δη-

μιουργίαν νέων κρατικῶν δαπανῶν, αἵτινες θά καλυφθοῦν δι' αὐξήσεως τῆς φορολογίας, ὅπερ σημαίνει μείωσιν τοῦ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν ἀπομένοντος ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ὀφείλει συνεπῶς νά ἔχη πάντοτε πρό ὀφθαλμῶν τὴν ἀνάγκην μιᾶς ὀρθῆς σχέσεως μεταξύ τῆς ἀξίας, ἣν ἔχουν αἱ ὑπὸ τοῦ κράτους παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι διὰ τὸ κοινωνικόν σύνολον καί τῆς θυσίας, ἣν ὑφίσταται ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία. Τὴν σχέσιν ταύτην βεβαίως δέν δύναται ἡ δημοσία οἰκονομικὴ νά καθορίσῃ εἰς ἀπολύτους ἀριθμούς, τοὺς ὁποίους νά μὴ δύναται νά ὑπερβῇ ἡ κρατικὴ ἐπέμβασις, νά καθορίσῃ π.χ. τὸ ὕψος τῶν φορολογικῶν ποσοστῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐθνικόν εἰσόδημα, διότι τοῦτο καθορίζεται ἐκάστοτε ἀναλόγως τοῦ εἴδους καί τῆς ὠφελείας, ἣτις προκύπτει ἐξ ἐκάστης ἀνάγκης, πού πρέπει νά ἰκανοποιηθῇ ἐκ τοῦ δημόσιου προϋπολογισμοῦ, μέ ἀντίστοιχον ἐπιβάρυνσιν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἐπέκτασις τῆς κρατικῆς δράσεως ὅμως δέν συνεπάγεται κατ' ἀνάγκην καί μεγαλυτέραν πραγματικὴν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τῶν ἰδιωτῶν. Ἡ μεταβολὴ ἡ ὁποία ἐπέρχεται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, εἶναι σωάρτησις τῆς ἀξίας τῶν παροχῶν πρὸς τὸ κράτος καί τὴν ὑπὸ τούτων γενομένην ἀντιπαροχὴν πρὸς τὴν κοινωνίαν. Αὐτὸ ἐξαρτᾶται βεβαίως ἀπὸ τὸν τρόπον, καθ' ὃν γίνεται χρῆσις τοῦ προϊόντος τῶν δημοσίων ἐσόδων. Ὄταν χρησιμοποιεῖται παραγωγικῶς, ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί ὡς ἐκ τούτου δέν δημιουργεῖται πράγματι ἐπιβάρυνσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ πολλάκις προκύπτει καί δι' αὐτὴν ὠφέλεια. Ὄταν ὅμως γίνεται κακὴ χρησιμοποίησις τοῦ προϊόντος τῶν φόρων, ἐπιβαρύνεται ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία καί ὀδηγοῦμεθα εἰς τὴν πενίαν τῆς κοινωνίας.

Δέν πρέπει ὅμως νά μᾶς διαφεύγη ὅτι ἡ θέσις τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῶν κοινωνικῶν καί πολιτικῶν συνθηκῶν ἐκαστῆς χώρας. Ἡ δημοσία οἰκονομική, ὡς ἔλεγεν ὁ ἀείμνηστος καθηγητής τῆς δημοσίας οἰκονομίας, εἰς τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Ἀνδρεάδης, εἶναι ἐπιστήμη ἣτις ἔχει ἐθνικόν χαρακτῆρα. Λόγοι ἱστορικοῦ-κλιματολογικοῦ-πλουτολογικοῦ-κοινωνικοῦ κλπ. δημιουργοῦν ἴδιον χαρακτῆρα δι' ἕκαστον κράτος. Τόν ἐθνικόν αὐτόν χαρακτῆρα πρέπει νά ἔχη ὑπ' ὄψιν τῆς ἡ δημοσία οἰκονομική, διότι ἡ παραμέλησις τούτου δυνατόν νά ὀδηγήσῃ εἰς σφαλμένην δημοσιονομικήν πολιτικήν. Ἡ εἰσαγωγή π.χ. ἑνός ὀρθοῦ φόρου ἀπό θεωρητικῆς ἀπόψεως, ὅστις ἐπέτυχεν εἰς τινα χώραν, δύναται ν' ἀποτύχη εἰς ἄλλην, ὅταν δέν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὁ χαρακτήρ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας αὐτῆς, αἱ ἰδιαίτεροι κοινωνικοὶ-οἰκονομικοὶ καί πολιτικοὶ συνθῆκαι. Οἱ συντελεσταί αὐτοί ἔχουν μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τήν διαμόρφωσιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

4) Θ ἔ σ ι ς τ ῆ ς δ η μ ο σ ί α ς ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ῆ ς
ἔ ν α ν τ ι τ ῶ ν ἄ λ λ ω ν ἐ π ι σ τ η μ ῶ ν.

Ἡ δημοσία οἰκονομική ἀνήκει εἰς τόν κύκλον τῶν ἐπιστημῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουσιν ὡς σκοπόν τήν ἔρευναν τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων. Αἱ ἐκ τῆς ἐν κοινωνία ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου προκύπτουσαι σχέσεις εἶναι ποικίλαι. Μεταξύ τῶν σχέσεων τούτων, ἂν ὄχι ἡ σημαντικωτάτη, πάντως ὅμως λίαν ἐνδιαφέρουσα, ἀπό ἀπόφωσά περιεχομένου ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ, εἶναι ἡ ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον τὰς οἰκονομικάς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τὰς συναρτήσεις δηλ. αἱ ὁποῖαι ἀνακύπτουν ἐξ αἰτίας οἰκονομικῶν γεγονό-

των καὶ ἐλατηρίων μεταξύ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν μονάδων. Ἡ ἔρευνα τῶν οἰκονομικῶν τούτων προβλημάτων εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ προβλήματα ταῦτα ἐμφανίζονται ὑπὸ πλείονας μορφάς: α) ἐκείνην καθ' ἣν ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης ἀποτελοῦν αἱ μεταξύ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομικῶν σχέσεις, β) ἐκείνην καθ' ἣν ἀντικείμενον εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἄλλων ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου εἴτε καθ' ἑαυτάς εἴτε ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν καὶ γ) ἐκείνην καθ' ἣν ἀντικείμενον εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις τοῦ συνόλου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας καθ' ἑαυτάς καὶ πρὸς ἀλλήλας.

Τὴν ἔρευναν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς πρώτης μορφῆς δηλαδὴ τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἐνεργεῖ ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομική, τὴν ἔρευναν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς δευτέρας κατηγορίας δηλ. τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἐνεργεῖ ἡ δημοσία οἰκονομική. Τὰς σχέσεις δὲ μεταξύ ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας οἰκονομίας ὡς σύνολον ἐνεργεῖ ἡ κοινωνικὴ οἰκονομική.

Ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ἀνεξάρτητον μὲ ἀυτότελῃ ὕπαρξιν, ἀποτελεῖ ἴδιον ἐπιστημονικόν κλάδον.

Ἡ δημοσία οἰκονομικὴ δὲν ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς, ὡς ὑποστηρίζεται ὑπὸ τινων, διότι ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ἐρευνᾷ καὶ τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖα λειτουργοῦν ὑπὸ συνθήκας διαφορῶν ἐκείνων ὑπὸ τὰς ὁποίας λειτουργοῦν αἱ ἄλλαι οἰκονομικαὶ μονάδες, αἱ ὁποῖαι ἐρευνῶνται εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ ἰδιωτικὴν οἰκονομικήν. Ὡσαύτως τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμε-

να υπόκεινται εἰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν τῶν ἀρχῶν, ποῦ διέπουν τὰ γενικά οἰκονομικά φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐρευνῶνται ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς καὶ τὰ εἰδικά οἰκονομικά φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐρευνῶνται ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς. Εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν π.χ. δὲν λειτουργεῖ ὁ νόμος τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, αἱ τιμαὶ δὲν καθορίζονται διὰ τῆς δράσεως τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

Τὰ δημοσιονομικά φαινόμενα διέπονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ νομικοῦ καταναγκασμοῦ.

Ἐπίσης εἰς τὰ δημοσιονομικά φαινόμενα ὑπάρχουν στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουν πολιτικοοικονομικόν χαρακτῆρα, πολὺ ἐντονώτερον τοῦ ἐνυπάρχοντος τοιοῦτου, εἰς τὰ οἰκονομικά φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐρεῦνης τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς.

Μεταξὺ τῶν τριῶν κλάδων τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ὑφίστανται ὁμῶς στεναὶ σχέσεις. Κατὰ πρῶτον ἄς ἐξετάσωμεν τὰς σχέσεις τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς πρὸς τὴν κοινωνικὴν οἰκονομικὴν.

Τόσον ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ὅσον καὶ ἡ κοινωνικὴ οἰκονομικὴ, ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος.

Κατὰ τοὺς παλαιότερους οἰκονομολόγους ἡ δημοσία οἰκονομικὴ καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, δὲν ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον ἐπιστήμην, ἀλλὰ τμῆμα τῆς ἐπιστήμης τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.

Τόσον ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ὅσον καὶ ἡ κοινωνικὴ

οικονομική έρευνουῖν πολλάκις τά αὐτά φαινόμενα, ἀλλὰ ἀπὸ διαφόρου σκοπιᾶς ἐκάστη. Ἀμφότεροι ἀσχολοῦνται π.χ. μὲ τὸ θέμα τοῦ νομίματος. Ἀλλὰ ἡ μὲν πρώτη ἐξετάζει τὸ νόμισμα ὡς μέσον ἐξευρέσεως πόρων διὰ τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος, ἐνῶ ἡ δευτέρα ἐξετάζει τὸ νόμισμα ὡς μέτρον ἀξιῶν καὶ ὡς ὄργανον ἐξυπηρετήσεως τῶν συναλλαγῶν. Ὡσαύτως ὑφίσταται καὶ εἷς γενικός σύνδεσμος μεταξύ τῶν δύο ἐπιστημῶν, ἐάν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ μὲν δημοσία οἰκονομία ἐπηρεάζει τὸ κοινωνικὸν εἰσόδημα διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῶν φόρων καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν διαφόρων ἐθνικῶν δανείων, πρᾶγμα πού ἀπασχολεῖ ἰδιαιτέρως τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, σκοπὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἡ μέσω τούτου βελτίωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ. Καὶ ἡ σύγχρονος δημοσία οἰκονομική ὅμως ἔχει κατὰ κανόνα ἐπὶ τοῦ προκειμένου σκοποῦς, ὀλίγον ἢ οὐδόλως διαφέροντας τῶν τοιούτων τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς.

+ Ὁμοιότητες Δημοσίας καὶ Ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς.

Ἡ δημοσία οἰκονομική καὶ ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομική διέπονται ἀμφότεραι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιτεύξεως τῆς μεγίστης ὠφελείας διὰ τῆς ἐλαχίστης κατὰ τὸ δυνατόν θυσίας, ἀν καὶ αἱ ἐπιδιώξεις ἐκατέρας εἶναι διάφοροι, διότι ἡ μὲν πρώτη ἐπιδιώκει τὴν οἰκονομικὴν βελτίωσιν τοῦ συνόλου, ἐνῶ ἡ δευτέρα τὴν κτῆσιν ἀτομικοῦ κέρδους.

Τόσον ἡ δημοσία οἰκονομία ὅσον καὶ ἡ ἰδιωτικὴ τροφοδοτοῦνται ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν εἰσόδημα. Συνεπῶς ἡ ἐπέκτασις τῆς δραστηριότητος τῆς μιᾶς συνεπάγεται τὴν μείωσιν τῆς δραστηριότητος τῆς ἑτέρας οἰκονομίας. Ἐν τοῦ λόγῳ τούτου οἱ ὀπαδοί τῆς φιλελευθέρας σχολῆς ὑπεστήριζον ὅτι ἡ δημο-

σιονομική δρᾶσις τοῦ κράτους πρέπει νά εἶναι περιορισμένη πρός ἀποφυγήν προκλήσεως ζημιῶν εἰς τήν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν. Τά σοσιαλιστικά ὅμως καθεστῶτα καί αἱ σύγχρονοι πολιτικά καί οἰκονομικά ἀντιλήψεις ἀνέτρεψαν τήν κατάστασιν, ὥστε νά θεωρῆται πλέον ὡς κοινωνικῶς ἐπωφελῆς ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς. Δι' αὐτοῦ δέν ἐπέρχεται ζημία εἰς τήν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, ἀλλ' ἀντιθέτως ὠφέλεια, ἀφοῦ τὸ κράτος, ὡς ρυθμιστὴς τῆς οἰκονομίας, θά κατευθύνῃ διὰ τῆς παρεμβάσεώς του καί τήν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν πρός ἐπωφελῆ ἀπασχόλησιν.

Ἐντός τῶν ἀνωτέρω ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν καθ' ἕναστον ἀτομικῶν οἰκονομιῶν, τροφοδοτεῖ τήν δημοσίαν οἰκονομίαν. Συνεπῶς ἡ δημοσία οἰκονομία δέν πρέπει νά ἐπεκτείνῃ ἀπεριορίστως τῆν δρᾶσιν της εἰς βάρος τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἰδιωτικὴ ὅμως οἰκονομία δέν δύναται νά ὑπάρξῃ καί νά ἀναπτυχθῇ ἄνευ τοῦ κράτους, ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ πρῶτος τῶν διαφορῶν μονάδων τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Ἀλλὰ καί τὸ ἀντίθετον συμβαίνει, δηλ. δέν δύναται νά ὑπάρξῃ δημοσία οἰκονομία, ἄνευ τῆς ἰδιωτικῆς τοιαύτης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὡς ἐλέγχθη ἡ πρώτη ἀντλεῖ τοὺς πόρους της καί εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν της.

† Διαφοραὶ μεταξύ δημοσίας καί ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς.

Παραλλήλως πρός τὰς ὁμοιότητας μεταξύ τῶν δύο ἐπισημῶν, ὑπάρχουν καί διαφοραὶ μεταξύ τῆς δημοσίας καί τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς, τὰς ὁποίας ἀνευρίσκομεν ὅχι μόνον εἰς τὸ ὑποκείμενον ἐρεύνης τῶν δύο τούτων αὐτοτελῶν κλάδων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καί εἰς ἄλλα

χαρακτηριστικά γνωρίσματα αὐτῶν. Οὕτω αἱ δύο οἰκονομίαι διαφέρουν:

α) Ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενον.

Τὸ κράτος καὶ τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς δημοσίας οἰκονομίας ζοῦν αἰωνίως, ἐνῶ αἱ καθ' ἕναστον ἰδιωτικαὶ οἰκονομίαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, συνδέονται κατὰ κανόνα μὲ τὴν ζωὴν ἐνός οἰκονομοῦντος φυσικοῦ προσώπου. Τοῦτο ἰσχύει ἐν μέρει καὶ προκειμένου περὶ οἰκονομιῶν τῶν ὁποίων τὸ ὑποκείμενον εἶναι νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου π.χ. ἀνώνυμος ἐταιρεία-συνεταιρισμός κλπ., διότι καὶ τὰ πρόσωπα ταῦτα ἔχουν διάρκειαν ζωῆς καὶ δράσεως μεγαλύτεραν τῆς τῶν φυσικῶν προσώπων τοιαύτης, πάντως ὅμως διάφορον τῆς τοῦ κράτους καὶ ἡ ζωῆ των, κατὰ κανόνα, εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν τῶν ἰδρυτῶν των φυσικῶν προσώπων. Καὶ εἰς ἣν ἔτι περίπτωσιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ οἰκονομοῦντος φυσικοῦ προσώπου συνεχίζεται ἡ δράσις μιᾶς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ὑπὸ τῶν διαδόχων του, τοῦτο γίνεται κατὰ διάφορον τρόπον καὶ βαθμὸν ποσοτικῆς καὶ ποιότητικῆς ἀποδόσεως. Ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει περιωρισμένην τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς του, ἐπιδιώκει διὰ τῶν πάσης φύσεως ἐνεργειῶν του νὰ προκύψουν ὀφέλη, τὰ ὁποῖα δύναται ἐφ' ὅσον διαρκεῖ καὶ ἡ ζωὴ του νὰ ἀπολαύσῃ. Τὸ δημόσιον ἀντιθέτως προβαίνει εἰς οἰκονομικὰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι θ' ἀποδώσουν ὄχι μόνον εἰς τὸ παρὸν πρὸς ὄφελος τῆς ζώσης γενεᾶς, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο εἰς τὸ ἄμεσον ἢ καὶ ἀπότερον μέλλον πρὸς ὄφελος τῶν ἐπερχομένων γενεῶν, δι' ἃς τὸ κράτος φέρει μελίζονας εὐθύναι καὶ δι' ἃς μεριμνᾷ.

β) Ἡ δημοσία οἰκονομία εἶναι ἀναγκαστική οἰκονομία, διότι εἰς τὴν δρᾶσιν της ὑπάρχει τὸ στοιχεῖον τοῦ νομικοῦ καταναγκασμοῦ, ὅπως κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν φόρων, τὴν καθιέρωσιν μονοπωλίων ὑπὲρ τοῦ κράτους κλπ.

Εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν τὰς ἐνεργείας της διέπει ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, εἰς πᾶσαν παροχὴν ἀντιστοιχεῖ ἰσαξίος ἀντιπαροχὴ κατὰ κανόνα. Εἰς τὸ δημόσιον οἱ φόροι εἰσπράττονται ἄνευ ἀντιπαροχῆς τινός, πλὴν ὠρισμένων καὶ ἄνευ σπουδαιότητος περιπτώσεων εἰσπράξεως τελῶν, τὰ ὅποια ἔχουν ὡς προϋπόθεσιν τὴν παροχὴν ποιᾶς τινος ἀντιπαροχῆς καὶ αὐτῆς οὐχὶ πάντοτε ἰσαξίου. Ἀλλὰ καὶ αἱ παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι παρ' ἑκατέρας τῶν ἐν λόγῳ οἰκονομιῶν, διαφέρουν κατὰ τε τὴν φύσιν καὶ τὸ περιεχόμενον. Διότι τὸ μὲν κράτος παρέχει ὑπηρεσίας πρὸς τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας, ἐπιβάλλον αὐτάς πολλακίς ἀναγκαστικῶς καὶ αἱ ὅποια δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποτιμηθοῦν εἰς χρῆμα, ὅπως εἶναι αἱ ὑπηρεσίαι τῆς ἀσφαλείας - ὑγείας-ἐκπαιδεύσεως κλπ., ἐνῶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν τὸ ἄτομον πού ἀποτελεῖ κατὰ κανόνα τὸ ὑποκείμενον ταύτης παρέχει τὰς ὑπηρεσίας του κατὰ βούλησιν τῶν λαμβανόντων καὶ ἔναντι ἀνταλλάγματος, ὅπερ εἶναι ἀποτιμητέον εἰς χρῆμα.

γ) Εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν τὸ κράτος προσδιορίζει τὰ ἔσοδά του ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγκῶν του.

Ἀφοῦ προσδιορισθοῦν αἱ ἀνάγκαι, αἵτινες πρέπει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους νά ἰκανοποιηθοῦν, προσδιορίζεται καὶ τὸ ὕψος τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἅτινα κατὰ κανόνα προέρχονται ἐκ τῆς βιαίας ἀφαιρέσεως εἰσοδήμα-

ματος καὶ περιουσίας ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας.

Τὸ κράτος λαμβάνει βεβαίως ὑπ' ὄψιν τὴν δυναμικότητα τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἵνα μὴ ἐξαντληθῇ αὕτη διὰ τῶν κρατικῶν ἐπιβαρύνσεων πέραν τοῦ ὀρίου ἀντοχῆς της, ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα θά εἶναι ἐπιζήμιον ὄχι μόνον διὰ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δημοσίαν τοιαύτην, διότι κινδυνεύει ἡ οἰκονομικὴ σταθερότης τῆς χώρας.

δ) Ὁ ἰδιώτης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κράτος, προσαρμόζει τὰς δαπάνας του εἰς τὰ ἔσοδά του. Πρῶτον καθορίζονται τὰ ἔσοδα ἐκ πάσης δυνατῆς πηγῆς τοῦ ἀτόμου καὶ ἔπειτα αἱ δαπάναι ἀναλόγως τῶν ὑπαρχόντων ἐσόδων, εἴτε ταῦτα προέρχονται ἐκ τακτικοῦ εἰσοδήματος, εἴτε ἐκ προϊόντος ἐκ τῆς διαθέσεως τυχόν ὑφισταμένης περιουσίας.

ε) Τὸ κράτος κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς οἰκονομίας του, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν δημιουργίαν ἀποθεμάτων, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ τὴν ἐπίτευξιν ἰσοζυγίου μεταξὺ ἐξόδων καὶ ἐσόδων. Ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελῆ ἐπιστημονικὸν κλάδον. Ἡ δημοσιονομικὴ ἱστορία, ἡ δημοσιονομικὴ στατιστικὴ καὶ τὸ δημοσιονομικὸν δίκαιον εἶναι ἐπιστῆμαι ἀσχολούμεναι μὲ δημοσιονομικά θέματα, ὡς καὶ ἡ δημοσία οἰκονομικὴ, ἀλλ' ἡ ἔρευνά των στρέφεται πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις. Καὶ αἱ τρεῖς δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι, ἂν καὶ εἶναι αὐτοτελεῖς.

Ἡ δημοσιονομικὴ ἱστορία ἀναλύει καὶ ἐρευνᾷ τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα κατὰ τὴν χρονικὴν των ἐξέλιξιν καὶ παρέχει τὸ ὕλικόν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποῦ ἡ δημοσία οἰκο-

νομική θά δείξη κατά ποῖον τρόπον τό κράτος ἐξευρίσκει καί χρησιμοποιεῖ τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά μέσα.

Ἡ στατιστική ἀσχολεῖται μέ τήν μεθοδικήν ἀπαρίθμησην τῶν γεγονότων καί πραγμάτων, τά ὅποια εἶναι ἐπιδεικτικά ὑπολογισμοῦ καί τήν συναρμολόγησιν τῶν ἐντεῦθεν προκυπτόντων ἀριθμῶν. Εἰς τήν δημοσίαν οἰκονομικήν ἢ στατιστικήν παρέχει πολύτιμον ὑπηρεσίαν. Βοηθεῖ ν' ἀποκτήσωμεν ἀκριβεῖς παραστάσεις μεγεθῶν, ἀντί ἀορίστων ἐκτιμήσεων καί μᾶς ἐμφανίζει τήν ἐξέλιξιν τῶν δημοσίων δαπανῶν, τῶν δημοσίων ἐσόδων, τοῦ δημοσίου χρέους, τήν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τό μέγεθος τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως κλπ.

Τό δημοσιονομικόν δίκαιον ἐρευνᾷ τὰς νομικάς διατάξεις, αἱ ὅποια ἔχουν σχέσιν μέ τήν δημοσίαν οἰκονομικήν καί διά τῶν ὁποίων ρυθμίζονται αἱ σχέσεις τοῦ κράτους πρός τοὺς πολίτας κατά τήν ἄσκησιν τῆς δημοσιονομικῆς αὐτοῦ δράσεως. Τόσον στεναί εἶναι αἱ σχέσεις τῶν δύο τούτων ἐπιστημονικῶν κλάδων, ὥστε εἰς πολλά κράτη καί σήμερον ἀκόμη ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς καί τοῦ δημοσιονομικοῦ δικαίου ἀποτελοῦν κοινόν ἐπιστημονικόν κλάδον καί ὑπό πλείστων συγγραφέων περιλαμβάνονται εἰς τό αὐτό σύγγραμμα καί οἱ δύο κλάδοι. Ἀλλά καί παρ' ἡμῶν σχεδόν εἰς ὅλα τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα ὑπάρχει μία κοινή ἔδρα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς καί φορολογικῆς Νομοθεσίας, ὡς λέγεται ἡ ἔδρα τοῦ δημοσιονομικοῦ δικαίου.

Στενή σχέσις ὡσαύτως ὑφίσταται μεταξύ τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς καί τοῦ δημοσίου δικαίου, χωρίς νά δύναται νά λεχθῆ ὅτι ὁ εἰς κλάδος ὑπάγεται εἰς τόν ἕτερον, καθ' ὅσον

ὕφίστανται καί σημαντικαί διαφοραί. Ἡ δημοσία οἰκονομική διαφέρει ἀπό τό συνταγματικόν δίκαιον, ὅπερ ἐρευνᾷ τήν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους καί τό διοικητικόν δίκαιον, ὅπερ ἐρευνᾷ τήν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, διότι αὕτη ἐρευνᾷ τάς ἀρχάς, αἵτινες διέπουν τά μέσα, ἅτινα ἀποικτῶνται διά τήν λειτουργίαν καί προαγωγήν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καί τήν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους. Ὡσαύτως ἡ δημοσία οἰκονομική ἐρευνᾷ τάς μεθόδους καί κανόνας καλυτέρας διαχειρίσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν καί ἐπί πλέον τάς ἐπιδράσεις τῶν δημοσίων ἐσόδων καί ἐξόδων ἐπί τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἐπίσης ὅμως καί πολλά κοινά σημεῖα τῶν ἐπιστημῶν τούτων. Ὁ θεσμός τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐρευνᾶται καί εἰς τό συνταγματικόν δίκαιον καί εἰς τήν δημοσίαν οἰκονομικήν. Ὁ θεσμός τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐξετάζεται τόσον ἀπό τό διοικητικόν δίκαιον, ὅσον καί ἀπό τήν δημοσίαν οἰκονομικήν.

Θέματα καθαρῶς τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς, ὅπως εἶναι π.χ. τά περί προϋπολογισμοῦ, φόρων, δανείων κλπ. ἀναφέρονται εἰς πολλά συγγράμματα συνταγματικοῦ καί διοικητικοῦ δικαίου.

Κεφάλαιον Β΄

Ἱστορική ἐξέλιξις τῆς δημοσιονομικῆς
Ἐπιστήμης.1. Ἡ Δημοσία οἰκονομία εἰς τὴν
Ἀρχαίαν Ἑλλάδα.

Ἡ δημοσία οἰκονομική εἶναι νέα ἐπιστήμη. Ἡ συστηματικὴ ἔρευνα τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων ἀρχίζει νὰ γίνεταί ἀπὸ τὰς ἀρχάς τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἰσχυρὴ ὁμως διαμορφώσεως τῆς ἐπιστήμης ταύτης συναντῶμεν ἤδη καὶ εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀφ' ἧς συνεστήθησαν ὀργανωμένα κράτη. Ἡ σημερινὴ θέσις τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης ἐμφανίζεται ὡς ἀποτέλεσμα τῶν μακρόχρονίων ἐξελίξεων τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἱστορία τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς συνδέεται στενῶτατα μέ τὴν ἱστορίαν τῆς κρατικῆς οἰκονομίας.

Τὰ δημοσιονομικά θέματα ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πού εἶναι ὀργανωμένοι εἰς κοινωνίας, εὐθύς ἅμα ἢ συγκροτήσῃ τούτων εἰς κράτη. Τὰ ἀντικείμενα τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης περιλαμβάνονται μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, εὐρισκόμενα εἰς στενὸν σύνδεσμον μέ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δημοσία οἰκονομική ἀνεπτύχθη κατ' ἀρχάς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, εἰς τὴν πρωτόγονον μορφήν της, ὅπου καὶ ἐμελετήθησαν, τὰ μέτῳ περιεχόμενον τῆς δημοσίας οἰκονομίας συνδεόμενα θέματα. Βεβαίως οὐδεμία σύγκρισις δύναται νὰ γίνῃ τῆς δημοσιονομικῆς φιλολογίας τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος πρὸς ἐκείνην τῶν νεωτέρων χρόνων τῆς ὁποίας ὑστερεῖ ποσοτικῶς

καί ποιοτινῶς. Τοῦτο βεβαίως ὀφείλεται εἰς τήν ἰδιορρυθμίαν τῶν κοινωνικοοικονομικῶν σχέσεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ οἰκονομία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας καί τῆς οἰκονομίας τῶν δούλων.

Συνεπεία τῆς τοιαύτης διαρθρώσεως τῆς οἰκονομίας καί τῆς κρατοῦσης ἀρχῆς περί στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως τῶν ἑλλήνων πολιτῶν, αἱ δημόσιαι δαπάναι εἰς τήν ἀρχαίαν Ἑλλάδα διετηρήθησαν εἰς πολύ χαμηλά ἐπίπεδα. Ὡς ἐκ τούτου καί τὰ ἔσοδα τῶν ἑλληνικῶν πόλεων (κρατῶν) ἦσαν κατ' ἀνάγκην περιωρισμένα, ἔτι δέ περισσότερον ἐκ τοῦ λόγου ὅτι τό δημόσιον εἶχεν εἰς τήν διάθεσίν του μεγάλα κτήματα, τά ὁποῖα παρεῖχον τοῖς ἀναγκαίους πόρους πρὸς κάλυψιν τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τῶν δαπανῶν. Ἐν τούτοις ὅμως εὐρίσκομεν καί ὠρισμένα εἶδη φόρων εἰς τήν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν δημοσίαν οἰκονομίαν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι δέν ἠσχολήθησαν συστηματικὰ μέ τὰ οἰκονομικά θέματα καί μέ τὰ δημοσιονομικά τοῦ αὐτά. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν, ἡ φθινὴ ἐργασία καί τό καθεστῶς τῶν δούλων, ὡς καί ἡ ἀντίληψις ἣν εἶχον περί φόρων, καθ' ἣν δέν ἐπετρέπετο ἡ ἐπιβολὴ φόρων, ὡς περιορίζουσα τήν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου. Ἀλλά καί ἡ σύνθεσις τῆς οἰκονομίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἦτο τοιαύτη ὥστε νά μή παρέχῃ δυνατότητα ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν γενικῶς καί εἰδικῶς τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς.

Τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα οἰκονομίας εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἦτο τό τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, αἱ δημόσιαι δαπάναι κατὰ κανόνα ἦσαν περιωρισμέναι, ἐκτός τῶν μεγάλων καί πλουσίων πόλεων, εἰς ἃς αἱ δαπάναι ἦσαν ἀξιόλογοι, αἱ ὁ-

ποῖαι ὅμως ἐκαλύπτοντο ἀπὸ τὰς εἰσφορὰς τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων. Διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐκτάκτων δημοσίων δαπανῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν πολυτελῶν τακτικῶν τοιούτων, ἐφηρμοζοντο καὶ οἱ φόροι, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα λ ε ι τ ο υ ρ γ ί α ι. Αἱ λειτουργίαι ἦσαν μὲν μορφαὶ τῶν ἀμέσων φόρων. Καθωρίζετο δὲ ὑπὸ τῆς πόλεως (κράτος) τὸ ποσὸν ὅπερ ἔδει νὰ δαπανήσῃ ἕκαστος εὐπορος πολίτης δοῦν τὴν ἐκτέλεσιν ὡς ὀριζμένου ἔργου ἢ τὴν παροχὴν ὀρισμένων ὑπηρεσιῶν. Μέτρον καθορισμοῦ τῆς εἰσφορᾶς ἀπετέλει ἡ περιουσία τοῦ πολίτου. Ὡσαύτως εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς ἀρχαιότητος εὐρίσκομεν καὶ μορφήν φόρων ἐπὶ τῆς καταναλώσεως, εἰσπραττομένους συνήθως κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἀγαθῶν, ὅπως οἱ σημερινοὶ δασμοὶ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς.

Μέ τὰ οἰκονομικὰ θέματα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡσχολήθησαν ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, εἰς οὐδένα δὲ ἄλλον ἀρχαῖον συγγραφέα εὐρίσκομεν, εἰς τὰ διασωθέντα ἔργα των, ἀπασχόλησιν μὲ τὴν οἰκονομικὴν καὶ δημοσιονομικὴν ἐπιστήμην.

Ὁ Ξενοφῶν (430-352 π.Χ.) ἔγραψεν εἰδικὸν βιβλίον "Περὶ πόρων ἢ προσόδων" εἰς τὸ ὁποῖον διατυπώνει πρακτικὰς ἀπόψεις ἐπὶ οἰκονομικῶν καὶ δημοσιονομικῶν θεμάτων. Κυρίως ἀσχολεῖται μὲ τὸ δημοσιονομικὸν θέμα τῆς ἐξευρέσεως πόρων πρὸς κάλυψιν τῶν συνεχῶς ἀξανομένων δαπανῶν τοῦ Κράτους τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑποδεικνύει τὴν λῆψιν συγκεκριμένων μέτρων. Τὰ μέτρα ταῦτα ἦσαν:

α) Νὰ μεριμνήσουν οἱ ἄρχοντες διὰ τὴν προσέλευσιν μετῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ οὕτω θὰ ἀυξηθῇ ἡ κατανάλωσις ἀγαθῶν καὶ ἐμμέσως τὰ ἔσοδα τῆς πόλεως ἐκ τῶν δασμῶν, οἷτι-

τινες ἐπεβάλλοντο ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν.

β) Νά γίνῃ συστηματικώτερα ἐκμετάλλευσις τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου, ἵνα οὕτω αὐξηθοῦν ἀμέσως τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους, δεδομένου ὅτι τὰ μεταλλεῖα ταῦτα ἀνῆκον καὶ ἐξεμεταλλεύοντο ὑπὸ τοῦ Κράτους.

γ) Νά ὑποστηριχθῇ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, μέσῳ τοῦ ὁποίου θά ἐπετυγχάνετο ἡ αὐξησης τῆς ἀποδόσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν εἰσπραττομένων δασμῶν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τοὺς ἀμέσους φόρους, λόγῳ τῶν ἐπικρατουσῶν τότε ὀλιγαρχικῶν ἀντιλήψεων, ὅχι μόνον δέν προτείνει αὐξησιν τῶν εἰσφορῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως προτείνει τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πλουσίων ἀπὸ εἰδικὰ φορολογικὰ βάρη, διότι ἡ πτώχευσις τούτων προκαλεῖ γενικώτερον ἀντίκτυπον εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς πόλεως.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων τοῦ Ξενοφῶντος στηρίζεται ἡ ἄποψις ὅτι διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῆς πόλεως ἐξασφαλίζεται ἡ εὐημερία τῶν πολιτῶν. Θά ἐπιτύχωμεν τὴν εὐημερίαν διὰ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα ἡ διαχειρίσις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν πρέπει νά γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ὡς τοῦτο προκίπτει ἐκ τῆς προτάσεώς του, περὶ συστηματικώτερας ἐκμεταλλεύσεως τῶν ὄρυχείων Λαυρίου. Ἀνεξαρτήτως τοῦ πρακτικοῦ χαρακτήρος τῶν ὑποδεικνυομένων ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος μεθόδων αὐξήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, διὰ τοῦ ἔργου του διετύπωσε σαφῶς τὴν σημασίαν τῆς δημοσίας οἰκονομίας, διὰ τὴν πρόδοον γενικῶς τῆς κοινωνίας. Εἶναι ἀξιοσημεῖωτος καὶ θαυμαστή ἡ

φράσις αὐτοῦ, ὅτι ἡ ἐπαρκεῖς προσόδους ἔχουσα πόλις καθίσταται, οὐ μόνον εὐπορωτέρα ἀλλὰ καὶ εὐπολεμωτέρα καὶ ἐπιειθεστέρα καὶ εὐτακτοτέρα. Ὁ Ἀριστοτέλης (384-322) εἰς τὸ Β' βιβλίον τὰ "Οἰκονομικά" θίγει ζητήματα τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἐνῶ εἰς τὸ πρῶτον ἀναφέρονται ζητήματα τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Ὁ Ἀριστοτέλης δικαιολογεῖ τὴν ἐπιβολὴν φόρων πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κράτους. Ὁ Ἀριστοτέλης ὡσαύτως εἰς τὸ ἔργον του "Ἠθικὰ Νικομάχεια" ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης. Ἐν αὐτῷ διαγιγνώσκει τὴν διαφορὰν, ἣτις ὑφίσταται μεταξύ δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην θεμελιώσεως τῶν σχέσεων τῶν ἀτόμων ἔναντι τοῦ κράτους ἐπὶ διαφορῶν ἀρχῶν καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνταλλάγματος, ἣτις δέον νὰ ἰσχύη εἰς τὰς ἰδιωτικοοικονομικὰς σχέσεις, δηλ. ὁ καθορισμὸς τῆς φορολογικῆς εἰσφορᾶς νὰ γίνεται ἀνεξαρτήτως τῶν ὑπὸ τοῦ φορολογουμένου ἀπολαμβανομένων παρὰ τοῦ κράτους ὠφελειῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι, ἀποδεικνύεται, ὅτι δέν παρέλειψαν νὰ συνεισφέρουν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν οἰκονομικῶν ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον τῶν δημοσιονομικῶν προβλημάτων.

2. Ἡ δημοσιονομικὴ ἐπιστῆμη κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ἡ Οἰκονομικὴ καὶ δημοσιονομικὴ ἐπιστῆμη κατὰ τοὺς χρόνους ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ οὐδόλως προάγεται, οὐδ' εὐρίσκομεν ἐπιστήμονας ἀσχολουμένους μὲ τὰ οἰκονομικὰ θέματα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καθ' ἣν κάθε ἐκδήλωσις καὶ κάθε ἐνέργεια τοῦ ἀτόμου ἐπὶ

τῆς γῆς πρέπει ν' ἀντιμετωπίζεται ὡς θέμα ἐξυπηρετοῦν τοὺς σκοποὺς τῆς ἐπουρανίου ζωῆς. Αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος ἀπασχολεῖται ὄχι μὲ τὴν βελτίωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν πολιτῶν του, ἀλλ' ἀντιθέτως καθοδηγεῖ καὶ παρωτρύνει τοὺς ὑπηκόους του εἰς τὴν διανομὴν τοῦ ὑπάρχοντος πλούτου, εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας, διὰ νὰ τὸν καταναλώσουν, Μὲ τὴν πάροδον ὅμως τοῦ χρόνου ἐμφανίζεται ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς ἐξευρέσεως πόρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν τῆς πολιτείας καὶ κυρίως τῶν δαπανῶν ἐξασφαλίσεως τῆς ἐξωτερικῆς ἡσυχίας. Ἡ διεξαγωγή μακροχρονίων πολέμων, κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, ἀπαιτεῖ δαπάνας, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ καλυφθοῦν ἀπὸ τὰ ἐχθρικά λάφυρα. Ἀλλὰ καὶ ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης πολλάκις ἐξαγοράζεται ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας, ἔναντι τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων, μὲ χρῆμα. Ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν τὸ κράτος ἀναγκάζεται νὰ φορολογήσῃ τοὺς ὑπηκόους του. Ἐπιβάλλονται τόσον ἄμεσοι ὅσον καὶ ἔμμεσοι φόροι, κυρίως δασμοὶ ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων εἰς τὸ πλοῦσιον Βυζαντινὸν κράτος πολυτελῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ εἰδῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν διαβίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Παρὰ τὰ μεγάλα οἰκονομικὰ βάρη ποῦ ἐπιβάλλουν εἰς τὸν λαὸν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, δὲν ἐμφανίζονται ἐπιστήμονες πρὸς ἔρευναν τῶν δημοσιονομικῶν θεμάτων τῆς ἐποχῆς. Ἡ κατάχρησις τῆς φορολογικῆς ἐξουσίας ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος, ἐθεωρεῖτο ὡς σοβαρὰ ἠθικὴ παράβασις. Ἡ ὑπερβολικὴ φορολόγησις ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τῶν ἠθικολόγων τοῦ μεσαίωνα ὡς ἀμάρτημα, ἐξομοιούμενον πρὸς τὴν ληστείαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν μὴ ἐκπλήρωσις τῶν φορολογικῶν τῶν ὑποχρεώσεων ἦτο παράπτωμα ἠθικόν, καταδικαζόμενον ὑπὸ τῆς θρησκείας. Ἡ φοροδιαφυγὴ ἐδίκαιολογεῖτο νὰ

γίνεται ἐν μέρους τῶν πολιτῶν, κατὰ τοὺς ἠθικολόγους τῆς ἐποχῆς, ἐφ' ὅσον οἱ ἐπιβαλλόμενοι φόροι ἦσαν ἄδικοι. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι, πῶς θά κριθῆ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον μιᾶς φορολογίας καὶ προπαντός, ποῖος θά εἶναι ὁ κριτής.

Περὶ ἰσσότερον τῶν Βυζαντινῶν ἡσχολήθησαν μέ τὰ δημοσιονομικά θέματα κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ Ἄραβες. Οὗτοι κατακτήσαντες μέγα τμήμα τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Βυζαντινῆς τοιαύτης εἰς τὴν Ν.Δ. Ἀσίαν, τὴν Β. Ἀφρικὴν καὶ τὴν Νοτιοδυτικὴν Εὐρώπην διετήρησαν τὴν ρωμαϊκὴν καὶ βυζαντινὴν οἰκονομίαν καὶ πολιτισμόν. Λόγω τῆς υφισταμένης χρηματικῆς οἰκονομίας, ἐδημιουργήθη εἰς τὰ κράτη αὐτὰ καὶ ἀξιολογὸς δημοσιονομικὴ φιλολογία, ὑπὸ διαφόρων ἀράβων οἰκονομολόγων. Παρ' αὐτῶν ὑπεστηρίζετο ὅτι ἔνα ὑγιὲς δημοσιονομικὸν σύστημα, δέον νά στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τῶν ἀμέσων φόρων. Ἡ ὑπερβολικὴ ἐπιβάρυνσις τῆς κοινωνίας δι' ἐμμέσων φόρων ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτῶν ἐπικίνδυνος, διότι ἠδύνατο νά ὀδηγήσῃ εἰς κατὰπτωσιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπικρατεῖ ὁ φεουδαρχισμός. Ἡ Οἰκονομία ἦτο φυσικὴ στηριζομένη εἰς τὴν γεωργίαν-ἀλιεῖαν-κτηνοτροφίαν καὶ εἰς μικρὸν ποσοστὸν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Πηγὴ ἐσόδων τόσον τῶν ἡγεμόνων ὅσον καὶ τῶν φεουδαρχῶν ἦτο ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία των, κατὰ κύριον λόγον καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ φορολόγησις τῶν ὑπηκόων. Τοὺς φόρους ἐπέβαλον οἱ φεουδάρχει, οἵτινες ὑπεχρεοῦντο νά καταβάλωσι μέρος τούτων, ὑπὸ τὴν μορφήν εἰσφορᾶς, εἰς τὸν ἡγεμόνα. Ὑπῆρξαν περίοδοι, καθ' ἃς οἱ ἐπιβληθέντες φόροι, ἦσαν ὑπερβολικοὶ καὶ τοῦτο εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν μείωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν οἰ-

κονομικὴν παρακμὴν τῶν διαφορῶν ἐπαρχιῶν.

Οἱ ἐπιβαλλόμενοι φόροι ἦσαν κυρίως δασμοὶ καὶ ἐπὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἰς εἶδος εἰσφοραί, οὐχὶ γενικῆς μορφῆς, ὅπως ἐννοοῦμεν σήμερον τὴν φορολογίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐθαίρετον κρίσιν τοῦ φεουδάρχου καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ λαοῦ οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, οἵτινες ἀπηλλάσσοντο τῆς φορολογίας. Τὸ ἐφαρμοζόμενον φορολογικὸν σύστημα καὶ αἱ αὐθαιρέσαι τῶν κυβερνῶντων ὠδήγησαν πολ- λάκις εἰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις. Τόσον ση- μαντικὸν ἦτο τὸ θέμα τῆς φορολογίας, ὥστε κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἐτέ- θη ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Ἀκτῆμονος κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς MAGNA CHARTA LIBERTATUM διάταξις συνταγματικῆς περιεχομένου, καθ' ἣν ἀπηγορεύετο ἡ ἐπιβολὴ φόρων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν εὐγενῶν. Ἡ ἀσκουμένη ὅμως δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον ἦτο σκοτεινὴ, διότι τὸ πᾶν ἐξερ- τᾶτο ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα, τοῦ πολίτου μὴ δυναμένου κατ' οὐδέ- να λόγον νὰ ἀσκήσῃ κριτικὴν ἢ ἔλεγχον τῆς οἰκονομικῆς πο- λιτικῆς τοῦ ἡγεμόνος. Μόνον ὁσάκις αἱ ἐπιβαλλόμεναι ἐπιβα- ρύνσεις ἦσαν δυσβάστακτοι, διεμαρτύροντο οἱ πολῖται, ἄνευ κριτικῆς τοῦ τρόπου διαθέσεως τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος. Ἐκ τῶν λόγων τούτων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑ- πάρξῃ καὶ ἀνάπτυξις δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης. Ὁ ἀρχὼν ἐ- πιβάλλει φόρους, δαπανᾷ δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ διὰ τὴν διεξαγωγὴν πολέμων, χωρὶς ποτέ νὰ ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ λό- γον, ἔστω καὶ ἐμμέσως, εἰς τοὺς ὑπηκόους του.

Κατὰ τὴν περίοδον 1500-1789 ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζω- νται οἱ ὅροι ἀναπτύξεως τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ὑπὸ τὴν

μορφήν τήν ὅποσαν ἐννοοῦμεν ταύτην σήμερον. Τήν περίοδον αὐτήν ἐδημιουργήθησαν κεντρικά κράτη, τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες ἀφήρσαν τήν οἰκονομικήν καί πολιτικήν ἐξουσίαν τῶν φεουδαρχῶν, ἐδημιουργήθησαν μεγάλοι καί ὄργανωμένοι στρατοί, ἠυξήθησαν αἱ δαπάναι τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους καί αἱ τοιαῦται διά τήν πνευματικήν κίνησιν τῆς ἐποχῆς. Τότε διαμορφώθη ἡ ἐποχή τῆς ἀναγεννήσεως, ἡ ὅποια συνετέλεσεν εἰς τήν ἀνάπτυξιν καί τῆς ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονομίας, παραλλήλως πρός τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, αἵτινες τήν ἐποχήν ταύτην ἤρχισαν τά πρός τά πρόσω ἄλματά των. Πρός τό τέλος τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐνεφανίσθησαν διάφοροι ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι ἴδρυσαν σχολάς καί προσεπάθησαν νά διαμορφώσουν τήν οἰκονομικήν καί δημοσιονομικήν ἐπιστήμην.

3.- Ἡ Δημοσιονομική ἐπιστήμη κατὰ τοῦς νεωτέρους χρόνους.

Ἐμποροκρατία : Ἀπό τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ δημοσιονομική ἐπιστήμη καί πολιτική ἐπηρεάζεται ὑπό τῶν κατὰ τήν ἐποχήν ταύτην κρατουσῶν ἀντιλήψεων, τῶν ἐμποροκρατῶν. Ἡ οἰκονομική πολιτική προσανατολίζεται πρός τό ἐμπορικόν σύστημα καί ἀναγκάως ἡ πολιτική αὕτη ἐπέδρασεν ἐπί τῆς διαμορφώσεως τῆς δημοσιονομίας καί τῆς ἐξελιξέως τῆς δημοσίας οἰκονομίας τῶν ἐμποροκρατῶν. Λαμβανομένης δέ ὑπ' ὄψιν καί τῆς ὑφισταμένης ἀλληλεξαρτήσεως, ἡ ὅποια ὑφίσταται μεταξύ δημοσιονομικῆς θεωρίας καί δημοσιονομικῆς πράξεως, ἡ δημοσιονομική ἔρευνα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἐπηρεάσθη ἐμμέσως ἐκ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν καί τῶν δογμάτων τοῦ ἐμποροκρατισμοῦ.

Ὁ ἐμποροκρατισμός, ὡς οἰκονομικόν σύστημα, ἀπέβλεπεν εἰς τήν αὔξησιν τῆς οἰκονομικῆς ἰσχύος, διά τῆς ἀ-

ναπτύξεως τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔδει νὰ ἐπιδιώκεται ἡ δημιουργία πλεονάσματος τῶν ἐξαγωγῶν ἔναντι τῶν εἰσαγωγῶν. Διὰ τοῦ μέτρου αὐτοῦ τὸ τμήμα τῶν ἐξαγωγῶν, ὅπερ δὲν ἐκαλύπτετο ἀπὸ ἀντιστοιχοῦς εἰσαγωγᾶς θὰ ἐπληρῶνετο εἰς χρῆμα καὶ συνεπῶς ἡ αὔξησις τῶν ἐξαγωγῶν συνεπήγετο εἰσορῆν μεγαλυτέρας ποσότητος πολιτικῶν μετᾶλλων εἰς τὴν χώραν καὶ ἐπαύξεισιν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Διὰ τὴν αὔξησιν τῶν ἐξαγωγῶν ἐθεσπίζοντο διάφορα μέτρα αὔξησεως τῆς παραγωγῆς, περιορισμοῦ τῆς καταναλώσεως ἰδίως ἀγαθῶν ἄλλοδαπῆς προελεύσεως.

Ἄνάλογος ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους κατὰ τοὺς ἐμποροκράτας καὶ νὰ λαμβάνωνται πρὸς τοῦτο ἀνάλογα μέτρα. Ἡ φορολογικὴ ἰδίως πολιτικὴ ἔδει νὰ διαμορφώνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐπιβαρύνωνται ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον οἱ παραγωγοὶ ἀγαθῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἐπιβολῆς φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν, ὑπὸ μορφήν δασμῶν καὶ φόρων καταναλώσεως, νὰ παρεμποδίζεται ἡ εἰσαγωγή καὶ κατανάλωσις ἐν τῇ χώρᾳ ἀγαθῶν.

Καμεραλισταί. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἐδημιουργήθη μία εἰδικὴ μορφή τοῦ ἐμποροκρατισμοῦ, οἱ καμεραλισταί. Οὗτοι ἐδίδασκον ὅτι α) νὰ μὴ ἐπιβαρύνεται κατὰ τὸ δυνατόν διὰ φόρων ἢ περιουσία, β) νὰ γίνεταί ἴση καὶ δίκαια κατανομή τῶν φόρων γ) νὰ ἀπαλλάσσωνται τῆς φορολογίας τ' ἀπαραίτητα τῆς συνεχίσεως τοῦ βιοποριστικοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ φορολογουμένου, ὡς καὶ τ' ἀπαραίτητα διὰ τὴν στοιχειώδη συντήρησιν καὶ δ) νὰ διαμορφοῦται τὸ φορολογικόν σύστημα ἀνάλογα μετὰ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ κράτους. Διὰ

τῆς καταλλήλου διαμορφώσεως τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς, ἐπιτυγχάνεται καλύτερον ἢ κατεύθυνσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, παρὰ δι' ἀμέσων ἀπαγορεύσεων, ὡς καὶ ἡ καθοδήγησις τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν κλάδων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους τιθεμένων γενικῶν κατευθύνσεων οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι οἱ καμεραλισταὶ ἐπρεσβευσαν ὅτι καὶ ἡ σύγχρονος οἰκονομικὴ ἐπιστήμη τοῦ 20οῦ αἰῶνος δηλ. διὰ τῆς δημοσιονομικῆς καὶ φορολογικῆς πολιτικῆς νὰ κατευθύνεται ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους.

Ὁ ὅρος καμεραλιστῆς σημαίνει θυμαυροφυλάκιον τοῦ ἡγεμόνος καὶ προέρχεται ἐκ τῆς λέξεως KAMERA. Ἐκ τούτου διεμορφώθη καὶ ὁ ὅρος KAMERA PRINCIPUS, ὁ ὁποῖος σημαίνει τὴν σχολὴν εἰς τὴν ὁποῖαν ἐφοῦτον οἱ γερμανοὶ φοροτεχνικοὶ ὑπάλληλοι, διὰ ν' ἀποκτήσουν τὰς ἀναγκαίας οἰκονομικὰς γνώσεις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των. Οἱ ὑπάλληλοι ποὺ ἐξήρχοντο τῆς σχολῆς αὐτῆς ὀνομάζοντο καμεραλισταὶ καὶ ἡ ἐπιστήμη ἡ ὁποία ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἔρευναν τῶν δημοσιονομικῶν αὐτῶν θεμάτων πῆρε τὸ ὄνομα καμεραλιστικὴ ἐπιστήμη.

Φυσιοκράται: Ἀπὸ ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ ἐμποροκρατισμοῦ ἐξεπήγασεν ἡ διδασκαλία τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην τὸ δόγμα τῆς "θελας τάξεως" τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε κατὰ τὸν χριστιανικὸν μεσαίωνα, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ δόγματος τῆς "φυσικῆς τάξεως". Τὴν φυσικὴν τάξιν εἰς τὸ οἰκονομικὸν πεδῖον ἡ ἐπιστήμη τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας τὴν ἀνευρίσκει εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν σύνθεσιν τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ἡ ἔκφρασις τοῦ ὑπὸ τῶν ἀτόμων διεξαγομένων ἀγῶνος ὑπὲρ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ

συμφέροντος, ὅστις ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἰσορροπίαν. Ὁ φόρος κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ φυσικοῦ δικαίου θεωρεῖται ὡς τὸ ἀντίτιμον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ὑπὸ τοῦ κράτους τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας. Ὁ MONTESQUIEU καθορίζει τὸν φόρον ὅτι, εἶναι μέρος τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, τὸ ὁποῖον παραχωρεῖ ὁ πολίτης εἰς τὸ κράτος, διὰ νὰ δύναται ν' ἀπολαύσῃ τὸ ὑπόλοιπον.

Συνέπεια τῆς κοσμοθεωρίας τοῦ φυσικοῦ δικαίου εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν φυσιοκρατῶν. Οἱ φυσιοκράται ἠκολούθησαν εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας τὴν ἰδίαν γραμμὴν, τὴν ὅποیان ἐχάραξαν ὁ ROUSSEAU καὶ ὁ MONTESQUIEU εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον.

Ἡ ἄποψις τῶν φυσιοκρατῶν ἀπὸ δημοσιονομικῆς πλευρᾶς, ἦτο ἀντίθετος τῆς τῶν ἐμποροκρατῶν. Ἡ φυσιοκρατικὴ σχολὴ ἤκμασεν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, ὅποτε ἔζησε καὶ ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς FR. CUESNAY. Κατ' αὐτόν, ὅπως εἰς τὰ φυσικὰ φαινόμενα ὑπάρχει κάποια φυσικὴ τάξις, τοιοῦτοτρόπως πρέπει ὡσαύτως νὰ ὑπάρχῃ αὕτη καὶ εἰς τὰ οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ φαινόμενα. Ἐπρότεινε τὸν περιορισμὸν τῆς κρατικῆς ἐπεμβάσεως, ἥτις ἔδει νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως καὶ τὴν προστασίαν τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας τῶν ἀτόμων. Ὡσαύτως διενήρυσσε τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου ἀπὸ τοὺς περιορισμούς, τοὺς ὁποίους εἰσήγαγον οἱ ἐμποροκράται, ὡς καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν γεωργῶν ἀπὸ τοὺς φεουδάρχας. Οἱ φυσιοκράται ἦσαν πολέμιοι τῶν φόρων καταναλώσεως καὶ τῶν ἐμμέσων ἐν γένει φόρων καὶ ὑπεστήριζον, χάριν τῆς ἀπλότητος τῆς φορολογίας, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐνιαίου φόρου ἐπὶ τῆς ἐγγελοῦ προσόδου, διότι ἐδίδασκον καὶ ἐπίστευον, ὅτι τὸ φορολογικὸν

βάρος τελικῶς φέρει ἡ ἔγγειος πρόσδοδος.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη περί ἐπιβολῆς ἑνός ἐνιαίου φόρου ἐπὶ τῆς προσόδου τῆς γῆς ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν γνώμην τῶν φυσιοκρατῶν περί οἰκονομικῆς ζωῆς. Κατ' αὐτούς ἡ γεωργία ἀποτελεῖ τὴν μόνην παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν, ἡ ὁποῖα ἀποφέρει καθαρὰν πρόσδοδον. Οἱ λοιποὶ παραγωγικοὶ κλάδοι δὲν εἶναι στήν πραγματικότητα τοιοῦτοι, διότι ἡ μὲν βιομηχανία καὶ βιοτεχνία δὲν κάμνει τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπλῶς ἐπεξεργάζεται τὰ ὑπὸ τῆς γῆς προσφερόμενα προϊόντα, τὸ δὲ ἐμπόριον περιορίζεται εἰς τὴν μετακίνησιν τῶν προϊόντων ἀπὸ τόν τόπον τῆς παραγωγῆς εἰς τοὺς τόπους τῆς καταναλώσεως. Συνεπῶς εἰς ἀμφοτέρους τοὺς οἰκονομικοὺς αὐτούς κλάδους δὲν δύνανται ν' ἀναγνωρίσουν παραγωγικότητα ὑπὸ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν. Ὅπουδῆποτε ὅθεν καὶ ἂν ἐπιβληθῇ ὁ φόρος, τελικῶς θά μεταβιβασθῇ εἰς τὴν γεωργικὴν τάξιν. Διὰ τόν λόγον αὐτόν ἐθεωρήθη ἄσκοπος ἡ μὴ ἐπιβολὴ τοῦ φόρου ἀπ' ἀρχῆς ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου, ἥτις εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ μόνη φορολογικὴ πηγή. Ἡ φορολογία ἐπιβαλλομένη ὅπουδῆποτε ἄλλοῦ, δεδομένου ὅτι θά καταλήξῃ διὰ τῆς ἐπιπτώσεως εἰς τὴν τάξιν τῶν γαιοκτημόνων, ἀπλῶς δημιουργεῖ διαταραχὰς καὶ προκαλεῖ, χωρὶς λόγον, μεγάλα ἐξοδα βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως. Τὸ σύστημα τοῦ ἐνιαίου φόρου βασίζεται, ὑπὸ τῶν φυσιοκρατῶν εἰς τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ὁ φόρος οὗτος ἀπὸ φοροτεχνικῆς κυρίως ἀπόψεως.

Ἄδαμ Σμιθ. Τὸ περίφημον βιβλίον τοῦ ADAM SMITH "περί τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰτίων τοῦ πλούτου τῶν ἔθνων" δημοσιεύσθαι τὸ 1776 ὑπῆρξε θεμελιῶδες διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας ἐν γένει καὶ ἔδωσε σημαντικὴν ὠθησιν εἰς τὴν βελτιώ-

σιν τῆς δημοσιονομικῆς θεωρίας. Ἀφορμὴν εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τῶν ἄγγλων βασιλέων τῆς ἐποχῆς του ἀκολουθουμένη οἰκονομικὴ πολιτικὴ. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐμποροκρατῶν, παρῆχε διάφορα πλεονεκτήματα εἰς ὠρισμένας παραγωγικὰς τάξεις, ὡς παροχὴν μονοπωλιακῶν προνομίων εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, βραβεῖα εἰς τοὺς ἐξαγωγεῖς γεωργούς κλπ.

Ὁ Σμιθ ἐκκινᾷ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι βασικὴ πηγὴ πλούτου διὰ μίαν δεδομένην χώραν εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτω ὁ Σμιθ τίθεται ἀντιμέτωπος τὸσον τῶν ἐμποροκρατῶν, οἵτινες ἐπρέσβευον ὅτι μοναδικὴ πηγὴ πλούτου διὰ τὴν χώραν ἀποτελεῖ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ὅσον καὶ τῶν φυσιοκρατῶν, οἵτινες ἐπρέσβευον ὅτι μοναδικὴ πηγὴ πλούτου ἀποτελεῖ τὸ ἔδαφος. Διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας ὁ Σμιθ ζητεῖ τὴν κατάργησιν τῶν περιοριζόντων τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν μέτρων, τὴν κατάργησιν τῶν μονοπωλιακῶν προνομίων καὶ τῶν προστατευτικῶν δασμῶν. Ἐδίδασκεν ὅτι ὅσον ἐλευθέρα εἶναι ἡ ἐργασία τὸσον παραγωγικωτέρα ἀποβαίνει αὕτη. Εἰς τὸν τελικὸν αὐτοῦ σκοπὸν τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ τείνουν ὅλα τὰ ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς πολιτικῆς λαμβανόμενα μέτρα. Ἐπρότεινε τὴν κατάργησιν τῶν φόρων καταναλώσεως ἐπὶ τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, διότι οἱ φόροι οὗτοι ἐπιβαρύνουν τὰς πτωχὰς τάξεις τῶν ἐργαζομένων καὶ ἔχουν ὡς συνέπειαν νὰ δυσχεραίνουν τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ καὶ ἐμμέσως νὰ ὑποβιβάζουν τὴν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας.

Εἰς ἀντικατάστασιν τῶν φόρων καταναλώσεως ἐπὶ τῶν

είδῶν πρώτης ἀνάγκης, ἐπρότεινε, νά φορολογηθοῦν τὰ μὴ ἀναγκαῖα διὰ τὴν διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ εἶδη καὶ κυρίως τὰ ἤδη πολυτελείας. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς προστατευτικούς δασμούς ἐπρότεινε τὴν κατάργησίν των, διότι διαταράσσουν τὴν φυσικὴν κατανομήν τῆς ἐργασίας μεταξύ τῶν διαφόρων ἐθνῶν. Ὑπεστήριξε δὲ ὅτι ἕκαστον ἔθνος πρέπει νά ἐπιδίδεται εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν εἰδῶν, ἅτινα παράγονται ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας.

Μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην ἀπέκτησεν ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω θεωρίας τοῦ Σμίθ, ἡ δημοσιονομικὴ θεωρία αὐτοῦ καὶ εἰδικώτερον ἡ φορολογικὴ διδασκαλία του, ἥτις σημαντικῶς ἐπέδρασε εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν νεωτέρων θεωριῶν, περὶ φόρου, διὰ τῶν διατυπωθέντων καὶ περιφήμων καταστάσεων κανόνων φορολογικῆς πολιτικῆς.

Φορολογικοὶ κανόνες Ἀδάμ Σμίθ.

Οἱ κανόνες αὗτοί εἶναι:

1. Ἄπαντες οἱ πολῖται πρέπει νά συνεισφέρουν εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους ἕκαστος ἀναλόγως πρὸς τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ δυναμικότητα, δηλ. ἀναλόγως τοῦ εἰσοδήματος τὸ ὁποῖον ἀποκτᾷ ἕκαστος ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους (κανὼν τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου).

2. Ὁ φόρος τὸν ὁποῖον δεόν νά καταβάλῃ ἕκαστος πολίτης, πρέπει νά εἶναι ὠρισμένος καὶ ὄχι αὐθαίρετος. Ἡ μορφή καὶ ὁ τρόπος πληρωμῆς ὡς καὶ τὸ ὕψος τοῦ φόρου, πρέπει νά εἶναι γνωστά καὶ εἰς τὸν φορολογούμενον (κανὼν τῆς βεβαιότητος τοῦ φόρου).

3. Ὁ φόρος πρέπει νά εἰσπράττεται κατὰ τὸν μᾶλλον πρόσφορον τρόπον διὰ τοὺς φορολογούμενους (κανὼν τῆς προσφορότητος τοῦ φόρου).

4. Ὁ φόρος πρέπει νά εἶναι εὐθυνός δηλ. τὰ ἔξοδα βεβαιώσεως καί εἰσπράξεως τοῦ φόρου νά εἶναι ὅσον τό δυνατόν μικρότερα καί οὕτω ἡ ὑφισταμένη διαφορά μεταξύ τοῦ καταβαλλομένου ὑπό τοῦ πόλιτου ποσοῦ καί τοῦ εἰσερχομένου εἰς τό δημόσιον ταμεῖον τοιοῦτον νά εἶναι ὅσον τό δυνατόν μικροτέρα. (κἀνῶν τῆς οἰκονομικότητος τοῦ φόρου).

Οἱ κανόνες οὗτοι τοῦ Ἄδαμ Σμίθ ἤσκησαν μεγάλην ἐπιρροήν ἐπί τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τῶν μεταγενεστέρων οἰκονομολόγων, οἱ ὅποιοι συνήθως τοὺς ἐπανελάμβανον καί προσεπάθουν νά τοὺς συμπληρώσουν καί βελτιώσουν. Ἡ θεωρία τοῦ Σμίθ ἀπέβλεπεν εἰς τόν περιορισμόν τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ κράτους πρὸς προστασίαν τοῦ ἰδιώτου. Βασική σκέψις του ἦτο ἡ δίκαια κατανομή τῶν φορολογικῶν βαρῶν. Ἐνόμιζεν ὅτι ὁ φόρος ἀποτελεῖ ἀντάλλαγμα τῶν ὑπό τοῦ κράτους παρεχομένων ὑπηρεσιῶν πρὸς τοὺς πόλιτας.

Οἱ ἄγγλοι κλασσικοὶ ἐξήταζον τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν οὐχί ὡς αὐτοτελῆ ἐπιστήμην ἀλλὰ ὡς κλάδον τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ὁ Ἄδαμ Σμίθ ἀσχολεῖται μέ τὰ θέματα τῆς δημοσίας οἰκονομίας εἰς τό Υ βιβλίον τοῦ ἔργου του "περὶ τοῦ πλοῦτου τῶν ἐθνῶν". Ὁ Στούαρτ Μίλλ τὰ δημοσιονομικά θέματα πραγματεύεται εἰς τό βασικόν του ἔργον "περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας". Τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῆ εἰς τὰς ἀρχάς τῆς φιλελευθέρως οἰκονομικῆς σχολῆς, δηλ. εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῶν κλασσικῶν οἰκονομικῶν ἐν σχέσει μέ τὰ καθήκοντα τοῦ κράτους, τὰ ὅποια καθήκοντα ἦσαν περιωρισμένα. Ὁ RICARDO ὅστις ἐδημοσίευσε τό 1817 τό περιπούδαστον ἔργον του "Αἱ ἀρχαί τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καί φορολογίας" θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγαλυτέρων οἰκονομολόγων.

Δέκατος ἔννατος αἰῶν. Ἡ ἐπιστήμη τῆς δημοσίας οἰκονομίας διαμορφοῦται εἰς αὐτοτελεῆ ἐπιστήμην εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν εὐρώπην κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Εἰς τοῦτο συνέβαλλον ὄχι μόνον αἱ θεωρίαι τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐμφανισθέντων οἰκονομολόγων ἀλλὰ καὶ ἄλλοι σχετικοὶ παράγοντες. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ὄρων τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κρατῶν ἤσκησε σοβαρὰν ἐπίδρασιν καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν δημιουργίαν νέων ἀντιλήψεων εἰς ἀπάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ δράσεως. Ἡ ἐπίδρασις τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης ἦτο ἐξ ἴσου σημαντικὴ. Αἱ νέαι ἀντιλήψεις περὶ κράτους καὶ ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν ἡ κοινωνία εἶναι ζῶν ὀργανισμὸς, προέχων τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπλοῦν μέλος αὐτῆς, ἐπηρεάσαν γενικώτερον τοὺς ἐπιστήμονας, κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ παραγκωνισθοῦν ὑπὸ τῶν γάλλων καὶ γερμανῶν συγγραφέων τοῦ 19ου αἰῶνος αἱ ἀπόψεις τῶν φυσιοκρατῶν καὶ καμεραλιστῶν.

Ἐποκεῖμενον τῆς δημοσίας οἰκονομίας θεωρεῖται τὸ κράτος καὶ οὐχὶ τὸ ἄτομον. Τὸ κράτος ἀποτελεῖ ὀργανικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ὑπέρκειται τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἀντίληψις αὕτη περὶ κράτους, διευρύνει τὴν δημοσιονομικὴν δράσιν τοῦ κράτους καὶ τοιουτοτρόπως δημιουργεῖται εὐρὺ πεδῖον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοσίας οἰκονομίας ὡς ἐπιστήμης θεωρητικῆς. Παρὰ ταῦτα ὅμως κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἡ πολιτικὴ καὶ ταμειυτικὴ ὄψις αὐτῶν, δηλ. πῶς τὰ διάφορα φαινόμενα ἐξεταζόμενα, δύνανται νὰ ὀφελήσουν περισσότερον τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ κράτους, ἀπὸ ἀπό-

ψεως πολιτικῆς καὶ δημιουργίας ἐσόδων εἰς τὸν δημόσιον προϋπολογισμόν, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονομίας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους συνέβαλον κατὰ πολὺ οἱ γερμανοὶ θεωρητικοί. Μεταξὺ τούτων προέχουσιν θέσιν κατέχουν α) ὁ H. RAU (1792-1890) ὅστις ἦτο ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς δοξασίας τῆς φιλελευθέρου σχολῆς, β) ὁ LORENZ VON STEIN (1815-1890), γ) ὁ ROSCHER, ὁ ὁποῖος ἀνήκειν εἰς τὴν ἱστορικὴν σχολὴν καὶ ἐξετάζει τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς των πλευρᾶς. δ) ὁ ADOLF WAQNER (1855-1917) ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ ἰδρυτὴς τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ. Αὐτὸς πρῶτος ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ φόρος δέν ἔχει μόνον ταμειυτικὸς σκοποὺς, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν καλῶς χρησιμοποιοῦμενος ν' ἀσκήσῃ κοινωνικοπολιτικὴν λειτουργίαν. Μετὰ τὸν WAQNER πλῆθος γερμανῶν δημοσιολόγων ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν νεωτέραν καὶ σύγχρονον ἐποχὴν, οἵτινες τὰ μέγιστα συνέβαλον εἰς τὴν πρόδον τῆς δημοσιονομικῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης.

Παρ' ὅλα τὰ ἐπιτεύγματα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα καὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 20ου αἰῶνος αὕτη παρέμεινε προσηλωμένη κυρίως εἰς τὰς ἀρχάς τῆς φιλελευθέρου οἰκονομικῆς σχολῆς. Εἰς τὴν μελέτην τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων τὴν κυρίαν θέσιν, κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς σχολῆς ταύτης, κατέχει τὸ νομικοτεχνικὸν στοιχεῖον. Οἱ δημοσιολόγοι μελετοῦν κυρίως τὰ προβλήματα, τὰ σχέσιν ἔχοντα μὲ τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν, τὴν διάρθρωσιν τῶν φορολογικῶν συστημάτων ὡς καὶ τὴν διαδικασίαν συνάψεως δημοσίων δανείων. Εἰς τὴν ἔρευναν τῶν δημοσιονομικῶν φαι-

νομένων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τῆς φιλελευ-
θέρως κλασικῆς σχολῆς κυριαρχεῖ ὡσαύτως ἡ ταμειυτικὴ ἄ-
ποψις.

Εἶναι ὅμως γεγονός, ὅτι ἐκ τῶν ἐρευνητῶν τῆς δη-
μοσίας οἰκονομικῆς, πρῶτος ὁ γερμανὸς οἰκονομολόγος Ἄ-
δολφος Βάγνερ (1855-1917) ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου
τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, προήγαγε κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμα-
στον τὴν κοινωνικὴν πλευρὰν τῶν ἐρευνητῶν τῆς δημοσίας οἰ-
κονομικῆς, ἰδρύσας καὶ τὴν σχολὴν τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Παραλλήλως πρὸς τὸν Βάγνερ καὶ ὁ νεώτερος τού-
του γάλλος καθηγητὴς G. JEZE ἠρεύνησε τὰ δημοσιονομικὰ
φαινόμενα ὡς σύνθετα τοιαῦτα, ἐρευνήσας τὴν ἱστορικὴν,
νομικὴν, πολιτικὴν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ὄψιν αὐ-
τῶν ἐκτὸς τῆς δημοσιονομικῆς, ἥτις κυρίως τὸν ἀπασχόλη-
σεν καὶ ἐξήτασεν αὐτὰ ἐντὸς τοῦ πολιτικοῦ, οἰκονομικοῦ,
δημοσιονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πλαισίου αὐτῶν.

Εἰκοστὸς αἰῶν. Κατὰ τὴν μετὰ τὸν ἀπαγκόσμιον πόλεμον
περίοδον ἐμφανίζονται νέαι κατευθύνσεις εἰς τὴν ἔρευναν
τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων.

Οἱ δημοσιονόμοι δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν
μελέτην τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων ἀπὸ τῆς τεχνικῆς
πλευρᾶς τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν τρόπων καλυ-
τέρας εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ τὴν μελέτην τῆς
ἀνευτερέως πραγματοποιήσεως τῶν δημοσίων δανείων, ἀλλὰ
ἀσχολοῦνται μετ' ἰδιάζοντος ἐνδιαφέροντος, μέ τὴν νομικὴν
ἐπεξεργασίαν τῶν θεμάτων αὐτῶν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς δημοσιο-
νομικῆς θεωρίας. Οὕτω οἱ δημοσιονόμοι δὲν ἐνδιαφέρονται
μόνον διὰ τὴν δημοσιονομικὴν νομοθεσίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ με-

λετοῦν καὶ ἐπεξεργάζονται αὐτὴν ὑπὸ τῷ φῶς τῆς δημοσιονομικῆς θεωρίας, συμβάλλοντες κατ' αὐτόν τόν τρόπον εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνὸς νέου κλάδου δικαίου, ὁ ὁποῖος καθίσταται γνωστός εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τοῦ δικαίου καὶ τῶν οἰκονομολόγων ὡς δημοσιονομικὸν δίκαιον. Παραλλήλως οἱ δημοσιονόμοι κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἐπιδίδονται καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐκτός τῶν δημοσιονομικῶν σκοπῶν τῆς φορολογίας καὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν τοιούτων. Ἀναγνωρίζεται βεβαίως, ὅτι βασικός σκοπὸς τῆς φορολογίας εἶναι ἡ ἐξεύρεσις τῶν χρηματικῶν μέσων πρὸς κάλυψιν τῶν ταμειυτικῶν ἀναγκῶν τοῦ κράτους, οὐχ ἥττον ὅμως ὁ σκοπὸς αὐτός δέν εἶναι ἀποκλειστικός, διότι ἐκτός τῆς καλύψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπιδιώκονται διὰ τῆς φορολογίας καὶ γενικώτεροι σκοποὶ κυρίως οἰκονομικοὶ καὶ κοινωνικοί.

Τὰς βάσεις τῆς δημοσίας οἰκονομίας μεταβάλλει ἡ συνεχῆς διεύρυνσις τοῦ κύκλου τῆς δράσεώς της. Ἡ φορολογικὴ καὶ δανειακὴ πολιτικὴ χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς μέσον παρεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὴν ἐν γένει οἰκονομίαν.

Ἡ μεταβολὴ τῶν βάσεων τῆς δημοσίας οἰκονομίας λαμβάνει χώραν ὄχι μόνον εἰς τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη εἰς τὰ ὁποῖα ἡ παρέμβασις τοῦ κράτους καὶ ὑποκατάστασις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ὑπὸ τῆς κρατικῆς τοιαύτης λαμβάνει μεγάλην εὐρύτητα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ φιλελεύθερα κράτη, λόγῳ τῆς παρατηρουμένης ἐξελίξεως τῶν νεῶν ἰδεῶν περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ κράτους ὑπὸ τὴν πρῆσιν τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν, ἡ παρεμβατικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους ἐπεκτείνεται, τοιούτοτρόπως οἱ οἰκονομικοὶ σκοποὶ ἀποκτοῦν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὰ δημοσιονομικὰ θέματα, κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους.

Κατά τήν διάρκειαν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἀλλά καί κυρίως μετά τόν πόλεμον τοῦτον, ἡ θεωρία τοῦ ἄγγλου Οἰκονομολόγου KEYNESS διήνηξε νέους ὀρίζοντας εἰς τὰς οἰκονομικάς ἐν γένει ἐπιστήμας.

Τό ἔργον τοῦ KEYNES ἐδημοσιεύθη τό ἔτος 1936 ἡ ἐπίδρασις ὅμως τῶν θεωριῶν του ἤρξατο ἀπό τοῦ 1942 καί ἐντεῦθεν.

Πολλοί νεώτεροι οἰκονομολόγοι ἐπηρεασμένοι ἀπό τὰς θεωρίας περὶ πλήρους ἀπασχολήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἀποδίδουν ἐξπιρετικήν σημασίαν εἰς τόν οἰκονομικόν παράγοντα κατά τήν ἔρευναν τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων. Αἱ μελέται τῆς μακροοικονομίας, δηλ. τῶν μεγάλων χρονικῶν περιόδων οἰκονομικά προγράμματα διευθυνομένης οἰκονομίας, καί τὰ τοιαῦτα τῆς πολιτικῆς πλήρους ἀπασχολήσεως, αἵτινες ἀναγκάζουν ἡ ἔρευνα τῆς οἰκονομίας νά εἶναι γενική, συνετέλεσαν ὥστε καί τὰ προβλήματα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς νά ἐρευνῶνται ἐντός τῶν γενικῶν πλαισίων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ δημοσιονομικά φαινόμενα κατά τήν κατάρτισιν τοῦ προγράμματος τῆς μακροοικονομίας συμπλέκονται μέ τὰ γενικά οἰκονομικά φαινόμενα, γεννᾶται ζήτημα ἂν ἡ δημοσία οἰκονομική ἐξακολουθῇ νά ὑφίσταται ὡς αὐτοτελής ἐπιστήμη ἡ συγχωνεύεται μέ τὰς ἄλλας οἰκονομικάς ἐπιστήμας. Δεδομένου ὅτι εἰς τὰ δημοσιονομικά φαινόμενα ἐνυπάρχουν καί ἄλλα στοιχεῖα, ὡς τό πολιτικόν, ἠθικόν, νομικόν, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται ἐντονώτερα εἰς τὰ δημοσιονομικά φαινόμενα παρά εἰς τὰ γενικά οἰκονομικά τοιαῦτα, δυνάμεθα ὡς ἐκ τούτου νά εἴπωμεν ὅτι ἡ δημοσία οἰκονομική διατηρεῖ τήν ἐπιστημονικήν της αὐτοτέλειαν.

Ἡ ἔρευνα τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους συμπλέκεται ἐντός τοῦ τομέως τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας, κατόπιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν οἰκονομικῶν ἐρευνῶν τῶν σχετιζομένων μέ τήν πολιτικὴν τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως. Αὕτη κατευθύνει καί τήν ἀντίληψιν περὶ τῆς χρησιμότητος ὄχι ἀπλῶς μόνον τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, ἀλλὰ καί τήν τοιαύτην τοῦ γενικοῦ ἢ ἐθνικοῦ προϋπολογισμοῦ, τῶν λεγομένων ἐθνικῶν λογαριασμῶν, τῶν ὁποίων τήν κατάρτισιν ἐπιχειροῦν μετὰ τόν Β' παγκόσμιον πόλεμον, σχεδόν ὅλα τὰ προηγμένα κράτη. Εἰς τοὺς ἐθνικοὺς λογαριασμοὺς δέν ἀπεικονίζονται μόνον τὰ ἔσοδα καί τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους, ἀλλὰ ἐκτός τούτων καί τό σύνολον τῶν πόρων καί ἀναγκῶν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὡσαύτως ἀπεικονίζονται τὰ στοιχεῖα καί ἡ κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἡ ἰδιωτικὴ καί δημοσία κατανάλωσις, τό ὕψος τῶν πάσης φύσεως ἐπενδύσεων δημοσίων καί ἰδιωτικῶν, αἱ σχέσεις τῆς οἰκονομίας πρὸς τό ἔξωτερικόν κλπ. Ἡ χρησιμότης τῶν ἐθνικῶν λογαριασμῶν ἔγκειται εἰς τό νά διαφωτίσῃ τοὺς ἄρμοδίους ὑπουργοὺς καί τήν κυβέρνησιν γενικώτερον καί τοὺς ἐρευνητάς τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τῆς θέσεως, εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία καί νά βοηθήσῃ τό ἔργον καταρτίσεως ὑπ' αὐτῶν τῶν οἰκονομικῶν σχεδίων καί προγραμμάτων.

Τοὺς οἰκονομολόγους ἀπασχολεῖ ἡ ἐπίδρασις τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ δημοσία οἰκονομία δέν θεωρεῖται ὡς παρασιτικόν φαινόμενον, ὅπως ἐδέχοντο οἱ κλασικοὶ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀλλὰ ἡ ὑψηλότερα βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως καί τό κύριον ὄργανον αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί ἀνακατανομῆς αὐτοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων.

Ἰπὸ τὰς νέας ἀντιλήψεις τὰ δημοσιονομικά φαι-
νόμενα, ὅπως εἶναι οἱ φόροι, τὰ δημόσια δάνεια καὶ
κυρίως αἱ δημόσιαι δαπάναι, διὰ πολλοὺς λόγους καὶ ἰδίως
συνεπεῖα τῆς καθημερινῆς αὐξήσεως των καθίστανται ὄργα-
να γενικωτέρας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς, τὰ
ὁποῖα ἐπηρεάζουν τὴν ἀπασχόλησιν, τὰς ἐπενδύσεις, τὴν
κατανάλωσιν, τὴν νομισματικὴν πολιτικὴν, τὸ ὕψος καὶ τὴν
διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ συνεπῶς τὴν ὅλην
οἰκονομικὴν διαδικασίαν.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἐπὶ τῆς ἐ-
θνικῆς οἰκονομίας εἶναι ἀκόμη σαφεστέρα διὰ τῆς λειτουρ-
γίας τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιταχύνσεως.
Πᾶσα δαπάνη δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἐργασίαν, κατ' αὐτόν
τόν τρόπον αὐξάνει ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα.
Τὸ εἰσόδημα αὐτὸ δημιουργεῖ νέας δαπάνας, τὰς ὁποίας
πραγματοποιοῦν οἱ εἰσοδηματῖαι εἰς τοὺς ὁποίους περιέρ-
χεται. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον διαμορφοῦται σειρά νέων εἰσο-
δημάτων, τὰ ὁποῖα μειοῦνται βεβαίως, ἐφ' ὅσον περιέρχον-
ται εἰς νέους εἰσοδηματῖας. Ἐκ τῆς διαδικασίας ὅμως
ταύτης προκύπτει αὐξήσις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἢ ὁποῖα
εἶναι γνωστὴ ὡς λειτουργία τοῦ οἰκονομικοῦ πολλαπλασια-
σμοῦ.

4.- Ἡ δημοσιονομικὴ Ἐπιστήμη εἰς τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα.

Εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα κατὰ πρῶτον ἡσυχολήθη
συστηματικῶς μέ τὰ δημοσιονομικά προβλήματα ὁ Ἰωάννης
Σοῦτσος καθηγητῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ Πανε-
πιστήμιον Ἀθηνῶν, οὗτος ἐξέδωκε τὸ ἔτος 1864 "Ἐγχει-
ρίδον δημοσιολογίας" εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζονται μετὰ σα-

φηνείας τὰ δημοσιονομικά ζητήματα. Ὁ Σοῦτσος ἐδίδαξε τὸ μάθημα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ νέου ἐλληνικοῦ κράτους μέχρι τοῦ θανάτου του 1894. Οὗτος ἐδίδαξε καὶ τὴν δημοσίαν οἰκονομικὴν παραλλήλως πρὸς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, καθ' ὅσον δὲν ὑπῆρχεν αὐτοτελεῆς ἔδρα τῆς δημοσίας Οἰκονομίας. Μὲ τὰ δημοσιονομικά θέματα ἠσχολήθη καὶ ὁ Ἕλλας Ζέγγελης εἰς τὴν μελέτην του "περὶ προοδευτικῆς φορολογίας", εἰς τὴν ὅποσαν παρουσιάζει τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις, περὶ φορολογικῆς ἱκανότητος καὶ περὶ κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους. Ὁ μετέπειτα καθηγητὴς τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν Ι. Ζωγράφος ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν "Δημοσιονομικὴν". Ὁ Ζωγράφος ἐξαίρει τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς.

Τὴν δημοσίαν οἰκονομικὴν ἐλάμπρυνεν ἐν Ἑλλάδι ὁ Ἄνδρέας Ἀνδρεάδης (1876-1935). Δικαίως θεωρεῖται ὅτι οὗτος εἶναι ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. Ὁ Α. Ἀνδρεάδης ἐδίδαξε τὴν δημοσίαν οἰκονομικὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ὡς ὑφηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1903 καὶ ὡς καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1934, ὅποτε παρητήθη ἐκ τῆς ἔδρας του. Ὁ Ἀνδρεάδης κατὰ τὸν διεθνή οἰκονομολόγον SELIQMAN ὑπῆρξε διεθνῶς ὁ-διαπρεπέστερος ἐκ τῶν συγχρόνων συγγραφέων τῆς ἐπιστήμης τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Κύριον ἔργον τοῦ Ἀνδρεάδη ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἀπὸ τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων μέχρι τῶν ἐλληνομακεδονικῶν χρόνων, ἐκδοθεῖσα τὸ ἔτος 1928. Ἐκτὸς ὅμως ταύτης ἔγραψε καὶ πολλὰς ἄλλας ἐργασίας σχετικὰς μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς δημοσίας οἰκονομίας,

εἰς τὰς ὁποίας ἐρευνᾶται ἡ συνέχεια τῆς ἱστορίας τῆς δημοσίας οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Ἀνδρεᾶδης καίτοι διὰ τῶν συγγραφῶν του δὲν ἐρευνᾷ ἀμέσως θεωρητικῶς τὰ οἰκονομικά θέματα, ἀσχολούμενος κυρίως μὲ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν, παρέχει ἐν τούτοις ἀνεκτίμητον ὕλικόν εἰς τοὺς ἐρευνητὰς καὶ ἐπιστήμονας τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας.

Μὲ τὰ θέματα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς ἠσχολήθησαν ἐπίσης ἐκ τῶν νεωτέρων καθηγητῶν τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς εἰς τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης οἱ Α. Ἀγγελόπουλος, Δ. Σάντης καὶ Π. Δερτιλῆς συγγράψαντες ἀξιολόγους ἐργασίας καὶ Ἀθανάσιος Σμπαρούνης καθηγητῆς τῆς δημοσίας Οἰκονομίας εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν ἔμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Δημοσιονομική Δραστηριότης

1. - Πολιτική δαπανῶν - Ἐσόδων - Προϋπολογισμοῦ.

Ἡ δημοσιονομική δρᾶσις τοῦ κράτους ἐκδηλοῦται ὑπὸ διαφόρους μορφάς, αἱ κυριώτεραι τῶν ὀποίων εἶναι:

- α) Καθορισμὸς τῶν δημοσίων ἀναγκῶν δηλ. ἡ πολιτικὴ τῶν δαπανῶν.
- β) Ἐξεύρεσις τῶν πόρων καλύψεως τῶν δαπανῶν, δηλ. ἡ πολιτικὴ τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ
- γ) Κατάρτισις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ δημοσιονομικοῦ προγράμματος δηλ. ἡ πολιτικὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσωμεν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά ἐκάστης τῶν τριῶν κυρίων μορφῶν τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐν συντομίᾳ, διὰ νὰ δοθῇ μία γενικὴ ἰδέα τοῦ περιεχομένου τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους.

α' Πολιτικὴ τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τῶν δαπανῶν, παλαιότερον ἠμφισβητεῖτο ἂν ὁ καθορισμὸς τοῦ ὕψους τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀπετέλει θέμα μὲ τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἀσχολῆται ἡ δημοσία οἰκονομική. Ἦδη ὁμως ἔχει ἀναγνωρισθῆ γενικῶς ὅτι, ἡ διαπίστωσις τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν εἶναι θέμα δημοσιονομικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀντικείμενον ἐρευνώμενον ὑπὸ τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης. Δὲν ἀρνεῖται βεβαίως οὐδεὶς ὅτι τὸ ζήτημὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι κατ'ἀρχὴν θέμα πολιτικόν, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς δύναται ν'ἀρνηθῇ ὅτι τοῦτο εἶναι συγχρόνως καὶ ζήτημα οἰκονομικόν. Ἐφ'ὅσον ἔχει γίνεαι δεκτὸν ὅτι ἡ

δημοσιονομική δράσει ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ συνόλου, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ αὕτη ἄνευ ἀντιμετωπίσεως τῶν ζητημάτων καὶ ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς πλευρᾶς. Ἡ πολιτικὴ ἄποψις δεόν νὰ συνδυάζεται μὲ τὴν οἰκονομικὴν. Ὁ πολιτικός πρέπει νὰ συνεργάζεται μὲ τὸν οἰκονομολόγον, διότι μόνον διὰ τῆς συνεργασίας τούτων ἡμποροῦν ν' ἀποτραποῦν τὰ κακὰ πού εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ ἡ μονόπλευρος λύσις τῶν δημοσιονομικῶν προβλημάτων. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ἀνακύπτουν θέματα οἰκονομικῆς κυρίως φύσεως, τὰ ὅποια ἂν παραβλέψωμεν θὰ προκύβουν δυσμενεῖς συνέπειαι ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Πρέπει ὅθεν νὰ καθορισθῶσιν αἱ πρὸς ἱκανοποίησιν κρατικὰ ἀνάγκαι. Ἀπὸ τὸ ἔθνικόν εἰσόδημα θὰ καλυφθοῦν τόσον αἱ ἰδιωτικαὶ ὅσον καὶ αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι. Ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἑνὸς τῶν δύο τομέων σημαίνει περιορισμὸν τοῦ ἄλλου καὶ συνεπῶς ὁ καθορισμὸς τῶν κρατικῶν δαπανῶν πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ παρεμποδίζεται ἡ κάλυψις τῶν ἰδιωτικῶν ἀναγκῶν. Ἡ ἁρμονικὴ κατάταξις τῶν πρὸς ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν εἶναι προϋπόθεσις τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως καὶ ἀναπτύξεως. Ὁ καθορισμὸς τῶν πρὸς ἱκανοποίησιν κοινωνικῶν ἀναγκῶν εἶναι μέσον σκοπιμωτέρας καὶ καλυτέρας ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν τόσον τῆς ὀλότητος ὅσον καὶ τῶν ἰδιωτῶν. Ἡ κατανομὴ τῶν ἀναγκῶν πρέπει νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας, γεγονόςς ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως.* Τοῦτο ἐξαρτᾶται βεβαίως καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον

χρησιμοποιούνται τὰ δημόσια ἔσοδα.

Ἡ πολιτικὴ τῶν δαπανῶν εἶναι τὸ σπουδαιότερον τμήμα τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως, οὐχὶ τὸσον διότι αὐτὰ βαρύνουν τὸ ἔθνικόν εἰσόδημα, ἀλλὰ λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιδράσεων, ἅς προκαλοῦν αὐταί. Πρέπει νὰ καθορίζεται ὁ τρόπος χρησιμοποίησεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἀναλόγως μὲ τοὺς ἐπιδιωκόμενους παρ' ἐκάστης σκοπούς. Ἐκ τῶν σκοπῶν δὲ τῆς δημοσίας οἰκονομίας καὶ τῶν τρόπων πραγματοποιήσεως τούτων ἐπηρεάζεται σοβαρῶς ἡ τύχη τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας. Ὑπάρχει ἕνας ἀδιάσπαστος σύνδεσμος μεταξύ τῆς πολιτικῆς τῶν δαπανῶν καὶ τῆς δυνατοῦτος ἐξευρέσεως ἐσόδων πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν αὐτῶν.

β. Πολιτικὴ δημοσίων ἐσόδων.

Ἡ ἐξεύρεσις τῶν κρατικῶν ἐσόδων ἀποτελεῖ ἐξ ἴσου σημαντικόν, ἂν ὄχι τὸ σημαντικώτερον τμήμα τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως, διότι ἐπ' αὐτοῦ βασίζονται τὰ δύο ἄλλα τῆς πολιτικῆς τῶν δαπανῶν καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ σύστημα πορισμοῦ τῶν δημοσίων ἐσόδων εἶναι καθαρῶς δημοσιονομικόν θέμα, ἐνῶ τὸ σύστημα καθορισμοῦ τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν, ἐμπεριέχει καὶ θέματα μὴ δημοσιονομικῆς φύσεως. Αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι καθορίζουν τὸ τμήμα τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ σύστημα πορισμοῦ τῶν ἐσόδων καθορίζει κατὰ ποῖον τρόπον, θὰ ληφθῆ ἐκ τῆς ἔθνικῆς οἰκονομίας τὸ ἀναγκαίον ποσόν καὶ ὑποδεικνύει τὰς καταλλήλους πρὸς τοῦτο μεθόδους. Ἡ πολιτικὴ τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἐσόδων εἶναι ἕν οἰκονομικόν φαινόμενον, τοῦ ὁποῦ τὸσον τὴν προέλευσιν, ὅσον καὶ τὴν τροχίαν πρέπει νὰ ἐρευνήσῃ ἡ δημοσία οἰκονομικὴ. Ἡ δημοσιονομικὴ πολι-

τική θά καθορίση ποῖος εἶναι ὁ οἰκονομικώτερος καὶ καλύ-
 τερος τρόπος καλύψεως μιᾶς δεδομένης ἀνάγκης, τόσον ἀπό
 ἀπόψεως δημοσίας ὅσον καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Τά δημό-
 σια ἔσοδα δύναται νά προέρχωνται ἀπό τὰς κάτωθι πηγάς:

- I) ἀπό τὴν ἐπιχειρηματικὴν δρασίην τοῦ κράτους.
 II) ἀπό τοὺς φόρους,
 III) ἀπό τὰ δάνεια.

Εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις
 πρέπει ν' ἀποφανθῇ ποῖον εἶναι τὸ καλύτερον μέσον νά κα-
 λυφθῇ μία δεδομένη δαπάνη. Αὕτη δεόν νά μᾶς καθορίση πό-
 τε πρέπει νά γίνῃ χρῆσις τοῦ φόρου, πότε τοῦ δανείου,
 ποῖον θά εἶναι τὸ εἶδος τοῦ φόρου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Προ-
 κειμένου δέ περὶ τῆς καλύψεως τῆς δαπάνης διὰ δανείου,
 αὕτη θά μᾶς εἴπη, ποῖοι εἶναι οἱ καταλληλότεροι ὅροι συ-
 νάψεως τούτου, ποῖος ὁ χρόνος ἀποσβέσεως, τὸ ὕψος τοῦ ἐ-
 πιτοκίου κλπ.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς καὶ τῆς δη-
 μοσιονομικῆς πολιτικῆς, ὡς πρὸς τὰ θέματα ταῦτα, εἶναι
 σημαντικωτάτη, διότι τὸ σύστημα καὶ ὁ τρόπος πρισμοῦ
 τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἐπιδρᾶ σπουδαίως ἐπὶ τοῦ συνόλου
 τῆς οἰκονομικῆς διαδικασίας. Αἱ προκαλούμεναι ἐπιδράσεις
 εἰς τὴν κοινωνίαν γενικώτερον δύναται νά εἶναι πολλα-
 πλῆς μορφῆς, οἰκονομικαί, κοινωνικαί, πολιτικαί κλπ. καὶ
 συνεπῶς ἡ πολιτικὴ ἐξευρέσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων πρέπει
 νά συνδυάζεται μετ' τὴν ὅλην οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν
 πολιτικὴν τοῦ κράτους.

γ. Ἡ πολιτικὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Αἱ προαναφερθεῖσαι ἐκδηλώσεις τῆς δημοσιονομι-
 κῆς δράσεως τοῦ κράτους (πολιτικὴ δαπανῶν-πολιτικὴ ἐσό-

δων) πρέπει νά ἐνοσηματωθοῦν εἰς ἓν ἐνιαῖον πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἀποστολήν τήν ἑναρμόνισιν τῶν ἐπὶ μέρος ἐνεργειῶν καὶ μέριμναν περὶ τῆς σκοπιμοτέρας καὶ ἐπιωφελεστερας χρησιμοποίησεως τούτων—τὸν προϋπολογισμὸν.* Ἐναντι τῶν πρὸς ἱκανοποίησιν κρατικῶν ἀναγκῶν πρέπει νά τεθοῦν οἱ ὑπάρχοντες πόροι. Εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὁμαλήν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, νά ὑπάρχη πάντοτε ἰσοσκελίσεις τῶν δύο αὐτῶν ἐκδηλώσεων τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως.

Ὁ Προϋπολογισμὸς, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐμφανίζεται τὸ ὅλον δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως, καθορίζει τὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποῶν θά κινηθῇ ἡ δημοσία οἰκονομία κατὰ τὴν διάρκειαν ὁλοκλήρου τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ οὗτος, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἐσόδων ὅσον καὶ τῶν ἐξόδων. Διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ καθορίζεται τὸ σχέδιον τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως, ἡ ἔκτασις αὐτῆς, ἡ διαδικασία τῆς λειτουργίας της καὶ προβλέπονται αἱ πιθαναὶ νά προκύψουν ἐπιδράσεις. Αἱ ἐπιδράσεις αὗται δὲν πρέπει ν'ἀποτελοῦν τυχαίας ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ πρέπει νά εὐρίσκωνται μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ κατευθύνονται, ἀποτελοῦν δὲ κατὰ ἓνα τρόπον ὀργανικὰ στοιχεῖα τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐγκεῖται καὶ ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἀποστολὴ τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, νά ἑναρμονίξῃ δηλ. τὰς ἠθελημένας ἐπιδράσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως πρὸς τὴν γενικὴν κοινωνικοοικονομικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους.* Ὁ προϋπολογισμὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς πρόβλεψις τῶν μελλόντων νά πραγματοποιηθῶσιν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, εἶναι κατὰ πολὺ εὐρύτερον, ἐντὸς

τοῦ ὁποῦ προκείται νά κινηθῆ ἡ ὅλη δημοσία οἰκονομία καί νά ἐπιτευχθοῦν οἱ ὑπό τοῦ κράτους ἐπιδιωκόμενοι γενικώτεροι σκοποί. Διά τοῦ προϋπολογισμοῦ καθορίζονται αἱ σχέσεις τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἔναντι τῆς ἰδιωτικῆς καί κοινωνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀρχή τοῦ οἰκονομικοῦ συντονισμοῦ ἀποτελεῖ τήν βᾶσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται τὸ δημοσιονομικόν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τμήμα τοῦ γενικωτέρου οἰκονομικοῦ προγράμματος.*

* Τὸ δημοσιονομικόν πρόγραμμα, συνεπῶς, πρέπει νά εὐρίσκεται εἰς ὀργανικὴν ἀρμονίαν καί συσχέτισιν πρὸς τὸ οἰκονομικοπολιτικόν, τοῦ ὁποῦ τήν πραγματοποίησιν πρέπει νά ἐπιδιώκη. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔγκνεται ἡ σοβαρὰ ἀποστολή καί ὁ ρόλος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τήν κατάρτισιν καί ἐκτέλεσιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.*

2. ^{ζο} Κοινωνικοοικονομικοπολιτικὸς χαρακτήρ τῆς δημοσίας οἰκονομίας.

Τὰ δημοσιονομικά φαινόμενα δέν εἶναι φαινόμενα αὐστηρῶς οἰκονομικά καί τεχνοοικονομικά. Ταῦτα ἐπηρεάζονται καί κατευθύνονται εἰς πολὺ μεγάλην κλίμακα ἀπὸ τὸν πολιτικόν παράγοντα. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς στενῆς σχέσεως καί ἀλληλεξαρτήσεως μεταξύ δημοσίας οἰκονομίας καί κράτους. Ἡ δημοσία οἰκονομία παρέχει τὰ οἰκονομικά μέσα διὰ τήν πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις ὑπηρετεῖ τὰς ἐκάστοτε ἐπιδιώξεις τοῦ κράτους, αὗται ὅμως ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰς κρατούσας ἐκάστοτε πολιτικὰς - κοινωνικὰς - ἰδεολογικὰς

κατευθύνσεις. Ὁ πολιτικός συνεπῶς χαρακτηρ προέχει καὶ εὐρίσκειται εἰς στενὴν συνεργασίαν μετὸν οἰκονομικὸν χαρακτῆρα τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως. Τὴν πολιτικὴν ἀποφιν τῶν δημοσιονομικῶν προβλημάτων παρατηροῦμεν εἰς τὰς σπουδαιότερας ἐκδηλώσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους, ἤτοι εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν δημοσίων δαπανῶν, εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν δημοσίων ἐσόδων, εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν δημοσίων δαπανῶν, ποῖαι κοινωνικαὶ ἀνάγκαι πρέπει νὰ ἰκανοποιηθοῦν, εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον θὰ καθορίσῃ ἡ πολιτικὴ τῆς ἐκάστοτε κυβερνήσεως καὶ τοῦ κοινοβουλίου. Εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην κατευθύνσιν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς. Ἡ δημοσία οἰκονομικὴ θὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν τῆς πολιτικῆς, ἐὰν ἡ κάλυψις μιᾶς συγκεκριμένης δαπάνης εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ καὶ πῶς θὰ γίνῃ, ἐὰν ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπιτρέπει τὴν ἐνέργειαν τῆς δαπάνης, ὡς καὶ ἐὰν ἡ πραγματοποιήσις τῆς δαπάνης πρόκειται νὰ ὠφελήσῃ ἢ νὰ ζημιώσῃ τὸ σύνολον τῆς οἰκονομίας.

Κατὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων ἐμφανίζονται πάλιν ὁ πολιτικὸς χαρακτῆρ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως. Τὸ βάρος τῶν δημοσίων ἐσόδων πρέπει νὰ κατανεμηθῇ μεταξύ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις ὄλων τῶν γνωστῶν μέσων δηλ. φόρων-δανείων-δημοσίων ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἐφαρμοστέων μέτρων ὁ πολιτικὸς παράγων ἀσκεῖ οὐσιώδη ἐπιρροήν. Ἐὰν ὁ ἐπιβληθησομενος φόρος π.χ. θὰ εἶναι ἀναλογικὸς ἢ προοδευτικὸς, ἐὰν πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἢ τῆς περιουσίας, ἐὰν πρέπει νὰ εἶναι ἄμεσος ἢ ἐπὶ τῆς κατανα-

λώσεως κλπ. είναι ζητήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ πολιτικός παράγων συντελεῖ σπουδαίως, ἀσκεῖ οὐσιώδη ἐπιρροήν καὶ οὗτος θὰ καθορίσῃ τὸ εἶδος τῆς ἀσκηθισομένης φορολογικῆς πολιτικῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιδράσεων τῆς φορολογίας εἶναι ζήτημα πολιτικόν. Ἐάν θὰ συναφθοῦν δάνεια, πότε θὰ συναφθοῦν καὶ ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις θὰ συναφθοῦν, ὁ τρόπος τῆς ἐκδόσεως, ἀποσβέσεως, ἐπιτοκίων κλπ. δέν εἶναι ζήτημα μόνον οἰκονομικόν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο πολιτικόν.

Ὁ προϋπολογισμὸς ὡσαύτως εἶναι κυρίως πολιτικὴ πρᾶξις. Διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐμφανίζεται τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως, τὸ ὁποῖον πρὸκειται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐντός μιᾶς ὠρισμένης χρονικῆς περιόδου.

Ἐν τῶν ἀνωτέρω ἐκτιθεμένων προκύπτει ὅτι τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα δέν δυνάμεθα νὰ χωρίσωμεν εἰς οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ. Μία τοιαύτη διάκρισις θὰ ἦτο ἐπικίνδυνος διὰ τὴν δημοσιοοικονομικὴν δρᾶσιν. Ἡ μονόπλευρος ἀντιμετώπισις τούτων θὰ ὀδήγη εἰς ἐπικινδύνους λύσεις. Εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπισις τῶν ἀνακυπτόντων δημοσιονομικῶν προβλημάτων ὡς προβλημάτων οἰκονομικοπολιτικῶν. Τελικῶς σκοπὸς τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς εἶναι, ἡ δημοσία οἰκονομία ν' ἀποβῇ τὸ κυριώτερον μέσον ἐκτελέσεως τῆς γενικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους.

Ἐπιδράσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως

1.- Ἐπίδρασις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς παραγωγῆς.

Ἐν τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων προκύπτει ὅτι ἡ δημοσιονομική δράσις ἔχει οἰκονομικοπολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ ὅτι ἀποτελεῖ μίαν πλήρη οἰκονομικὴν διαδικασίαν. Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα ποῖαι εἶναι αἱ ἐπιδράσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς διαδικασίας. Ἡ δημοσιονομική δράσις ἐπιδρά ἐπὶ: α) τῆς παραγωγῆς, β) τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἐισοδήματος, γ) τῆς καταναλώσεως, δ) τῆς ἀποταμιεύσεως ε) τοῦ νομίσματος στ) τῶν οἰκονομικῶν διανομῶν καὶ ζ) ἐπὶ πλῆθος ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς παραγωγῆς λαμβάνει χώραν τόσον διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν δαπανῶν ὅσον καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν δημοσίων ἐσόδων. Τὰ λαμβανόμενα ὑπὸ τοῦ κράτους ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ὑπὸ μορφήν φόρων, τελῶν κλπ. ἐπανέρχονται εἰς αὐτήν μέσω διαφόρων ὁδῶν, διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἡ κυκλοφοριακὴ αὕτη διαδικασία ἐπιδρά παραγωγικῶς ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας. Ἡ παραγωγικότης τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως λαμβάνει χώραν καθ' ὅν τρόπον καὶ ἡ παραγωγικότης τῆς πλίστεως. Ἡ πλίστις δὲν δημιουργεῖ κεφάλαια, συντελεῖ ὅμως εἰς τὴν μεταβίβασιν κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς οἰκονομίας εἰς τὴν ἄλλην. Διὰ τῆς τοιαύτης μεταβιβάσεως δημιουργεῖται αὐξήσις τῆς οἰκονομι-

κῆς δραστηριότητος τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἰδιωτικῆς τοιαύτης, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπὸ ἀπόψεως κοι-
νωνικῆς καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἡ πίστις καθίσταται
παραγωγικῆ.

Τὸ κράτος συμβάλλει διεπῶς εἰς τὴν αὔξησιν τῆς
παραγωγικότητος τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐξ ἑνὸς διὰ
τῶν ἰδίων του ἐπιχειρήσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς μεταβι-
βάσεως ἀξιών ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν δημο-
σίαν τοιαύτην. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ἐπίδρασις
τοῦ κράτους εἶναι φανερά, διότι τὸ κράτος διὰ τῆς ἀσκή-
σεως παρά τοῦ ἰδίου βιομηχανικῶν κυρίως ἢ ἄλλων ἐπιχει-
ρήσεων παράγει ἀγαθὰ ἢ προσφέρει ὑπηρεσίας καὶ οὕτω
συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος. Εἰς τὴν
δευτέραν περίπτωσιν ἡ ἐπίδρασις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρό-
που χρησιμοποίησεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ
ἐφαρμοζομένου συστήματος ἐξευρέσεως τῶν ἐσόδων. Ἐκ τοῦ-
των ἐξαρτᾶται, ἐάν ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις θ' ἀποβῇ ἐπω-
φελῆς ἢ ἐπιζημία διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν.

Αἱ δημόσιαι δαπάναι διακρίνονται εἰς παραγωγι-
κὰς καὶ μη παραγωγικὰς. Αἱ παραγωγικαὶ δαπάναι ἀποσκο-
ποῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικῆς ἰκανότητος τῆς χώ-
ρας. Τοιαῦται εἶναι αἱ δαπάναι αἱ χρησιμοποιούμεναι
διὰ πλουτοπαραγωγικοῦ σκοποῦς, διὰ κοινωνικοῦς σκοποῦς,
διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, διὰ τὴν ὑγείαν, ἐκεῖναι δηλ. αἱ
ὁποῖαι συντελοῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῶν πνευματικῶν, σω-
ματικῶν καὶ οἰκονομικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας. Διὰ τῶν
ὑπὸ τοῦ κράτους λαμβανομένων ἐν γένει μέτρων διευκολύ-
νεται ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος. Ἄνευ τῆς
δημοσιονομικῆς δρᾶσεως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξασφαλι-

α

u

σθῆ ἢ πρόδος τῆς κοινωνίας. Τὰ λαμβανόμενα ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς μέτρο, ἐπιδροῦν εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Ὁ περιορισμὸς τῶν ὥρῶν ἐργασίας π.χ. εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου ἐργασίας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνηλίκων προλαμβάνουν τὴν φθοράν, ἣ ὁποία θὰ ἐπῆρχετο εἰς αὐτούς, λόγῳ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀνθυγιεινῆς ἐργασίας.

Ἐσαύτως ἡ χρησιμοποίησις ὑπὸ τοῦ κράτους μέρους τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διὰ τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, λιμενικῶν ἔργων κλπ. συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἀργοῦντος ἐν τῇ ἰδιωτικῇ οἰκονομίᾳ κεφαλαίου. Ἡ ἐκτέλεσις ὑπὸ τοῦ κράτους παραγωγικῶν ἔργων, ἐφ' ὅσον ταῦτα γίνονται μὲ κριτήριον τὴν ἀποδοτικότητά καὶ δὲν θίγεται ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἡ ἀποταμιευτικὴ ἰκανότης τῆς οἰκονομίας, ἐπιδρᾷ εὐνοϊκῶς εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς δραστηριότητος καὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας. Αἱ δημοσιονομικαὶ ἐπιβαρύνσεις, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐξ αἰτίας τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν, ἀποτελοῦν παραγωγικὰ ἔξοδα.

Αἱ μὴ παραγωγικαὶ δαπάναι, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν κυρίαν θέσιν κατέχουν αἱ στρατιωτικαὶ καὶ κυρίως αἱ πολεμικαὶ δαπάναι, δὲν προκαλοῦν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα. Ἄλλὰ καὶ αἱ δαπάναι αὗται ἀνεξαρτήτως τῆς μὴ εὐνοϊκῆς ἐπιδράσεώς των ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, συντελοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐργασίας, τὴν κίνησιν τῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν τελικὴν βελτίωσιν.

Διὰ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς τὸ κράτος ἐπιδρᾷ πολλάκις ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἡ φορολογία ἐπιδιώκει κατὰ κανόνα σκοποῦς κοινωνικοῦς καὶ οἰ-

οικονομικούς, οὕτω ὁ φόρος χρησιμοποιεῖται ὡς κίνητρον τῆς παραγωγικότητος. Τοῦτο ἐμφανίζεται κυρίως εἰς τὰ σύγχρονα κράτη, ὅπου ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Εἰς πολλὰ κράτη παρατηρεῖται μείωσις τῶν φόρων, οἵτινες δυσχεραίνουν τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ὡς καὶ φορολογικὴ προστασία ὠρισμένων παραγωγικῶν κλάδων. Διὰ τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς, ἐνισχύεται ἡ ἀνάπτυξις ἐγχωρῶν βιομηχανιῶν, διὰ νὰ δυνηθοῦν αὐταὶ καὶ ἀντεπεξέλθουν εἰς τὸν ἀνταγωνισμόν τῶν ἀλλοδαπῶν βιομηχανιῶν.

Διὰ φορολογικῶν μέτρων ἐπίσης ἐπιδιώκεται ὁ σχηματισμός κεφαλαίων, ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἀποταμιεύσεως, ἡ προσέλκυσις ἀλλοδαπῶν κεφαλαίων κλπ. Παρ' ἡμῖν ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου εἰσοδήματος οἱ τόκοι τῶν παρά τοῖς ταμειευτήρι-οις καὶ τραπεζαῖς καταθέσεων διὰ λόγους δημιουργίας κεφαλαίου.

Ἡ φορολογικὴ ὁμῶς πολιτικὴ δὲν ἐπιδρᾷ πάντοτε ἐννοικῶς ἐπὶ τῆς παραγωγῆς. Ὁ φόρος ἀποτελεῖ ἀφαιρέσιν τιμήματος τοῦ ἰδιωτικοῦ εἰσοδήματος καὶ συνεπῶς περιορισμόν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Ἴνα μὴ ἡ φορολογία ἀποβαλῆ ἐπιβλαβῆς εἰς τὴν οἰκονομίαν, πρέπει τ' ἀφαιρούμενα ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν μέσα, νὰ χρησιμοποιοῦνται παραγωγικότερον ὑπὸ τοῦ κράτους, παρ' ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις ἐπηρεάζει διαφοροτρόπως τὴν παραγωγὴν. Συντελεῖ προσέτι καὶ εἰς τὴν μετατόπισιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, μεταξὺ τῶν διαφόρων παραγωγικῶν κλάδων. Τοῦτο γίνεται ὅταν ἡ ὑπὸ τοῦ κράτους ἀφαιρουμένη ἀγοραστικὴ δύναμις, δημιουργεῖ νέαν ζήτησιν ἀγαθῶν διὰ τὴν

ικανοποίησιν συλλογικῶν ἀναγκῶν, ὅποτε ἐπέρχεται μετατόπισις κεφαλαίων καὶ ἐργατικῶν δυνάμεων πρὸς τοὺς νέους κλάδους τῆς παραγωγῆς. Ἡ περίπτωση αὕτη ἐμφανίζεται ἐντονώτερον εἰς περίοδον πολεμικῶν ἐξοπλισμῶν ὅποτε δημιουργοῦνται νέα βιομηχανία, καίτοι αὗται τυγχάνουν μὴ παραγωγικά.

2.- Ἐπίδρασις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἐκδηλοῦται, ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν ἐσόδων, τῆς γνωστῆς ὡς κοινωνικοπολιτικῆς λειτουργίας τῆς φορολογίας. Ὅταν ἐκκινουῦμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι τὸ κράτος πρέπει νὰ παρεμβαίη εἰς τὴν κατανομήν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, πρὸς ὄφελος τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρων κοινωνικῶν τάξεων, διότι μόνον οὕτω δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐξύψωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς κοινωνίας, ἐπιβάλλεται ὅπως τὰ λαμβανόμενα ὑπὸ τοῦ κράτους μέτρα ἐπίδρουν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Διὰ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπέρχεται μεταβολὴ εἰς τὸν τρόπον κατανομῆς τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

Διὰ τῆς φορολογίας ἀφαιρεῖται ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας μέρος τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι δημιουργοῦνται νέοι κάτοχοι τῆς ἀφαιρεθείσης ἀγοραστικῆς

δυνάμεως. Το κράτος μέσω τῶν φόρων εἰσπράττει ἔσοδα, τὰ ὅποια ἐπανερχονται πάλιν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ὡς π.χ. μισθοὶ δημοσίων ὑπαλλήλων, τόκοι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν δημοσίων δανείων, ἀντίτιμον διαφόρων ἀγαθῶν τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκη τὸ κράτος κλπ. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπέρχεται μετατόπισις τοῦ εἰσοδήματος μεταξύ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων. Ὅλα τὰ δημοσιονομικὰ φαινόμενα εἶναι φαινόμενα διανομῆς, διότι τὸ κράτος κατανέμει τὰ ἐκ φόρων βάρη μεταξύ τῶν πολιτῶν, τὸ προϊόν δὲ ἐκ τῶν φόρων τὸ διανέμει πάλιν διὰ τῆς πολιτικῆς τῶν δαπανῶν μεταξύ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων.

Διὰ τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπέρχεται μείωσις, ἀλλὰ πολλάκις καὶ αὔξεισις τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος. Αἱ δημόσιαι δαπάναι δύνανται νὰ μειώσουν ἢ καὶ νὰ αὔξῃσιν τὴν ὑφισταμένην ἀνισότητα κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Μειώνουν τὴν ὑφισταμένην ἀνισότητα, ὅταν τὸ προστιθέμενον εἰσόδημα ἐκ αἰτίας τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους, εἶναι ποσοτικῶς μικρότερον ἐκείνου τοῦ ὁποίου στερεῖται διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ὑπὸ μορφὴν φόρων ὁ λαμβάνων καὶ τὴν αὔξάνουν, ὅταν τὸ λαμβανόμενον εἶναι μεγαλύτερον ἐκείνου ὅπερ δίδει ὡς φόρον. Εἰς τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην ὅσον ἀφορᾷ τὴν δημοσιονομικὴν δράσιν τοῦ κράτους, ἀναγκάζεται ὅτι ἡ φορολογία πρέπει νὰ τείνη εἰς τὴν ἐξίσωσιν καὶ ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι δυσχερές, εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν ἀνισοτήτων, αἰτινες ὑφίστανται εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς προοδευτικῆς φορολογίας, (οὐχὶ ἀπεριόριστος ἀλλὰ μέχρι τοῦ σημείου καθ' ὃ δὲν ἐμποδίζεται ἡ ἀποταμίευσις), ἡ μεγαλύτερα ἐπιβάρυνσις τῶν ἐκ κεφαλαίου εἰσοδημάτων, ἡ καθιέρωσις τοῦ ἐλα-

χρίστου συντηρήσεως, ἡ ἔκπτωσις ποσοῦ τινος ἐκ τοῦ φορολογητέου εἰσοδήματος ἀναλόγως τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως τοῦ φορολογουμένου, ἡ μεγαλυτέρα φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις τῶν ἀγαθῶν ἅτινα καλύπτουν πολυτελεῖς ἀνάγκας, ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος καὶ τείνουν εἰς τὴν κατὰ τινα τρόπον ἐξισορόρησιν τῶν ὑφισταμένων κοινωνικοοικονομικῶν ἀνισοτήτων.

3.- Ἐπιδράσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς καταναλωσεως.

α) Διὰ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τοῦ κράτους δημιουργεῖται ζήτησις ἀγαθῶν, διότι δι' αὐτῆς μεταβιβάζεται εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν ἀγοραστικὴ δύναμις, ἥτις, διατιθεμένη ὑπὸ τοῦ κράτους, ἐπιφέρει αὔξησιν καταναλώσεως ἀγαθῶν ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν τάξεων εἰς τὰς ὁποίας μεταφέρεται ἢ ὑπὸ τοῦ κράτους διατιθεμένη ἀγοραστικὴ δύναμις. "Ὅταν τὸ κράτος προβαίνει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μικρῶν ἢ μεγάλων δημοσίων ἔργων, ὁδῶν, γεφυρῶν, λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀρδευτικῶν, ἀποξηραντικῶν κ.ο.κ. ἐνισχύονται ὀρισμένοι κλάδοι τῆς παραγωγῆς, αὐτῶν τῶν κλάδων αὐξάνει τοιοῦτοτρόπως ἡ καταναλωτικὴ ἰκανότης. Ἐπίσης ὅταν τὸ κράτος αὐξάνει τὴν φορολογίαν ὀρισμένων εἰδῶν, περιορίζεται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἡ καταναλωσις τῶν εἰδῶν αὐτῶν, καὶ ἐπέρχεται πολλάκις μετάνωσις τῆς καταναλώσεως εἰς ἕτερα εἶδη. Βαρεῖα φορολογία τῶν οἰνοπνευματοδῶν ποτῶν π.χ. συντελεῖ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως τούτων ἀλλὰ καὶ βαρεῖα φορολογία ἑνὸς εἶδους δύναται νὰ στρέψῃ τὴν κατανάλωσιν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἄλλων παρεμφερῶν εἰδῶν. Βα-

ρεΐα φορολόγησις τοῦ καφέ π.χ. δύναται νά ἔχη ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως τοῦ τείου ἢ ἄλλων ὁμοίων εἰδῶν, ἅτινα δύνανται ν' ἀντικαταστήσουν τὸ ὑπὸ τοῦ φόρου βαρέως πληττόμενον ἀγαθόν. Βαρεΐα φορολόγησις τῶν εἰσιτηρίων ἢ τῶν κομίστρων μεταφορᾶς προσώπων καὶ ἀγαθῶν δι' αὐτοκινήτων, θά ἔχη ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν κοκ.

β) Διὰ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως δύναται νά ἐπέλθῃ καὶ μείωσις τοῦ πρὸς κατανάλωσιν διατιθεμένου εἰσοδήματος. Ὅταν διὰ τοῦ φόρου ἀφαιροῦμεν ἓνα τμήμα τῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος τοῦ ἰδιώτου, προκαλοῦμεν μείωσιν τοῦ εἰσοδήματός του καὶ συνεπῶς μειοῦνται τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του εὐρισκόμενα μέσα ἰκανοποιήσεως ὀρισμένων ἀναγκῶν του, ἐπερχομένης μείωσεως τῆς καταναλωτικῆς του ἰκανότητος δι' ὀρισμένας ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι θά μείνουν ἀνικανοποίητοι.

γ) Ἡ δημοσιονομικὴ δράσις τοῦ κράτους δύναται νά ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα καὶ τὴν τόνωσιν τῆς καταναλώσεως. Ἡ αὔξησις τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως, διότι σχεδόν τὸ σύνολον τῶν αὐξήσεων διατίθεται διὰ καταναλωτικούς σκοπούς. Ὡσαύτως διὰ τῆς παροχῆς βοηθημάτων ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς τὰς ἀπόρους τάξεις ἢ καὶ διὰ τῆς δημιουργίας ἐργασίας παρ' αὐτοῦ πρὸς ἀπορρόφησιν τῶν ἀνέργων δημιουργεῖται εἰσόδημα διὰ τὰ πρόσωπα ταῦτα, ὅπερ διατίθεται διὰ καταναλωτικούς σκοπούς. Διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς φορολογίας εἶναι δυνατόν νά ἐπέλθῃ τόνωσις τῆς καταναλωτικῆς ἰκανότητος. Ὅταν φορολογησώμεν τοὺς οἰκονομικῶς ἰσχυροτέρους, εἶναι δυνατόν, ἐάν

γίνῃ κατάλληλος χρησιμοποίησις ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν ἐκ φόρων ἐσόδων, νά ἔχωμεν αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρων κοινωνικῶν τάξεων, εἰς τὰς ὁποίας περιέρχεται μέσφ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ τὸ ἐκ φόρων ἔσοδον, ὅπερ ἐάν παρέμεινεν εἰς χεῖρας τῶν φορολογηθέντων πιθανόν νά μὴ καταναλίσκετο.

Κατὰ τὴν διάρκειαν πολέμου τὸ κράτος λαμβάνει μέτρα περιορισμοῦ καὶ κατευθύνσεως τῆς καταναλώσεως. Τοιαῦτα μέτρα εἶναι ἡ ρύθμισις τῆς καταναλώσεως διὰ δελτίων, ἡ ὑψηλὴ φορολογία ὡς καὶ ἀναγκαστικὴ ἀποταμίευσις διὰ τὴν χρηματοδότησιν τοῦ πολέμου. Μὲ τὰ μέτρα αὐτὰ ἐπιδιώκεται καὶ ἐπιτυγχάνεται ὁ περιορισμὸς τῆς καταναλώσεως ἀγαθῶν ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν πλεοναζόντων μέσων διὰ τὴν κάλυψιν τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν.

4.- Ἐπιδρασις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς ἀποταμίευσως.

Ὡς γνωστὸν ἐκ τοῦ κατ' ἔτος παραγομένου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ μεγαλύτερον τμῆμα αὐτοῦ διατίθεται διὰ τὴν κατανάλωσιν, ἔν τμῆμα αὐτοῦ διατίθεται διὰ τὸν σχηματισμὸν κεφαλαίου (ἀποταμίευσις) καὶ ἔν τμῆμα δι' αὐξήσιν κεφαλαίου παραγωγῆς (ἐπένδυσιν). Ἡ ἀποταμίευσις καὶ ἐπένδυσιν συντελοῦν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς. Ἀπὸ τὸ ὕψος δὲ τούτων καὶ κυρίως τῶν ἐπενδύσεων ἐξαρτᾶται κατὰ ἐν μέγα ποσοστὸν ἡ αὐξήσις καὶ βελτίωσις τῆς παραγωγῆς. Ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις πρέπει νά λειτουργῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νά μὴ παρεμποδίζεται ὁ σχηματισμὸς κεφαλαίων. Ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις δύναται νά ἐπηρεάσῃ

εὐνοϊκῶς ἀλλὰ καὶ δυσμενῶς τὴν ἀποταμίευσιν.

Δυσμενῶς ἐπιδρᾷ ἡ ὑπερβολικὴ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις, διότι ἡ ὑπερβολικὴ φορολογία περιορίζει τὴν ἀποταμιευτικὴν ἰκανότητα καὶ ὅταν τὸ ἀπομένον εἰσόδημα εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, μόλις ἐπαρκεῖ πρὸς κάλυψιν τῶν καταναλωτικῶν ἀναγκῶν, οὐδέν ἕσσον περιέρχεται εἰς τὴν ἀποταμίευσιν. Τοῦτο ὅμως δέν εἶναι ἀπολύτως ὀρθόν, διότι τὸ ζήτημα τῆς ἀποταμιεύσεως, ὡς συντελεστοῦ τῆς οἰκονομικῆς προόδου καὶ οἰκονομικῆς ἰσορροπίας, ἐξαρτᾶται κατὰ μέγαλον ποσοστὸν καὶ ἀπὸ τὴν κρατικὴν δρᾷσιν καὶ ἄλλους τινὰς παράγοντας συναφεῖς πρὸς ταύτην.

Παλαιότερον ἐπεκράτει ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἡ κρατικὴ δρᾷσις δέν εἶναι παραγωγικὴ, ἀλλὰ ἀφαιρεῖ ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν πρὸς κατανάλωσιν μόνον. Ἡ ἀντίληψις ὅμως αὕτη δέν εἶναι ὀρθή, διότι ἡ παρέμβασις τοῦ κράτους εἶναι ὄχι μόνον καταναλωτικὴ ἀλλὰ καὶ παραγωγικὴ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἡ σημασία τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ἡ ἐκ τῆς φορολογίας ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασις εἶναι σχετικαί.

Τὸ εἶδος τῆς φορολογίας ἄλλοτε μὲν δυσχεραίνει, ἄλλοτε δὲ διευκολύνει καὶ εὐνοεῖ τὴν ἀποταμίευσιν. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς ἀνάσους ἡ φορολογία δέν δυσχεραίνει τὸν σχηματισμὸν κεφαλαίων, συμβαίνει ὅμως τὸ ἀντίθετον δηλ. δυσχεραίνει σημαντικὰ τὸν σχηματισμὸν κεφαλαίων εἰς τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς πτώσεως.

Ἐπάρχουν δημοσίαι δαπάναι, αἱ ὁποῖαι εὐνοοῦν τὴν ἀποταμίευσιν. Ὅταν τὸ κράτος διὰ τῆς ἀσκουμένης παρ' αὐτοῦ οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἐπιδιώκει τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς, τότε ἡ ὑπὸ μορφὴν φόρου μείωσις τῆς ἰδιωτικῆς

ἀποταμιεύσεως, δέν προκαλεῖ ὀπισθοδρόμησιν ἀλλά προαγωγὴν ταύτης. Ἡ ἐκτέλεσις παραγωγικῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ κράτους, συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ εἰς τὴν παραγωγικὴν χρησιμοποίησιν τῆς εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εὐρισκομένης ἀχρησιμοποίητου ἀποταμιεύσεως, ἐφ' ὅσον τὸ κράτος προβαίνει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομικότητος. Τὸ κράτος ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας κατευθύνει πολλὰκις τὴν ἀποταμίευσιν, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὀλότητος καὶ ἐπιδιώξειν γενικωτέρων σκοπῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ἀνωμάτων οἰκονομικῶν περιόδων δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ τὸ σύστημα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀποταμιεύσεως. Τὸ κράτος κυρίως κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον πρὸς κάλυψιν τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν ἔχει ἀνάγκην μεγάλων κεφαλαίων. Πρὸς ἐξοικονόμησιν τούτων ἐπιβάλλει περιορισμούς εἰς τὴν κατανάλωσιν, ὥστε ἓνα μεγάλο τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος νὰ μὴ καταναλίσκῃται ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ἀλλὰ νὰ ἀποταμιεύεται ὑποχρεωτικῶς διὰ καταθέσεων εἰς τὰ ταμιευτήρια, ἀγορᾶς ὁμολογιῶν ἐθνικῶν δανείων κλπ.

Μ Ε Ρ Ο Σ . Ι Ι

Περὶ δημοσίων δαπανῶν

Κεφάλαιον Α:

Δημόσια Δαπάναι

† 1. Σκοπὸς καὶ περιεχόμενον τῶν δημοσίων δαπανῶν

Ὁ καθορισμὸς τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον συνδυάζεται μετὰ τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποῖους ἐπιδιώκει τὸ κράτος. Ἡ δημοσία οἰκονομία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν οἰκονομικῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων θὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ σκοποὶ τοῦ κράτους. Οἱ σκοποὶ τοῦς ὁποῖους καθορίζει τὸ κράτος προσδιορίζουν καὶ τὸ εἶδος τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, αἱ δὲ κρατικαὶ ἀνάγκαι προκαλοῦν τὰς δημοσίας δαπάναις. Οἱ κρατικοὶ σκοποὶ εἶναι ζήτημα τῆς πολιτικῆς τὴν ὅποισιν ἐκάστοτε προτίθεται νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ κράτος καὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντας, οἱ ὅποιοι κατευθύνουν τὴν πολιτικὴν θέλησιν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ δημοσιονομικὴ δρᾶσις τοῦ κράτους, μέσῳ τῆς πολιτικῆς τῶν δαπανῶν, ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Ἡ δημοσία οἰκονομικὴ ἔχει ὡς ἀποστολήν, νὰ ἐρευνᾷ τὴν φύσιν τῆς ἀνάγκης ἢ ὅποια πρέπει νὰ ἰκανοποιηθῇ καὶ νὰ ἐξεύρῃ τὰ ἀπαιτούμενα οἰκονομικά μετὰ πρὸς κάλυψιν τῆς. Σκοπὸς συνεπῶς τῆς δημοσίας οἰκονομίας εἶναι ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν καὶ ὅχι ὁ περιορισμὸς τοῦ κρατικοῦ σκοποῦ ἢ τῆς κρατικῆς ἀνάγκης. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ κράτους δὲν εἶναι σταθερὰ καὶ ὅτι αἱ ἰδεολογικαὶ κατευθύνσεις αὐτοῦ

καί αἱ πολιτικά του ἐπιδιώξεις μεταβάλλονται, συντελεῖ νά μεταβάλλεται τό μέγεθος τῶν κρατικῶν δαπανῶν ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Αὐτό δυνάμεθα νά διαπιστώσωμεν παρακολουθοῦντες τήν διαμύρφωσιν ἐκάστοτε τῶν κρατικῶν σκοπῶν, ἐν συνδυασμῶ πρός τάς κρατούσας οἰκονομικοκοινωνικάς ἀντιλήψεις. Τό πρόβλημα ἀντιμετωπίζεται διαφορετικά ἀπό τά καθ' ἕναστον καθεστῶτα.

Κύριον καθήκον τοῦ δημοσιονόμου εἶναι, νά ὑποδείξη τά κατάλληλα δημοσιονομικά μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θά πραγματοποιηθῇ καλύτερον ὁ ὑπό τοῦ κράτους ἐπιδιωκόμενος σκοπός. Πρέπει νά λαμβάνη ὑπ' ὄψιν τήν φύσιν τῆς δαπάνης, τάς οἰκονομικάς, κοινωνικάς καί δημοσιονομικάς ἐπιδράσεις, τάς ὁποίας θά προκαλέσῃ αὕτη, νά ὑποδεικνύῃ τούς τρόπους καλύψεώς τῆς καί τάς γενικωτέρας ἐξ αἰτίας αὐτῆς συνεπείας ἐπὶ τῆς οἰκονομίας. Ἀφοῦ τό κράτος ἀποβλέπει εἰς τήν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας, δέν δύναται, νά λαμβάνη μέτρα, τά ὁποῖα πιέζοντα τήν ἐθνικήν οἰκονομίαν διὰ μιᾶς ὑπερβολικῆς π.χ. φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, νά προκαλῆ ὀπισθοδρομήσιν τῆς παραγωγῆς.

Κίνητρον κάθε οἰκονομικῆς δράσεως τόσον εἰς τὴν ιδιωτικὴν ὅσον καί εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν εἶναι ἡ ἀνάγκη. Ἀνάγκη δὲ εἶναι τό αἶσθημα τῆς ἐλλείψεως, συνδεδεμένον μέ τὴν προσπάθειαν τῆς πληρώσεως τῆς ἐλλείψεως. Αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι, τῶν ὁποίων ἡ ἱκανοποίησις προσκρούει εἰς τήν σπάνιν τῶν ἀγαθῶν, εἶναι ἰδιωτικά καί κρατικά.

Αἱ ἰδιωτικά ἀνάγκαι εἶναι αἱ ἐλλείψεις, τάς ὁποίας αἰσθάνονται τά κατ' ἴδαν ἄτομα καί προσπαθεῖ ἕναστον κεχωρισμένως νά ἐπιτύχῃ τήν κάλυψιν των. Εἶναι αἱ

ανάγκαι διατροφῆς, ἐνδύσεως, ψυχαγωγίας κλπ. αἱ ὁποῖαι πιέζουν ἕκαστον ἄτομον.

Αἱ δημοσῖαι ἀνάγκαι, εἶναι ἀνάγκαι τοῦ συνόλου τῶν ἀτόμων, ἅτινα συγκροτοῦν τὸ κράτος, εἶναι αἱ λεγόμεναι κοινωνικαὶ ἀνάγκαι. Αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι εἶναι γενικαὶ ἀπρόσωποι καὶ ταῦτας μόνον τὸ κράτος δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ κράτος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὀργανισμὸς, ὁ ὁποῖος σκοπὸν ἔχει τὴν ἱκανοποίησιν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι ἀφοροῦν τὴν ὁλότητα, εἶναι ἀνάγκαι δηλαδή, τὰς ὁποίας αἰσθάνονται τὰ κατ' ἰδίαν ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν ὁλότητα καὶ εἶναι γενικῆς φύσεως. Τὸ μέγεθος τῶν πρὸς ἱκανοποίησιν κοινωνικῶν ἀναγκῶν δὲν καθορίζεται, ὅπως αἱ ἰδιωτικαὶ ἀνάγκαι, ἀναλόγως τῶν διατιθεμένων μέσων παρ' ἑκάστου ἀτόμου, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Αὕτη εἶναι ἐκπρόσωπος τοῦ συνόλου καὶ ἀποφαίνεται ποῖαι ἐκ τῶν συνολικῶν ἀναγκῶν πρέπει νὰ ἱκανοποιηθοῦν.

Κατηγορίαι δημοσίων δαπανῶν

Αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι δύνανται νὰ καταταγοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας:

α) Κατ' ἔξοχὴν κρατικαὶ ἀνάγκαι.

Αὗται εἶναι αἱ συνδεδεμεναι ὀργανικῶς μὲ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν συνέχισιν τῆς λειτουργίας τοῦ κράτους, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν τῶν ἀτόμων. Αἱ ἀνάγκαι αὗται ἀφορῶσι τὴν προστασίαν τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας τῶν ἀτόμων, τὴν ὑγείαν τῶν ἀτόμων, τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας κατὰ ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν κινδύνων, τὴν παιδείαν, κλπ. Αὗται εἶναι γενικοῦ χαρακτήρος καὶ ἀφορῶσιν ὅλα τὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουν, ὅτι ἡ

έξυπνρήτσηις τῶν κοινῶν αὐτῶν ἀναγκῶν δέν δύναται νά γίνῃ ὑπό τῶν ἀτόμων, ἀλλά μόνον ὑπό τοῦ κράτους.

β) Μικτά ἀνάγκαι

Εἰς τήν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνονται ἀνάγκαι ἐν μέρει ἰδιωτικοῦ καί ἐν μέρει κρατικοῦ χαρακτῆρος. Τοιαῦται ἀνάγκαι εἶναι αἱ τῆς μέσης καί ἀνωτάτης ἐκπαίδεῦσεως, αἱ τῆς συντηρήσεως ὠρισμένων ὁδῶν, αἱ τῆς ἐγκατάστασεως λιμένων, φάρων κλπ., διά τὰς ὁποίας καταβάλλονται τέλη ἐκπαίδεῦσεως ὑπό τῶν πολιτῶν ἢ διόδια διά τήν χρῆσιν τῶν ὁδῶν, ἢ λιμενικά ἢ φαρικά τέλη, τὰ ὁποῖα συνήθως δέν καλύπτουν τό σύνολον τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης, Ἐν μέρος τῆς διά τήν ἐξυπνρήτησιν τῶν ἀναγκῶν τούτων, ἀπαιτουμένης δαπάνης, καλύπτει τό κράτος, ἐνῶ τό ἕτερον τμήμα καταβάλλουν οἱ εἰδικῶς ὠφελούμενοι. Ἐπί τῆς ἀρχῆς ταύτης στηρίζεται ἡ θεωρία τῶν τελῶν, δηλ. τῆς καταβολῆς ἀνταλλάγματος ὑπό τοῦ ἰδιώτου διά τήν ὑπό τοῦ κράτους παρεχομένην εἰδικήν ὑπηρεσίαν.

γ) Ἰδιωτικά ἀνάγκαι,

Εἰς τήν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἀνάγκαι αἱ ὁποῖαι ἐξυπνρετοῦνται ὑπό τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων (σιδηροδρομοί, μεταλλεῖα, ταχυδρομεῖα, ταμιευτήρια κλπ.). Ὁ ἰδιώτης ὅστις ἐξυπνρετεῖται ὑπό τῶν δημοσίων αὐτῶν ἐπιχειρήσεων, καταβάλλει ἀμοιβήν, ὡς ἐάν ἡ ἐπιχειρήσις ἦτο ἰδιωτική, πρὸς κάλυψιν τῶν ἐξόδων ἐκμεταλλεύσεως καί πωλάκις διά τήν δημιουργίαν καί κέρδους. Αἱ ἀνάγκαι αὗται ἐξυπνρετοῦνται ὑπό τοῦ κράτους οὐχί μόνον διά λόγους ταμιευτικούς, οἵτινες δέν λείπουν βεβαίως, ἀλλά κυρίως λόγοι κοινωνικοί καί κοινωνικοπολιτικοί ἐπιβάλλουν τήν ἐπι-

χειρηματικήν δρασίαν τοῦ κράτους (ὡς π.χ. διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς παραγωγῆς, ἀποφυγὴν ἰδιωτικοῦ μονοπωλίου, κρατικοποίησιν μεγάλων ἐπιχειρήσεων κοινῆς ὠφελείας κλπ.).

Αἱ κρατικάι ἀνάγκαι δὲν εἶναι σταθεραί. Αὐταὶ μεταβάλλονται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ κύκλου τῆς κρατικῆς δράσεως ἐπενεργεῖ διαφοροτρόπως ἐπὶ τοῦ ὄγκου τῶν δημοσίων δαπανῶν. Κυρίως ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοὺς κρατικούς σκοπούς, οἱ ὁποῖοι μεταβάλλονται ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον καὶ οἱ ὁποῖοι συνεχῶς ἐπετείνονται.

(F) 8. Συνεχῆς αὐξήσις δημοσίων δαπανῶν.

Εἰς τὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους καὶ εἰς τὸ σκέλος τῶν ἐξόδων ἀναγράφονται αἱ πιστώσεις, τὰ ποσὰ δη. ἐκεῖνα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐξουσιοδοτεῖται ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, νά προβῇ εἰς τὰς ἀναγκαίας πληρωμὰς διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαιούτων ὑλικῶν, ὑπηρεσιῶν κλπ.

Αἱ δημοσίου δαπάναι βαίνουν συνεχῶς αὐξανόμεναι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Ἡ αὐξήσις αὕτη εἶναι γεγονόςς μεγάλης σημασίας διὰ τὴν δημοσίαν οἰκονομικήν, διότι αὕτη συνεπάγεται ἀνάλογον αὐξήσιν καὶ τῶν δημοσίων ἐσόδων, μέσω τῶν ὁποίων θά καλυφθοῦν αἱ δαπάναι. Μίαν ἰδέαν τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν δίδει ὁ κάτωθι πίναξ, ὅστις ἀναφέρεται εἰς μεγάλα κράτη μετ' ἀθερόν πληθυσμόν.

Δημόσια δαπάναι εις έκαστον έτην (Γαλλία εις δισ. φράγκα)

Χώραι	1911	1913	1920	1925	1930	1934	1939	1944	1948	1952
Άγγλα	158	173	1146	772	881	790	1106	5819	3918	4757
Γαλλία	4,5	5,1	58,3	40,6	63,6	50,1	108	549	1931	3609
Έλβεττα	98	105	273	308	429	431	1038	2101	1652	1758
Γερμανία	-	7178	11266	44466	20406	17300	52100	171300	504	36308
Ρωσσία	-	-	-	5186	21774	47308	153100	263000	370841	451503
U.S.A.	655	700	5538	3576	4220	4487	8966	95315	33761	71594

Έν Ελλάδι αι δημόσια δαπάναι εμφανίζουσι την κάτωθι εξέλιξιν τα τελευταία έτη εις εκατομύρια δραχμών, βάσει των αντίστοιχων προ-
υπολογισμών:

1950	1954	1958	1959	1961	1962	1963
5.245	12.945	17.259	19.939	23.315	26.190	26.977

Είς τήν Σοβιετικήν Ἐνωσιν ἡ δημοσία οἰκονομία περιλαμβάνει τό σύνολον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καί συνεπῶς δέν δυναμέθα νά συναγάγωμεν ὀρθά συμπεράσματα, ὅσον ἀφορᾷ τήν αὔξησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐν Ρωσίᾳ. Ὁ πίναξ παρουσιάζει διαφοράς εἰς τήν αὔξησιν τῶν δαπανῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν. Ἐν πρώτοις πρέπει νά ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ὄχι ὁμοιόμορφος ἐξέλιξις τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος, ἡ ὁποία καθιστᾷ οὐχί σύγκριση τά ποσά τῶν ὀνομαστικῶν δαπανῶν. Ἡ αὔησις τοῦ πληθυσμοῦ καί ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἶναι συντελεσταί, οἵτινες ἐπηρεάζουν τήν ἀξίαν τῶν ἀπολύτων ἀριθμῶν. Ὅτι ἐν τούτοις καί ἐν σχέσει πρὸς τόν ἀριθμόν τοῦ πληθυσμοῦ καί τήν αὔησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἡ ἐξέλιξις τῶν δημοσίων δαπανῶν σταθερῶς βαίνει πρὸς τά ἄνω, δείκνυται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος, ὅσον ἀφορᾷ τήν γερμανίαν εἰς δισεκατομμύρια μάρκων.

	1913	1926	1929	1932	1934	1938	1952
Δημόσιαι δαπάναι	7,2	17,2	20,9	14,5	17,3	35	36,3
Ἐθνικόν εἰσόδημα.	45,7	62,6	75,9	45,2	52,2	77	98,1
% δαπάναι πρὸς εἰσόδημα	15,7	27,5	27,4	32,1	33	45,9	37
Κατὰ κεφαλὴν πληθυσμοῦ εἰσόδημα.	108	270	324	221	261	513	748

Ἡ ἐξέλιξις αὕτη τῶν δαπανῶν ἔχει τόν αὐτόν ἀντικτυπον ὅσον εἰς τήν φορολογικὴν πολιτικὴν, ὅσον καί εἰς τὸ δημόσιον χρέος.

Ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ δημόσιαι δαπάναι κατὰ τήν περίοδον 1900-1910 ἀντιπροσώπευον 15% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος,

διαρκοῦντος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἀνῆλθον εἰς 25%. Τό 1920-1930 ἀνῆλθον εἰς 30% καί κατά τήν περίοδον τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου εἰς 80%, μετά δέ τόν Βον πόλεμον ἀνέρχονται εἰς 40%.

Ἐάν παραβλέψωμεν τάς διακυμάνσεις αἰτινες εἶναι συνέπεια τοῦ πολέμου, παρατηροῦμεν εἰς τήν εἰρηνικήν περίοδον μίαν συνεχῆ τάσιν πρός τά ἄνω. Ἡ ἀλματώδης αὕτη αὔξησης τῶν δημοσίων ἀναγκῶν κατά τήν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν μᾶς ἀφίνει ν' ἀναγνωρίσωμεν τήν σημασίαν τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων διά τήν δημοσίαν οἰκονομίαν. Οὔτε μετά τόν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἀλλ' οὔτε καί μετά τόν δεύτερον ἐπετεύχθη, οἱ κρατικοί προϋπολογισμοί, οἵτινες διαρκούντων τῶν πολέμων εἶχον ἐξογκωθῆ πρός κάλυψιν τῶν δημοσιονομικῶν ἀναγκῶν τῆς πολεμικῆς περιόδου, νά ἐπανεέλθουν εἰς τά φυσιολογικά πρό τοῦ πολέμου ὄρια των. Ἐξοπλισμοί ἀφ' ἑνός καί βάρη συνεπέια τῶν πολέμων ἀφ' ἑτέρου εἶναι παντοῦ οἱ κύριοι συντελεσταί τῆς αὔξησεως, ἀλλ' ἐκτός τούτων καί αἱ κοινῶνικαί δαπάναι καί αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις συντελοῦν εἰς τήν αὔξησην τοῦ σκέλους τῶν ἐξόδων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Τά αἷτια τῆς συνεχοῦς αὔξησεως τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι πολλά, μεταξύ τούτων εἶναι:

A: Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ἥτις εἶναι φυσιολογική, συνεπάγεται καί συνεχῆ αὔξησην τῶν δημοσίων δαπανῶν, διότι ὅσο μεγαλύτερος εἶναι ὁ πληθυσμός μιᾶς δεδομένης χώρας, τόσον μεγαλύτεραι εἶναι καί αἱ κρατικαί δαπάναι διά τήν διοίκησιν, παιδείαν, ἀσφάλειαν, δικαιοσύνην, κρινωτικήν πρόνοιαν κλπ.

B: Ἡ ὑποτίμησις τοῦ νομίσματος συντελεῖ εἰς τήν φαινομε-

νικίην ~~αύξησιν~~ αύξησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν, διότι τ' ἀ-
 παιτούμενα χρηματικά μέσα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν δημοσί-
 ων ἀναγκῶν, λόγω τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ νομίσματος ἀξιάνον-
 ται ποσοτικῶς. Ἀπὸ ἀπόψεως οὐσιαστικῆς ἀξίσεως τῶν δη-
 μοσίων δαπανῶν λόγω ὑποτιμήσεως τοῦ νομίσματος, εἶναι ἀ-
 δύνατον νὰ ἀποφανθῶμεν θετικὰ εἰς μίαν συγκεκριμένην πε-
 ρίοδον, διότι αἱ δημόσιαι δαπάναι δέν ἐπηρεάζονται ὁμοιο-
 μόρφως ἐκ τοῦ πληθωρισμοῦ. Οἱ μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλ-
 λήλων καὶ συνταξιούχων δέν παρακολουθοῦν τὴν αύξησιν τῶν
 τιμῶν, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον προσαρμόζονται καὶ οὐχὶ πλή-
 ρως. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ δημοσίου χρέους ἐπηρεάζεται ἀναλόγως
 τοῦ ἔάν τὸ δημόσιον χρέος ἐξυπηρετεῖται εἰς ἐγγύριον νό-
 μισμα ἢ εἰς σταθερὸν τοιοῦτον ἢ εἰς χρυσόν.

Γ: Ἡ ἐπέκτασις τῆς κρατικῆς δράσεως. Τὸ κράτος ἐπεκτε-
 νει συνεχῶς τὴν δράσιν του καὶ τοῦτο συνεπάγεται τὴν αὐ-
 ξησιν τῶν ἀναγκῶν του, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ καλυφθοῦν δι'
 αύξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν. Σήμερον τὸ κράτος ἐξυπηρε-
 τεῖ ἀνάγκας, αἵτινες ἄλλοτε ἐξυπηρετοῦντο ὑπὸ τῆς ἰδιωτι-
 κῆς οἰκονομίας, δημοσία ὑγεία, ἐκπαίδευσις, ἐκκλησία, ἱ-
 κανοποιοῦνται σήμερον μέσφ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Δ: Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῆς κοινωνικῆς προνοίας εἶ-
 ναι ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους λόγους αύξήσεως τῶν δημοσίων δα-
 πανῶν. Ἐφ' ὅσον τὸ κράτος ἐκπολιτίζεται, προβαίνει καὶ εἰς
 τὴν ὀργάνωσιν ὑπηρεσιῶν, διὰ τῶν ὁποίων προλαμβάνει ὠρι-
 σμένα κοινωνικὰ κακά καὶ ἐμποδίζει ὠρισμένας κοινωνικὰς
 ζημίας. Ἰδρύνονται ὀργανισμοὶ προλήψεως καὶ καταπολεμή-
 σεως ἀσθενειῶν, ἐπιδημιῶν κλπ. Ἡ πολιτικὴ αὕτη κοινωνι-
 κῆς προνοίας ἐπιδρᾷ μεγάλως ἐπὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν, διό-

τι προκαλεῖ συνεχῆ αὔξησιν αὐτῶν.

Ε': Ἡ αὔξησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ ἐμπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ συνεπάγεται αὔξησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ὅσο μεγαλύτερον εἶναι τὸ εἰσόδημα μιᾶς χώρας τόσον περισσότεραι εἶναι αἱ ἀπαιτήσεις τῶν πολιτῶν καὶ κατὰ συνέπειαν μεγαλύτερος ὁ ὄγκος τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ βιοτικοῦ καὶ ἐμπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου ἐνὸς λαοῦ συντείνει εἰς τὴν αὔξησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν.

ΣΤ': Ἡ αὔξησις τῶν μέτρων κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης ἀποτελοῦν σημαντικὴν αἰτίαν αὔξεως τῶν δημοσίων δαπανῶν. Μέτρα π.χ. καταπολεμησεως οἰκονομικῶν κρίσεων, ἐνίσχυσις ἀνέργων, ἐκτέλεσις δημοσίων ἔργων κλπ. συντελοῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῶν δαπανῶν.

Ζ': Ἡ πολιτεϊακὴ σύνθεσις τῆς χώρας. Εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἀνεξαρτήτως, παρατηρεῖται αὔξησις τῶν δημοσίων δαπανῶν. Εἰς τὰ δημοκρατικὰ ὅμως πολιτεύματα, τὰ ὅποια ἀποβλέπουν εἰς τὴν εὐρυτέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν, εὐνοεῖται ἰδιαιτέρως ἡ αὔξησις τῶν δαπανῶν. Εἰς τὰ κράτη εἰς τὰ ὅποια ἐφαρμόζεται ἡ πολιτικὴ τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας, δημιουργοῦνται συνεχῶς νέαι δαπάναι, αἵτινες βαρύνουν τὸν προϋπολογισμόν. Ἡ ἐπέκτασις τῆς κρατικῆς δράσεως ἣτις ἀποτελεῖ σήμερον τὸ χαρακτηριστικόν τῆς πολιτικῆς τῶν συγχρόνων κρατῶν, συνεπάγεται συνεχῆ αὔξησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Η': Ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις τοῦ πολέμου συνεπάγεται αὔξησιν τῶν κρατικῶν δαπανῶν, διότι τὰ σύγχρονα πολεμικά μέσα ἀπαιτοῦν μεγάλας δαπάνας, αἵτινες εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας.

Πάντα τ'άνωτέρω αίτια καί ἄλλα εἰσέτι εἶναι ἀ-
 μορφή συνεχοῦς αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἡ αὐξη-
 σις αὕτη ἀποτελεῖ καί τό χαρακτηριστικόν γνώρισμα τῆς
 κρατικῆς δράσεως. Ἡ αὐξήσις τῶν κρατικῶν δαπανῶν δέν ἀ-
 ποτελεῖ ἀνησυχητικόν σημεῖον, δυνάμενον ν'ἀνακόψῃ τήν
 οἰκονομικήν καί κοινωνικήν πρόδοον τῆς χώρας. Τούναντί-
 ον ἡ αὐξήσις εἶναι συνέπεια τῆς ἐπιπολιτιστικῆς προόδου.
 Ἡ ἐπέκτασις τῆς κρατικῆς δράσεως σημαίνει αὐξήσιν τῶν
 προϋποθέσεων ἐξυψώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου καί τῆς
 κοινωνικῆς εὐημερίας τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώ-
 ρας.

Κεφάλαιον Β΄

Να΄

Κατάταξις δημοσίων δαπανῶν

1. Κατάταξις δημοσίων δαπανῶν
ἀπό ἀπόψεως οἰκονομικοῦ ἀ-
ποτελέσματος.

Ἡ κατάταξις τῶν δημοσίων δαπανῶν δέν ἐνεργεῖται
 ὁμοιομόρφως ὑπό τῶν διαφόρων δημοσιονόμων. Τά πρός τόν
 σκοπόν τοῦτον δυνάμενα νά χρησιμοποιηθοῦν κριτήρια εἶ-
 ναι διάφορα. Συνήθως ἡ κατάταξις τῶν δαπανῶν ἀντιμετωπι-
 ζεται ἀπό τρεῖς ἀπόψεις:

- Α΄) ἀπό ἀπόψεως οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος,
- Β΄) ἀπό δημοσιονομικῆς ἀπόψεως καί
- Γ΄) ἀπό ἀπόψεως ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ.

Ἀπό ἀπόψεως οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος κατατάσο-
 μεν τάς δημοσίας δαπάνας εἰς τρεῖς κατηγορίας:

α) εἰς ὠφελίμους

β) εἰς παραγωγικὰς καὶ ἀποδοτικὰς καὶ

γ) εἰς μὴ παραγωγικὰς.

α'. Ὠφέλιμοι εἶναι αἱ δαπάναι ἐκεῖναι διὰ τῶν ὁποίων ἱκανοποιοῦνται αἱ ἀνάγκαι τῆς ὀλότητος καὶ αἱ ὁποῖαι γίνονται μέ τὴν ἐλάχιστην δυνατὴν θυσίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ δυνατοῦ ἀρίστου ἀποτελέσματος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ προέχον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ὠφέλεια καὶ ὅχι τὸ ὕψος τῆς δαπάνης. Ἡ πολιτικὴ τῶν δαπανῶν δὲν κρι- νεται ἀπὸ τὸν ὄγκον αὐτῶν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ ἀποτε- λέσματος αὐτῶν. Ὁ βαθμὸς τῆς ὠφελείας δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ὅλας τὰς δαπάνας. Ὑπάρχουν δαπάναι αἱ ὁποῖαι συνεπά- γονται ὠφέλειαν ἄμεσον καὶ γενικὴν, ἄλλαι πάλιν προκαλοῦν ὠφέλειαν ἔμμεσον γενικὴν ἢ καὶ εἰδικὴν.

Αἱ προκαλοῦσαι γενικὴν ὠφέλειαν δαπάναι διακρίνονται εἰς ἀναγκαῖας καὶ σκοπίμους.

Ἀναγκαῖαι δαπάναι εἶναι αἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ὕπαρξιν καὶ λειτουργίαν τοῦ κράτους. Τοιαῦται εἶναι καὶ αἱ δαπά- ναι αἱ διατιθέμεναι διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας. Αἱ στρα- τιωτικὰ δαπάναι, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπερβαίνουν ὠρισμένα ὅρια, χαρακτηρίζονται ὡς ὠφέλιμοι.

Σκοπίμοι δαπάναι εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦνται ὑ- πό τοῦ κράτους, πρὸς ἐπίτευξιν ὠρισμένου σκοποῦ. Αἱ δαπά- ναι αὗται κρίνονται χρήσιμοι καὶ ἀναγκαῖαι νὰ γίνουν ἐκ λόγων σκοπιμότητος π.χ. ὠρισμέναι ἀπόρρητοι δαπάναι τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

β'. Παραγωγικὰ καὶ ἀποδοτικὰ δαπάναι:

Παραγωγικὰ δαπάναι εἶναι αἱ δαπάναι αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον αὐξήσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήμα- τος. Παραγωγικὰ εἶναι αἱ δαπάναι ποῦ συμβάλλουν εἰς τὴν

αύξησιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Ἡ κατασκευὴ ἑνὸς δρόμου, διὰ τοῦ ὁποῦ θά καταστῆ δυνατὴ ἡ μεταφορὰ τῶν παραγομένων ἀγαθῶν ἀπὸ τόν τόπον τῆς παραγωγῆς εἰς τόν τῆς καταναλώσεως, εἶναι παραγωγικὴ δαπάνη, διότι συντελεῖ ἐμμέσως εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ εἰσοδήματος τοῦ παραγωγῶ. Αὐξήσις δὲ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ παραγωγῶ ἀγαθῶν σημαίνει αὐξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Παραγωγικαὶ εἶναι ἅσαι αἱ δαπάναι, αἱ διατιθέμεναι διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν παραγωγικῶν ἔργων τῆς χώρας, ὡς εἶναι ἡ ἀποξήρασις ἐλῶν, ἡ ρύθμισις τῆς κοίτης ποταμῶν, ἡ κατασκευὴ λιμενικῶν ἔργων, γεφυρῶν, ὀδικῶν δικτύων κλπ.

Ὡς παραγωγικαὶ δύνανται ἐπίσης νὰ χαρακτηρισθοῦν καὶ αἱ δαπάναι, αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ τὴν παροχὴν ἐργασίας εἰς τοὺς ἀνέργους καὶ πρὸς διευκόλυνσιν γενικῶς τῆς ἐξόδου τῆς οἰκονομίας, ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καταπτώσεως. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πᾶσα δαπάνη, ἡ ὁποία συντελεῖ ἐμμέσως εἰς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς, εἶναι παραγωγικὴ. Αἱ γενόμεναι δαπάναι πρὸς ἄσκησιν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν εἶναι παραγωγικαὶ δαπάναι, διότι διὰ τῆς παρεχομένης προστασίας εἰς τὸν ἐργάτην, αὐξάνεται ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας του καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ παραγωγικὴ του ἀπόδοσις. Ἡ κατασκευὴ σχολικῶν κτιρίων εἶναι παραγωγικὴ δαπάνη, διότι διὰ ταύτης παρέχονται τὰ μέσα δημιουργίας ὑγιοῦς καὶ παραγωγικῆς νεολαίας.

Ἀποδοτικαὶ δαπάναι εἶναι αἱ δαπάναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἄμεσον ἀπόδοσιν εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν. Ἡ ἀποδοτικὴ δαπάνη ἀποφέρει ἔσοδα ἰκανά, ἀφ' ἑνὸς μὲν

διά νά ἀποσβεσθῇ τό διατεθέν ποσό, ἀφ' ἑτέρου δέ νά δημιουργήσῃ περίσσεύματα. Ἀποδοτικά δαπάναι κυρίως εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι διατίθενται διά τήν δημιουργίαν τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς π.χ. σιδηροδρομικῶν, παραγωγῆς ἤλεκτρισμοῦ, λιμενικῶν ἔργων, διϋλιστηρίων κλπ. ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὁποίων εἶναι ἀποδοτική διά τό κράτος.

γ. Μή παραγωγικά δαπάναι:

Μή παραγωγικά δαπάναι ἀποτελοῦσι τά ποσά τά διατιθέμενα διά καθαρῶς καταναλωτικούς σκοπούς ἢ διά τήν ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ ἀγοράν εἰδῶν πολυτελείας ἢ περιττῶν.

Εἰς τὰς μή παραγωγικά δαπάναι ἀνήκουν καί αἱ πολεμικά δαπάναι. Αὗται ὅμως εἶναι ἀναπόφευκτοι καί ἀναγκαῖαι. Διά τόν λόγον αὐτόν καί αἱ πολεμικά δαπάναι δέν εἶναι πάντοτε μή παραγωγικά. Αἱ δαπάναι διά τήν ἀμυναν τῆς χώρας ἐν τῷ συνόλῳ τῶν εἶναι ἀπαραίτητοι καί ὠφέλιμοι. Ὅπως ὁ ἰδιώτης διαθέτει μέρος τῶν εἰσοδημάτων του διά τήν ἀσφάλειαν τοῦ μέλλοντός του, τοιουτοτρόπως καί τό κράτος, διά τήν προστασίαν τοῦ συνόλου, ἐναντίον ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, εἶναι ὑποχρεωμένον νά λάβῃ μέτρα ἀμύνης καί ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς αἱ στρατιωτικά δαπάναι ἔχουν παραγωγικήν ἐπίδρασιν.

2. Κατά ταξις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀπό δημοσιονομικῆς ἀπόψεως.

Ἀπό δημοσιονομικῆς καθαρῶς ἀπόψεως τὰς δημοσίας δαπάναις δυναμέθα νά κατατάξωμεν εἰς τρεῖς κατηγορίας:

- α) Εἰς τακτικά καί ἐκτάκτους,
- β) εἰς προσωπικά καί πραγματικά καί
- γ) εἰς κυρίως κρατικά καί εἰς τοπικά.

Ἡ κυριωτέρα διάκρισις τῶν δαπανῶν, τὴν ὅποσαν συναντῶμεν εἰς ὅλους τοὺς προϋπολογισμοὺς εἶναι εἰς τακτικάς καὶ ἐκτάκτους.

Τακτικά δαπάναι εἶναι αἱ περιοδικῶς ἐπαναλαμβανόμεναι καθ' ἕναστον οἰκονομικόν ἔτος καὶ δυνάμεναι νά προϋπολογισθοῦν μετ' ἀκριβείας. Τοιαῦται δαπάναι εἶναι αἱ διατιθέμεναι διὰ μισθοδοσίαν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, διὰ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου χρέους κλπ.

Ἐκτακταὶ δαπάναι εἶναι αἱ ἐκτάκτως ἐμφανιζόμεναι, μὴ ἐπαναλαμβανόμεναι περιοδικῶς, ἀλλὰ κατ' ἀραιὰ χρονικά διαστήματα ἢ καὶ ἐφ' ἅπαξ ἐμφανιζόμεναι. Ἐκτακτοὶ δαπάναι εἶναι π.χ. αἱ πολεμικαὶ δαπάναι, αἱ δαπάναι κατασκευῆς ἑνὸς παραγωγικοῦ ἔργου, αἱ διατιθέμεναι διὰ τὴν κάλυψιν ἐκτάκτων ἀναγκῶν ὡς π.χ. καταστροφῶν ἐκ σεισμῶν, πλημμυρῶν κ.τ.τ.

Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ κρατήσασαν ἀρχὴν αἱ μὲν τακτικά δαπάναι δεόν νά καλύπτονται ἐκ τῶν τακτικῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ δηλ. φόρων καὶ εἰσοδημάτων ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ κράτους, ἐνῶ αἱ ἐκτακτοὶ ἐξ ἐκτάκτων ἐσόδων, ὡς εἶναι τὰ δάνεια.

Προσωπικά δαπάναι εἶναι αἱ διατιθέμεναι διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν τοῦ κράτους, ὡς καὶ αἱ διατιθέμεναι διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν συντάξεων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων γενικῶς, καθ' ὅσον καὶ αὗται καταβάλλονται ἔναντι τῶν προσφερθεισῶν εἰς τὸ παρελθόν ὑπηρεσιῶν.

Πραγματικά δαπάναι εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες προορίζονται διὰ τὴν ἀγορὰν ὑλικοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν λειτουργίαν

αν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων. Ἀγορὰ ὑλικοῦ διὰ τὴν κατασκευὴν δημοσίων κτιρίων, ἐπίπλων, εἰδῶν διατροφῆς - ἐνδυμασίας καὶ ὑποδήσεως τοῦ στρατοῦ, ὑλικοῦ διὰ τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, γεφυρῶν, λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων κλπ.

Κυρίως κρατικὰ δαπάναι εἶναι αἱ διατιθέμεναι ὑπὸ τοῦ κράτους γενικαί δαπάναι διὰ τὴν ἱκανοποίησιν γενικῶν σκοπῶν, ἐξυπηρετούντων τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας, ἐνῶ τοπικὰ δαπάναι εἶναι αἱ διατιθέμεναι διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοπικῶν ἀναγκῶν μιᾶς ὠρισμένης περιοχῆς ἐνὸς δήμου μιᾶς ἐπαρχίας, ἐνὸς νομοῦ μόνον καὶ οὐχί τοῦ συνόλου. Τὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς τῶν δημοσίων δαπανῶν μεταξύ κράτους καὶ αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἀπὸ λόγους ἱστορικούς, κοινωνικούς καὶ πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι διαφέρουν ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν π.χ. ἡ ἐθνικὴ ἰδιοσυγκρασία καὶ αἱ ἱστορικαὶ παραδόσεις συνετέλεσαν, ὥστε οἱ τοπικοὶ ὀργανισμοὶ ν' ἀναλαμβάνουν τὴν ἱκανοποίησιν πολλῶν ἀναγκῶν. Ὁμοίως οἱ αὐτοὶ λόγοι συνετέλεσαν εἰς τὴν Γερμανίαν αἱ δημοσίου δαπάναι νὰ κατανέμονται μεταξύ κράτους - χωρῶν καὶ δήμων. Ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀντιθέτως ἰσχύει τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα καὶ σχεδὸν τὸ σύνολον τῶν ἀναγκῶν ἱκανοποιεῖται ὑπὸ τοῦ κράτους. Ἰσχύει βεβαίως καὶ εἰς τὰς δύο τελευταίας χώρας τὸ σύστημα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ ἐξουσία τῶν τοπικῶν ὀργανισμῶν εἶναι λίαν περιωρισμένη, ἀφοῦ παρ' ἡμῖν τὸ κράτος ἔρχεται ἀρωγός διὰ τοῦ δημοσίου προϋπολογισμοῦ πρὸς ἱκανοποίησιν ἐν μέρει τῶν ἀναγκῶν τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων, οἱ δὲ νομοὶ δὲν ἔχουν σχεδὸν οὐδεμίαν οἰκονομικὴν ἐξουσίαν.

3. Κατάταξις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐξυπηρέτουμένου σκοποῦ.

Συνήθως ἡ κατάταξις τῶν δαπανῶν εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς γίνεται καθ' ὑπουργεῖα, χωρὶς αὐτὸ βεβαίως ν' ἀποτελῆ καὶ τὸν κανόνα κατατάξεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουν αὐταὶ νὰ ἱκανοποιήσουν. Μία γενικὴ κατάταξις τῶν δαπανῶν ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἐάν διεκρίνοντο αἱ δημοσίου δαπάναι ὡς κάτωθι:

- α) Ἀστικὰς δαπάνας,
- β) Στρατιωτικὰς δαπάνας καὶ
- γ) δαπάνας δημοσίου χρέους.

Ἡ πρώτη κατηγορία τῶν ἀστικῶν δαπανῶν λόγῳ τῆς γενικότητός της δύναται ν' ἀναλυθῆ περαιτέρω, ἀναλόγως τοῦ εἰδικωτέρου σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ἐκάστη δαπάνη, ἥτοι δαπάναι ἐκπαίδευσως, δαπάναι κοινωνικῆς πολιτικῆς, δαπάναι ἐπενδύσεων.

Αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι περιλαμβάνουν τὰς δαπάνας αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῆς χώρας συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἀστυνομίας, διότι καὶ αὕτη σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας. Ἡ δαπάνη τοῦ δημοσίου χρέους ἀποτελεῖ ἰδίαν κατηγορίαν λόγῳ τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος της. Ἐάν τὸ δημοσίον χρέος ἠδύνατο νὰ διακριθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τρόπου χρησιμοποίησώς του, τότε ἢ δαπάνη ἐξυπηρέτησως τοῦ δημοσίου χρέους θὰ ἔπρεπε νὰ κατανεμηθῆ μεταξὺ τῶν δύο προηγουμένων κατηγοριῶν, διότι τὰ δημόσια δάνεια ἐχρησιμοποίησαν δι' ἀστικὰς ἢ στρατιωτικὰς δαπάνας. Ἐν πάσῃ

περιπτώσει ὁ ἑλληνικός προϋπολογισμός διακρίνει τὰς δημο-
σίας δαπάνας ἀπὸ ἀπόψεως σκοποῦ ὡς κάτωθι:

1. Συνταγματικά δαπάναι.
2. Δικαιοσύνης.
3. Προσωπικὸν καὶ Συνταξιοῦχοι.
4. Ἐθνικὴ ἄμυνα καὶ ἐσωτερικὴ ἀσφάλεια.
5. Ἐκπαίδευσις.
6. Οἰκονομικὸς Προγραμματισμός.
7. Κοινωνικὴ Πρόνοια καὶ δημοσία ὑγεία.
8. Ἔργασια καὶ ἀπασχόλησις.
9. Ὑπηρεσία δημοσίου χρέους.

Κεφάλαιον Γ'

Κάλυψις δημοσίων δαπανῶν

1. Κάλυψις τῶν τακτικῶν δαπανῶν.

Αἱ δημοσίου δαπάναι γενικῶς καλύπτονται διὰ τῶν τακτικῶν ἐσόδων, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν κυριωτέραν θέσιν κατέχει ἡ φορολογία καὶ τῶν ἐκτάκτων ἐσόδων ἤτοι διὰ τῶν δα-
νείων.

Αἱ τακτικαὶ δαπάναι πρέπει νὰ καλύπτονται διὰ τῶν τακτι-
κῶν ἐσόδων. Τοῦτο βασίζεται ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ
κατανομή τῶν δημοσίων δαπανῶν πρέπει νὰ γίνεται καθ' ἕνα-
στον ἔτος μεταξύ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ποῦ ἀποτελοῦν τὸ
κράτος. Τὰ τακτικὰ ἔξοδα ἐξασφαλίζουν τὰς οἰκονομικὰς καὶ
κοινωνικὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν εἰς τὰ ἄτομα
τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δραστηριότητος των καὶ συνεπῶς τὰ ἔξο-
δα ταῦτα πρέπει νὰ βαρύνουν ἐκάστην γενεάν. Ἡ κάλυψις με-

ρους ἢ τοῦ συνόλου τῶν τακτικῶν δαπανῶν διὰ δανείων, τὸ βάρος τῶν ὁποίων θὰ φέρουν καὶ αἱ μέλλουσαι γενεαί, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς ὁρθῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ κάλυψις τακτικῶν δαπανῶν διὰ δανείων, εἶναι ἐπιτρεπτή μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὡς εἶναι ἡ κάλυψις προσωρινῶν ἐλλειμμάτων, τὰ ὅποια δύναται νὰ προκύβουν εἰς τὸν προϋπολογισμόν, λόγῳ τοῦ μὴ συγχρονισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

2. Κάλυψις τῶν ἐκτάκτων δαπανῶν.

Αἱ ἐκτάκτοι δαπάναι διακρίνονται εἰς ἐκτάκτους μὴ παραγωγικὰς δαπάνας καὶ εἰς ἐκτάκτους παραγωγικὰς καὶ ἀποδοτικὰς δαπάνας (ἐπενδύσεων).

α) Αἱ ἐκτάκτοι μὴ παραγωγικὰς δαπάναι, ἐφ' ὅσον ἐξ αὐτῶν δὲν πρόκειται νὰ προκύβῃ νέα πρόσοδος, ἵκανή νὰ καλύψῃ τὰς δαπάνας ταύτας ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, πρέπει νὰ καλύπτονται ἐκ τῶν τακτικῶν ἐσόδων. Ἡ ἀρχὴ ὅμως αὕτη καίτοι ὁρθῆ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως, εἰς τὴν πρᾶξιν πολλάκις εἶναι ἀνεφάρμοστος καὶ κυρίως προκειμένου περὶ πολεμικῶν δαπανῶν, αἵτινες κατὰ κανόνα δὲν εἶναι παραγωγικὰς, ὡς καὶ περὶ δαπανῶν πρὸς ἀντιμετώπισιν καταστροφῶν ἐκ πλημμυρῶν, σεισμῶν καὶ λοιπῶν θεομηνιῶν.

β) Ἡ κάλυψις τῶν πολεμικῶν δαπανῶν γίνεται τόσον διὰ τῶν τακτικῶν ἐσόδων ἐκ τῆς ~~φορολογίας~~, ὅσον καὶ διὰ τῶν δανείων. Ὁ πρῶτος τρόπος παρουσιάζει πλεονεκτήματα ἀπὸ ἀπόψεως ταμιευτικῆς, κοινωνικῆς, δημοσιονομικῆς καὶ πολεμικῆς οἰκονομίας.

Ἀπὸ ἀπόψεως ταμιευτικῆς ἡ κάλυψις τῶν πολεμικῶν δαπανῶν

διὰ τῆς φορολογίας εἶναι προτιμωτέρα τοῦ δανεισμοῦ, διότι αὕτη εἶναι εὐθυνότερα, καθ' ὅσον ὁ δανεισμός ἀπαιτεῖ πολὺ περισσοτέρας δαπάνας, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συναπτομένων δανείων, ἐνῶ ἡ φορολογία οὐδεμίαν δαπάνην ἢ ἐλαχίστας τοιαύτας ἀπαιτεῖ μόνον διὰ τὴν βεβαίωσιν καὶ εἴσπραξιν.

'Ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς ἡ φορολογία εἶναι προτιμωτέρα τῶν ἄλλων μορφῶν χρηματοδοτήσεως τοῦ πολέμου, καθ' ὅσον αὕτη ἐπιτρέπει κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ τὴν δικαιότεραν κατανομήν τῶν πολεμικῶν βαρῶν. Ἡ διὰ τῆς φορολογίας κάλυψις τῶν δαπανῶν αὐτῶν ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἐπιτυγχάνει τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς πολεμικὰς δαπάνας τῶν μεγάλων εἰσοδημάτων, ἅτινα πραγματοποιοῦνται κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον, λόγῳ τῆς ἀυξήσεως τῶν καταναλισκομένων ἀγαθῶν καὶ τῆς μεγάλης ζητήσεως τούτων διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς.

'Ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως ἐπιβάλλεται ἡ κάλυψις τῶν πολεμικῶν δαπανῶν νὰ γίνεταί διὰ τῆς φορολογίας, διότι αἱ δαπάναι αὗται δέν εἶναι παραγωγικαὶ καὶ ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος καλύψεώς των εἶναι ἡ φορολογία.

'Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας ἡ φορολογία ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι μειώνει τὰ ἀτομικὰ εἰσοδήματα τῶν ἰδιωτῶν καὶ συντελεῖ οὕτω εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως. Τοιοῦτοτρόπως ἐπιτυγχάνεται περιορισμὸς τῆς ζητήσεως ἀγαθῶν ἰδιωτικῆς χρήσεως καὶ αὐξήσις τῶν διαθεσίμων παραγωγικῶν δυνάμεων πρὸς κάλυψιν τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν. Κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον πρέπει νὰ περιορίζωνται αἱ ἰδιωτικαὶ ἀνάγκαι καὶ τὰ προκύπτοντα πλεονάσματα ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος νὰ διατίθενται διὰ τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσο-

δήματος πρέπει νά διατίθεται διά τήν κάλυψιν τῶν πλεμικῶν ἀναγκῶν.

Ἡ κάλυψις ὅμως τοῦ συνόλου τῶν πολεμικῶν δαπανῶν διά τῶν φόρων δέν εἶναι οὔτε δυνατή οὔτε καί συμφέρουσα, ἐξεταζομένη ἀπό γενικωτέρας ἀπόψεως. Ἡ φορολογική ἐπιβάρυνσις δέν πρέπει νά φθάσῃ εἰς τό σημεῖον πού θά προκαλέσῃ τήν κάμψιν τῆς παραγωγῆς. Συνεπεῖα τῶν τεραστίων δαπανῶν, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ὁ πόλεμος, καθίσταται ἀνέφικτος ἡ χρηματοδότησις τοῦτου ὑπό μόνης τῆς φορολογίας, ὅσον βαρεῖα καί ἄν εἶναι αὕτη, διότι πολλάκις αἱ πολεμικαί δαπάναι εἰς τοὺς συγχρόνους πολέμους ὑπερβαίνουν τό σύνολον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Συνεπῶς διά τήν χρηματοδότησιν τοῦ πολέμου ἀπαιτεῖται πάντοτε ἡ συνδρομή καί τῶν δανείων.

Ἡ χρηματοδότησις τοῦ πολέμου διά δανείων ἐμφανίζει καί πλεονεκτήματα, τά ὁποῖα δέν ἔχει ἡ φορολογία. Διά τοῦ δανείου ἐπιτυγχάνεται ἡ διοχέτευσις εἰς τό κράτος χρηματικῶν μέσων, χωρίς νά διαταραχθῇ ἡ οἰκονομία, λόγῳ ὑπερβολικῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν ἰδιωτικῶν εἰσοδημάτων. Διά τοῦ δανείου περιέρχονται εἰς τό κράτος μόνον τά διαθέσιμα κεφάλαια τῆς οἰκονομίας. Τό κράτος διά νά ἐπιτύχῃ τόν σχηματισμόν ἀποθεμάτων πρὸς δανεισμόν, ἐπιβάλλει εἰς τὰς ἰδιωτικὰς οἰκονομίας περιστολήν τῶν δαπανῶν. Ἐπιβάλλει ὡσαύτως τήν ἀναγκαστικὴν ἀποταμίευσιν. Διά τῶν δανείων καθίσταται δυνατή ἡ ταχεῖα ἐξεύρεσις μεγάλων χρηματικῶν μέσων, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην ἡ πολεμική περίοδος καί τά ὁποῖα δέν εἶναι δυνατόν νά παράσῃ ἡ φορολογία ταχέως. Διά τοῦ δανείου πραγματοποιεῖται ἡ κατανομή τῶν πολεμικῶν βαρῶν εἰς μακρότερον

χρονικόν διάστημα καί ἀποφεύγεται οὕτω ἡ ὑπερβολικὴ ἐπι-
 βάρυνσις τῆς ἰδιωτικῆς καὶ ἐθνικῆς οἰκονομίας. Διὰ τῶν
 δανείων ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπ' ἀόριστον χρηματοδότησις τοῦ πο-
 λέμου διὰ τῶν ἰδίων κεφαλαίων, διὰ τῆς δημιουργίας ἑνός
 κυκλώματος κεφαλαίων. Τὰ ποσά δηλ. ἄτινα εἰσέρχονται εἰς
 τὸ δημόσιον ταμεῖον ὑπὸ μορφήν πολεμικῶν δανείων, διὰ τῆς
 διενεργείας πολεμικῶν δαπανῶν διοχετεύονται ἐκ νέου εἰς
 τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν. Ταῦτα ἐπανέρχονται καὶ πάλιν
 εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον διὰ τῶν ἐγγραφῶν τῶν ἰδιωτῶν εἰς
 νέα πολεμικά δάνεια, τὰ ὁποῖα τροφοδοτοῦν τὸ κύκλωμα ἐπ'
 ἀόριστον. Τοῦτο βεβαίως ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τόσον τὰ
 δάνεια ὅσον καὶ αἱ προμήθειαι καὶ δαπάναι τοῦ πολέμου
 πραγματοποιοῦνται εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ δὲν γίνεται ἐξα-
 γωγὴ κεφαλαίων διὰ τὴν προμήθειαν ὑλικῶν, ὑφίσταται δὲ καὶ
 νομισματικὴ σταθερότης. Παρὰ τὰ πλεονεκτήματα τῶν δανείων
 ἢ ὀρθὴ χρηματοδότησις τοῦ πολέμου γίνεται διὰ τῆς συμβο-
 λῆς καὶ τῶν δύο πηγῶν, φορολογίας καὶ δανείων, διότι κατὰ
 τὴν περίοδον τοῦ πολέμου λόγῳ τῶν ὑφισταμένων κινδύνων τῆς
 περιουσίας, προθυμώτερον συνεισφέρει εἰς τὰ βάρη τοῦ πολέ-
 μου ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία, ἀναλόγως τῆς δυναμικότητός της,
 παρὰ μετὰ τὸν πόλεμον διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν κατὰ τὴν
 διάρκειαν τούτου συναφθέντων δανείων.

γ) Αἱ ἐκτακτοὶ παραγωγικαὶ δαπάναι ἐπιτρέπεται νὰ καλύ-
 πωνται διὰ δανείων καὶ τοῦτο διότι διὰ τῆς χρησιμοποίη-
 σεως τοῦ δανείου θά προκύψῃ αὔξησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήμα-
 τος, ἢ ὁποῖα θά ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δανείου. Αἱ
 παραγωγικαὶ δαπάναι ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐνισχύονται αἱ παραγω-
 γικαὶ δυνατότητες τῆς χώρας καὶ ὠφελοῦνται τὰ ἄτομα ὄχι
 μόνον τῆς παρούσης γενεᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπερχομένων, εἶναι

δίκαιον νά βαρύνουν ὄχι μόνον τήν παροῦσαν γενεάν ἀλλά καί τάς μελλούσας νά ὠφεληθοῦν ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν δημοσίων ἔργων. Πρέπει νά εὐρεθῇ τρόπος κατανομῆς τῆς δαπάνης εἰς περισσότερα ἔτη. Ὁ τρόπος αὐτός εἶναι ἡ σύναψις δανείων ἐξοφλητέων εἰς πολλά ἔτη, ὅποτε ἐμμέσως ἐπιτυγχάνεται ἡ κατανομή τῆς δαπάνης μεταξύ πλειόνων γενεῶν.

Κεφάλαιον Δ' *Καί*

Πηγαί τῶν δημοσίων ἐσόδων

1. Ἡ σοδα ἐκ τῆς ἐπιχειρηματικῆς δρασεως τοῦ Κράτους.

Αἱ πηγαί ἐκ τῶν ὁποίων τό σύγχρονον Κράτος δύναται ν' ἀντλήσῃ τά ἔσοδα πρός κάλυψιν τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι τρεῖς.

A/ Ἡ ἐπιχειρηματικὴ δράσις τοῦ Κράτους.

B/ Ἡ φορολογία.

Γ/ Τά δάνεια.

Πρῶτον θά ἐξετάσωμεν τήν ἐπιχειρηματικὴν δράσιν τοῦ κράτους ὡς πηγὴν πορισμοῦ ἐσόδων διὰ τὸν κρατικόν προϋπολογισμόν.

Τό κράτος, ὡς καί οἱ λοιποὶ ὀργανισμοὶ δημοσίου δικαίου, συμμετέχει εἰς τήν σφαῖραν τῆς ἰδιωτικοοικονομικῆς δράσεως καί λαμβάνει μέρος εἰς τήν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς. Εἶναι κάτοχος κτηματικῆς περιουσίας ἀστικῆς καί ἀγροτικῆς, εἶναι βιομήχανος, εἶναι ἐπιχειρηματίας ἔμπορος, τραπεζίτης ἢ παροχῆς ὑπηρεσιῶν, ὅπως καί ἓνας ἰδιώτης. Κατά τήν ἄσκησιν τῆς δραστηριότητος ταύτης, τήν

ὁποῖαν χαρακτηρίζομεν ὡς ἐπιχειρηματικὴν δράσιν τοῦ κράτους, τοῦτο δρᾷ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, μέ τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα πρὸς τοὺς ἰδιώτας. Ὁ μονοπωλιακὸς ἢ μὴ χαρακτήρ τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως τοῦ κράτους. Ἐκείνο τὸ ἀποῖμα ἐνδιαφέρει εἶναι ὁ σκοπὸς ὁ ἐπιδιωκόμενος διὰ τῆς τοιαύτης δράσεως.

Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουν αἱ κρατικά ἐπιχειρήσεις, κατατάσσονται εἰς τρεῖς κατηγορίας.

α) Εἰς μονοπωλιακὰς ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν τὴν καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας. Τοιαῦται ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ σιδηροδρόμων, ταχυδρομῶν, φώταερίου, ἡλεκτρικοῦ ρεύματος ὡς καὶ μεγάλαι ἐπιμεταλλεύσεις κλάδων βαρείας βιομηχανίας καὶ μεταλλείων. Διὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων τὸ κράτος ἀποβλέπει εἰς τὴν καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινοῦ ἀπὸ λόγους γενικωτέρας κοινωνικοπολιτικῆς φύσεως. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἀσχοῦνται συνήθως ὑπὸ μονοπωλιακὴν μορφήν. Ἡ ἄσκησις τούτων, δὲν ἀποκλείεται, ἐκτός τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ, ν' ἀποβλέπη καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ἐσόδων διὰ τὸν δημόσιον προϋπολογισμὸν.

β) Εἰς ἐπιχειρήσεις μὲ περιεχόμενον ἰδιωτικοοικονομικόν. Τοιαῦται ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ ἀσκούμεναι ὑπὸ τοῦ κράτους μὲ σκοπὸν τὴν δημιουργίαν ἐσόδων. Εἰς τὰς ἀνήκουν αἱ γεωργικαί, δασικαί, ἐμπορικαί καὶ ἄλλαι ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀσχοῦνται κατὰ κανόνα κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἀσχοῦνται βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἰδιωτικοοικονομικὴ ἀρχὴ τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι

ἡ ἐπικρατεστέρα, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ μὴ εἶναι καὶ ἡ ἀποκλειστική, διότι τὸ κράτος κατευθύνεται πάντοτε ἀπὸ τὴν βασικὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιδιώξεως τῆς μεγίστης κοινωνικῆς ὠφελείας, ἡ ὁποία καὶ ἐπικρατεῖ, ὅταν αὕτη ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν ἰδιωτικοοικονομικὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικῆς ὠφελείας.

γ) Εἰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ μορφὴν φορολογικῶν μονοπωλίων.
Τὰ φορολογικὰ μονοπώλια ἀποτελοῦν τρόπον εἰσπράξεως τῶν φόρων καταναλώσεως καὶ οὐχὶ ἐπιχειρήσεις κρατικὰς ὑπὸ τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἐπιχειρήσεις.

Ἐάν ἡ ἄσκησις ὑπὸ τοῦ κράτους ἐπιχειρήσεων εἶναι σκόπιμος καὶ ὠφέλιμος διὰ τὴν κοινωνίαν, εἶναι θέμα ὅπερ μέχρι πρό τινος μὲν ἐστασιάζετο, ἀπὸ τῆς λήξεως ὅμως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, κρατεῖ γενικῶς ἡ ἀντίληψις ὅτι πολλαὶ ἐπιχειρήσεις δεόν ν' ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος. Τὰ ὑπὲρ τῆς κρατικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπιχειρήματα εἶναι δημοσιονομικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοπολιτικοῦ περιεχομένου.

Ἀπὸ ἀπόψεως δημοσιονομικῆς ὑποστηρίζεται, ὅτι ἡ κρατικὴ ἐκμετάλλευσις συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν κέρδους, ὅπερ διατίθεται διὰ τὴν κάλυψιν τῶν κρατικῶν ἀναγκῶν καὶ συνεπῶς δὲν θά ἐπέλθῃ ἀνάλογος αὔξεισις τῶν φόρων.

Ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς, διὰ τῆς συγκεντρώσεως εἰς μίαν ἐπιχείρησιν τοῦ μονοπωλουμένου οἰκονομικοῦ κλάδου ἐπιτυγχάνεται καλυτέρα ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις καὶ συνεπῶς μείωσις τοῦ κόστους παραγωγῆς.

Διὰ τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων ἐξασφαλίζεται ἡ καλυτέρα ἐξυπηρέτησις τῆς κοινωνίας, καταπολεμοῦνται αἱ δυσμενεῖς κοινωνικοοικονομικαὶ ἐπιδράσεις ἐκ τῶν ἰ-

διωτικῶν μονοπωλίων καὶ ἐφαρμόζεται πολιτικὴ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ συνόλου, πολλάκις μὲ ζημίαν τῆς ἀσκουμένης ἐπιχειρήσεως.

1) Οἱ πολέμιοι τῶν κρατικῶν ἐκμεταλλεύσεων ὑποστηρίζουν, ὅτι 1) ἡ κρατικὴ ἐκμετάλλευσις εἶναι ἀντιοικονομικὴ καὶ εἰδικώτερον εἰς ταύτην ὑφίσταται γραφιοκρατικὴ ὀργάνωσις, ἐλλείπει τὸ ἀτομικόν συμφέρον τῶν διοικοῦντων τὴν ἐπιχειρήσιν. Οἱ διοικοῦντες ἐπιλέγονται οὐχὶ βάσει τῶν ἱκανότητων των ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων κριτηρίων κυρίως πολιτικῶν. Οἱ διοικοῦντες δὲν προσαρμόζονται εὐκόλως εἰς τὰς ἐκάστοτε συνθήκας τῆς ἀγορᾶς. Ὑπάρχουν πολλάκις πολιτικαὶ ἐπεμβάσεις κλπ. Συνέπεια ὄλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἀντιοικονομικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ ἡ χαμηλὴ ἀπόδοσις τῆς ἐπιχειρήσεως.

2) Ἐντὸς τούτων ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ λειτουργία τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων ἀποβαίνει εἰς βάρος τῶν καταναλωτῶν, διότι τὰ παραγόμενα ἀγαθὰ ἢ αἱ παρεχόμεναι μονοπωλιακῶς ὑπὸ τοῦ κράτους ὑπηρεσίαι διατίθενται εἰς ὑψηλότερας τιμὰς καὶ εἶναι κατωτέρας ποιότητος.

3) Ἡ σημαντικώτερα ἀντίρρησις κατὰ τῆς ὑπάρξεως τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἡ ἀντιοικονομικὴ αὐτῶν ἐκμετάλλευσις. Οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς ἰσχυρίζονται ὅτι, ἡ κρατικὴ ἐκμετάλλευσις διὰ νὰ δικαιολογηθῆται, πρέπει νὰ εἶναι ἀποδοτικώτερα τῆς ἰδιωτικῆς. Ἡ ἀποφίς ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ἡ ἄσκησις ἐκ μέρους τοῦ κράτους ἐπιχειρήσεως τινος δὲν πρέπει νὰ κρίνεται ἀπὸ τὴν ἀποδοτικότητα καὶ μόνον ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων παραγόντων, Ἡ μειωμένη ἀποδοτικότης ἐπιδρᾷ βεβαίως δυσμενῶς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, δὲν πρέπει ὅμως νὰ κρίνεται τόσο στενῶς ἢ σκο-

πιμότης τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως. Αἱ ὠφέλειαι αἵτινες προκύπτουν ἐκ τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως δέν εἶναι μόνον ἄμεσοι ἀλλά καί ἔμμεσοι. Ἡ εὐρύτερα ἐπίδρασις τῶν ἐκ τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως προκυπτουσῶν κοινωνικοοικονομικῶν ὠφελειῶν πρέπει νά εἶναι τό τελικόν κριτήριον τοῦ ἔσν μία ἐπιχειρήσις εἶναι προτιμότερον νά τελῇ ὑπό δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν ἐκμετάλλευσιν.

4) Ἡ μεγαλύτερα κατηγορία ἐναντίον τοῦ συστήματος τῶν δημοσίων ἐκμεταλλεύσεων εἶναι τό ζήτημα τῆς γραφειοκρατικῆς ὀργανώσεως τούτων. Οἱ ὑπάλληλοι δηλ. ἐργάζονται μέ περιορισμένην πρωτοβουλίαν, ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον καί μικροτέραν δραστηριότητα, ἐκείνης τήν ὁποίαν θά ἀνέπτυσσον, ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἰδίων ὑποθέσεων. Τοῦτο ὅμως καί-τῶι ὀρθόν δέν ὀφείλεται εἰς τόν χαρακτῆρα τοῦ κράτους, ἀλλά ἐξαρτᾶται, ἀφ' ἐνός μὲν ἀπό τόν χαρακτῆρα τῶν πολιτῶν, εἰς τούς ὁποίου θ' ἀνατίθενται αἱ δημοσiai ἐπιχειρήσεις καί ἀφ' ἑτέρου εἰς τόν τρόπον ὀργανώσεως τούτων. Εἰς τούς λόγους αὐτούς ὀφείλεται τό "ὅτι τ' ἀποτελέσματα τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι πολύ διάφορα ἀπό χώρας εἰς χώραν καί ἀπό χρόνου εἰς χρόνον. Κυρία προϋπὸ-θεσις διὰ τήν ἐπιτυχῆ διαχείρισιν μιᾶς δημοσίας ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ ὑπαρξις ἀνεπτυγμένου αἰσθήματος περὶ κοινωνικοῦ καθήκοντος καί εὐθύνης τῶν πολιτῶν γενικῶς καί εἰδικῶς τῶν προσώπων εἰς τὰ ὁποῖα θά ἀνατεθῇ ἡ διοίκησις τῆς ἐπιχειρήσεως. Παραλλήλως πρέπει νά ὑψίσταται χωρισμός καί ἀνεξαρτησία μεταξύ κυβερνητικῶν ὑπηρεσιῶν καί τῆς διοικήσεως τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων.

Αἱ δημοσiai ἐπιχειρήσεις συνήθως ἀποτελοῦν τμήματα τῆς διοικήσεως χωρὶς οἰκονομικὴν καί ὀργανωτι-

κήν αὐτοτέλειαν. Ὑφίσταται ἐξάρτησις ἐκ τῆς διοικήσεως καὶ ἐπικρατοῦν αἱ γραφειοκρατικαὶ ἀντιλήψεις. Οὐδεμία ἢ ἐλαχίστη πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὰ διοικοῦντα τὰς ἐπιχειρήσεις πρόσωπα. Κυρίως δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία ταχέως προσαρμογῆς εἰς τὰς συνεχῶς μεταβαλλομένας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς καὶ οὕτω καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἐκμετάλλευσις εὐνοϊκῶν συνθηκῶν. Επιβάλλεται ὅθεν ὅπως ἐφαρμοσθῶν αἱ νεώτεροι ἀντιλήψεις περὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι συντελοῦν εἰς τὴν καλυτέραν ἀποδοτικότητα. Καὶ πρῶτον πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ οἰκονομικὴ αὐτοτέλεια καὶ αὐτονόμησις τῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπιτυγχάνεται ὁ χωρισμός τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπὸ τὴν δημοσίαν διοίκησιν, μειώνεται ἡ γραφειοκρατία, ἀυξάνει ὁ βαθμός τῆς εὐθύνης τῶν διευθυνόντων τὴν ἐπιχείρησιν, ἀπαλλάσσεται αὕτη ἀπὸ τὰς πολιτικὰς καὶ κομματικὰς ἐπιρροὰς καὶ εἰσάγονται συστήματα ὀρθολογιστικῆς ὀργανώσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀργανώσιν καὶ ἀπόδοσιν τοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ, τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζονται εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐκμεταλλεύσεις. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων προκύπτει ὅτι ὄχι μόνον εἶναι δυνατὴ καὶ σιλόπιμος ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος τοῦ κράτους, ἀλλὰ πολλὰκις τυγχάνει καὶ ἐπιβεβλημένη.

Ἐν ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀναιούπει εἶναι τὸ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν ὀρίων τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως τοῦ κράτους. Εἰς ποίαν ἔκτασιν δηλ. καὶ μέχρι ποίου σημείου δύναται τὸ κράτος ν' ἀναζητῇ ἔσοδα μέσῳ τῆς ἰδιωτικοοικονομικῆς αὐτοῦ δράσεως. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰσχύοντος οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, ἡ συμβολὴ τῶν ἐσόδων ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης θὰ εἶναι κατ' ἀνάγκην περιορισμένη. Ἡ ἐξεύρεσις τῶν δημοσίων ἐσόδων ἐν τῷ συνόλῳ διὰ τοῦ συ-

στήματος αὐτοῦ σημαίνει κατάργησιν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Κάθε ἐπέκτασις τοῦ τομέως τῆς κρατικῆς δράσεως συνεπάγεται περιορισμόν τοῦ τῆς ἰδιωτικῆς. Τοῦτο ἐγένετο ὡς γνωστόν εἰς τὰ καθαρῶς σοσιαλιστικά κράτη τῆς Ἐυρώπης, ὅπου τό κρατοῦν οἰκονομικόν καθεστῶς εἶναι τελείως διάφορον. Εἰς τὰ κράτη ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ ἐλευθέρα οἰκονομία εἶναι βεβαίως δυνατή ἡ ἀνάπτυξις τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἐντός ὠρισμένων ὁρίων. Ὑπάρχουν κλάδοι ἐπιχειρήσεων διά τούς ὁποίους ἐνδείκνυται ἡ κρατική ἐμετάλλευσις καί ἄλλοι διά τούς ὁποίους δέν ἐνδείκνυται. Δέν ἐνδείκνυται εἰς τὰς μικράς ἐπιχειρήσεις, ἔνθα ἡ συμβολή τοῦ προσωπικοῦ παράγοντος, τοῦ εἰς τήν ἐπιχείρησιν ἐργαζομένου ἐπιχειρηματίου ἐπικρατεῖ τῆς τοῦ κεφαλαιοχικοῦ.

Ἡ δημοσία ἐπιχείρησις δύναται νά ἐφαρμοσθῇ εἰς ἐκεῖνους τούς οἰκονομικούς κλάδους, ὅπου ἡ διαχείρισις εἶναι ὁμοιόμορφος καί ἐπιτυχῶνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἀπλῶν, σταθερῶν καί γενικῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι δέν ὑπόκεινται εἰς σοβαράς διακυμάνσεις καί ὅπου αἱ ἱκανοποιούμεναι ἀνάγκαι καί αἱ συνθῆκαι καταναλώσεως εἶναι κατά τό μᾶλλον καί ἥττον σταθεραί.

Ἄλλὰ ἐκτός τῆς δημοσιονομικῆς ἀπόψεως ὑφίστανται καί αἱ οἰκονομικαί, πολιτικαί καί κοινωνικαί ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε περιορίζουν καί ἄλλοτε ἐπεκτείνουν τὰ ὅρια ταῦτα. Μέ τὰς ἀπόψεις αὐτάς συνδέεται καί τό ζήτημα τῆς κρατικοποιήσεως τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Τά ὅρια τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως τοῦ κράτους καί κατά συνέπειαν τῆς κρατικοποιήσεως τῆς οἰκονομίας, προσδιορίζονται κυρίως ὑπό τῆς οἰκονομικότητος τῆς

έκμεταλλεύσεως. Ἡ δημοσία ἐπιχειρήσεις ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως πρέπει νὰ ἀφίνη περισσεύματα πρὸς κάλυψιν μελλοντικῶν ζημιῶν. Ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι ἐγκαταλείπουν ἐλλείμματα καὶ ἔχουν ἀνάγκην συνεχοῦς ἐπιχορηγήσεως ἐκ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, πρέπει νὰ ἐκποιῶνται ἢ νὰ διακόπτουν τὴν λειτουργίαν των, διότι ἡ συνέχισις τῆς λειτουργίας των σημαίνει τελικῶς μείωσιν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὰ οἰκονομικὰ ὅμως κριτήρια δὲν εἶναι τὰ μόνα, πού ἀσχοῦν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὸν τομέα τῆς κρατικοποιήσεως τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων. Εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ τὰ κοινωνικοπολιτικὰ κριτήρια, τὰ ὁποῖα καθορίζονται ὑπὸ τῶν γενικωτέρων ἐπιδιώξεων τοῦ κράτους καὶ τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν σοβαρῶς τὸ θέμα, ποῖα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ὄρια τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως τοῦ κράτους. Τὰ κριτήρια ταῦτα μεταβάλλονται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον ἐπηρεαζόμενα κυρίως ἀπὸ τὸ κρατοῦν ἐκάστοτε κοινωνικοπολιτικὸν καθεστῶς. Ἡ κρατοῦσα σήμερον ἀντίληψις εἶναι ἡ τῆς συνεχοῦς ἐπεκτάσεως τοῦ τομέως τῆς κρατικῆς ἐπιχειρηματικότητος εἰς ἀπάσας τὰς χώρας καὶ ὑφ' ὅλα τὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα.

Τὰ Δημοσία Κτήματα

Τὸ κράτος πραγματοποιεῖ ἔσοδα ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας μέ βᾶσιν καθαρῶς ἰδιωτικοοικονομικῆν. Τὰ ἔσοδα ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀστικῆς, ἀγροτικῆς καὶ δασικῆς αὐτοῦ περιουσίας.

Α'. Ἡ ἀστικὴ περιουσία τοῦ κράτους δὲν ὑπῆρξε ποτέ ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδόσεως ἐσόδων εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισ-

μόν ἀξιόλογος. Αὕτη συνίσταται εἰς ἀκίνητα ἐντός τῶν πόλεων χρησιμοποιούμενα κατὰ κανόνα διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, σπανιῶτατα δέ δι' ἐκμετάλλευσιν προσοδοφόρον. Σχεδόν εἰς ὅλα τὰ κράτη καταβάλλεται προσπάθεια καί διὰ λόγους ἐμφανίσεως τοῦ κράτους τὰ οἰκήματα, εἰς ἃ στεγάζονται αἱ δημόσιαι καί στρατιωτικαί ὑπηρεσίαι, νά εἶναι κρατικά. Οὐδέποτε ὅμως ἀνηγέρθησαν οἰκοδομήματα ὑπό τοῦ κράτους πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Εἰς τὸ κράτος ἀνήκουν πολλάκις γήπεδα, ἅτινα ὡς ἀπρόσοδα διατρέχουν τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας διὰ καταπατήσεων ὑπό ἰδιωτῶν, δι' ὃ καί τὸ κράτος φροντίζει νά ἐμποιῇ τ' ἀκίνητα ταῦτα, οὐδέποτε δέ ἀγοράζει τοιαῦτα, καί τοῦτο διότι ἡ διοίκησις καί διαχειρίσις τῶν ἀστικῶν ἀκινήτων ὑπό τοῦ κράτους εἶναι ἀσύμφορος.

Β: Ἀγροτική περιουσία τοῦ κράτους.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας τοῦ κράτους ὑπῆρξε πάντοτε ἀντιμαχόμενον. Τά ὑπέρ καί τὰ κατὰ ἦσαν πολλά. Οἱ ὑποστηρικταί τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ ἀγροτική περιουσία τοῦ κράτους πρέπει ὄχι μόνον νά διατηρηται ἀλλὰ καί ν' αὐξάνη ἰσχυρίζοντο:

α) Τὰ ἔσοδα ἐκ τῶν δημοσίων κτημάτων ἐλαφρύνουν τὴν φορολογίαν τῶν πολιτῶν. Ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς δημοσίας περιουσίας τόσον μικροτέρα θά εἶναι ἡ πρόσφυγῆ εἰς τὴν φορολογίαν.

β) Τὰ δημόσια κτήματα ἀποτελοῦν ἐνεργητικόν τῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἀποθεματικόν δι' ἐποχὰς δημοσιονομικῶν ἀναγκῶν καί παράγοντα ὁ ὁποῖος ἐνισχύει τὴν δημοσίαν πῆστιν.

γ) Τά δημόσια κτήματα δύνανται νά χρησιμοποιηθοῦν δι' ἐποικιστικᾶς ἀνάγκας, διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ διατήρησιν ὑγιοῦς ἀγροτικῆς τάξεως.

δ) Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς κατοχῆς ὑπὸ τοῦ κράτους μεγάλων γεωργικῶν ἐκτάσεων, ν' ἀναληφθῇ ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειγματικὴ καλλιέργεια πρὸς βελτίωσιν τῶν καλλιεργητικῶν μεθόδων.

Οἱ πολέμοι τῆς κατοχῆς ὑπὸ τοῦ κράτους ἀγροτικῆς περιουσίας ὑποστηρίζουν:

α) Ἡ ἐκπόλησις τῶν δημοσίων κτημάτων εἶναι συμφέρουσα, ὅταν τὰ ἔσοδα, ἅτινα θά προκύψουν ἐκ τῆς πωλήσεως, χρησιμοποιηθοῦν δι' ἀπόσβεσιν τοῦ δημοσίου χρέους, τοῦ ὅπου ἡ ὑπηρεσία ἀπορροφᾷ εἰς τὸν τακτικὸν προϋπολογισμόν πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν τῶν κτημάτων. Ἐπίσης τὸ προϊόν τῆς ἐκπολήσεως, τῆς ἀπροσόδου συνήθως ἢ ἀσημάντου ἀπόδοσιν ἐχούσης δημοσίας περιουσίας, δύναται νά χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν δημιουργίαν παραγωγικῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων (σιδηρόδρομοι, διύλιστήρια),

β) Ἡ ἐκπόλησις τῶν δημοσίων κτημάτων εἰς περίοδον δημοσιονομικῶν ἀναγκῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ ἴσων ἀσυμφόρους ὁρους, διότι αἱ τιμαὶ τούτων κατέρχονται λόγῳ τῆς ἀθρόας προσφορᾶς.

γ) Ἡ διαχείρισις τοῦ δημοσίου εἶναι δαπανηροτέρα τῆς ἰδιωτικῆς, λόγῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος γραφειοκρατικοῦ συστήματος καὶ συνεπῶς διὰ τῆς κρατικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπέρχεται ζημία εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν.

Ἐκ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν ἀνωτέρω ὑποστηριζομένων ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ συστήματος τῶν δημοσίων κτημάτων,

προκύπτει, ὅτι εἶναι σκόπιμος ἡ διατήρησις τῶν ὑφισταμένων δημοσίων κτημάτων, ἐφ' ὅσον ταῦτα δέν κινδυνεύουν ν' ἀπολεσθοῦν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἀπόκτησις νέων τοιούτων. Τὸ δημόσιον χάριν τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος πρέπει νά διατηρῇ τὴν ἰδιοκτησίαν ἐπὶ δημοσίων ἐκτάσεων, καταλλήλων πρὸς ἱκανοποίησιν γενικῶν ἀναγκῶν π.χ. διὰ στρατιωτικὰς ἐγκαταστάσεις, δι' ἔργα τουρισμοῦ, ψυχαγωγίας τοῦ κοινοῦ κλπ. Αἱ δημόσιαι ἐκτάσεις δύνανται ὡσαύτως νά χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν δημιουργίαν προτύπων κτημάτων, ἀνέγερσιν δημοσίων κτιρίων, πάρκων, ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν κλπ.

Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἠκολούθησε πολιτικὴν ἐκποιοῦσεως τῶν δημοσίων κτημάτων ἢ καὶ δωρεὰν διαθέσεως καλλιεργησίμων ἐκτάσεων. Τὴν πολιτικὴν ταύτην ἐφήρμοσεν τόσον ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει μετὰ τὸ 1821 ἐκ τοῦ τουρκοῦ ζυγοῦ, ὅποτε τεράστιαι ἐκτάσεις καλλιεργούμεναι καὶ μὴ καὶ πεφυτευμέναι τοιαῦται περιῆλθον εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν του, ὅσον καὶ βραδύτερον διὰ τῆς ἀποκαλύψεως μεγάλων ἐκτάσεων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως παρ' αὐτοῦ σημαντικῶν καὶ πολυδαπάνων ἀποστραγγιστικῶν ἔργων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος, μέγα μέρος τῶν περιελθουσῶν αὐτῷ ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν τούρκων ἰδιοκτητῶν κτημάτων, ἐπωλήθη διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν χρημάτων πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ συνεχιζομένου ἀγῶνος, δεδομένου ὅτι οἱ πόροι τοῦ νεοουστάτου κράτους ἐκ φόρων ἦσαν ἀσήμαντοι, λόγῳ τῆς καταστροφῆς τῆς χώρας ἐκ τοῦ μακροχρονίου πολέμου. Ἐξόλογοι ἐκτάσεις διετέθησαν ὡσαύτως μετὰ τὴν ἀπαλευθέρωσιν ὑπὲρ τῶν πολεμιστῶν, ὡς ἀμοιβὴ αὐτῶν διὰ τὰς παρασχεθείσας πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας, δυνάμει νόμου τοῦ

ἔτους 1835 "περὶ προικοδοτήσεως τῶν ἑλληνικῶν γαιῶν". Τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ἀποκαλυφθεισῶν βραδύτερον ἐκτάσεων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ἀποξηραντικῶν καὶ ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων διετέθη ὑπὲρ τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Γ'. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ δημοσίου ἐπὶ τῶν δασῶν, ἀναγνωρίζεται γενικῶς ὅτι αὕτη εἶναι καὶ συμφέρουσα καὶ σιλόπιμος, δι' ὃ καὶ συνιστᾶται ὄχι μόνον ἡ διατήρησις τῶν ἤδη κατεχομένων δασῶν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἰδιοκτησίας διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ φυτεύσεων, ἰδίᾳ ἐπὶ ἐρήμων ὀρινῶν ἐκτάσεων. Οἱ λόγοι οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ ἐπέκτασεως τῆς δημοσίας ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν δασῶν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

α) Τὰ δάση συντελοῦν εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν πλημμυρῶν καὶ δημιουργίαν τῶν βροχῶν πρὸς ὄφελος τῆς γεωργικῆς γενικῶς οἰκονομίας.

β) Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς μεγάλης ἐκτάσεως αὐτῶν, δὲν ἀπαιτεῖ ἐντατικὴν καλλιέργειαν, ἀλλ' ἐκτατικὴν τοιαύτην, ἣτις ἀνταποκρίνεται καλύτερον εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ κράτους παρά εἰς τὴν τοῦ ἰδιώτου.

γ) Ἡ δασικὴ ἐκμετάλλευσις ἀπαιτεῖ μακροχρόνιον καλλιέργειαν ἄνευ ἀμέσου ἀποδόσεως καὶ ὁ ἰδιώτης ἀποφεύγει κατὰ νόγον τὰς ἐκμεταλλεύσεις, αἵτινες δὲν ἔχουν ἄμεσον ἀπόδοσιν.

Τὰ μεταλλεῖα τὰ ὁποῖα εὕρισκονται εἰς μίαν χώραν, πρέπει ν' ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος. Ἡ ἰδιοκτησία ἐπὶ τῶν γαιῶν πρέπει νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀφοῦ τὸ ὑπέδαφος δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐπ' ἀνταλλάγματι μεταβίβασιν τῶν γαιῶν. Τὰ τυχόν μεταλλεύματα τὰ ὁποῖα ὑ-

πάρχουν εἰς τὸ ὑπέδαφος, δέν εἶναι δίκαιον νά περιέρχωνται εἰς τοὺς ἐκ συμπτώσεως ἰδιοκτητίας τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον. Ἄλλο εἶναι βεβαίως, τὸ ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως δικαιώματος εἰς τὸν ἀποκαλύπτοντα τὰ μεταλλεύματα. Τὰ μεταλλεῖα ἀνήκουν κατὰ νόμον εἰς τὸ κράτος καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὰ ἀνακαλύπτει, ἔχει δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ μεταλλεῖου.

Ἡ ἐπιχειρηματικὴ περιουσία τοῦ κράτους.

Ἐπιτὸς τῶν ἐσόδων ἅτινα πραγματοποιεῖ τὸ κράτος ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, τοῦτο ἔχει ἔσοδα καὶ ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἐπιχειρήσεων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι κατὰ κύριον λόγον κοινωνικοοικονομικοπολιτικὸς καὶ κατὰ δευτέρον ἢ πραγματοποιήσις ἐσόδων ὑπὲρ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ ζήτημα τῶν δημοσίων ἐκμεταλλεύσεων ἀπασχόλησε πολὺ τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὸ παρελθόν. Ἀπὸ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, ἀλλὰ κυρίως μετὰ τὸ πέρας καὶ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν εἶχον τὰ διάφορα κοινωνικά καθεστῶτα, ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, τοῦτο κατέστη τὸ θέμα τῆς ἡμέρας ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν οἰκονομολόγων, ἀλλὰ μεταξὺ εὐρυτέρων οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν κύκλων. Τὸ κράτος δέν εἶναι πλέον ὁ ἀπλοῦς φύλαξ τῶν ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας δημιουργουμένων καταστάσεων, ἀλλὰ ἐπεμβαίνει ἐνεργῶς εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς. Γίνεται συνείδησις εἰς ὅλους τοὺς πολιτικὸν λαοὺς ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους δέν εἶναι μό-

νον δεδικοιολογημένη, ἀλλὰ πολλάκις ἐπιβάλλεται νά λαμβάνη χώραν καὶ ἂν ἔτι ἐκ ταύτης ζημιῶνται τὰ καθ' ἕναστον ἄτομα, ἀρκεῖ νά ἐπεμβαίη πρὸς ὄφελος τοῦ συνόλου τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. ~~Τὰ ἐλατήρια~~ τὰ ὁποῖα ὤθησαν τὸ κράτος νά δημιουργήσῃ τὰς δημοσίας λεγομένας ἐπιχειρήσεις ὑπῆρξαν πολλά, κυρίως ὅμως τὰ κάτωθι:

Ι. Δημιουργία ἐσόδων:

Ἀντὶ τῆς φορολογίας τὴν ὅποσαν ἡ κοινωνία δέν βλέπει εὐχαρίστως, τὸ κράτος διὰ τὴν αὐξήσιν τῶν ἐσόδων του, προβαίνει εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν μονοπωλίων δηλ. ὠρισμένα προϊόντα μεγάλης καταναλώσεως, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγή ἢ ἡ προμήθεια εἶναι εὐχερῆς δέν ἐπιτρέπεται νά τὰ ἐμπορεύωνται οἱ ἰδιῶται ὡς π.χ. ἄλας, καπνός, πυρεῖα, οἶνοπνευμα, πετρέλαιον, ἀλλὰ μονοπωλιακῶς τὸ Κράτος ἀναλαμβάνει τὴν προμήθειαν καὶ διαθέσιν τούτων εἰς τὴν κατανάλωσιν. Διὰ τῆς υπάρξεως τοῦ Μονοπωλίου ὁ ἐπιχειρηματίας-Κράτος, ἔχει τὴν δυνατότητα τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν τῶν παρ' αὐτοῦ διατιθεμένων εἰδῶν καὶ πραγματοποιεῖ οὕτω μεγάλα ἔσοδα, ἅτινα θά ἦτο δυσχερέστερον νά πραγματοποιήσῃ διὰ τῆς ἐπιβολῆς φόρων. Τότε μόνον θά ἠδυνάμεθα νά ὀμιλῶμεν περὶ καθαρᾶς ἐπιχειρήσεως, ὅταν δέν καθιεροῦτο μονοπωλίον ἀλλὰ ὑπῆρχον καὶ ἰδιωτικαὶ ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς τιμὰς θά καθώριζεν ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Τοῦτο ὅμως κατὰ κανόνα ἀποφεύγει τὸ Κράτος.

II. Κοινωνικὴ ἐξυπηρέτησις.

Ὑπάρχουν ἐπιχειρήσεις εὐρυτάτης χρήσεως ὅπως π.χ. ὁ τηλεγράφος-τηλέφωνο-σιδηρόδρομοι-τροχιδρόμοι-ταχυδρομεῖα-παροχὴ φωτισμοῦ-ὑδατος-φωταερίου κλπ. αἵτινες

ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀποτελέσματος ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως δεῖον ἀπαραιτήτως νὰ λειτουργήσουν, τὰς ὁποίας ὅμως ἂν ἀνελάμβανον ἰδιῶται, οἵτινες θὰ ἀπέβλεπον μόνον εἰς τὴν κτῆσιν μεγάλου κέρδους, θὰ ἐζημιούτο τὸ κοινωνικὸν σύνολον, διότι αἱ ἐκμεταλλεύσεις αὗται ἐμφανίζονται ὑπὸ μονοπωλιακὴν μορφήν. Πρὸς προστασίαν τῶν καταναλωτῶν ἀπὸ πιθανῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐν μέρος τῶν ἰδιωτῶν, τὸ Κράτος καὶ λοιποὶ ὄργανισμοὶ δημοσίου δικαίου, ἀναλαμβάνουν τὰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις. Εἰς ταύτας τὸ πρωτεῖον εἶναι ἢ ὑπαρξίς καὶ λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς ἐξυπηρετησιν τῆς κοινωνίας, χωρὶς ν' ἀποκλείεται καὶ ἡ κτῆσις κέρδους ἐν μέρος τοῦ Κράτους-Δήμου ἢ Κοινότητος.

† III. Κοινωνικοοικονομικὴ πολιτικὴ

Ἐπάρχουν ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν τὴν διάθεσιν μεγάλων κεφαλαίων καὶ τῶν ὁποίων τὸ οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένον. Εἰς τὰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις εἶναι εὐνόητον ὅτι ἀποφεύγει ἡ ἰδιωτικὴ πρωτεβουλία ν' ἀναμιχθῇ. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ κοινωνικοοικονομικὴ αὐτῶν ὠφελιμότης εἶναι μεγάλη, π.χ. διανοιξίς διωρύγων, ἀποξηράσεις, ἐκχέρσσεις καὶ ἄρδευσις γαιῶν-ἀναδάσσεις κλπ., τὸ Κράτος ἀναλαμβάνει τὰς ἐπιφαλεῖς ταύτας ἐπιχειρήσεις δι' ἴδιον λογαριασμόν.

Ἐκτός τῶν ἀνωτέρω μορφῶν ἐπιχειρήσεων τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνει τὸ Κράτος, ὑποστηρίζεται παρὰ πολλῶν ἰδίως σοσιαλιστῶν συγγραφέων καὶ ἡ ἀνάγκη κρατικοποιήσεως ὅλων τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ἡ ἐκμετάλλευσίς ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, οὕτως ὥστε ἡ προκύπτουσα ὠφέλεια εἰς π-

νας ἐπιχειρήσεις, νά μή περιέρχηται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τόν κεφαλαιοῦχον ἐπιχειρηματίαν, ἀλλά εἰς τήν κοινωνίαν μέσῳ τοῦ Κράτους.

Μ Ε Ρ Ο Σ Ι Ι Ι

Γενική θεωρία περί φόρου

Κεφάλαιον Α΄

1. Ἐννοια τοῦ φόρου.

Ἡ ἐξέλιξις τῶν περί κράτους θεωριῶν, ὠδήγησεν εἰς τήν ἐγκατάλειψιν τῶν παλαιῶν δημοσιονομικῶν θεωριῶν περί συναλλάγματος καί τήν δημιουργίαν τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων, περί εἰσφορᾶς εἰς τά δημόσια βάρη ἐκάστου πολίτου ἀναλόγως πρὸς τήν φοροδοτικὴν ἰκανότητα αὐτοῦ.

Ἡ παλαιότερα ἀντίληψις, ὅτι φόρος σημαίνει εἰσφορὰν τοῦ πολίτου πρὸς τὸ κράτος, ἔναντι τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους παρεχομένων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸν πολίτην, δὲν εἶναι πλέον δεκτὴ εἰς τὰ πεπολιτισμένα κράτη, διότι ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου βασίζεται πλέον εἰς τήν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος τοῦ πολίτου πρὸς τὸ κράτος. Ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου ἀποτελεῖ καθῆκον τοῦ πολίτου, στηριζόμενον εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀτόμου ὡς ὑπηκόου τοῦ κράτους. Αἱ δὲ νομικαὶ ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι γεννῶνται ἐξ αἰτίας τοῦ φόρου εἶναι σχέσεις μεταξὺ κυβερνῶντος καὶ κυβερνομένου. Αἱ γεννόμεναι ἔνοχα εἶναι ἔνοχα δημοσίου δικαίου. Τὸ κράτος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κυριαρχικοῦ του δικαιώματος, ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς πολίτας μονομερῶς, ἄνευ τῆς συνενέσεως τούτων. Ἡ φορολογία εἶναι μορφή ἐκδηλώσεως τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώμα-

τος τοῦ κράτους. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου καί οἱ οἰκονομολόγοι τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπεστήριζον ὅτι τὸ δικαίωμα ἐπιβολῆς τοῦ φόρου βασίζεται μόνον εἰς τὸ δικαίωμα τῆς κυριαρχίας. Βραδύτερον ὅμως ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ κράτος ἔχει δικαίωμα νά ἐπιβάλλῃ φόρους ἐπὶ παντός προσώπου, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους του ἢ εὐρίσκεται εἰς ποιάν τινα οἰκονομικὴν ἐξάρτησιν ἢ ἐπαφὴν πρὸς τὸ κράτος. Σήμερον ἔχει γίνεαι δεκτὸν εἰς τε τὴν θεωρίαν καί ἐφαρμόζεται ἐν τῇ πράξει ἡ ἀρχή, ὅτι τὸ κράτος δικαιούται νά φορολογῆσῃ τοὺς ἰδίους του ὑπηκόους, ὅπουδήποτε καί ἂν διαμένουν ἢ κατοικοῦν οὗτοι, καί ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι διαμένουν ἐντός τῶν ὁρίων τῆς χώρας ἢ καίτοι δέν διαμένουν ἔχουν ὅμως ποιάν τινα οἰκονομικὴν ἐξάρτησιν ἀπ' αὐτῆν.

Ἐκτός τοῦ κράτους δικαίωμα ἐπιβολῆς φόρων ἔχουν καί τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξεχωρήθη ὑπὸ τοῦ κράτους τὸ δικαίωμα αὐτὸ δυνάμει νομοθετικῆς διατάξεως, ὅπως εἶναι π.χ. οἱ Νομοὶ-Δῆμοι-Κοινοὶότητες καί ἄλλοι ὀργανισμοὶ δημοσίου δικαίου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις ἡ ὑπαρξίς νομικοῦ προσώπου, τὸ ὅποιον θά ἔχη περιβληθῆ κυριαρχικόν φορολογικόν δικαίωμα, δηλ. φορολογικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἀτόμων τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν φορολογία. Ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς ὅμως ὁ φόρος περιλαμβάνει ὄχι μόνον ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτου ἀλλὰ καί δικαιώματα αὐτοῦ. Ὁ νομικός καί πολιτικός κανὼν τῆς φορολογίας εἰς τὰ σημερινὰ ἀντιπροσωπευτικά καθεστῶτα, δημιουργεῖται μὲ τὴν πολιτικὴν σύμπραξιν ἢ φορολογουμένου, ὁ ὅποιος τὴν γνώμην του τὴν ἐκφρά-

ζει ἐμμέσως διά τοῦ κοινοβουλίου.

Εἰς τὰ δημοκρατικὰ καθεστῶτα ὁ λαός αὐτοφορολογεῖται διά τῶν ἀντιπροσώπων του οἱ ὅποιοι ἐκφράζουν τὰς γνώμας του. Εἰς τὰ ὀλοκληρωτικά κράτη δέν ὑφίσταται τό πολιτικόν στοιχεῖον τῆς γνώμης τοῦ λαοῦ κατά τόν καθορισμόν τῶν φόρων, οὗτος ὑποχρεοῦται νά καταβάλῃ ὅτι ὀρίζει τό κράτος. Ἐκτός τούτου εἰς τήν δημοκρατίαν ὁ φορολογούμενος πολίτης ἔχει τό δικαίωμα, νά ἐλέγῃ διά τῶν ἀντιπροσώπων του, ἄν οἱ παρ' αὐτοῦ καταβαλλόμενοι φόροι, διατίθενται σκοπίμως καί ἐπ' ὠφελεία τοῦ συνόλου, ὡς καί νά συζητῇ τόν τρόπον διαθέσεως αὐτῶν, ἐνῶ τοιαῦτα δικαιώματα εἰς ἀνύπαρκτα εἰς τὰ ὀλοκληρωτικά κράτη.

Φόρος εἶναι ἡ ἀνευ εἰδικῆς ἀντιπροοχῆς ἀναγκαστικῆ εἰσφορᾶ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας εἰς τό κράτος καί λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου διά τήν ἐπίτευξιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν.

Τά στοιχεῖα συνεπῶς τοῦ φόρου εἶναι:

α) Ἀναγκαστικῆ εἰσφορᾶ:

Ἡ εἰσφορᾶ αὕτη εἶναι ὑποχρεωτικῆ δι' ὅλους τοὺς πολίτας μιᾶς συγκεκριμένης κοινωνίας ὀργανωμένης εἰς κράτος. Αὕτη ἐπιβάλλεται ὑπό τοῦ κράτους ἐπί τῆ βάσει τοῦ κυριαρχικοῦ αὐτοῦ δικαιώματος ἐπιβολῆς μονομερῶς ὑποχρεώσεων. Ἡ ὑποχρέωσις ἐπεκτείνεται ὄχι μόνον ἐπί τῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους, ἀλλά καί ἐπί τῶν ἄλλοδαπῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι εὐρίσκονται εἰς οἰκονομικήν σχέσιν ἢ ἐπαφήν πρός τόν φορολογοῦντα ὀργανισμόν. Εἰς τόν φόρον ὑπόκεινται σχέσεις π.χ. συναπτόμεναι ἐν τῇ ἡμεδαπῇ μεταξύ ἄλλοδαπῶν προσώπων. Ἄλλοδαποὶ διαμένοντες μονίμως ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, φορολογοῦνται ὡς ἡμεδαποί. Ὡσαύτως ἄλλοδαποὶ κτώμενοι εἰσοδήματα ἐκ πε-

ριουσίας ή παροχής υπηρεσιών εν τῇ ήμεδαπῇ φορολογοῦνται εν τῇ ήμεδαπῇ. Διά τήν ἐπιβάρυνσιν τοῦ ἀτόμου μέ φόρον ἐξετάζεται ή οἰκονομική ἐξάρτησις τούτου ἐκ τινος χώρας καί οὐχί ή πολιτική τοιαύτη.

β) Καταβολή ἄνευ εἰδικῆς ἀντιπαροχῆς.

Ὁ φόρος εἶναι εἰσφορά τοῦ πολίτου διά τήν ὑπό τοῦ κράτους ἐξυπηρέτησιν γενικῶν ἀναγκῶν τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας. Τό κράτος παρέχει ὁμαδικάς υπηρεσίας κοινῆς ὠφελείας πρὸς ἅπαντας τοὺς πολίτας ἄνευ διακρίσεως, ὁ δέ ὑπό τοῦ πολίτου καταβαλλόμενος φόρος, δέν καλύπτει εἰδικήν ἀντιπαροχήν τοῦ κράτους πρὸς αὐτόν. Αἱ παροχαί τοῦ κράτους πρὸς τοὺς πολίτας εἶναι γενικῆς φύσεως. Ἡ ἐκ ταύτης ὠφέλεια τοῦ πολίτου δέν εἶναι ἀνάλογος πρὸς τήν εἰσφοράν ἐκάστου, πιθανόν πολλάκις ή σχέσις παροχῆς καί ἀντιπαροχῆς νά εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλλογοι. Ὁ εἰσφέρων π.χ. πολλά εἰς τό κράτος, διότι εἶναι κάτοχος μεγάλης περιουσίας ή διότι τό εἰσόδημά του εἶναι ὑψηλόν, πιθανόν ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων νά λαμβάνη ἐλάχιστα, ἐν συγκρίσει πρὸς ἕτερον ὅστις οὐδεμίαν περιουσίαν ἔχων καί πενιχρόν εἰσόδημα κτάμενος οὐδέν συνεισφέρει εἰς τό κράτος, λαμβάνει πολύ περισσότερα ὅμως τοῦ πρώτου ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, διότι εἶναι πένης, ἔχει ἀνάγκην τῆς κρατικῆς περιθάλψεως καί συνεπῶς συμμετέχει περισσότερον εἰς τὰς δημοσίας δαπάνας. Ἀκριβῶς τό ἀντίθετον ὅμως ἰσχύει, προκειμένου περί τῶν ὑπό τοῦ κράτους καί λοιπῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου εἰσπραττομένων τελῶν. Τό τέλος καταβάλλεται ὑπό τοῦ πολίτου διά τήν παροχήν αὐτῷ ὑπό τοῦ κράτους ή ἑτέρου ὀργανισμοῦ εἰδικῆς υπηρεσίας. Ἐάν δέν ὑπάρξη συγκεκριμένη παροχή, δέν ὑφί-

σταται ὑποχρέωσις καταβολῆς τέλους. Ἐνῶς ἡ ὑποχρέωσις καταβολῆς τοῦ φόρου ὑφίσταται ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ εἰδικῆς ἀντιπαροχῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους.

γ) Ἐξυπρῆτησις τῶν κρατικῶν σκοπῶν.

Ἡ ὑπὸ μορφὴν φόρου εἰσπραττομένη ἀναγκαστικὴ εἰσφορά, εἰς τὸ ὕψος μάλιστα τῶν σημερινῶν ὑψηλῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, δικαιολογεῖται, διότι δι' αὐτῆς ἐπιδιώκεται ἡ πραγματοποίησις τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Ὄταν ἡ καταβολὴ τοῦ φόρου καὶ ἡ διάθεσις τοῦ ἐκ τούτου ἐσόδου μέσῳ τῶν δημοσίων δαπανῶν, δέν ἀποβαίνει πρὸς ὄφελος τῆς κοινωνίας ὀλοκλήρου, τότε ὁ φόρος δέν συγκεντρώνει τὸ οὐσιωδέστερον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ. Μέσῳ τοῦ φόρου, ὅστις ἀποτελεῖ σήμερον τὴν κυριωτέραν πηγὴν καλύψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἐπιδιώκεται ἡ πραγματοποίησις τῶν κρατικῶν σκοπῶν, τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ὀποίων εἶναι κοινωνικοῦ περιεχομένου. Διὰ τῆς διαθέσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων μέσῳ τῶν κρατικῶν δαπανῶν, ἐπιδιώκεται ἡ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι θά συμβάλουν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ συνεπῶς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Τοῦτο βεβαίως δέν ἰσχύει, ὅταν οἱ φόροι ἔχουν καθαρῶς ταμιευτικὸν χαρακτήρα, γεγονός ὃπερ ἴσχυεν ἄλλοτε, σήμερον ὅμως δέν συναντῶνται τοιοῦτοι φόροι. Καὶ οἱ προτάτευτικοὶ δασμοὶ ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλονται πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας, ἀποβλέπουν ἐμμέσως εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ ἀπασχολήσεως τοῦ ἐθνικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.

δ) Μέσον κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ὁ φόρος εἶναι τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποῦ τὸ κράτος

ἀφαιρεῖ ἀγοραστικὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, τὴν ὅποσαν μεταβιβάζει εἰς τὴν δημοσίαν τοιαύτην καὶ οὕτω τὸ κράτος δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένην οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν πολιτικὴν, μετέχον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν διανομὴν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Ὁ φόρος ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ ὑγιεῖς δημοσιονομικούς καὶ οἰκονομικούς κανόνας πληροῖ τὸν προορισμὸν του, ἄλλως στερεῖται ἐνὸς τῶν οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν του. Μεταξὺ τῶν κρατικῶν σκοπῶν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους. Δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία εὐήμερουσας κοινωνίας, ἄνευ ἐντατικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ φόρου εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν. Ἡ κοινωνικὴ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ συνεχῶς ἐπεκτείνεται, ἀντικαθιστῶσα τὴν παλαιάν ἔννοιαν τῆς στενῆς ταμιευτικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς.

2. Θ ε μ ε λ ῖ ω σ ι ς τ ο ῦ φ ὄ ρ ο υ.

Τὸ ζήτημα διατὶ ὁ πολίτης καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ποίου μέτρου πρέπει νὰ καταβάλλῃ φόρους, συνδέεται ἀμέσως μὲ τὸ ζήτημα τοῦ περιεχομένου καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ κράτους. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ θεωρία τοῦ φόρου εὐρυσκεῖ τὴν θεμελιώσιν της εἰς τὴν περὶ κράτους θεωρίαν καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου. Παλαιότερον τὸ ζήτημα τῆς δικαιολογητικῆς βάσεως τοῦ φόρου προεκάλει μακρὰς συζητήσεις καὶ ἀντιθέσεις ἀπόψεων, ὅπως εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον τὸ ζήτημα τῆς δικαιολογητικῆς βάσεως τῆς ποινῆς. Σήμερον, ὅπου οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολὺ πρακτικώτεροι ἢ ἄλλοτε, παρατηροῦμεν ὅτι τὸσον ἡ ποινὴ ὅσον καὶ ὁ φόρος ἀνταποκρίνονται εἰς ἀντιστοίχους κεφαλαιώδεις ἀνάγκας

τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κράτους, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμύνης καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συντηρήσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δικαιολογητικὴν βάσιν τοῦ φόρου αἱ ἀναπτυχθεῖσαι παλαιότερον θεωρίαι ἦσαν δύο ἢ θεωρία τοῦ ἀσφαλίστρου καὶ ἡ θεωρία τοῦ ἀνταλλάγματος.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ἀσφαλίστρου ὁ πολίτης εὐρίσκειται ἔναντι τοῦ κράτους, ὅπως ὁ ἀσφαλιζόμενος ἔναντι τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐταιρείας. Ὁ φόρος εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῶν παρὰσχεθεισῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὠφελειῶν γενικώτερον ἢ τὸ ἀσφαλίστρον, τὸ ὁποῖον καταβάλλεται ὑιὰ τὴν παροχὴν μελλοντικῆς ἀσφαλείας.

Ἡ θεωρία αὕτῃ τὴν ὁποῖαν ὑπεστήριζαν οἱ φυσιοκράται καὶ πολλοὶ ἄλλοι φιλόσοφοι τοῦ 18ου αἰῶνος, εἶχε διαπρεπεῖς θιασῶτας μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος. Τοῦτο παρατηροῦμεν ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 τοῦ ὁποῦ τοῦ άρθρου 3 ἔλεγεν, "τὸ βᾶρος τοῦ φόρου ἐπιβάλλεται ἀναλόγως τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν" ὁ δὲ εἰσηγητὴς τοῦ Συντάγματος Ν.Ι. Σαρρίπουλος τὸ ἐδικαιολογεῖ ὡς ἐξῆς: "Ταύτην τὴν ἀρχὴν ἀναγράφει τὸ σύνταγμα, ὅτι ὁ πρὸς μείζονα παρὰ τῆς πολιτείας ἀσφαλιζόμενος, πλεῖονα καὶ διδότη τῆ ἀσφαλιζούσῃ αὐτὸν πολιτεία".

Σήμερον ὅμως δέν ὑποστηρίζεται τοῦτο, διότι τὸ κράτος δέν παρέχει μόνον ἐγγύησιν τῆς ἀσφαλείας, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐνδιαφέρεται καὶ μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀντιληψιν, τὴν ὑγείαν τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Τὸ δὲ σύνταγμα τοῦ 1951 διὰ τοῦ άρθρου 3 αὐτοῦ καθιεροῦν τὴν ὑποχρέωσιν πληρωμῆς φόρων ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὀρίζει: "οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρί-

πως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων των" καὶ οὐχὶ ἀναλόγως τῆς περιουσίας των, ὡς ὤριζε τὸ σύνταγμα τοῦ 1944. Ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ θεωρία τοῦ ἀσφαλιστροῦ εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἡ ἀσφαλιστικὴ ἐταιρεία ὑπολογίζει τὸ ἀσφάλιστρον ἀναλόγως τῶν κινδύνων εἰς τοὺς ὁποῖου ἐκτίθεται ὁ ἀσφαλιζόμενος ἢτοι ἀναλόγως τῶν πιθανῶν δαπανῶν αὐτῆς. Εἰς τὸ κράτος συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ὁ πτωχὸς τὸν ὁποῖον καὶ διατρέφει πολλάκις τὸ κράτος, οὐδὲν καταβάλλει, ἐνῶ ὁ πλούσιος φορολογεῖται μὲ ποσὸν κατὰ πολὺ μεγαλύτερον ἐκείνου ὅπερ δαπανᾷ τοῦτο διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Ἀλλὰ καὶ γενικῶς ἡ ἐξομολῶσις τοῦ κράτους πρὸς ἀσφαλιστικὴν ἐταιρείαν εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἐκτός τῶν ἄλλων, οἱ δύο αὐτοὶ ὀργανισμοὶ ἐπιδιώκουν τελείως διαφόρους σκοποὺς καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ φόρου γίνεται ἐπὶ βάσει θεμελιωδῶς διαφοροῦ τῆς τοῦ ἀσφαλιστροῦ.

Ἡ ἕτερα θεωρία τοῦ ἀνταλλάγματος δὲν ἔχει καὶ αὐτὴ καλύτερα καὶ στερεώτερα θεμέλια τῆς πρώτης. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὁ φόρος εἶναι τὸ ἀντάλλαγμα τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας παρέχει τὸ κράτος εἰς τοὺς πολίτας του. Ἡ ἰδέα ὅμως τοῦ ἀνταλλάγματος προϋποθέτει ἐλευθερίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου. Τὸ ἄτομον εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν ἀνταλλάσσει τὸ χρῆμα του μὲ ἀντικείμενα ἢ ὑπηρεσίας τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην ἐλευθέρως ἄνευ τινὸς καταναγκασμοῦ οὔτε ὡς πρὸς τὴν ποσότητα, οὔτε τὴν ποιότητα οὔτε καὶ τὸν χρόνον πού θὰ λάβῃ χώραν ἢ ἀνταλλαγῆ. Εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν ὅμως οὔτε ἐλευθερία ἐπιλογῆς καὶ πολλάκις οὔτε ἀντάλλαγμα ὑπάρχει.

Καὶ αἱ δύο θεωρίαι συνεπῶς εἶναι ἐσφαλμέναι. Τὸ κράτος ἐπιβάλλει τοὺς φόρους διότι ἔχει ἀνάγκην τούτων

διὰ τὴν ὑπαρξιν του. Ὁ φόρος συνεπῶς δικαιολογεῖται ὡς ἀνάγκη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀναπόφευκτον θυσίαν τῶν πολιτῶν. Εἰς τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἡ θύσια αὕτη λαμβάνει τὴν ἐννοίαν τοῦ καθῆκοντος. Δι' αὐτὸ ἐδημιουργήθη ἡ νεωτέρα θεωρία, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεμελίωσιν τοῦ φόρου, περὶ καθῆκοντος καὶ θυσίας καὶ ὡς βάσις διὰ τὴν συνεισφοράν τῶν ἀτόμων εἰς τὰ δημόσια βάρη δέν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ διδομένη ἀντιπαροχή, ἀλλὰ ἡ φορολογικὴ ἀντοχὴ ἐκάστου, ὡς τοῦτο ὀρίζουσι σχεδόν ἅπαντα τὰ σύγχρονα συντάγματα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν.

Σκοπὸς τοῦ φόρου εἶναι ἡ δημιουργία τῶν οἰκονομικῶν μέσων ὑπὸ τῆς πολιτείας πρὸς κάλυψιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν. Αἱ δημόσιαι ἀνάγκαι ἀφορῶσι τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν καὶ συνεπῶς τ' ἀπαιτούμενα ἔσοδα πρὸς κάλυψιν αὐτῶν πρέπει νά συνεισφέρονται παρ' ὅλων τῶν πολιτῶν. Ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου ἀποτελεῖ συνεπῶς πολιτικὸν καθῆκον, στηριζόμενον εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀτόμου ὡς ὑπηκόου τοῦ κράτους. Τὸν φόρον δύναται νά ἐπιβάλλῃ τὸ κράτος ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν κυριαρχικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, ἐπὶ παντὸς πολίτου ὑπαγομένου εἰς τὴν κυριαρχίαν του.

Τὸ γεγονός ὅτι ὁ φόρος ἀποτελεῖ μίαν ἀνάγκην διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ κράτους καὶ τὸ ὅτι ἡ ὑπὸ μορφήν φόρου εἰσφορά ἀποτελεῖ καθῆκον ἐκάστου πολίτου πρὸς χάριν τῆς ὀλόκλητος τῶν ἀποτελοῦντων τὸ κράτος, μᾶς δικαιολογεῖ τὴν νομικὴν βᾶσιν τοῦ φόρου, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν οἰκονομικὴν. Ἡ φορολογία εἶναι ἐν οἰκονομικῶν φαινόμενον καὶ ὡς τοιοῦτον πρέπει νά κριθῇ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Ὁ φόρος δέν εἶναι μόνον κᾶτι ἐκ τῶν οὐ ἄνευ διὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ κράτους. Εἶναι ἀπαραίτητος καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν.

"Ανευ τοῦ φόρου δέν εἶναι βεβαίως δυνατή ἡ ὑπαρξίς δημο-
 σίας οἰκονομίας καί ἄνευ δημοσίας οἰκονομίας δέν εἶναι
 δυνατή ἡ ὑπαρξίς τοῦ κράτους. Χωρίς κράτος ὅμως δέν εἶ-
 ναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ ἐθνική οἰκονομία, καί οἰαδήποτε
 οἰκονομική καί κοινωνική πρόοδος. Ἐθνική οἰκονομία καί
φόρος ἀποτελοῦν συνεπῶς ἓν ἐνιαῖον σύνολον. Ἡ δημοσία
 οἰκονομία εἶναι τμήμα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καί μόνον
 ἐν σχέσει πρὸς αὐτήν ὡς σύνολον εἶναι δυνατόν νά δικαιο-
 λογηθῇ ἡ ὑπαρξίς της. Διὰ τῆς ἀποκτήσεως ἀγοραστικῆς
δυνάμεως ὑπὸ τοῦ κράτους μέσω τῆς φορολογίας καί διὰ
τῆς ἐπανόδου ταύτης μέσω τῶν δημοσίων δαπανῶν εἰς τὴν
κοινωνίαν, δημιουργεῖται μία ἐνότης τοῦ φόρου πρὸς τὴν
ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Ὅπως εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν
 ἔχομεν τὴν θεωρίαν τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, ὁμοίως καί
 εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν ἔχομεν κάτι παρεμφερές, τὸν
 κύκλον τῶν δημοσίων ἀγαθῶν. Ὁ φόρος συνεπῶς ἀποτελεῖ
 ὀργανικὸν στοιχεῖον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καί συντελε-
 στήν πρόοδου καί εὐημερίας τῆς κοινωνίας. Ἡ οἰκονομι-
 κή δικαιολογία τῆς φορολογίας συνίσταται εἰς τὸ γεγονός,
 ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῆς κοινωνίας δέν θά ἠδύναντο νά ικανο-
 ποιηθοῦν μόνον ὑπὸ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκονομιῶν, ἂν δέν εἶ-
 χε τοποθετηθῇ ὑπεράνω αὐτῶν ἡ δημοσία οἰκονομία. Ἐφ' ὅ-
 σον ἡ δημοσία οἰκονομία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν λει-
 τουργίαν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καί δημοσίων ὀργανισμῶν,
 ἡ ἐπιβολὴ τοῦ φόρου εἶναι μία κοινωνική καί οἰκονομική
 ἀνάγκη πρὸς κάλυψιν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν. Ἄνευ τῶν
 εἰσφορῶν αὐτῶν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας δέν θά ἐξασφα-
 λίζετο ἡ παραγωγικότης τῆς οἰκονομίας καί ἡ ἐξύψωσις
 τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου.

3. Σκοποί τῆς φορολογίας.

Τό ζήτημα τῶν σκοπῶν τοῦ φόρου εἶναι ἔν ἀπό τά θεμελιώδη προβλήματα τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς. Ὁ σκοπός τοῦ φόρου δέν ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἴδιος. Ἡ δικαιολογητικὴ βάση αὐτοῦ ἐξηγεῖται ἐν συσχετίσει πρὸς δεδομένον κράτος, ὠρισμένου πολιτισμοῦ καὶ ὠρισμένης χρονικῆς περιόδου. Δηλαδή ὁ σκοπός τοῦ φόρου συνδέεται ἀρρήκτως μέ τόν σκοπὸν τοῦ κράτους. Τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου ὑπὸ τοῦ φόρου σκοποῦ κατὰ τό παρελθόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τόν καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ τόν ὁποῖον ὀφείλει ἡ φορολογία νά πραγματοποιῆ εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν. Ὁ φόρος κατ'ἀρχὴν εἶναι ἔν ἀπό τά μέσα τά ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τό κράτος διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν του. Ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εὐρύτερος σκοπός τοῦ φόρου εἶναι, νά γίνῃ τό μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Ὁ κύριος σκοπός συνεπῶς τοῦ φόρου εἶναι ταμιευτικός. Ἐφ'ὅσον ὁμοίως ὁ φόρος εἶναι καὶ πρέπει νά εἶναι μέσον πρὸς πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν, ἡ ἀποστολή του πρέπει νά περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ταμιευτικὴν ἄποψιν; Ἡ φορολογία δηλ. ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων πρὸς κάλυψιν τῶν δημοσίων δαπανῶν ἢ δύναται ταυτοχρόνως ν'ἀποβλέπη καὶ εἰς ἄλλους σκοπούς οἰκονομικούς, κοινωνικοὺς κλπ.;

Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ εἰς τό σύγχρονον κράτος χρησιμοποιεῖται ὡς μέσον πραγματοποιήσεως τῆς γενικωτέρας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους. Ἡ ἀποστολή αὕτη τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς βασίζεται ἐπὶ τριῶν ἐπιχειρημάτων, ἐνός τεχνικοῦ, ἐνός πολιτικοῦ καὶ ἐνός κρησμοθεωρητικοῦ.

I. Τό τεχνικόν ἐπιχείρημα συνίσταται εἰς τὸ γεγονός ὅτι δὲν ὑπάρχει μέθοδος φορολογίας, ἢ ὅποια ν' ἀφίνη ἀνεπηρε-
αστον τὴν οἰκονομίαν. Ἄπαντες οἱ φόροι δημιουργοῦν οἰ-
κονομικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐπιδράσεις, αἱ ὅποια προέρχον-
ται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν τρόπον χρησιμοποίησεως τοῦ ἐκ φό-
ρου ἐσόδου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλας προϋποθέσεις οἰκονομικὰς
καὶ κοινωνικὰς, αἱ ὅποια ὑπηρετοῦνται ἀπὸ τῆς στιγμῆς
τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου μέχρι τῆς στιγμῆς ὁλοκληρώσεως
τῆς διαδικασίας ἐπιπτώσεως τούτου. Συνεπῶς ὁ ἀκριβής
προσδιορισμὸς τοῦ σκοποῦ ἑνὸς φόρου εἶναι δύσκολος, διό-
τι εἶναι δυνατόν, ἄλλος νὰ ἦτο ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς καὶ διά-
φορος νὰ προκύψῃ εἰς τὸ τέλος, λόγῳ τῶν διαφορῶν τελι-
κῶν ἐπιδράσεων τούτου. Τεχνικῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ περιο-
ρίσωμεν τὸν φόρον εἰς δημοσιονομικοῦς μόνον σκοπούς, διό-
τι ἀνακύπτουν ἐπιδράσεις καὶ ἐπιτυχάνονται σκοποί, τοὺς
ὁποίους δυνατόν νὰ μὴ ἤθελε τὸ κράτος.

II. Ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς παρουσιάζεται τὸ ὀξύμωρον
μιᾶς φορολογικῆς πολιτικῆς, ἢ ὅποια, ἐνῶ ἐπιδιώκει τα-
μειευτικούς σκοπούς, συγχρόνως ὅμως δυσχεραίνει τὸ ἀπο-
τέλεσμα τῶν γενικωτέρων πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν προ-
σπαθειῶν τοῦ κράτους. Δὲν εἶναι λογικὸν τὸ κράτος ν' ἀ-
φαιρῇ διὰ τοῦ φόρου ἀγοραστικὴν δύναμιν ἀπὸ γεωργὸν πλη-
γέντα ὑπὸ θεομηνίας, ὅταν εἶναι πάλιν ἀναγκασμένον μέ-
τὰ ἐκ φόρων ἔσοδα νὰ ἐπιχορηγήσῃ τὸν ἴδιον φορολογούμε-
νον.

III. Ἀπὸ ἀπόψεως φυσικοῦ δικαίου, τὸ φορολογικὸν βᾶρος
θά ἔπρεπε νὰ κατανέμεται ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς συστήματος
ἀπολύτου ἰσότητος. Τοῦτο ὅμως εἰς τὴν πρᾶξιν εἶναι ἀδύ-

νατον. Τά τρία ταῦτα ἐπιχειρήματα, θεμελιούν τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ πρέπει πλὴν τῆς ταμειυτικῆς τῆς ἀποστολῆς, νὰ ἐξυπηρετῇ καὶ ἄλλους σκοποὺς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γενικωτέραν πολιτικὴν τῆς χώρας.

Οἱ σκοποὶ οὗτοι δύνανται νὰ εἶναι κοινωνικοπολιτικοί, κοινωνικοοικονομικοί, ἐπηρεάσμου τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων.

Α. Σ κ ο π ο ῖ Κ ο ι ν ω ν ι κ ο π ο λ ι τ ι κ ο ῖ .

Ἐποστηρίζεται ὑπὸ πολλῶν συγγραφεῶν καὶ πολιτικῶν, ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ γίνῃ ὁ ρυθμιστὴς τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μοχλὸς τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀπάμβλυσιν τῶν ἐκ τῆς ἀνίσσου κατανομῆς τοῦ πλοῦτου διαφορῶν μεταξύ τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Αὐτὴν τὴν ἄποψιν ὑπεστήριζεν κυρίως ὁ γερμανὸς οἰκονομολόγος Ἀδόλφος Βάγνερ καὶ εἶναι γνωστὴ ὡς "κοινωνικὴ λειτουργία τῆς φορολογίας".

Ὁ WAGNER ἦτο πολέμιος τοῦ συστήματος τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, διότι εἰς αὐτὸ ἐπικρατοῦν οἱ ἐπιτηδαιότεροι καὶ ἀνέθετε νέα καθήκοντα οἰκονομικῆς μορφῆς εἰς τὸ κράτος. Ἡ θέσις τοῦ κράτους εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν δέν πρέπει νὰ εἶναι παθητικὴ. Ἡ διαχειρίσις ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του τιθεμένων οἰκονομικῶν μέσων δέν ἀποτελεῖ αὐτοσκοπὸν, ἀλλὰ μέσον πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν γενικωτέρων σκοπῶν αὐτοῦ. Ἐνῶ ἡ ταμειυτικὴ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἀναγνωρίζει τὴν ὑφισταμένην κατανομήν τοῦ πλοῦτου, ὡς ὀρθὴν καὶ δικαίαν, ἡ κοινωνικὴ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ἐπιδιώκει ἐξίσωσιν τῶν διαφορῶν εἰσοδήματος

καὶ περιουσίας. Ἡ ἀντίληψις ὅμως ὅτι ὁ φόρος πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὸν μοχλὸν τῆς κοινωνικῆς μετερρυθμίσεως, ὑπὸ τὸ κρατοῦν φιλελεύθερον καθεστῶς τῆς οἰκονομίας, τυγχάνει ὑπερβολικῆ. Διότι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης δέν εἶναι γενικὴ δι' ἅπαντας τοὺς φόρους καὶ διότι παρεντίθενται καὶ ἄλλοι οἰκονομικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι παρεμποδίζουν τὴν ἐφαρμογὴν της. Ἡ ἐφαρμογὴ ταύτης εἶναι δυνατὴ μόνον εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι γνωστὴ ἡ φορολογικὴ ἱκανότης καὶ τὸ εἰσόδημα καὶ ἡ περιουσία τοῦ φορολογουμένου. Εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως δέν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας τοῦ φόρου, διότι κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν φόρων αὐτῶν εἶναι ἄγνωστος ὁ πραγματικὸς φορολογούμενος καὶ ἔτι περισσότερον ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις αὐτοῦ. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς συνεχοῦς παρεμβατικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους, ὁ φόρος ἀποτελεῖ ἀποτελεσματικὸν μέσον πρὸς τοῦτο. Μετὰς κρατούσας συνθήκας ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας ἡ κοινωνικοπολιτικὴ λειτουργία τοῦ φόρου πρέπει νὰ ἔχῃ πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν. Ὅταν ἀναχωροῦμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀνακατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς περιουσίας πρὸς ὄφελος τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρων τάξεων καὶ ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη πρέπει νὰ γίνῃ ἄνευ δυσμενῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τότε πρέπει νὰ ἐφαρμόζωμεν τὴν κοινωνικοπολιτικὴν ἰδιότητα τῆς φορολογίας, συνδυάζοντες ταύτην καὶ μὲ τὸν τρόπον χρησιμοποίησεως τῶν ἐκ φόρων ἐσόδων. Κατὰ τὴν ἐπιβολὴν ἐκάστης φορολογίας πρέπει νὰ ἐξετάζηται ἐάν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν ταύτης θὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία της. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς προοδευτικῆς φο-

ρολογίας, ὁ διαφορισμός τῆς φορολογητέας ὕλης διὰ τῆς μεγαλύτερας ἐπιβαρύνσεως τῶν ἐν κεφαλαίου προερχομένων εἰσοδημάτων, ἡ καθιέρωσις τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως, ἡ ἐνέργεια ἐκπτώσεων ἀναλόγως τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως τοῦ φορολογουμένου, ἡ ρυθμίσις τοῦ φόρου κληρονομιῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ φορολογοῦνται βαρύτερα ὀριζόμεναι κατηγορίαι κληρονόμων, ἡ μεταφορά τῶν φόρων ἀπὸ τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης εἰς εἶδη, ἅτινα δέν εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἢ εἰς τὰ εἶδη πολυτελείας, πρέπει νὰ εἶναι κατευθύνσεις αἱ ὁποῖαι θὰ διέπουν τὸ σύγχρονον φορολογικόν σύστημα, διὰ νὰ εἶναι ὀρθόν καὶ δίκαιον.

Β. Σ κ ο π ο ῖ Κ ο ι ν ω ν ι κ ο ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ο ῖ.

Ἡ φορολογία δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον γενικωτέρας οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ δικαιολογητικὴ βάση ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ κοινωνικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς σκοποὺς καὶ ὅτι ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον γενικωτέρας κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς βασίζεται εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι τὸ σύγχρονον κράτος εἶναι εἰς θέσιν νὰ ρυθμίσῃ καὶ ἐλέγχῃ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἐν γένει τῆς χώρας.

Ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ ὀφείλει νὰ διευκολύνῃ τὸ κράτος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν διὰ τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ πολιτικῆς ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ παρακολουθεῖ τὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας καὶ προσαρμόζεται πρὸς αὐτάς. Δέν πρέπει ὅμως νὰ γίνεται ὑπερεκτίμησις τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς κοινωνικοοικονομικῆς ἀποστολῆς τῆς φορολογίας. Ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ φόρος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κίνητρον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγικότητος κερδίζει συνεχῶς ὀπαδοὺς.

Τὸ εἰσόδημα καὶ ἡ περιουσία δὲν πρέπει ν' ἀποτε-
 λοῦν ἀδιακρίτως τὴν βάση τῆς φορολογίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ
 γίνεται διάκρισις μεταξύ παραγωγικοῦ καὶ μὴ παραγωγικοῦ
 κεφαλαίου, ὅπως καὶ μεταξύ παραγωγικοῦ καὶ μὴ παραγωγι-
 κοῦ τρόπου διαθέσεως τοῦ εἰσοδήματος. Ὁ νομοθέτης ὀφεί-
 λει νὰ ἐπιβαρύνῃ περισσότερο τὸ μὴ παραγωγικὸν κεφάλαι-
 ον ὡς καὶ τὸ διὰ καταναλωτικὰ σκοποὺς διατιθέμενον εἰ-
 σόδημα, παρέχον προνόμια καὶ μεταχειριζόμενος εὐνοϊκώτε-
 ρον τὸ παραγωγικὸν κεφάλαιον καὶ εἰσόδημα. Ἡ φορολογία
πρέπει νὰ εὐνοῖ τὴν ἀποταμίευσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν κε-
φαλαίου, ὡς καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ εἰσοδήματος διὰ παραγω-
γικοῦς σκοποὺς. Νὰ παρέχῃ τὰ μέσα διὰ τὴν καλύτεραν καὶ
 παραγωγικώτεραν ὀργάνωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, περιορίζου-
 σα τὴν μὴ παραγωγικὴν κατανάλωσιν διὰ τῆς ἐπιβαρύνσεως
 τῆς μέ φόρους ἐπὶ τῶν εἰδῶν πολυτελείας. Διευκολύνσεις
 φορολογικαὶ καὶ ἄλλα προνόμια δεόν νὰ παρέχωνται εἰς τὰ
 ξένα κεφάλαια, τὰ ὁποῖα πρὸκειται νὰ ἐπενδυθοῦν εἰς πα-
 ραγωγικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ γενικῶς πρέπει νὰ λαμβάνεται
 πᾶν μέτρον ὅπερ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν προώθησιν τῆς ἀνα-
 πτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας.

Γ. Ἐ π η ρ ε α σ μ ο ὦ τ ῶ ν ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ῶ ν
δ ι α κ υ μ ᾶ ν σ ε ω ν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων τὰ
 διάφορα κράτη ἐχρησιμοποίησαν τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν
 πρὸς καταπολέμησιν τῆς κρίσεως καὶ ἀναζωογόνησιν τῆς οἰ-
 κονομικῆς δραστηριότητος. Ἡ παρατηρηθεῖσα εὐνοϊκὴ ἐπί-
 δρασις τῶν ληφθέντων δημοσιονομικῶν μέτρων διὰ τῶν ὁποῖ-
 ων διευκολύνθη ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς κρίσεως, ἐδημιούργησε τὸ
 θέμα, ἐάν καὶ κατὰ πόσον ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ τοῦ

κράτους δύναται πάντοτε νά ἐπηρεάζῃ τὰς οἰκονομικὰς διακυμάνσεις, διὰ ν' ἀποφεύγωνται ἢ μετριάζωνται αἱ συνέπειαι τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων.

Διὰ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς δυνάμεθα νά ἐπηρεάσωμεν τὰς οἰκονομικὰς διακυμάνσεις διαμορφοῦντες καταλλήλως τὴν φορολογίαν, σύμφωνα μὲ τὴν φάσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ὁ οἰκονομικὸς κύκλος. Εἰς τὴν περίοδον τῆς καταπτώσεως ὁ φορολογικὸς παράγων χρησιμοποιεῖται ὡς μέσον τონώσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Μειοῦνται ἢ καταργοῦνται οἱ φόροι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δυσχεραίνουν τὴν ἔξοδον τῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς κρίσεως. Ἀντιθέτως κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνάσους τῆς οἰκονομίας ἐπιβάλλονται φόροι, οἱ ὅποιοι ἔχουν σκοπὸν νά περιορίσουν τὰς δραστηριότητας ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας τὸ κράτος θεωρεῖ ὅτι δέν εἶναι συμφέρουσαι. Ἐάν ἐπὶ παραδείγματι τὴν περίοδον τῆς ἀνάσους ὑπάρχῃ πρόβλεψις, ὅτι θά διαδεχθῇ κρίσις ὑπερπαραγωγῆς, ἡ ὁποία δέν θά δύναται ν' ἀποροφηθῇ ὑπὸ τῆς καταναλώσεως, τὸ κράτος αὐξάνει τοὺς φόρους ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, διὰ νά ἐπιδράσῃ ἀνασταλτικῶς καὶ προφυλάξῃ τὴν οἰκονομίαν ἀπὸ ὑπερβολᾶς. Εἶναι εὐνόητον ὅτι δέν πρέπει νά ὑπερεκτιμᾶται ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς φορολογίας ἐν προκειμένῳ. Διότι εἰς τὴν πρᾶξιν ἀνακύπτουν δυσχέρειαι σημαντικά, αἱ ὁποῖαι περιορίζουν τὰς πιθανότητας τῆς ἐπιτυχίας. Ἐρωτᾶται πρὸς τοῦτο: Ποῖοι φόροι πρέπει νά μειωθῶν; ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν ἢ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι βαρύνουν τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματοῦ; Διότι τὸ κέρδος ἀποτελεῖ τὸ κίνητρον τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ ὁ ἐπιχειρηματίας ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς παραγωγῆς.

Ἐκτός τούτου, ἡ εὐνοϊκὴ μεταχειρίσις ὀρισμένων παραγωγικῶν κλάδων διὰ τῆς μειώσεως τῆς φορολογίας αὐτῶν, θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν τοποθέτησιν νέων κεφαλαίων εἰς τοὺς κλάδους αὐτούς ἢ ὄχι; Ἐάν μὲν πρόκειται περὶ ἀργούντων κεφαλαίων, ἡ οἰκονομία ὠφελεῖται ἐκ τῆς προόδου, ἣτις θὰ προκύψῃ. Ἐάν ὅμως πρόκειται περὶ μετατοπίσεως κεφαλαίων, τὰ ὅποια εἶναι ἤδη τοποθετημένα εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, τὸ τελικόν ἀποτέλεσμα ἐξαρτᾶται, ἐκ τοῦ ἔάν θὰ προκύψῃ ἐπὶ πλεον διαφορά μεταξὺ τῆς νέας καὶ τῆς παλαιᾶς ἀποδόσεως τοῦ μετακινήθεντος κεφαλαίου. Τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον ἂν ἐπετεύθῃ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς ὀρισμένων κλάδων, ἀλλὰ ἔάν συγχρόνως ἐπετεύχῃ αὐξήσις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται, ὅτι ἡ διὰ τῆς φορολογίας πραγματοποιήσις μὴ δημοσιονομικῶν ἐπιδιώξεων, ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξίν συγκεκριμένης καὶ προγραμματισμένης πολιτικῆς, ἡ ὅποια θὰ στηρίζεται εἰς πραγματικὴν διάγνωσιν τῶν οἰκονομικῶν καὶ δημοσιονομικῶν φαινομένων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς μέσον πραγματοποίησεως σκοπῶν μὴ δημοσιονομικῶν. Διὰ μέσου τῆς φορολογίας τὸ κράτος ἐπηρεάζει ἀναμφισβητήτως τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν. Διὰ μέσου ταύτης ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Διὰ ταύτης δημιουργοῦνται νέαι ἐπιχειρήσεις, εὐνοοῦνται νέοι κλάδοι τῆς παραγωγῆς καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ ὀλοκληρὸς στροφή εἰς τὴν διάρθρωσιν καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς οἰκονομίας.

Ἡ διὰ τῆς φορολογίας πραγματοποιήσις ἐπιδιώξεων

μή δημοσιονομικῶν δέν πρέπει νά ὀδηγῆ εἰς ὑπερβολάς. Διότι, ὡς ἀνεπτυχθῆ ἄνωτέρω, κατὰ τήν ἐφαρμογήν ἐμφανίζονται σημαντικά δυσχέρειαι, αἱ ὁποῖαι δύνανται ν' ἀνατρέψουν τό ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ δημοσία οἰκονομική τότε μόνον ἔχει καί πραγματικήν ἀξίαν, ὅταν πράγματι ἐξυπηρετεῖ τήν δρᾶσιν τοῦ κράτους. Πραγματική δέ ἐξυπηρετήσις τῆς κρατικῆς δραστηριότητος ὑφίσταται, ὅσῳκις ἐξυπηρετεῖται τό γενικόν συμφέρον τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου καί προάγεται ἡ εὐημερία ταύτης.

Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ὅταν ἡ δημοσιονομική πολιτική εὐρίσκεται ἐν ἀγαστῇ συνεργασίᾳ μέ τήν γενικωτέραν κοινωνικήν καί οἰκονομικήν πολιτικήν τῆς χώρας. Συνεπῶς τό δημοσιονομικόν σύστημα πρέπει νά προσαρμόζεται πρὸς τό οἰκονομικόν. Τό οἰκονομικόν σύστημα δέν εἶναι τί τό σταθερόν, ἀλλά μεταβάλλεται, καί κατὰ τήν σημερινήν μάλιστα ἐποχὴν μέ ρυθμόν ταχύν. Πρέπει συνεπῶς καί τό δημοσιονομικήν σύστημα νά παρακολουθῆ τήν ἐξέλιξιν τοῦ οἰκονομικοῦ.

Κεφάλαιον Β΄

Κανόνες φορολογικῆς δικαιοσύνης

Ἡ περὶ φορολογικῆς δικαιοσύνης ἀντίληψις, ἡ ὁποία σήμερον δεσπάζει πάσης φορολογικῆς συζητήσεως καί ἀποτελεῖ τό κυριώτερον στοιχεῖον πάσης σχετικῆς ἐρεῦνης, ἐνεφανίσθη πολὺ ἄργά εἰς τόν δημοσιονομικόν ὄρξοντα. Ἐπ' αἰῶνας οἱ κυβερνῶντες ὀλίγον ἀπασχολοῦντο μέ αὐτήν. Ἡ μόνη των ἀπασχόλησις κατὰ τήν ἄσκησιν τῆς φορολογικῆς των

πολιτικῆς ἦτο, πῶς θά ἐπετύγχανον τήν συνεχῆ αὔξησιν τῶν δημοσίων εἰσπράξεων, ἄνευ ἐξεγέρσεως τῶν φορολογουμένων. Τάς αὐτάς ἀντιλήψεις εἶχον μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος μερικοὶ Ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν, τοὺς ὁποίους συνεκράτει μόνον ὁ φόβος τῶν ἐκλογέων.

Ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης εἰς τήν φορολογίαν εἶναι ἀλληλένδετος πρὸς τήν ἰδέαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου, δι' ὃ καί ἐνεφανίσθη συγχρόνως μέ αὐτήν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα.

Ὁ κανὼν περὶ δικαιοσύνης ἐν τῇ φορολογίᾳ, ὁ θεσπισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ Σμιθ ὀρίζει: Πάντες οἱ φορολογοῦμενοι δεόν νά ἐξφέρωσιν ἀνάλογα πρὸς τὸ εἰσόδημάτων. Ὁ κανὼν οὗτος ἀπαρτίζεται ἀπὸ δύο ἐννοίας: 1ον. τὸ πάνδημον ἢ καθολικότητος ἢ γενικότητος τοῦ φόρου καὶ 2ον. τήν ἰσότητα εἰς τήν φορολογικὴν θυσίαν. Ὅσον ἀφορᾷ τήν ἰσότητα τοῦ φορολογικοῦ βάρους, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη πρέπει νά ἐξετάζηται, οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἐνὸς ἐκαστοῦ τῶν ἐπιβαλλομένων ἐκαστοτε φόρων, ἀλλὰ τοῦ συνόλου τῶν φόρων, τοῦ γενικοῦ φορολογικοῦ βάρους τῶν πολιτῶν. Ἀπασαὶ αἱ ἀναπτυχθεῖσαι θεωρεῖαι δέχονται, ὅτι τὸ φορολογικὸν βᾶρος πρέπει νά κατανέμηται ἐξ ἴσου. Ἡ διδομένη ὅμως ἐκαστοτε συγκεκριμένη λύσις ἐξαρτᾶται, ἀπὸ τήν θέσιν τήν ὅποیان λαμβάνει τις ἐπὶ τῶν κάτωθι θεμάτων, τὰ ὅποια ἀνάγονται εἰς τὸ μέτρον ἐκτιμῆσεως τοῦ πληρωτέου φόρου ἦτοι: α) τὸν διαφορισμὸν τῆς φορολογητέας ὑἷλης, β) τὴν ἀναλογικότητα ἢ προοδευτικότητα τῆς φορολογίας, γ) τὴν ἐκπτώσιν ἐλαχίστου συντηρήσεως.

1. Πάνδημον ἢ γενικότης ἢ καθολικότης τοῦ φόρου.

Δυνάμει τῆς ἀρχῆς ταύτης δέν πρέπει οὐδέν πρόσωπον νά παραμένῃ ἀφορολόγητον. Ἡ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς ταύτης ὠφελιμότης εἶναι μεγάλη καὶ πολὺπλευρη. Ἡ γενικότης τῆς φορολογίας δέν εἶναι μόνον ἀρχὴ ἀναπόσπαστος τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ δι' αὐτῆς προάγονται τὰ συμφέροντα τοῦ δημοσίου ἀφ' ἑνός καὶ τοῦ φορολογουμένου ἀφ' ἑτέρου. Τὰ συμφέροντα ταῦ δημοσίου προάγονται, διότι ὅσον εὐρυτέρα εἶναι ἡ βᾶσις τῆς φορολογίας καὶ μεγαλύτερος ὁ ἀριθμὸς τῶν φορολογουμένων, τόσον μεγαλύτερα θά εἶναι ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου.

Τὰ συμφέροντα τῶν φορολογουμένων προάγονται, διότι ὅσον περισσότεροι εἶναι οἱ φορολογούμενοι τόσον ὁ ὑπό τῆς πολιτείας παρ' ἑκάστου ἀπαιτούμενος φόρος εἶναι μικρότερος. Ἐνταῦθα δεόν νά προσθέσωμεν ὅτι, ἡ γενικότης τοῦ φόρου δέν ἀποκλείει τὴν προοδευτικὴν φορολογίαν. Ἡ ἀρχὴ τῆς γενικότητος ἀπαιτεῖ μὲν νά συνεισφέρουν ἅπαντες εἰς τὰ δημόσια βάρη, ἀλλ' ὄχι κατὰ τὸ αὐτὸ ποσόν.

Τὴν ἀρχὴν τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου καθιέρωσαν τὰ διάφορα κράτη διὰ συνταγματικῶν διατάξεων. Οὕτω καὶ ὁ Ἕλληνας συνταγματικὸς νομοθέτης εἰς τὰ ἑλληνικὰ συντάγματα ἀπὸ τοῦ 1864 καὶ ἔντεϋθεν ἐπαναλαμβάνει ὅτι:

"Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Οἱ Ἕλληνες πο-
λιτῆται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἕκαστος
ἀναλόγως τῶν δυνάμεων του."

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀνεπτύχθη διὰ τὴν κατάργησιν τῶν παλαιῶν προνομίων καὶ ἀσυδοσιῶν, τῶν ὁποίων ἀπελάμβανον

οὐ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς. Σήμερον ὅμως παντοῦ παρατηροῦνται φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ καὶ ἐξαιρέσεις, αἱ ὁποῖαι δικαιολογοῦνται, ὡς παρέχόμεναι δι' ἑμμεσον ἐνθάρρυνσιν διαφόρων παραγωγικῶν μονάδων διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀναπτυξίαν τῆς χώρας ἢ καὶ δι' ἄλλους λόγους προστασίας ὀρισμένων κλάδων τῆς παραγωγῆς ἢ καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν κοινωνικῆς τινος σκοπιμότητος. Αἱ φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ ἀπεδέλχθησαν λίαν ἐπιζήμια διὰ τὰ δημόσια οἰκονομικά, παρά ταῦτα ὅμως καὶ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ἀλλὰ ἔτι περισσότερον μετὰ τὸ πέρας τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ὑπὸ τὴν πίεσιν ἐκτάκτων ἀναγκῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν καὶ ἐξαιρέσεων βαίνει συνεχῶς ἀξανόμενος, παρά τὸ γεγονός ὅτι σχεδὸν παρ' ὅλων τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὰ οἰκονομικά, ἐπικρίνεται ἡ τάσις αὕτη.

Παρ' ἡμῖν αἱ φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ, εἰς ὅλους τοὺς φορολογικοὺς νόμους, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι δέν ἔχουν ὅρια. Ἐπασαὶ αἱ μεταπολεμικαὶ κυβερνήσεις ἡσχολήθησαν μὲ τὸ θέμα τῆς καταργήσεώς των, διότι ἡ χορήγησις των δέν ἐγένετο ἐπὶ τῆ βάσει προγράμματος, ἐξυπηρετοῦντος ὀρισμένου σκοποῦς, ὄχι μόνον δέν ἠδυνήθησαν νὰ προβοῦν εἰς τὴν κατάργησίν των, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην τῆς καταργήσεως φορολογικῆς τινος ἀπαλλαγῆς, ἐψηφίζετο ὑπὸ τῆς βουλῆς πολλαπλάσιος ἀριθμοῦ νέων φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν. Δέον νὰ τονισθῆ ἐνταῦθα ὅτι παρ' ἡμῖν δέν εἶναι κἄν γνωστός ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ εἶδος τῶν χορηγουμένων φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν, διότι αὗται παρέχονται οὐχὶ διὰ τῶν φορολογικῶν νόμων, ἀλλὰ διὰ διατάξεων, αἱ ὁποῖαι προστίθενται εἰς ἀσχέτους πρὸς φορολογικὰ θέματα νόμους. Πολλὰκις

συνεστήθησαν καὶ εἰδικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐξ ὑπαλλήλων, διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἰσχυουσῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν καὶ ὑπόδειξιν τῶν ἐκ τούτων δυναμένων νὰ καταργηθῶσιν, ἀλλὰ ἄνευ ἀποτελέσματος. Διὰ νὰ λάβῃ τις μίαν εἰκόνα τῶν ἰσχυουσῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀρκεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν ἐξέδωκεν εἰδικὸν βιβλίον ἐκ σελίδων 232 εἰς τὸ ὁποῖον περιέχονται αἱ ἀπαλλαγαὶ ἀπὸ τοῦ φόρου χαρτοσήμου μόνον καὶ εἰς τὸ ὁποῖον δέν εἶναι βέβαιοι, οἱ συντάξαντες, ὅτι περιέχονται καὶ ἅσαι αἱ ἰσχύουσαι ἀπαλλαγαὶ ἐκ τῆς φορολογίας ταύτης.

Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη ἡ χορήγησις φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν, εἰς ἀντίθεσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου, εἶναι πολλάκις ἐπιβεβλημένη ἐκ λόγων κοινωνικῆς οἰκονομικῆς ἢ καὶ δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ χρῆσις ὅμως τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν πρέπει νὰ εἶναι κατὰ κανόνα περιφρασιμένη, αἱ χορηγούμεναι ἀπαλλαγαὶ πρέπει ν' ἀνταποκριθῶνται εἰς τὰς εἰδικὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐπιδιώξεις τοῦ κράτους καὶ νὰ εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς γενικωτέρας αὐτοῦ πολιτικῆς, οὐδέποτε δὲ νὰ χορηγῶνται ἀμελετήτως καὶ ἐπιπολαῶς.

2. Διὰ φορισμὸς τῆς φορολογητέας ὕλης.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν διακρίσεως τῆς φορολογητέας ὕλης, πρέπει νὰ ἐρευνᾶται, προκειμένου κυρίως περὶ τοῦ φόρου εἰσοδήματος, ἡ πηγὴ ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζει τὸ εἰσόδημα. Ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις δέν πρέπει νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ διὰ τὰ πάσης φύσεως εἰσοδήματα. Ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης πρέπει ν' ἀποτελῆ τὸ μέτρον καθορισμοῦ τῆς διὰ φό-

ρου ἐπιβαρύνσεως ἐκάστου πολέτου. Ἀξίως τῆς ἀρχῆς τούτης εἶναι νά ἐπιβαρύνεται περισσότερο τὸ ἐκ κεφαλαίων εἰσόδημα, ἀπὸ τὸ ἐξ ἐργασίας τοιοῦτον.

Τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ ἀπόψεως προελεύσεως δυνάμεθα νά τὰ κατατάξωμεν εἰς τρεῖς κατηγορίας.

α) εἰσοδήματα ἐκ κεφαλαίου

β) εἰσοδήματα ἐξ ἐργασίας καὶ

γ) εἰσοδήματα ἐκ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας.

Εἰσοδήματα ἐκ κεφαλαίου εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπὸ μίαν διακριτὴν πηγὴν (ἐξ οἰκοδομῶν, ἐκ γαιῶν, ἐκ κινήτων ἀξιών). Εἰσοδήματα ἐξ ἐργασίας εἶναι τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ ἰδιώτου, τοιαῦτα δέ εἶναι τὰ ἐκ μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, συντάξεων κλπ. προερχόμενα τὰ ἔχοντα ὡς βάσιν τὴν παροχὴν ἐξερτημένης ἐργασίας καὶ τὰ ἐξ ἀμοιβῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων. Ἐνῶ εἰσοδήματα ἐξ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου εἶναι τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, βιοτεχνικῶν, γεωργικῶν κλπ. ἐπιχειρήσεων ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δηλ. καὶ τῆς συνεργασίας κεφαλαίου καὶ ἐργασίας. Ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης ἐκάστου εἰσοδήματος εἶναι διάφορος, ἀναλόγως τῆς πηγῆς προελεύσεώς του. Ἡ διαφορὶσμός τῆς φορολογητέας ὕλης, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς της, ἐπιβάλλεται, διότι ἐκ τοῦ διαφορισμοῦ αὐτοῦ καθορίζεται καὶ ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης.

Ἐκεῖνος ὅστις ἔχει εἰσόδημα, τὸ ὁποῖον προέρχεται, ἐκ κεφαλαίου, ἔχει πολὺ μεγαλυτέραν φοροδοτικὴν ἱκανότητα ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅστις ἔχει εἰσόδημα ἐξ ἐργασίας ἢ ἐξ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου. Ὡσαύτως ὁ ἔχων εἰσόδημα ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἔχει μεγαλυ-

τέραν φοροδοτικήν ικανότητα από εκείνον, ὅστις ἔχει εἰσόδημα ἐξ ἐργασίας μόνον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι, ἡ πηγή τοῦ ἐν κεφαλαίου προερχομένου εἰσοδήματος, εἶναι σταθερά καὶ δέν ὑπόκεινται εἰς τὰς οἰκονομικὰς μεταπτώσεις τῆς ζωῆς. Ὁ ἔχων εἰσόδημα ἐκ κεφαλαίου, εὐρίσκεται εἰς πλεονεκτικήν θέσιν, διότι ἐάν παραστῇ ἀνάγκη, δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ περιουσιακόν στοιχεῖον, ὅπερ ἀποδίδει τὸ εἰσόδημα. Οὗτος ἔχει τὴν δυνατότητα, νὰ διαθέσῃ καὶ τὴν προσωπικήν του ἐργασίαν διὰ ν' αὐξήσῃ τὸ εἰσόδημά του.

Ὁ ἔχων εἰσόδημα ἐκ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἔχει μικροτέραν φοροδοτικήν ικανότητα, διότι δέν ἔχει ἐλευθέραν τὴν προσωπικήν του ἐργασίαν. Καὶ οὗτος ὅμως ἐν περιπτώσει ἀσθενείας ἢ ἀνικανότητος διὰ προσωπικήν ἐργασίαν θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ κτᾶται ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεώς του εἰσόδημα, ἀνατιθεμένης εἰς τρίτον τῆς διευθύνσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ πραγματοποιῶν ὅμως εἰσόδημα ἐκ τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας, πρέπει ν' ἀντιμετωπίζῃ δι' αὐτοῦ καὶ τὰς ἐκτάκτους ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ προκύψουν εἰς τὴν ζωὴν, ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, ἀτυχήματος, ἀνικανότητος, γήρατος, ἀνεργίας κλπ. Πρέπει συνεπῶς ἓνα τμῆμα τοῦ εἰσοδήματος νὰ τὸ ἀποταμιεύῃ διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀπροβλέπτους ταύτας ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι δέν δύναται νὰ ἰκανοποιηθοῦν κατ' ἄλλον τρόπον. Ἐνταῦθα ἡ ἀποταμίευσίς εἶναι ἀπαραίτητος, ἐνῶ διὰ τοὺς ἔχοντας εἰσόδημα ἐκ κεφαλαίου ἢ ἐκ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, αὕτη δύναται καὶ νὰ μὴ γίνῃ.

Συνεπῶς ὁ ἔχων εἰσόδημα ἐκ σταθερᾶς πηγῆς, ἔχει ἀνωτέραν φοροδοτικὴν ἰκανότητα ἀπὸ ἐκείνων ὅστις κερδίζει τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας μόνον.

Ἀναλόγως πρὸς τὴν πηγὴν προελεύσεως ἐκάστου εἰσοδήματος, διὰ τὴν δεικαιοτέραν κατανομὴν τῶν φορολογικῶν βαρῶν, πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ διὰ φόρων ἐπιβαρύνσεις τούτων. Ἐρωτᾶται ὅμως, εἶναι δυνατὴ μία τοιαύτη ἀπόλυτος ταξινόμησις τῶν εἰσοδημάτων, ἠκατὰ πηγὰς προελεύσεως ὥστε καὶ ἡ ἐπιβαρύνσεις νὰ εἶναι δίκαια; καὶ πῶς θὰ πραγματοποιηθῇ αὕτη;

Πρὸς τοῦτο δύνανται νὰ ἐφαρμοσθοῦν διάφορα συστήματα μεγαλυτέρας ἐπιβαρύνσεως τῶν ἐκ κεφαλαίου εἰσοδημάτων.

Συστήματα διαφορισμοῦ φορολογικῆς ὕλης

α) Συνδυασμὸς φόρου εἰσοδήματος καὶ φόρου ἐπὶ τῆς περιουσίας. Κατὰ τὸ σύστημα αὐτό, ἐκτός τοῦ φόρου εἰσοδήματος, ὅστις εἶναι γενικὸς διὰ τὰ ἐκ πάσης πηγῆς εἰσοδήματα, ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τακτικὸς ἐπίσης φόρος ἐπὶ τῆς περιουσίας. Ὁ φορολογικὸς συντελεστής τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς περιουσίας εἶναι χαμηλός, ὥστε νὰ καταβάλληται ὁ φόρος ἐκ τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος καὶ κατ' αὐτόν τὸν τρόπον, οἱ ἔχοντες περιουσίαν, ὑπόκεινται εἰς ἓνα πρόσθετον φόρον ἀνάλογον μὲ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένην περιουσίαν, κινήτην ἢ ἀκίνητον.

Ἐπὶ τούτων βεβαίως καὶ ἀπρόσοδα περιουσιακὰ στοιχεῖα καὶ ἡ φορολογία τούτων διὰ τοῦ φόρου τῆς περιουσίας θὰ βαρύνῃ τὸ εἰσόδημα ἐξ ἄλλων περιουσιακῶν στοιχείων ἢ ἐξ ἐργασίας τοῦ κατόχου αὐτῶν. Οἱ ἔχοντες ὅμως ἔστω

καί ἀπρόσοδον περιουσίαν, δέν δύνανται νά ἰσχυρισθοῦν, ὅτι ἔχουν τήν αὐτήν φοροδοτικήν ἱκανότητα μέ τούς ἐργαζομένους καί μηδεμίαν ἔχοντας περιουσίαν. Ἐδ ἄνωτέρω σύστημα τῆς τακτικῆς ἐνιαίας φορολογίας τῆς κατεχομένης περιουσίας προσοδοφόρου ἢ μή, διά τήν πρόσθετον ἐπιβάρυνσιν τοῦ ἐκ τῆς περιουσίας προκύπτοντος εἰσοδήματος, ἐφαρμόζεται κυρίως εἰς Γερμανίαν καί ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης.

β) Διάκρισις τῆς φορολογητέας ὕλης ἀναλόγως τῆς πηγῆς προελεύσεως τοῦ εἰσοδήματος:

Κατά τό σύστημα τοῦτο τό εἰσόδημα διακρίνεται κατά κατηγορίας προελεύσεως καί ἐκάστη κατηγορία φορολογεῖται μέ ἰδίους φορολογικούς συντελεστάς. Τά εἰσοδήματα διακρίνονται συνήθως εἰς τοιαῦτα ἐξ οἰκοδομῶν, ἐκ γαιῶν, ἐκ κινήτων ἀξιών, ἐξ ἐμπορικῶν καί βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκ γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων, ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν καί ἐξ ἐλευθερίων ἐπαγγελημάτων. Τά εἰσοδήματα τῶν τριῶν πρώτων πηγῶν προέρχονται ἐκ κεφαλαίου καί οἱ φορολογικοί συντελεσταί τούτων εἶναι ὑψηλότεροι. Τά τοιαῦτα τῶν δύο ἐπομένων πηγῶν, προέρχονται ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ κεφαλαίου καί ἐργασίας καί ἰσχύουσι δι' αὐτά χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεσταί. Τά εἰσοδήματα τῶν δύο τελευταίων πηγῶν, ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν καί ἐλευθερίων ἐπαγγελημάτων, εἶναι τά προερχόμενα ἐξ ἐργασίας μόνον καί οἱ ἐφαρμοζόμενοι φορολογικοί συντελεσταί εἶναι ἔτι χαμηλότεροι τῶν εἰσοδημάτων τῶν δύο ἄλλων περιπτώσεων. Τό σύστημα αὐτό ἰσχύει ἐν Γαλλίᾳ, ἰσχυε δέ καί παρ' ἡμῶν μέχρι τοῦ οἴκτου. ἔτους 1954-55, ὁπότε καί κατηργήθη διά τοῦ Ν.Δ. 3323/1955 "περὶ φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος τῶν φυσικῶν προσώπων", διά τοῦ ὁποῦ εἰσηχθῆ ὁ ἐνιαῖος φόρος τοῦ εἰ-

σοδήματος. Καί ὁ νομοθέτης ὅμως τοῦ ἔτους 1955 καθώρισεν ἄλλον τρόπον μεγαλυτέρας ἐπιβαρύνσεως τῶν εἰσοδημάτων ἐκ κεφαλαίου καί ἐλαφρύνσεως τοῦ φόρου τῶν εἰσοδημάτων ἐξ ἐργασίας. Οὕτω ἀφοῦ καθώρισε ἐνιαῖον φορολογικόν συντελεστήν διὰ τὸ ἄθροισμα τῶν εἰσοδημάτων ἐκάστου φορολογουμένου ἀδιακρίτως πηγῆς προελεύσεως τούτων, προκειμένου διὰ τὰ εἰσοδήματα ἐκ κεφαλαίου (οἰκοδομῶν-γαιῶν-κινητῶν ἀξιῶν) ἐπέβαλεν ἐκτός τοῦ ἐνιαίου συντελεστοῦ καί πρόσθετον φορολογικόν συντελεστήν, μόνον διὰ τὰ εἰσοδήματα ταῦτα, ἀνερχόμενον εἰς 3% τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος. Διὰ νά ἐλαφρύνῃ δέ τήν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τῶν εἰσοδημάτων ἐξ ἐργασίας, ἐπειδὴ δέν ἠθέλησε νά διασπάσῃ τήν ἐνιαίαν μορφήν τοῦ φόρου, ὥρισεν ὅτι ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν καί ἐλευθερίων ἐπαγγελματιῶν, ἐκπίπτει ὡς ἀφορολόγητον 30% διὰ τὸ ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν εἰσόδημα, μὴ δυνάμενον νά ὑπερβῇ τὰς 18.000 δραχμάς ἑτησίως καί 25% μὴ δυνάμενον νά ὑπερβῇ τὰς 12.500 δραχμάς διὰ τὸ ἐξ ἐλευθερίων ἐπαγγελματιῶν τοιοῦτον. Οὕτω ἐπέρχεται καί μέ τὸ νέον φορολογικόν σύστημα κάποιος διαφορισμός τῆς φορολογητέας ὕλης, κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἐπινοηθέντα τρόπον. Βεβαίως δέν ἀποκλείονται καί ἄλλοι τρόποι διὰ τήν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ διαφορισμοῦ τῆς φορολογητέας ὕλης, πάντως ὅμως οὗτοι νοθεύουν τὸ φορολογικόν σύστημα καί ὀδηγοῦν εἰς καταστρατηγήσεις, μὲ ἀποτέλεσμα ἀντὶ νά ἐπιτυχάνωμεν τήν φορολογικὴν ἰσότητα καί δικαιοσύνην, νά ὀδηγούμεθα εἰς μεγαλυτέρας ἀνισότητας καί ἀδικίας.

3. Ἀναλογικὸς καὶ προοδευτικὸς τῆς φορολογίας.

Ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς δηλ. ὁ ἐπιβαλλόμενος φόρος ἐπὶ τινος φορολογικοῦ ἀντικειμένου, δύναται νὰ εἶναι ἀναλογικὸς ἢ προοδευτικὸς. Ἀναλόγως δὲ τοῦ ἐφαρμοζομένου φορολογικοῦ συντελεστοῦ ἡ φορολογία διακρίνεται εἰς ἀναλογικὴν καὶ προοδευτικὴν. Ἀναλογικὴ φορολογία εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν τὸ μέγεθος τῆς φορολογητέας ὑλης δέν ἐπηρεάζει τὸν φορολογικὸν συντελεστή, διότι οὗτος παραμένει σταθερὸς, ἀμετάβλητος π.χ.

Φορολογικὸν ἀντικείμενον	Συντελεστὴς φόρου	ἀναλογῶν φόρος
2.000	3%	60
10.000	3%	300
50.000	3%	1.500
200.000	3%	6.000

Προοδευτικὴ φορολογία εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν, ὅσον αὐξάνει ἡ ἀξία τοῦ φορολογικοῦ ἀντικειμένου (εἰσοδήματος ἢ περιουσίας) τόσον αὐξάνει καὶ ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς. Ἡ σχέσης δηλ. μεταξύ φόρου καὶ φορολογικοῦ ἀντικειμένου δέν εἶναι σταθερά ἀλλὰ μεταβλητή π.χ.

Φορολογικὸν ἀντικείμενον	Συντελεστὴς φόρου	ἀναλογῶν φόρος
2.000	2%	40
5.000	3%	150
10.000	4%	400
50.000	6%	3.000
100.000	8%	8.000
200.000	12%	24.000
500.000	20%	100.000

Εἰς τὴν προοδευτικὴν φορολογίαν γίνεται διαβαθμισις τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ ἐπὶ τῇ βάσει κάποιου μέτρου. Τὸ μέτρον διαβαθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἡ ποσότης τῆς φοροληγητέας ὕλης εἴτε κάποια ἄλλη σχέσις ὡς π.χ. ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας μεταξύ κληρονομουμένου καὶ κληρονόμου ἢ δωρητοῦ καὶ δωρεοδόχου, ὡς συμβαίνει εἰς τὸν φόρον κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικῶν. Εἶναι σχέσις πάντοτε, ἥτις θ' ἀναφέρεται εἰς ἀντικειμενικοῦς ἢ ὑποκειμενικοῦς παράγοντας τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

Ἐπὶ τούτων ὑπάρχουν διάφορα συστήματα προοδευτικῆς φορολογίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀναλογικὴν, ἥτις ἐφαρμόζει πάντοτε ἓν μόνον σύστημα.

α) Τὸ σύστημα τῆς ὀλιγῆς προοδευτικότητος.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ φοροληγητέα ὕλη κατανέμεται εἰς κλάσεις καὶ ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς αὐξάνει διὰ κάθε ἀνωτέραν κλάσιν, δηλ. ὁ τελευταῖος φορολογικὸς συντελεστὴς ἐφαρμόζεται δι' ὅλοκληρον τὴν περιουσίαν ἢ τὸ εισόδημα π.χ.

Φορολογικὸν ἀντικείμενον	Φορολογικὸς συντελεστὴς	'Αναλογῶν φόρος
5.000	5%	250
10.000	6%	600
20.000	8%	1.600
40.000	10%	4.000
80.000	12%	9.600
150.000	15%	22,500
300.000	20%	60.000

Εἰς τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς ὀλικῆς προοδευτικότητος ὁ ἀνώτερος συντελεστὴς ἐφαρμόζεται ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς φορολογητέας ὕλης.

β) Τὸ σύστημα τῆς κλιμακωτῆς προοδευτικότητος.

Κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ ὀλοκληρὸς ἡ φορολογητέα ὕλη κατανέμεται εἰς κλιμάκια, δι' ἕναστον τῶν ὁποίων ἰσχύει ἴδιος φορολογικὸς συντελεστὴς, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν δέ τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς τὸ σύνολον τῆς φορολογητέας ὕλης φόρου, ἀθροίζονται οἱ ἀναλογοῦντες εἰς ἕναστον κλιμάκιον φόροι π.χ.

Κλιμάκιον	Συντελεστῆς	Φόρος κλιμακίου	Σύνολον Φορολογητέας ὕλης	Σύνολον Φόρου
5.000	2%	100	5.000	100
5.000	3%	150	10.000	350
10.000	4%	400	20.000	750
10.000	5%	500	30.000	1.250
20.000	6%	1.200	50.000	2.450
20.000	7%	1.400	70.000	3.850
40.000	8%	3.200	110.000	7.050
40.000	9%	3.600	150.000	10.650
100.000	10%	10.000	250.000	20.650

Ἡ προοδευτικότης τῆς φορολογίας εἰς ἀμφότερα τὰ συστήματα δέν εἶναι ἀπεριόριστος, διότι θ' ἀφαιροῦσε ὀλοκληρὸν τὴν φορολογητέαν ὕλην. Πρὸς τοῦτο εἰς κάποιον σημεῖον γίνεται σταθμὸς καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ πέραν παύει ἡ προοδευτικότης καὶ ἐφαρμόζεται ἡ ἀναλογικὴ φορολογία. Σχεδὸν παρ' οὐδενὸς ἀμφισβητεῖται σήμερον, ὅτι ὀρθότερα καὶ δικαιοτέρα εἶναι ἡ προοδευτικὴ φορολογία, οἱ λό-

γοι οί δικαιολογοῦντες τήν φορολογίαν ταύτην εἶναι:

1) Ἡ προοδευτικὴ φορολογία ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀνω-
τέρω ἀναπτυχθεῖσαν ἀρχὴν τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος. Ἡ
φοροδοτικὴ ἰκανότης τοῦ φορολογουμένου βαίνει ἀξαναμέ-
νη, ὅσον ἀξάνει καὶ ἡ περιουσία ἢ τὸ εἰσόδημα τούτου.
Ἡ ἀφαίρεσις 10% ἐκ τοῦ ἐξ 100.000 δραχμῶν εἰσοδήματος
τοῦ φορολογουμένου, δὲν ἐπιφέρει εἰς αὐτόν τὴν αὐτὴν
στέρησιν, ἢν θὰ ἐπιφέρει ἡ ἀφαίρεσις 10% ἐκ τοῦ ἐξ 20.000
δραχμῶν εἰσοδήματος ἐτέρου φορολογουμένου. Διότι διὰ μὲν
τόν πρῶτον αἰ ἀφαιρεθεῖσαι 10.000 δραχμαὶ θὰ τὸν στερή-
σουν τῆς ἰκανοποιήσεως περιττῶν ἢ πολυτελῶν ἀναγκῶν, ἐνῶ
αἰ 2.000 τοῦ δευτέρου θὰ στερήσουν αὐτόν τῆς ἰκανοποιή-
σεως ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν (καλλῆς διατροφῆς, ἐνδυμασίας
κλπ.).

2) Διὰ τῆς προοδευτικῆς φορολογίας ἐπιτυγχάνεται ἡ κοι-
νωνικοπολιτικὴ λειτουργία τοῦ φόρου. Ἡ προοδευτικὴ φο-
ρολογία ἐνδείκνυται, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν παρε-
μποδίζει τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀποταμίευσιν, ἐφ' ὅσον ἀ-
ναχωροῦμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅτι εἶναι ἐπιθυμητὴ καὶ ἀνα-
γκασιὰ ἢ τάσις πρὸς ἐξίσωσιν τῶν ἐκ τῆς ἀνισότητος τῆς
περιουσίας καὶ τοῦ εἰσοδήματος προκυπτουσῶν συνεπειῶν.
Συμφώνως πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην, πρέπει οἱ οἰκονομικῶς
ἰσχυρότεροι κοινωνικαὶ τάξεις, νὰ εἰσφέρουν σχετικῶς πο-
λύ περισσότερα ἀπὸ τὰς οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρας τάξεις.

3) Ἡ προοδευτικὴ φορολογία χρησιμεύει ὡς μέσον ἐπανορθώ-
σεως τῶν ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων ἀδικιῶν. Συμφώνως πρὸς τὰ ἰσχύ-
οντα φορολογικὰ συστήματα εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ἡ ἰ-
κανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ μδ-

νον ἐκ τῶν ἀμέσων φόρων, δι' οὓς εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς προοδευτικῆς φορολογίας, δὲν εἶναι δυνατὴ. Παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀμέσους φόρους εἰσπράττονται καὶ φόροι καταναλώσεως. Οὗτοι ὅμως βαρύνουν δυσαναλόγως τὰς πνευστεράς κοινωνικὰς τάξεις, διότι κατὰ τὴν ἐπιβολὴν καὶ εἰσπραξίν τούτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης τῶν φορολογουμένων. Οὕτω δημιουργεῖται μίᾳ ἀνισότης εἰς βάρος τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, αἱ ὁποῖαι φορολογοῦνται διὰ τῶν ἐμμέσων φόρων οὐχὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν φοροδοτικὴν τῶν ἱκανότητα, ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ ἀντιστρόφως. Ὁ φόρος καταναλώσεως π.χ. τοῦ ἄλατος, πετρελαίου, οἰνοπνεύματος, καπνοῦ κλπ. βαρύνουν κατὰ κανόνα τὰς πτωχοτέρας τάξεις, αἵτινες καταναλίσκουν τ' ἀγαθὰ αὐτά, πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰς εὐποροτέρας τοιαύτας. Ἡ προοδευτικὴ φορολογία διὰ τῆς μεγαλυτέρας ἐπιβαρύνσεως τῶν ὑψηλοτέρων εἰσοδημάτων συνηφιζέει τὴν εἰς βάρος τῶν πνευστερῶν τάξεων διαφορὰν καὶ ἐπανορθώνει τρόπον τινὰ τὴν γενομένην ἀδικίαν.

Ἐπάρχουν βεβαίως καὶ οἱ πολέμιοι τοῦ συστήματος τῆς προοδευτικῆς φορολογίας, οἵτινες ἐπικαλοῦνται διαφορὰ ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς προοδευτικότητος τοῦ φόρου, τὸ σημαντικώτερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ παρεμπόδισις τῆς ἀποταμιεύσεως. Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ ὅτι ἡ προοδευτικὴ φορολογία στρέφεται ἐναντίον τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ὅτι οἱ ὑψηλοὶ φορολογικοὶ συντελεσταὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων εἰσοδημάτων, ἀτινα ἐπιβαρύνει σοβαρῶς τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς φορολογίας, παρεμποδίζει καὶ τὴν παραγωγὴν, εἶναι ἄνευ σημασίας, ἀφ' ὅτου ἀνεγνωρίσθη, ὅτι πρέπει, νὰ ὑπάρχη ἓν ἀνώτατον ὄριον εἰς τὴν προοδευτικὴν φορολογίαν. Ἡ προοδευτικὴ φορολογία

δέν προχωρεῖ βεβαίως ἐπ' ἄπειρον, ἀλλά σταματᾷ ἐκεῖ, ὅπου κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ νομοθέτου δέν παρεμποδίζεται ἡ ἀποταμίευσις καὶ ἡ παραγωγικότης, λόγῳ τοῦ ὑφισταμένου κινδύνου τῆς φυγῆς τῶν κεφαλαίων ἐκ τῆς χώρας ἢ τῆς μὴ χρησιμοποίησέως των διὰ τὴν δημιουργίαν εἰσοδήματος ὑπὸ τῶν κατόχων εἰς βάρος τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀποταμίευσις ἐπιτελεῖ οἰκονομικὴν ἀποστολὴν ὑψίστης σημασίας. Αὕτη ἀποτελεῖ ἓνα τῶν ἀπαραιτήτων παραγόντων τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου. Οὕτω δικαιολογεῖται ἡ ἀνάγκη τῆς διακοπῆς τῆς προοδευτικότητος τοῦ φόρου εἰς κάποιον σημεῖον καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀναλογικῆς φορολογίας πέραν τοῦ σημείου αὐτοῦ, συμφώνως πρὸς τὴν βασικὴν δημοσιονομικὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ φόρος πρέπει νὰ σταματᾷ, ὅταν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς του ἐπέρχεται μεγαλύτερα ζημίαι εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἀπὸ τὴν μέλλουσαν νὰ προκύψῃ ἐκ τούτου κοινωνικὴν ὠφέλειαν. Ἡ οἰκονομικῶς ὀρθὴ φορολογία, πρέπει, νὰ ἀφίητὶ τὸ εἰσόδημα, νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰς βασικὰς λειτουργίας του τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ νέων κεφαλαίων. Αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν ἀνωτάτων ὀρίων τῆς προοδευτικῆς φορολογίας. Ὅταν τὰ ὅρια εἶναι ὑπερβολικὰ, ὑπερβαίνοντα τὰ οἰκονομικὰ περιθώρια, τότε ἡ προοδευτικὴ φορολογία προκαλεῖ δυσμενεῖς οἰκονομικὰς συνεπείας. Ἐνῶ ἀντιθέτως ὅταν συγκρατεῖται ἐντὸς οἰκονομικῶς ἐπιτρεπτῶν ὀρίων, τότε ἡ προοδευτικὴ φορολογία ἐπιτελεῖ τοὺς γενικωτέρους σκοποὺς τοῦ φόρου.

Τοῦτο κατέσται ἀντιληπτὸν παρ' ἡμῖν μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐνιαίου φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1955. Διὰ τοῦ ἀρχικοῦ νόμου ὁ ἀνώτατος φορολογικὸς συντελεστής δι' εἰσόδημα ἄνω τῶν 1.000.000 δραχμῶν ἦτο

60% και προκειμένου περί εισοδημάτων έκ κεφαλαίου 63%. Διά τής από τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1960-61 αύξήσεως τοῦ άνωτέρω άνωτάτου συντελεστοῦ κατά 15% ύπέρ τοῦ ὀργανισμοῦ γεωργικῆς άσφαλίσεως, οὔτος άνήλθεν εἰς 69% και 72,45%. Οἱ συντελεσταί οὔτοι εἶναι ύπερβολικοί διά οἰκονομίας ώς ἡ έλληνική. Τά άποτελέσματα τής τοιαύτης ύπερβολικότητας ἦσαν πολλαπλῶς δυσμενῆ, τινά τῶν ὀποίων εἶναι:

Πρῶτον. Αύξησις τής φοροδιαφυγῆς, διότι ὅσον ύψηλότεροι εἶναι οἱ φορολογικοί συντελεσταί τόσο και τό έκ τής φοροδιαφυγῆς κέρδος εἶναι μεγαλύτερον και οἱ φορολογούμενοι ὀδηγοῦνται πρός αὐτήν. Δέν εἶναι νοητόν εἰς ύπαναπτύκτους οἰκονομίας έκ τοῦ πραγματοποιουμένου ὑπό τοῦ ιδιώτου εἰσοδήματος τό 70% νά περιέρχεται εἰς τό κράτος και ν' άπομένη εἰς αὐτόν μόνον 30% και ὀλιγώτερον. Ἐξ αίτίας τῶν ὕψηλῶν φορολογικῶν συντελεστῶν νομίζουσι, ἴσως και δικαίως, οἱ φορολογούμενοι, ὅτι εὕρισκονται έν νομίμῃ άμύνη, άποκρύπτοντες τής φορολογίας μέρος ἢ και τό ὅλον τοῦ εἰσοδήματός των.

Δεύτερον. Ἐπιδύξις καί έπιτυχία εἰδικῶν συμβάσεων διά τήν δημιουργίαν άξιολόγων έπιχειρήσεων ὑπό τόν ὄρον παροχῆς φορολογικῆς άπαλλαγῆς. Πλήθος συμβάσεων τῶν τελευταίων χρόνων μεταξύ κράτους και ήμεδαπῶν ἢ άλλοδαπῶν κεφαλαίουχων, ἔχουσι τόν ὄρον τής φορολογικῆς άπαλλαγῆς και οὔτω αύξήσεως τής ὕφισταμένης άνισότητος, άντί τής άμβλύνσεως ταύτης διά τής φορολογίας.

Τρίτον. Φυγή τῶν ήμεδαπῶν κεφαλαίων έκ τής χώρας, πρός άλλας, ὅπου ἡ φορολογία εἶναι έλαφροτέρα.

Τέταρτον. Τοποθέτησις σημαντικῶν κεφαλαίων εἰς χρεώγραφα τοῦ δημοσίου ἢ άλλων νομικῶν προσώπων, άπαλλασσομένων τής

φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος ἢ κατάθεσις τούτων παρά τραπέζαις καὶ οὐχὶ παραγωγικώτερον, διότι οἱ τόκοι καταθέσεων παρά τραπέζαις ἀπαλλάσσονται τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος.

4. Ἐκπτώσις ἐλαχίστου συντηρήσεως.

Ἐλάχιστον συντηρήσεως σημαίνει ἐξαίρεσιν ἐν τῆς φορολογίας ἐνδὸς ποσοῦ φορολογητέας ὑλῆς. Τοῦτο δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ μόνον εἰς τὰς ἀμέσους καὶ ἐκ τούτων εἰς τοὺς καθαρῶς προσωπικοὺς φόρους ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς περιουσίας, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν φόρων κυρίως τῶν φόρων ἐπὶ τῆς καταναλώσεως καὶ συναλλαγῶν, διότι εἰς τοὺς φόρους αὐτοὺς κατὰ τὸν χρόνον τῆς πληρωμῆς των δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον τελικῶς θὰ φέρῃ τὸ βάρος τοῦ φόρου.

Τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως σημαίνει ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς γενικότητος τῆς φορολογίας. Κατὰ τοὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως ἡ φορολογία πρέπει νὰ ἀρχίζῃ, ἀφοῦ ἱκανοποιηθοῦν πρῶτον αἱ στοιχειώδεις ἀνάγκαι τοῦ ἀτόμου. Οἱ πτωχότεροι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πληρῶνουν οὐδόλως φόρους, ἀφοῦ τὸ παρ' αὐτῶν πραγματοποιούμενον εἰσοδήμα καὶ ἡ κατεχομένη περιουσία, δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν στοιχειώδη συντήρησίν των. Ἐὰν ἀπαιτηθῇ παρ' αὐτῶν φόρος, οὗτοι ὀδηγοῦνται εἰς τὴν ἀπαθλίωσιν ἢ ἡ φορολογία των θὰ ἔχῃ ὡς ἀναπότρεπτον συνέπειαν, τὸ κράτος, αἱ κοινότητες ἢ ἄλλα νόμικὰ πρόσωπα, ἀφ' ἐνδὸς μὲν ν' ἀπαιτοῦν φόρους πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐσόδων των καὶ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀναλαμβάνουν τὴν παροχὴν βοήθειας, πολλὰκις μεγαλυτέρας τῶν πραγματοποιουμένων παρ' αὐτῶν εἰσπράξεων ἐκ φόρων. Μία τοιαύτη ἐνέργεια

κρίνεται, ὅτι δέν ἔχει οὐδέν νόημα. Ἐπιτός τούτου ἡ φορολογία, τῶν πτωχοτέρων καί οἰκονομικῶς ἀδυνάτων δέν εἶναι διά τό κράτος παραγωγική. Διότι ἡ φορολογία τῶν τάξεων αὐτῶν ἀπαιτεῖ δαπάνας βεβαιώσεως καί εἰσπραξέως τῶν φόρων δυσαναλόγους πρὸς τὰ πραγματοποιούμενα ἔσοδα. Βεβαίως τοῦτο δέν ἰσχύει σήμερον διά τήν μεγάλην τάξιν τῶν μισθωτῶν, διὰ τήν βεβαίωσιν καί εἰσπραξίν τοῦ φόρου εἰσοδήματος τῶν ὀποίων, δέν ἀπαιτεῖται σχεδόν οὐδεμία δαπάνη, διότι ὁ φόρος παρακρατεῖται ὑπό τοῦ ἐργοδότη εἰς τήν πηγὴν, ἰσχύει ὅμως διά τοὺς λοιποὺς φορολογουμένους. Ἐπὶ τῆς καθιερώσεως τοῦ ἐλάχιστου συντηρήσεως συνηγορεῖ ὡσαύτως καί τό ἐπιχείρημα, ὅτι τό ἐλάχιστον συντηρήσεως ἐφαρμόζεται μόνον εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους καί κυρίως εἰς τόν φόρον εἰσοδήματος, τοῦτο δέ ἀποτελεῖ τό ἀντιστάθμισμα διὰ τήν ἐπανόρθωσιν τῆς ἀδικίας, ἣν προκαλοῦν οἱ ἔμμεσοι φόροι, ὅπου βάρύνονται ἐξ ἴσου, πολλάκις δέ καί περισσότερον αἱ μικρᾶς φοροδοτικῆς ἰκανότητος τάξεις. Μὲ τόν φόρον καταναλώσεως καπνοῦ π.χ. πετρελαίου, οἴνοπνεύματος, ἄλατος κλπ. ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις τῶν πολιτῶν εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τήν οἰκονομικὴν δυναμικότητα ἐκάστου.

Τ' ἀνωτέρω λεχθέντα δικαιολογοῦν τήν καθιέρωσιν τοῦ ἐλάχιστου συντηρήσεως εἰς τὰ σύγχρονα φορολογικὰ συστήματα.

Ἐπιχειρήματα ἐναντίον τοῦ ἐλάχιστου συντηρήσεως

Ἄλλὰ καί ἐναντίον τῆς καθιερώσεως τοῦ ἐλάχιστου συντηρήσεως προβάλλονται ἀξιόλογοι ἀντιρρήσεις αἱ σπουδαιότεροι τῶν ὀποίων εἶναι αἱ κατῶθι:

α) Όταν τις δέν καταβάλλει φόρους εὐρίσκεται ἀπό πολιτικῆς ἀπόψεως εἰς μειονεμητὴν θέσιν, διότι οὗτος ἐμφανίζεται ὅτι δέν ἐκπληροῖ ἕνα ἀπό τὰ σπουδαιότερα καθήκοντά του ἔναντι τῆς πολιτείας καὶ ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ δέν αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς πραγματικὸν πολίτην. Ἡ ἀντίρρησης αὕτη ὅμως δέν ἔχει στερεὰν βάσιν, διότι ἡ καθιέρωσις τοῦ ἐλάχιστου συντηρήσεως περιορίζεται εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους καὶ ὁ πολίτης αὐτὸς συμμετέχει εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν καὶ περισσοτέρων ἐμμέσων φόρων. Ἐκτός τούτου δέ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν γενικῶν δημοσιονομικῶν ἀρχῶν ἀπαιτεῖ, νὰ πληρώνουν φόρους μόνον οἱ οἰκονομικῶς ἰσχυροί, οὐχὶ δέ καὶ αἱ κοινωνικαὶ τάξεις αἱ ὁποῖαι δέν ἔχουν τὴν πρὸς τοῦτο οἰκονομικὴν δυναμικότητα.

β) Δέν ὑπάρχει μέτρον καθορισμοῦ τοῦ ὕψους τοῦ ἐλάχιστου συντηρήσεως καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἀπαλασσομένον ποσὸν καθορίζεται αὐθαίρετως ὑπὸ τοῦ κράτους. Τοῦτο εἶναι ἀληθές καὶ ἀνακύπτουν πράγματι δυσχέρειαι διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς διαβίωσιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐπὶ πλεον αἱ στοιχειῶδεις ἀνάγκαι ποικίλλουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ κατὰ κοινωνικὴν τάξιν. Ἄλλαι εἶναι αἱ ἀνάγκαι διαβιώσεως εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ ἄλλαι εἰς τὰ ἀστικά καὶ ἡμιστικά κέντρα. Αἱ δυσκολίαι ὅμως αὗται πρέπει νὰ ὑπερπηδηθοῦν κατὰ κάποιον τρόπον ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, διότι ἀναμφισβητήτως εἶναι προτιμότερον ἕνα αὐθαίρετον καὶ μὴ ἱκανοποιοῦν γενικῶς τὰς στοιχειῶδεις ἀνάγκας τῶν πολιτῶν ὅλων, ἐλάχιστον συντηρήσεως, ἀπὸ τὴν παντελεῖ ἔλλειψιν τούτου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἄλλως τε παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως εἶναι διάφορον κατὰ χώρας.

γ) Διὰ νά καθιερωθῆ δίκαιον ἐλάχιστον συντηρήσεως ἔπρεπε τοῦτο ν' ἀφορᾷ ἅπαντας τοὺς φόρους πού πληρώνει κάθε πολίτης καὶ ὄχι μόνον τόν φόρον εἰσοδήματος. Τοῦτο ὅμως εἶναι τελείως ἀδύνατον, ὅταν ὑπάρχει πλῆθος ἐμμέσων φόρων.

δ) Κάθε ἐλάχιστον συντηρήσεως σημαίνει καὶ μείωσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων ἐκ φόρων ἀνάλογον πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως. Πράγματι τὸ ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ τὸ ὁποῖον ἀπαλλάσσεται, λόγῳ τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως, τῆς φορολογίας εἶναι πολὺ σημαντικόν. Ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ τὰ διάφορα κράτη καθορίζουν χαμηλά ἐπίπεδα ἐλαχίστου συντηρήσεως, διότι αἱ συνεπεῖα αὐτοῦ μειώσεις ἀποδόσεως τοῦ φόρου, εἶναι σημαντικαί. Διὰ τόν λόγον αὐτόν παρατηρεῖται ὅτι εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν διαφόρων κρατῶν τὰ ἀφορολόγητα ποσά, λόγῳ ἐλαχίστου συντηρήσεως, ποικίλλουν ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Ταῦτα εἶναι χαμηλά εἰς τὰς πτωχοτέρας χώρας καὶ εἶναι κατὰ κανόνα κατώτερα τῶν ἀναγκαιούτων διὰ στοιχειώδη συντήρησιν. Αἱ πλουσιώτεροι χῶραι, τῶν ὁποίων ἡ οἰκονομία εἶναι ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης τῶν πολιτῶν εἶναι ὑψηλή, παρέχουν πολὺ μεγαλυτέρας ἐκπτώσεις, λόγῳ ἐλαχίστου συντηρήσεως ἀπὸ τὰς ἀγροτικὰς χώρας, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα εἶναι χαμηλόν.

Αἱ ἀνωτέρω ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως δέν εἶναι ἱκαναί νά ἀνατρέψουν τὴν βάσιν του, ἡ ὁποία βασίζεται κυρίως εἰς τὴν ἔλλειψιν φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

Μέθοδοι ἐφαρμογῆς ἐλαχίστου συντηρήσεως

Αἱ συνθηξέστεραι μέθοδοι ἐφαρμογῆς τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως εἶναι τρεῖς:

- 1) Γενική ἀπαλλαγή ὅλων τῶν φορολογουμένων ἀνεξαρτήτως ὕψους εἰσοδήματος ἐκάστου, ἐνὸς ποσοῦ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν στοιχειωδῶν ἀναγκῶν. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἐφαρμόζεται παρ' ἡμῖν καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, διότι εἶναι τὸ ἀπλούστερον καὶ εὐρίσκει τὰς μικροτέρας ἀντιρρήσεις καὶ ἀντιδράσεις, διότι ὠφελοῦνται ὅλοι οἱ φορολογούμενοι. Ἡ ὠφέλεια βεβαίως δέν εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ὅλους, ὅταν ἡ φορολογία εἶναι προοδευτικὴ.
- 2) Ἀπαλλαγή μόνον τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων τὰ ὁποῖα δέν ὑπερβαίνουν τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως. Κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ ὅταν τὸ εἰσόδημα ὑπερβαίνει τὸ ποσὸν τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως, φορολογεῖται τὸ σύνολον αὐτοῦ, λαμβάνεται ὅμως εἰδικὴ πρόνοια μειώσεως τοῦ φόρου τῶν ὀριακῶν εἰσοδημάτων δηλ. τῶν εἰσοδημάτων, τὰ ὁποῖα ὀλίγον ὑπερβαίνουν τὸ ἀφορολόγητον ποσόν. Τὰ μέχρι 12.000 δρχ. π.χ. εἰσόδημα, ἀπαλλάσσονται τελείως τοῦ φόρου, διότι τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως ἔχει ὀρισθῆ εἰς 12.000 δραχμάς. Εἰσόδημα 13.000 δέν θά πληρώσῃ φόρον 5% ἐπὶ τοῦ συνόλου $13.000 \times 5 = 650$ δρχ. ἀλλὰ ὀρίζεται ὅτι ὁ φόρος π.χ. δέν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ 1/4 τῆς ὑπὲρ τὰς 12.000 δραχμάς διαφορᾶς τοῦ εἰσοδήματος δηλ. θά ἔχουμε φόρον ἐν προκειμένῳ ἀντὶ 650 δραχμῶν δρχ. 250.
- 3) Ἀπαλλαγή πλήρης ἢ μερικὴ τῶν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρων κατὰ κλιμάκιον. Ὅταν τὸ εἰσόδημα ἐπὶ παραδείγματι ἀνέρχεται εἰς 20.000 δραχμάς τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως ὀρίζεται εἰς 6.000 δραχμάς. Ὅταν τὸ εἰσόδημα ἀνέρχεται ἀπὸ 20.000 ἕως 40.000 τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως περιορίζεται εἰς 4000 δραχμάς καὶ ἐπὶ εἰσοδήματος ὑπερβαίνοντος τὰς 40.000 δρχ. οὐδέν ποσόν παραμένει ἀφορολόγητον.

Ἡ καθιέρωσις ἑνὸς μικροῦ ἀφορολογήτου ποσοῦ τὸσον εἰς τοὺς φόρους τοῦ εἰσοδήματος ὅσον καὶ τῆς περιουσίας εἶναι συνηθεστάτη καὶ ἀπαντᾶται ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήλασσαν τῆς εἰσφορᾶς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν τετάρτην κλάσιν πόλitas (τὴν τῶν θητῶν) δηλ. τοὺς ἔχοντας εἰσόδημα κατώτερον τῶν 150 μεδίμνων, ἐνῶ ἐφορολογοῦντο αἱ ἄλλαι τρεῖς κλάσεις τῶν πεντακοσιομεδίμνων τριακοσιομεδίμνων καὶ ἱππέων.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως ἐγένετο γνωστόν τὸ 1919 κατὰ πρῶτον εἰς τὴν φορολογίαν τῆς συνολικῆς καθαρᾶς προσόδου. Ὡσαύτως κατὰ τὴν αὐτὴν χρονολογίαν καθιερώθη ἀφορολόγητον ποσὸν γενικῶς καὶ διὰ τὸν φόρον κληρονομιῶν, διάφορον κατὰ βαθμὸν συγγενείας μεταξύ κληρονομούμενου καὶ κληρονόμου ἢ δωρητοῦ καὶ δωρεοδόχου.

Διὰ τοῦ Ν.Δ/τος 3323/1955 "περὶ φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων" καθιερώθη ἡ πρώτη μορφή γενικοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὕψους εἰσοδήματος, ἀνερχόμενον εἰς 12000 δραχμὰς προσαυξανόμενον κατὰ 4000 δραχμὰς δι' ἕναστος μέλος τῆς οἰκογενείας βαρῦνον τὸ εἰσόδημα τοῦ φορολογουμένου. Τοιαῦτα δὲ πρόσωπα θεωρεῖ ὁ νόμος τὴν σύζυγον, ἀνήλικα τέκνα, ἀγάμους θυγατέρας καὶ ἀδελφάς, ἀπόρους γονεῖς.

Εἰς τὸν φόρον κληρονομιῶν καὶ δωρεῶν τὸ ἰσχυρὸν ἀφορολόγητον ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 30.000 δραχμὰς δι' ἕναστος κληρονομικὴν μερίδα καὶ δωρεάν μεταξύ συζύγων, τέκνων καὶ γονέων, εἰς 20.000 ὅταν ἡ ἐκ χαριστικῆς αἰτίας μεταβίβασις περιουσίας λαμβάνει χώραν μεταξύ ἀδελφῶν καὶ εἰς 10.000 δραχμὰς ὅταν ἀφορᾷ ἀπωτέρους συγγενεῖς ἢ μὴ συγγενεῖς.

Ποῖον ρόλον παίζει τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως ἀπὸ ἀπόψεως δημοσιονομικῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικότητα τοῦ φόρου, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι, χάρις εἰς τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως εἰς τὸν φόρον εἰσοδήματος ἐν Ἑλλάδι ἐν τῶν 2.500.000 περίπου οἰκογενειάρχων οἵτινες θὰ ἔδει νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν φορολογίαν, ὑποβάλλονται ἔτησίως περίπου 300.000 δηλώσεις. Οἱ λοιποὶ εἶναι ἀφορολόγητοι, λόγῳ ποσοῦ πραγματοποιημένου εἰσοδήματος, ὅπερ εἶναι κατώτερον τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως προσηυξημένον κατὰ 4000 δραχ. δι' ἕκαστον συντηρούμενον μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ φορολογουμένου.

Κεφάλαιον Γ΄

Δ ι π λ ῆ φ ο ρ ο λ ο γ ί α

Ὁ ὅρος "διπλῆ φορολογία" ἔχει διπλὴν ἔννοιαν, μίαν εὐρυτέραν καὶ μίαν στενωτέραν. Ἰπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν διπλῆ φορολογία εἶναι ἢ κατ' ἐπανάληψιν φορολογία τῆς αὐτῆς φορολογητέας ὑλῆς. Τὸ εἰσόδημα π.χ. ἐνός φυσικοῦ προσώπου καταβάλλει φόρον εἰσοδήματος, φόρον ἐπὶ τῆς περιουσίας, ἢ ὅποια δίδει τὸ εἰσόδημα, φόρους καταναλώσεως κατὰ τὴν ἀγορὰν διὰ τοῦτου διαφόρων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, φόρους ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν, ἅς πραγματοποιεῖ ὁ κτώμενος τὸ εἰσόδημα. Οὕτω παρατηροῦμεν ὅτι τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον φορολογίας ὑπόκειται πολλάκις εἰς φορολογίαν, ὑπὸ διάφορον ὄνομασίαν ἐκάστοτε. Ἡ τοιαύτη πολλαπλῆ φορολογία ὅμως, συνήθως δὲν ὀφείλεται εἰς ἀδυναμίαν ἢ ἀτέλειαν τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας, ἀλλ' ἠθελημένως ὁ νομο-

θέτης προβαίνει εις τήν τοιαύτην φορολογίαν. Διδίτι κατά τόν τρόπον αὐτόν θέλει νά ἐπιβαρύνῃ τήν συνολικὴν φοροδοτικὴν ἰκανότητα ὠρισμένου προσώπου, καί ἐκ λόγων σκοπιμότητος, ἵνα μὴ δι' ἑνὸς ὑπερβολικοῦ φόρου ἐπιβαρυνθῇ τὸ συνολικόν εἰσόδημα. Ἐπιτυγχάνεται οὕτω δι' ἄλλεπαλλήλων φορολογιῶν ἢ βαρυτέρα φορολογία τῆς αὐτῆς πηγῆς. Τοιαύτη εἶναι καί ἡ περίπτωσις τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος μιᾶς ἀνωνύμου ἐταιρίας ἢ ἄλλου κερδοσκοπικοῦ ὀργανισμοῦ, ἐπ' ὀνόματι τοῦ κτωμένου τὸ εἰσόδημα νομικοῦ προσώπου καί ἡ ἐπαναφορολογία τοῦ αὐτοῦ εἰσοδήματος ἐπ' ὀνόματι τοῦ φυσικοῦ προσώπου, εἰς ὃ περιέρχεται, τὸ ὑπὸ τοῦ νομικοῦ προσώπου κτώμενον καθαρὸν εἰσόδημα, ὑπὸ μορφὴν μερίσματος.

Ἐπὶ στενωτέρων ἔγνοιαν διπλῆ φορολογία ὑφίσταται ὅταν δύο ἢ περισσότερα νομικὰ πρόσωπα, ἔχοντα τὸ δικαίωμα ἀνεξάρτητα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο νά ἐπιβάλλουν φόρους, φορολογοῦν τὸ αὐτὸ πρόσωπον διὰ τὴν αὐτὴν φορολογητέαν ὕλην καθε ἓνα χωριστά. Φορολογεῖ π.χ. τὸ δημόσιον τὸ εἰσόδημα τοῦ πολίτου ἐξ οἰκοδομῶν, τὸ φορολογεῖ καί ὁ δῆμος. Ἐκτός ὅμως τῆς περιπτώσεως ταύτης διπλῆ φορολογία δύναται νά ὑπάρξῃ μεταξὺ διαφόρων κρατῶν. Ὅταν δηλ. τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἢ ἡ αὐτὴ φορολογητέα ὕλη φορολογεῖται ὑπὸ δύο ἢ καί περισσότερων κρατῶν. Προϋπόθεσις συνεπῶς τῆς διπλῆς φορολογίας εἶναι ἡ ὑπὸ περισσότερων ἀνεξαρτήτων φορολογικῶν ἐξουσιῶν ὑπαγωγή εἰς τὴν φορολογίαν τοῦ αὐτοῦ φορολογικοῦ ὑποκειμένου ἢ τῆς αὐτῆς φορολογητέας ὕλης.

Τὸ φαινόμενον τῆς διπλῆς φορολογίας παρουσιάζεται:

α) ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐπι. ρατείας, ὅταν φορολογεῖ τὸ κράτος, καί λοιποὶ ὀργανισμοὶ δημοσίου δικαίου, ὅποτε ἔχομεν τὴν

έσωτερικήν διπλήν φορολογίαν, ἥτις δύναται καί άνέτως ν' άντιμετωπισθῆ υπό τοῦ κράτους, άπαγορευόντος εἰς τά νομικά πρόσωπα π.χ. νά φορολογοῦν άντικείμενα ἢ πρόσωπα τά όποῖα φορολογεῖ αύτό ἢ παραιτουμένου τούτου τῆς φορολογίας.

β) Μεταξύ διαφόρων κρατῶν, όποτε ἔχομεν τήν διεθνή διπλήν φορολογίαν, ἥτις εἶναι καί ἡ περισσότερον σημαντική.

Ἡ διεθνῆς διπλή φορολογία όφείλεται κυρίως εἰς τό γεγονός ότι έναστον κράτος δύναμει τοῦ κυριαρχικοῦ αὐτοῦ δικαιώματος τοῦ ἐπιβάλλειν φόρους, ἐπιδιώκει νά ἐκμεταλλευσθῆ τό δικαίωμά του αύτό καί νά πραγματοποιήσῃ όσον τό δυνατόν περισσότερα ἔσοδα, άδιαφοροῦν διά τάς αξιώσεις άλλων κρατῶν ἐπί τῆς αὐτῆς φορολογητέας ὑλης. Ἐκτός τούτου ἡ δημιουργία τῆς διπλῆς φορολογίας όφείλεται εἰς τό ότι αἱ άρχαί, αὔτινες διέπουν τήν φορολογικήν νομοθεσίαν τῶν διαφόρων κρατῶν δέν εἶναι όμοιόμορφοι.

Οἱ φορολογικοί νόμοι τῶν διαφόρων κρατῶν φορολογοῦν άλλοτε μέν τήν πηγήν τοῦ εἰσοδήματος καί άλλοτε αύτό τοῦτο τό εἰσόδημα. Αὗται λαμβάνουν ὑπ' όψιν άλλοτε μέν τήν ἐθνικότητα, άλλοτε δέ τήν κατοικίαν ἢ διαμονήν τοῦ φορολογουμένου. Ἡ φορολογική ὑποχρέωσις δέν ἔξαρτᾶται μόνον άπό τήν πολιτικήν ἐξάρτησιν τοῦ προσώπου, αλλά πολλάκις άπό τήν οἰκονομικήν τοιαύτην, ἔκ τινος χώρας.

Τό φαινόμενον τῆς διπλῆς φορολογίας ἐμφανίζεται κυρίως εἰς τοῦς άμέσους φόρους (εἰσοδήματος καί περιουσίας), χωρίς ν' άποκλείεται καί διά τάς άλλας φορολογίας. Εἰς τόν φόρον τοῦ εἰσοδήματος ἐμφανίζεται συνηθέστερον,

διότι ὑποκείμενον τοῦ φόρου αὐτοῦ εἶναι τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα δυνατόν νά κτῶνται εἰσόδημα εἰς πλεονας τῆς μιᾶς χώρας. Εἰς τόν φόρον ὑπόκειται τό εἰσόδημα, τό κτώμενον συνήθως ὁπουδήποτε παρά προσώπων κατοικούντων ἢ ἐχόντων τήν ἔδραν των εἰς μίαν χώραν. Συγχρόνως ὅμως εἰς φόρον ὑπόκειται καί τό εἰσόδημα τό προκῦπτον ἐν τῇ χώρᾳ ἀνεξαρτήτως τῆς κατοικίας ἢ ἔδρας τοῦ κτωμένου τό εἰσόδημα.

Ὡσαύτως εἰς τόν φόρον ἐπί τῆς περιουσίας ὑπόκεινται τὰ ἡμεδαπᾶ πρόσωπα διά τό σύνολον τῆς περιουσίας των, ἀνεξαρτήτως τοῦ τόπου ἔνθα αὕτη κεῖται. Περιουσία ἡμεδαπῶν προσώπων ὅμως κειμένη ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ, ὑπόκειται καί εἰς τόν φόρον τοῦ κράτους εἰς τό ὁποῖον εὐρίσκεται αὕτη.

Ἡ διπλή φορολογία προκαλεῖ δυσμενεῖς συνεπειάς διά τόν φορολογούμενον, ἀλλά πολλάκις καί διά τήν ἐθνικήν οἰκονομίαν τῶν διαφόρων κρατῶν καί διά τόν λόγον αὐτόν κατεβλήθησαν καί καταβάλλονται συνεχῶς προσπάθειαι μεταξύ τῶν κρατῶν, ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορολογίας.

Μέ τό πρόβλημα τῆς διπλῆς φορολογίας ἀπασχολήθησαν διάφοροι διεθνεῖς ὀργανισμοί, κυρίως δέ ἡ κοινωρία τῶν ἐθνῶν παλαιότερον καί ὁ Ὀργανισμός Ἠνωμένων Ἐθνῶν βραδύτερον, ἀλλά καί τό Ἰνστιτούτον διεθνοῦς δικαίου καί τό διεθνές ἐμπορικόν ἐπιμελητήριον. Αἱ προσπάθειαι τῶν ὀργανισμῶν αὐτῶν ὑπῆρξαν σημαντικά, ἀπό ἀπόψεως δέ ἀποτελεσμάτων παρετηρήθη σημαντική πρόδος. Συνεστήθησαν ὑπό τῶν ὀργανισμῶν αὐτῶν ἐπανελημμένως ἐπιτροπαί ἐξ εἰδικῶν πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος τῆς διεθνοῦς διπλῆς φορολογίας. Ἐπί τῇ βάσει τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐπιτροπῶν αὐτῶν συνετάγησαν καί διάφορα σχέδια διεθνῶν διμερῶν συμβάσεων ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορολογίας. Τά σχέδια ταῦτα προσαρμο-

ζονται εἰς τὰς φορολογικὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι διέπουν τὰ φορολογικὰ συστήματα τῶν διαφόρων κρατῶν. Ταῦτα λαμβάνονται ὡς ὑπόδειγμα κατὰ τὴν σύναψιν τῶν διαφόρων διμερῶν διεθνῶν συμβάσεων ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορολογίας, διότι λόγῳ τῶν διαφόρων φορολογικῶν συστημάτων εἶναι δυσχερῆς, ἂν, μὴ ἀδύνατος, ἡ καθιέρωσις ἐνὸς ὁμοιομόρφου ἐνιαίου τύπου συνάψεως τοιοῦτου εἴδους συμβάσεως.

Συστήματα ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορολογίας.

Οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὸ ζήτημα τῆς διπλῆς φορολογίας ἐμπειρογνώμονες, διετύπωσαν ὀρισμένας γενικὰς ἀρχὰς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο ν' ἀποτελέσουν τὴν βᾶσιν ρυθμίσεως τοῦ ζητήματος δι' ἐκάστην φορολογίαν. Κατὰ τὰς ὑποδείξεις τούτων, αἱ ὁποῖαι λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν κατὰ τὴν σύναψιν σχετικῶν συμβάσεων, ὡς καὶ κατὰ τὴν θέσπισιν διατάξεων διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς διπλῆς φορολογίας, αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τεσσάρων μεθόδων, τῆς ἐκπτώσεως- τῆς ἀπαλλαγῆς- τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς ταξινομήσεως.

Κατὰ τὴν μέθοδον τῆς ἐκπτώσεως, τὸ κράτος τῆς κατοικίας τοῦ φορολογουμένου ἐκπίπτει, ἐκ τοῦ ἀναλογοῦντος φόρου εἰς τὸ σύνολον τῶν εἰσοδημάτων προελεύσεώς ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ καταβληθέντας φόρους εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, διὰ τὰ ἐν αὐτῇ κτηθέντα εἰσοδήματα. Τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ τὸν φόρον κληρονομιῶν, Δεδομένου ὅτι ἡ φορολογητέα κληρονομία περιουσία δυνατόν νὰ εὐρίσκειται εἰς διάφορα κράτη, ἅτινα φορολογοῦν τὴν κληρονομίαν συγχρόνως, εἰς τὴν φορολογίαν προηγεῖται τὸ κράτος εἰς τὸ ὁποῖον κεῖται ἡ κινητὴ περιουσία καὶ ἔπεται τὸ κράτος, οὗτινος ὑπήκοος ἦτο ὁ κληρονομούμενος. Δηλ.

φορολογοῦν καὶ τὰ δύο κράτη, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἐκ τοῦ ἀνα-
λογοῦντος φόρου ἐκπίπτει τὸν καταβληθέντα φόρον εἰς τὸ
κράτος, ἔνθα κεῖται ἡ περιουσία.

Κατὰ τὴν μέθοδον τῆς ἀπαλλαγῆς, ἡ χώρα ἀπὸ τὴν
ὁποῖαν προέρχονται τὰ εἰσοδήματα τὰ ἀπαλλάσσει τῆς φορολο-
γίας καὶ τὰ φορολογεῖ εἰς ὀλόκληρον ἄνευ ἐκπτώσεως τινός
ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποῖαν κατοικεῖ ἢ διαμένει μονίμως ὁ πρα-
γματοποιῶν τὸ εἰσόδημα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Κατὰ τὴν μέθοδον τῆς διαιρέσεως ἡ ἐκ φόρων ὑπο-
χρέωσις τοῦ κτωμένου τὸ εἰσόδημα, κατανέμεται κατὰ ἓνα
τρόπον μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν. Ἡ ἀπαίτησις ἐκάστου κράτους
περιορίζεται, κατόπιν συμφωνίας, ποῖον τμήμα τοῦ φόρου θὰ
καταβληθῆ εἰς τὴν χώραν προελεύσεώς τοῦ εἰσοδήματος καὶ
ποῖον εἰς τὴν τῆς κατοικίας ἢ μονίμου διαμονῆς ἢ τοῦ οὔτι-
νος τὴν ὑψηλοότητα φέρει ὁ φορολογούμενος.

Κατὰ τὴν μέθοδον τῆς ταξινομήσεως, τὰ εἰσοδήματα
κατατάσσονται εἰς κατηγορίας, ἀναλόγως τῆς πηγῆς προελεύ-
σεως αὐτῶν. Τὰ εἰσοδήματα ἐκάστης κατηγορίας φορολογοῦν-
ται ἀπὸ μίαν μόνον χώραν, ἄλλοτε μὲν τὴν τῆς κατοικίας ἢ
μονίμου διαμονῆς τοῦ φορολογουμένου, ἄλλοτε δὲ τὴν τῆς χώ-
ρας ἀπὸ τὴν ὁποῖαν προέρχονται τὰ εἰσοδήματα ἢ καὶ ἄλλοτε
γίνεται κατανομή τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν καὶ
φορολογοῦν ἀμφότεραι κατὰ τὴν προηγουμένην μέθοδον τῆς δι-
αιρέσεως.

Ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτῶν μεθόδων αἱ μὲν δύο πρῶται
βασίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κατοικίας τοῦ φορολογουμένου
καὶ τῆς τοιαύτης τῆς προελεύσεως τοῦ εἰσοδήματος. Αἱ δὲ
δύο δευτεραι μέθοδοι βασίζονται εἰς τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ἐν
συνδυασμῷ μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως.

Ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως κερδίζει συνεχῶς ἔδαφος, συνδυαζομένη βεβαίως μετὰ τὴν ὑψηλοτάτην καὶ τὴν κατοικίαν.

Ἡ ἐκ φόρων ἀπαίτησις τοῦ κράτους δὲν πρέπει νὰ θεμελιούται ἐπὶ τῆς ιδιότητος προσώπου τινός ὡς ἡμεδαποῦ ἢ ἀλλοδαποῦ, ἀλλὰ κυρίως πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ τῆς κατοικίας τοῦ προσώπου, τοῦ τόπου ἔνθα εὐρίσκονται ἢ προκύπτουν τὰ πρὸς φορολόγησιν ἀγαθὰ καὶ νὰ κατανέμεται ἀναλόγως πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως. Συμφάνως τοῖς ἀνωτέρω πρέπει.

1) τὰ ἀγαθὰ νὰ φορολογοῦνται εἰς τὴν χώραν ὅπου ταῦτα εὐρίσκονται, διότι οἱ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν φόροι εἶναι πραγματικοὶ καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των συνδέονται ἀναποσπαστως μετὰ τὴν χώραν εἰς τὴν ὅποισιν εὐρίσκονται. Ἐάν π.χ. ἓνας ἔχει ἀκίνητα εὐρισκόμενα ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἕτερα ἀκίνητα ἐν Ἑλλάδι, εὐρίσκειται εἰς οἰκονομικὸν σύνδεσμον μετὰ τὸ γερμανικὸν κράτος μόνον διὰ τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἀκίνητα, τὰ ὅποια εἶναι πηγὴ εἰσοδήματος δι' αὐτόν καὶ τ' ἀκίνητα ταῦτα συνεπάγονται τὴν ὑπαρξίν ὠρισμένων οἰκονομικῶν καὶ νομικῶν ὑποχρεώσεων εἰς τὸ κράτος αὐτό. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν πρέπει νὰ φορολογηθῇ ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὰ εἰς τὴν χώραν ταύτην εὐρισκόμενα ἀκίνητα καὶ διὰ τὸ εἰσόδημα τὸ προερχόμενον ἐξ αὐτῆν. Διὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι εὐρισκόμενα ἀκίνητα ἡ φορολογικὴ ἐξουσία δι' αὐτὰ καὶ τὸ ἐκ τούτων εἰσόδημα ἀνήκει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, ἀνεξαρτήτως τῆς ὑψηλοτάτης τὴν ὅποισιν ἔχει ὁ κάτοχος τῶν ἀκινήτων καὶ εἰσοδηματίας καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς χώρας εἰς τὴν ὅποισιν οἰαμένει ἢ κατοικεῖ. Συνεπῶς ὁ πραγματικὸς φόρος πρέπει νὰ εἰσπράττεται ἀπὸ τὸ κράτος τῆς προελεύσεως τῶν εἰσο-

δημάτων ἢ τὸ κράτος ὅπου εὐρίσκονται τ' ἄγαθᾶ, ἅτινα ἀποφέρουν τὸ εἰσόδημα.

2) Τὰ πρόσωπα πρέπει νὰ φορολογοῦνται εἰς τὴν χώραν ὅπου καταναλίσκεται τὸ εἰσόδημα. Ἐφ' ὅσον διὰ τῶν προσωπικῶν φόρων ἐπιβαρύνεται ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις ὠρισμένου προσώπου, πρέπει βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως, ἡ φορολογία νὰ ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῆς συνολικῆς οἰκονομικῆς δυναμικότητος τοῦ φορολογουμένου, ἀνεξαρτήτως τοῦ τόπου προελεύσεως τοῦ εἰσοδήματος, ἐάν δηλ. τὸ εἰσόδημα ἔχει πηγὴν προελεύσεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἢ ἐξωτερικῷ. Διότι τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ζῆ ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας καὶ ἔχει τὸ κέντρον τῆς δραστηριότητος του ἐν αὐτῇ, ἔχει καὶ γενικὴν ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ κράτους αὐτοῦ. Ἐξαρτᾶται οἰκονομικῶς ἐκ τοῦ κράτους αὐτοῦ, διότι εἶναι ἠναγκασμένον νὰ προσφεύγῃ συνεχῶς εἰς τὰς οἰκονομικὰς ὑπηρεσίας καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους ἐντὸς τοῦ ὁποῦ διαμένει. Ἡ ὑπαγωγή τοῦ προσώπου αὐτοῦ εἰς προσωπικοὺς φόρους βασίζεται ἐπὶ διαφορετικῶν στοιχείων, ἐκείνων ἐπὶ τῶν ὁποῶν στηρίζεται ἡ ἐπιβολὴ πραγματικῶν φόρων δηλ. εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀπολαύσεως τῶν κτηθέντων εἰσοδημάτων. Συνεπῶς διὰ τοὺς προσωπικοὺς φόρους τὸ φορολογικὸν δικαίωμα ἀνήκει εἰς τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ φορολογούμενος ἔχει τὴν κατοικίαν του.

Τὸ ζήτημα τῆς διπλῆς φορολογίας κατόπιν τῆς δημιουργηθείσης διεθνοῦς ἐλευθερίας κινήσεως καὶ οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῶν προσώπων εἰς ξένας χώρας, λαμβάνει συνεχῶς καὶ μεγαλυτέραν σοβαρότητα, δι' ὃ καὶ καθημερινῶς συνάπτονται συμβάσεις μεταξύ τῶν διαφόρων κρατῶν περὶ ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορολογίας.

Κεφάλαιον Δ.

Φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί

Ὡς ἀνεπτυχθῆ ἀνωτέρω ἡ γενικὴ ἀρχὴ τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου ἀπαιτεῖ νὰ μὴ ὑπάρχουν φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί καὶ ἐξαιρέσεις. Θεμελιώδης ἄλλως τε ἀρχὴ τοῦ συγχρόνου κράτους δίκαιου εἶναι, οἱ νόμοι νὰ ἐφαρμόζωνται γενικῶς καὶ ἀδιακρίτως προσώπων. Κατ'ἀναλογίαν, προκειμένου περὶ τῶν ἐν φόρων ὑποχρεώσεων τῶν πολιτῶν, ἐπιβάλλεται, νὰ μὴ ὑπάρχουν φορολογικὰ προνόμια, φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί καὶ ἐξαιρέσεις. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς γενικῆς δημοσιονομικῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ διὰ φόρων συμμετοχὴ τοῦ ἀτόμου εἰς τὰ δημοσιονομικὰ βάρη πρέπει νὰ ρυθμίζεται ἐπὶ τῆ βάσει τῆς φοροδοτικῆς ἐκάστου ἰκανότητος.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς συμμετοχῆς ὅλων ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ ἐφαρμοσθῆ ἀπήτησε μακροῦς ἀγῶνας. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυροτέρων πολιτῶν δὲν ἐφορολογεῖτο οὐδόπως. Ἡ ἰσοδότης δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων δὲν ὑπῆρξεν ἀξίωμα συνεχοῦς ἐφαρμογῆς. Πάντοτε ἴσχυον φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί καὶ προνόμια ὑπὲρ ὠρισμένων τάξεων, εἰς μεγάλην κλίμακα. Εἰς τὴν κλασικὴν ἐποχὴν καὶ παλαιότερον φόρους ἐπλήρωνον μόνον οἱ ἠττημένοι. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα φόρους κατέβαλλον οἱ ἐλεύθεροι καὶ οἱ ξένοι, ἐνῶ οἱ πολῖται ἀπηλλάσσοντο τῆς φορολογίας. Εἰς τὴν Σπάρτην εἰς φορολογίαν ὑπήγοντο μόνον οἱ εἰλωτες, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας μόνον οἱ μέτοικοι. Οἱ πολῖται μόνον εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις ἐκαλοῦντο νὰ εἰσφέρουν ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀναγκῶν.

Εἰς τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ φόρου εἰσέφερον αἱ κατακτηθεῖσαι χῶραι, ἐνῶ οἱ ρωμαῖοι πολῖται ἐλάχιστα ἢ οὐδὲν ἐφορολογοῦντο. Καὶ τοῦτο οἶδτι κατὰ τὰς περιόδους αὐτὰς ἐπεκράτει ἡ ἀντίληψις, ὅτι φόρους πληρώνουν μόνον οἱ ὑποτελεῖς καὶ ἡ πληρωμὴ φόρου ἐνεῖχε τὴν ἔννοιαν τοῦ μὴ ἐλευθέρου πολίτου.

Κατὰ τὸν μεσαῖωνα οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς ἀπηλλάσσοντο τῆς ὑποχρέωσως πληρωμῆς φόρων. Πρὸς δικαιολογίαν τῆς τοιαύτης ἀπαλλαγῆς ἐπεκαλοῦντο, οἱ μὲν εὐγενεῖς ὅτι συνεισέφερον ὡς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ μονάρχου τὸ αἷμα των καὶ ἔδει ἡ περιουσία των νὰ μὴ βαρύνεται μὲ φόρους, οἱ δὲ κληρικοὶ τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις των ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀρχόντος ἐν ζωῇ καὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του μετὰ θάνατον.

Πολύ ἀργά καὶ κατόπιν πολλῶν ἀγῶνων τῶν λαϊκῶν τάξεων ἐπετεύχθη ὁ περιορισμὸς τῶν φορολογικῶν προνομίων καὶ ἡ καθιέρωσις τῆς συμμετοχῆς ὅλων τῶν πολιτῶν εἰς τὰ δημόσια βάρη, διετηρήθησαν δὲ μόνον ἀπαλλαγὰὶ καὶ ἐξαιρέσεις δι' εἰδικούς λόγους, εὐρύτερας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Αἱ ἀπαλλαγὰὶ αὗται ἐκείνονται τόσον ἐπὶ τῶν ἀμέσων ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέσων φόρων. Αὗται διακρίνονται εἰς προσωπικὰς καὶ πραγματικὰς. Περὶ προσωπικῶν ἀπαλλαγῶν ὀμιλοῦμεν ὅταν αὗται ἀφοροῦν ὠρισμένα πρὸς παρα πραγματικῶν δὲ ὅταν ἀφοροῦν τὰ εἰς φόρον ὑποκείμενα ἀντικείμενα. Προσωπικὴ ἀπαλλαγὴ εἶναι ἡ παρεχομένη εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ εἰς τοὺς διπλωματικούς καὶ προξενικούς ὑπαλλήλους τῶν ξένων κρατῶν. Προσωπικὴ ἀπαλλαγὴ εἶναι καὶ ἡ παρεχομένη ἐν Ἑλλάδι τοι-

αὕτη ἐκ τῶν φόρου μεταβιβάσεως ἀκινήτων εἰς τοὺς δημοσίους καὶ δικαστικούς ὑπαλλήλους διὰ τὴν ἀπόκτησιν στέγης. Ὡσαύτως προσωπικὴ ἀπαλλαγὴ εἶναι ἡ χορηγουμένη εἰς τὸ δημόσιον καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ λοιποὺς ὀργανισμοὺς, ἐπιδιώκοντας ἔθνικούς, ἐκπαιδευτικούς, φιλανθρωπικούς κλπ. σκοποὺς. Ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν νομικῶν αὐτῶν προσώπων, ἐκ τῆς φορολογίας, δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται ἀμέσως διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν καὶ ἐκ τῆς σκοπιμότητος περιορισμοῦ τῆς διαχειριστικῆς αὐτῶν ἐργασίας, ἀφοῦ ἀφ' ἑνὸς θὰ ἐδαπανῶντο ποσὰ πρὸς βεβαίωσιν καὶ εἴσπραξιν τῶν φόρων, ἀφ' ἑτέρου τὰ αὐτὰ ἢ μεγαλύτερα ποσὰ τῶν εἴσπραχθέντων θὰ διετίθεντο ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα, πρὸς πληρῶσιν τῶν σκοπῶν των, τοὺς ὁποίους παρακολουθεῖ καὶ ἐλέγχει διαχειριστικῶς τὸ κράτος. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῶν φόρων τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων καὶ ἐν γένει τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν ἐξυπηρετούντων ἔργα κοινῆς ὠφελείας, δικαιολογεῖται, διότι ταῦτα κατὰ κανόνα στεροῦνται φοροδοτικῆς ἱκανότητος. Διὰ τῆς φορολογίας θὰ ἐμειοῦντο τὰ ἔσοδα των καὶ τὸ κράτος θὰ ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ τὰ ἐπιχορηγήσῃ, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν σκοπῶν των.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν φορολογικὴν ἀπαλλαγὴν τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων (σιδηρόδρομοι-παραγωγὴ ἤλεκτρικοῦ ρεύματος κλπ.) τὸ ζήτημα συναντᾷ πλείστας δυσχερείας. Ἡ ἀπαλλαγὴ τούτων ἀποτελεῖ μίαν ἐμφανῆ ἐνίσχυσιν, ἐναντι τῶν πρὸς αὐτὰς ἀνταγωνιζομένων ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐκτός τούτου, ἡ ἀπαλλαγὴ καθιστᾷ δυσχερῆ ἂν μὴ ἀδύνατον

τὴν κρίσιν περὶ τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς τοιαύτας. Ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων σημαίνει καὶ μεῶσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, ὅταν κυρίως αὐταί, ὡς συμβαίνει συνήθως, δὲν ἀποφαίρουν κέρδη. Οἱ δημοσιονόμοι καὶ οἰκονομολόγοι ὑποστηρίζουν τὴν κατάργησιν τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν τῶν παρεχομένων εἰς τὰς δημοσίας ἐπιχειρήσεις γενικῶς. Παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ πολιτικοὶ συνεχίζουν τὴν χορήγησιν τοιούτων ἀπαλλαγῶν.

Τὸ σύγχρονον κράτος διὰ τὴν προώθησιν ὠρισμένων κλάδων τῆς παραγωγῆς, ἀναγκάζεται νὰ παρέχη συνεχῶς καὶ νέας φορολογικὰς ἀπαλλαγὰς, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκει τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν ὠρισμένων κατηγοριῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου, ἐπιχειρήσεις ἐκτελοῦσαι μεγάλα ἔργα ὑποδομῆς ἢ ἔργα εἰς τὰ ὁποῖα ἀπασχολεῖται μέγας ἀριθμὸς ἐργαζομένων, ἢ ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι πρὸκειται νὰ χρησιμοποιήσουν πρῶτας ὕλας παραγομένας ἐν τῇ χώρᾳ.

Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας χορηγοῦνται γενικαὶ ἢ εἰδικαὶ ἀπαλλαγαὶ τῶν κερδῶν ἐκ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ στεγαστικοῦ προβλήματος, χορηγοῦνται ἀπαλλαγαὶ ἐκ τῶν φόρων τῶν εἰσοδημάτων τῶν νεοῦδρουσμένων οἰκοδομῶν.

Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν πολιτῶν, ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου τὰ εἰσοδήματα ἐκ τῶν καταθέσεων παρὰ τραπεζαῖς ἢ ταμιευτηρίοις. Διὰ τὴν προσέλκυσιν κεφαλαίων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀπαλλάσσονται τῶν φόρων τὰ εἰσοδήματα, ἅτινα προκύπτουν ἐκ τῆς τοποθετήσεως ἐν τῇ ἡμεδαπῇ τοιούτων κεφαλαίων, διὰ τὴν προσέλ-

κυσιν τῶν ὑπὸ ξένην σημαίαν πλοίων ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος, παρέχεται εἰδικὴ εὐνοϊκὴ μεταχειρίσις τῶν εἰσοδημάτων ἐκ πλοίων. Διὰ τὴν δημιουργίαν μεγάλων ἐπιχειρηματικῶν μονάδων, ἀπαλλάσσονται παντός φόρου αἱ μετατροπαὶ πλειόων ἐπιχειρήσεων εἰς μίαν μεγαλυτέραν τοιαύτην, λειτουργοῦσαν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Ἀωνύμου Ἑταιρίας.

Διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν βιομηχανιῶν, ἀπαλλάσσεται τῆς φορολογίας τὸ μέρος τῶν κερδῶν τὸ διατιθέμενον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Διὰ τὴν προσέλευσιν ἀγοραστῶν ὁμολογιῶν δημοσίων δανείων, παρέχεται φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ καὶ ἄλλα ὀφέλη, εἰς τὰ εἰσοδήματα ἐκ τῶν δημοσίων δανείων.

Τὰς ἀνωτέρω καὶ πλήθος ἄλλων φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν σκοπιμότητος γνωρίζουν αἱ σύγχρονοι νομοθετοί.

Αἱ ἀπαλλαγαὶ αὗται δικαιολογοῦνται πλήρως, διότι ἀποβλέπουν εἰς κάποιον συγκεκριμένον οἰκονομικὸν σκοπὸν. Δι' αὐτῶν ἐπιδιώκεται ἡ πραγματοποίησις τῆς κοινωνικοοικονομικῆς ἀποστολῆς τῆς φορολογίας. Πρέπει ὅμως νὰ καταβάλλεται ἐξαιρετικὴ προσοχὴ κατὰ τὴν καθιέρωσιν τῶν ἀπαλλαγῶν, ἵνα μὴ διὰ τούτων ὠφελοῦνται ὠρισμένα πρόσωπα ἢ κατηγορίαι προσώπων καὶ ζημιοῦται ἡ ὀλότης. Κατὰ τὴν χορήγησιν τῶν ἀπαλλαγῶν τὸ δεσπῶζον κριτήριον πρέπει νὰ εἶναι ἡ κοινωνικὴ ὠφέλεια. Ἡ χρῆσις αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι περιωρισμένη καὶ αἱ ἀπαλλαγαὶ αὗται ν' ἀνταποκρίνονται εἰς εἰδικὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐπιδιώξεις τοῦ κράτους καὶ νὰ εὐρίσκειται πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς γενικωτέρας αὐτοῦ πολιτικῆς.

Κεφάλαιον Β΄

Φορολογικά συστήματα1. Ένιαῖος φόρος καὶ πολλὰ πλοῖ
φόροι.

Ἀπὸ πολλοῦ ἀπασχολήθη ἡ δημοσιονομικὴ ἐπιστῆμη καὶ πολιτικὴ μετὰ τὸ ζήτημα, εἰάν τὸ φορολογικὸν σύστημα μιᾶς δεδομένης χώρας, δεῖον νὰ βασίζεται ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου φόρου ἢ ἐπὶ πολλῶν φόρων. Ὑπὸ πολλῶν οἰκονομολόγων ὑπεστηρίχθη ἡ ἄποψις ὅτι ἡ ἐπιβολὴ ἑνὸς ἐνιαίου φόρου, συγκεντροῦντος ἅπαντα τ' ἀπαιτούμενα ἀπὸ τὴν φορολογίαν προσόντα, θὰ ἦτο ἰδεώδες φορολογικὸν σύστημα. Ἄπαντες οἱ λοιποὶ φόροι θὰ κατηργοῦντο ἀντικαθιστάμενοι ὑπὸ τοῦ ἐνιαίου φόρου. Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἐγένοντο διάφοροι ὑποδείξεις ἐπιβολῆς τοῦ ἐνιαίου φόρου. Ὑπὸ τινων ἐπροτάθη ἡ ἐπιβολὴ ἐνιαίου φόρου ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου. Κατὰ τὴν ἄποψιν τῶν ὁπαδῶν τοῦ συστήματος τούτου, ὅλοι οἱ φόροι, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀντικειμένου φορολογίας, βαρύνουν τελικῶς τοὺς ἰδιοκτῆτας τῆς γῆς, διότι ἐπιρρίπτονται ἅπαντες ἐπὶ τῆς ἐγγείου προσόδου καὶ συνεπῶς, ἀντὶ νὰ ἔχωμεν πολλοὺς φόρους, θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ἔχωμεν μόνον ἓνα, ἀφοῦ τὸ βάρος οὕτως ἢ ἄλλως θὰ τὸ φέρῃ ὁ ἔχων τὴν ἐγγειον προσοδον. Τὴν ἄποψιν ταύτην ὑπεστήριζον οἱ φυσιοκράται.

Ἄλλοι προέτειναν τὴν ἐπιβολὴν ἑνὸς μόνου φόρου ἐπὶ τῆς καταναλώσεως ἢ τῆς δαπάνης.

Οἱ περισσότεροι ὁπαδοὶ ὅμως τοῦ ἐνιαίου φόρου ἐπρότειναν τὴν ἐπιβολὴν μοναδικοῦ ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἢ καὶ συνδυασμὸν φόρου εἰσοδήματος καὶ κεφαλαίου.

Ἡ διατύπωσις πολλῶν σχεδίων ἐνιαίου φόρου, κυρίως κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν, προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν φόρων καὶ τῆς μειώσεως τῶν ἐξόδων βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως. Τὰ σχέδια ὅμως ταῦτα ἐμειναν σχέδια μὴ τυχόντα ἐφαρμογῆς, διότι αἱ ἀδιείκται πού θά προέκυπτον ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς των ἦσαν περισσότεραι, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἐπιχείρημα ἐναντίον τοῦ ἐνιαίου φόρου ἦτο ἡ μέλλουσα νὰ προκύψῃ ἐκ τοῦτου ἀνεπάρκεια τῶν δημοσίων ἐσόδων πρὸς κάλυψιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν.

Τὰ ἀξιολογώτερα σχέδια ἐνιαίου φόρου εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἐνιαῖον φόρον τοῦ εἰσοδήματος. Ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ ἐνιαίου φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, μέ μεγάλην προοδευτὴν κλίμακα, προβάλλονται πολλά ἐπιχειρήματα, δι' ὃ καὶ οὐδέποτε ἐφηρμόσθη, ὡς μοναδικὸς φόρος.

Ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ ἐνιαίου φόρου.

α) Οἱ φορολογικοὶ συντελεσταὶ τοῦ μοναδικοῦ φόρου ὅστις θά ἐβάρυνε τὸ εἰσόδημα μόνον, θά ἔδει νὰ ἦσαν πολλοὶ ὑψηλοὶ διὰ ν' ἀποδώσουν τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸ δημόσιον ἔσοδα. Ἡ ὑπερβολικὴ ὅμως ἐπιβάρυνσις θά συνεπήγετο τὴν δυσφορίαν τῶν φορολογουμένων καὶ τὴν ἐνεργὸν ἀντίδρασιν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, μέ ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τῶν ἐκ φόρων εἰσπράξεων, λόγῳ τῶν καταστρατηγήσεων καὶ φορολογικῶν διαφυγῶν.

β) Εἰς μόνος φόρος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βασίξεται ἐπὶ τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος καὶ νὰ συλλάβῃ ὁμοιομόρφως τὸν σύνολον τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τοῦ φορολογουμένου. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ εἰς μόνον φόρος δίκαιος, ὁ ὁποῖος θά ἔχη τὰς ἐπιδράσεις του σύμφωνα μέ τὰς ἀναπτυχθεῖσας δημοσιονομικὰς ἀρχάς. Τὸ σπουδαιότερον δὲ θά ἦτο ἡ ἀδυναμία

καί τὸ ἀντιοικονομικόν τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὴν φορολογίαν τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων.

γ) Ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς ὁ τοιοῦτος φόρος θὰ εἶχε δυσμενεῖς συνεπελάς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀνάγκη τῆς πραγματοποιήσεως ἀναλόγων δημοσίων εἰσπράξεων θὰ ἐπέβαλλε τὴν ἐφαρμογὴν ὑψηλῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, με συνέπειαν τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς, διότι δέν θὰ ὑπῆρχεν ἀποταμίευσις καί μέσσα πρὸς αὔξησιν τῶν ἐπενδύσεων. Ἀλλά καί τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἰδιωτῶν πρὸς βελτίωσιν τῶν μέσων παραγωγῆς καί αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος θὰ ἐμειοῦτο, ἐάν δέν ἐξέλειπε τελείως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας δημοσιονομικὰς συνθήκας καί τὸ κρατοῦν οἰκονομικόν καθεστῶς ἡ ἐπιβολὴ ἐνὸς ἐνιαίου φόρου εἶναι ἀπραγματοποίητος. Τὸ φορολογικόν σύστημα πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν πολλῶν φόρων, διότι μόνον κατ' αὐτόν τὸν τρόπον εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ἐκτεθεῖσαι ἤδη γενικαί ἀρχαί τῆς φορολογίας καί νὰ καθορισθοῦν καί νὰ προβλεφθοῦν, κατὰ τὸ δυνατόν, αἱ πάσεις φύσεως ἐπιδράσεις τῆς φορολογίας.

Τὸ πολλαπλοῦν φορολογικόν σύστημα εἶναι τὸ ἐπισημονικῶς καί πρακτικῶς ὀρθώτερον. Δέν ἔπεται ὅμως ὡς ἐκ τούτου, ὅτι ὅσον περισσότεροι φόροι ὑπάρχουν, τόσον ἀποδοτικώτερον εἶναι καί τὸ σύστημα. Τὸ πολλαπλοῦν σύστημα πρέπει νὰ βασίζεται εἰς ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρους φόρους, οἱ ὅποιοι νὰ εἶναι ἀποδοτικοί καί γενικῆς μορφῆς, νὰ μὴ ὑπάρχουν πολλοὶ μικροὶ φόροι, ἀπὸ ἀπόψεως ταμιευτικῆς, νὰ μὴ ἐπιβαρύνουν δὲ καθὲ ἐκδήλωσιν τῆς οἰκονομίας.

κῆς δράσεως τῶν ἰδιωτῶν καὶ καθίσταται δυσχερῆς ἡ γνῶσις ὑπὸ τῶν φορολογουμένων τῶν καθιερουμένων ὑπὸ τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας ὑποχρεώσεών των.

2. Κατάταξις τῶν φόρων.

Οἱ φόροι παλαιότερον διεκρίνοντο:

- α) εἰς προσωπικοῦς καὶ πραγματικοῦς,
- β) εἰς εἶδος καὶ εἰς χρῆμα,
- γ) εἰς διανεμητοῦς καὶ ποσοτικοῦς καὶ
- δ) εἰς τακτικοῦς καὶ ἐκτάκτους.

Προσωπικοῦ φόροι εἶναι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους βάσιν τῆς φορολογίας ἀποτελεῖ τὸ πρόσωπον, δηλ. τὸ ὑποκείμενον τοῦ φόρου πού φέρει τὸ βᾶρος τούτου. Πραγματικοῦ δέ, ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους τὴν βάσιν τῆς φορολογίας ἀποτελεῖ τὸ πρᾶγμα, τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας.

Ἡ διάκρισις τῶν φόρων εἰς εἶδος καὶ εἰς χρῆμα ὑφίσταται ἐκ τοῦ τρόπου καταβολῆς τούτων εἰς τὸ δημόσιον. Σήμερον δὲν ὑφίστανται φόροι εἰς εἶδος, παλαιότερον ὅμως πλῆθος φόρων εἰσεπράττετο εἰς εἶδος, ὡς π.χ. ὁ φόρος τῆς δεκάτης, ὁ φόρος ἐλαίου κλπ.

Διανεμητοῦ εἶναι οἱ φόροι τῶν ὁποίων καθορίζεται ἐκ τῶν προτέρων τὸ ὀλικόν ποσόν τῆς ἀποδόσεως καὶ εἶναι ἄγνωστος ὁ φορολογικὸς συντελεστής. Ὁ φόρος τῶν εὐπόρων π.χ. παρ' ἡμῖν, ὁ ἐπιβληθεὶς τὸ 1949 ἦτο διανεμητός, διότι ὠρίσθη ἡ ἀπόδοσίς του εἰς 200. δισεκ. δραχμῶν.

Ποσοτικοῦ εἶναι οἱ φόροι εἰς τοὺς ὁποίους καθορίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὁ φορολογικὸς συντελεστής καὶ εἶναι ἄγνωστος ἡ συνολικὴ ἀπόδοσις τοῦ φόρου.

Τακτικοῦ εἶναι οἱ φόροι οἱ ὁποῖοι ἐπαναλαμβάνονται κατ' ἔτος καὶ οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τοῦ

κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ π.χ. ὁ φόρος εἰσοδήματος-κληρονομιῶν κλπ.

Ἐκταῖτοι δὲ φόροι εἶναι οἱ ἐπιβαλλόμενοι εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις καὶ διὰ μίαν ὄρισμένην περίοδον . (π.χ. οἱ ἔκτατοι πολεμικοὶ φόροι ἐπὶ τῶν ἐκτάκτων κερδῶν).

Αἱ ἄνωτέρω διακρίσεις τῶν φόρων δὲν συναντῶνται πλέον. Ἡ σπουδαιότερα καὶ συνηθεστέρα διάκρισις τῶν φόρων εἶναι εἰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους. Ἀλλὰ καὶ ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι παλαιά, συναντᾶται ἀκόμη ὅμως καὶ σήμερον τόσον εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, ὅσον καὶ εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν διαφορῶν κρατῶν.

Τὰ κριτήρια τῆς διακρίσεως τῶν φόρων εἰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους φόρους εἶναι τρία.

1) Τὸ διοικητικόν κριτήριον. Κατ' αὐτὸ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐλάμβανε χώραν ἡ βεβαίωσις τοῦ φόρου καθόριζε καὶ τὴν διάκρισιν τοῦ φόρου, ἂν οὗτος ἀνήκει εἰς τοὺς ἀμέσους ἢ εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους. Ἀμεσοὶ φόροι θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι βεβαιοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει ὀνομαστικῶν καταλόγων τῶν φορολογουμένων, ἔμμεσοι δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι βεβαιοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τιμολογίων. Ἡ διάκρισις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ὑπάρχουν ἄμεσοι φόροι, οἱ ὁποῖοι βεβαιοῦνται κατὰ τὸν ἀντικειμενικὸν τρόπον τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ ἀντιθέτως ἔμμεσοι φόροι βεβαιούμενοι κατὰ τὸν ὑποκειμενικὸν τρόπον βεβαίωσης τῶν ἀμέσων φόρων (ὁ φόρος κύκλου ἐργασιῶν π.χ. ἐπὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῶν παραγομένων ἐν Ἑλλάδι).

2) Τὸ κριτήριον τῆς ἐπιπτώσεως. Κατὰ τὸ κριτήριον τῆς ἐπιπτώσεως ἄμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι βαρύνουν

τελικῶς, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιρριφθοῦν, τὰ πρόσωπα τὰ ὀποῖα καί τούς καταβάλλουν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, ἐνῶ ἔμμεσοι εἶναι οἱ εἰσπραττόμενοι διὰ μέσου ἑνὸς τρίτου προσώπου, ὅπερ τούς καταβάλλει εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, τὸ ὁποῖον ὅμως θὰ τούς μεταβιβάσῃ εἰς ἕτερον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ νομοθέτου, πρέπει νὰ φέρῃ τελικῶς τὸ βάρος τοῦ φόρου (π.χ. οἱ τελωνειακοὶ δασμοί, οἱ φόροι καταναλώσεως καπνοῦ, κύκλου ἐργασιῶν κλπ). Ἀλλὰ καί ἡ διάκρισις αὕτη δέν εἶναι ἐπαρκής, διότι ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἡ ἐπίπτωσις τῶν φόρων εἶναι θέμα πολύπλοκον, ὁ φόρος οἰκοδομῶν π.χ. ὅστις εἶναι ἀπὸ τούς πλέον καθαρῶς ἀμέσους φόρους, εἶναι δυνατὸν διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀπωθήσεως νὰ βαρύνῃ ὄχι τὸν ἰδιοκτήτην τὸν ὁποῖον ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης ἀλλὰ τὸν μισθωτὴν.

3) Τὸ κριτήριον τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος.

Κατὰ τὸ κριτήριον αὐτὸ ἄμεσοι μὲν φόροι εἶναι ἐκκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλονται, εἴτε ὡς προσωπικοὶ εἴτε ὡς πραγματικοί, ἐπὶ στοιχείων τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν ἀμέσως τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα τοῦ φορολογουμένου (τοιοῦτοι εἶναι οἱ φόροι ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καί τῆς περιουσίας), ἔμμεσοι δέ εἶναι ἐκκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλονται ὡς πραγματικοὶ ἢ προσωπικοὶ φόροι, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ γεγονότων διὰ τῶν ὁποίων ἐκδηλοῦται ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης τοῦ φορολογουμένου, (ὅπως εἶναι ἡ κατανάλωσις καί γενικώτερον ἡ δαπάνη).

Ἡ διάκρισις τῶν φόρων εἰς ἀμέσους καί ἔμμεσους δέν κρίνεται ἐπαρκής διὰ νὰ περιλάβῃ ὅλους τούς φόρους, διότι ὑπάρχουν καί φόροι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν χαρακτηριστικά τόσο τῶν ἀμέσων ὅσον καί τῶν ἔμμεσων φόρων, δι' ὅ καί

έδημιούργησαν καὶ τρίτην κατηγορίαν τῶν μικτῶν φόρων. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ φόροι ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν, μεταβιβάσεως ἀκινήτων, κύκλου ἐργασιῶν κλπ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διακρίσεων ὀρθότερα εἶναι ἡ χρησιμοποιοῦσα οὐσιαστικά κριτήρια, ὅπως εἶναι ἡ φύσις τοῦ φορολογουμένου ἀντικειμένου. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων δυνάμεθα νὰ δώσωμεν τοὺς κάτωθι ὀρισμούς: "Ἄμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλονται ἀπ' εὐθέως ἐπὶ στοιχείων τὰ ὅποια προσδιορίζουν ἀμέσως τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα (εἰσόδημα-περιουσία)." Ἐμμεσοί φόροι εἶναι οἱ ἐπιβαλλόμενοι ἐκ ἀφορμῆς γεγονότων διὰ τῶν ὁποίων ἐξωτερικεῦται ἡ φοροδοτικὴ ἱκανότης (κατανάλωσις καὶ ἐν γένει ἡ δαπάνη).

Οἱ νεώτεροι ἐπιστήμονες ποιοῦνται ἄλλην διάκρισιν τῶν φόρων. Διετήρησαν τὴν κατηγορίαν τῶν ἀμέσων φόρων καὶ ἀντὶ τῶν ἐμμέσων φόρων, διακρίνουν φόρους ἐπὶ τῆς καταναλώσεως καὶ φόρους ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν. Τοιαύτη διάκρισις γίνεται σήμερον καὶ εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν.

- Α' Ἄμεσοι φόροι: εἰς αὐτοὺς ὑπάγονται οἱ φόροι ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς περιουσίας ἐν γένει.
- Β' Φόροι ἐπὶ τῆς καταναλώσεως: Εἰς αὐτοὺς ἀνήκουν οἱ φόροι καταναλώσεως, οἱ φόροι ἐπὶ τῆς δαπάνης καὶ οἱ δασμοί.
- Γ' Φόροι ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν καὶ μεταφορῶν: Ἐνταῦθα ἀνήκουῦν ὁ φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων, ὁ φόρος χαρτοσήμου καὶ οἱ φόροι ἐπὶ τῶν μεταφορῶν. Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ πρέπει ν' ἀποβλέπη τόσον εἰς τὴν φορολογίαν ἀμέσως τοῦ εἰσοδήματος καὶ

τῆς περιουσίας, ὅσον καί εἰς τήν φορολογίαν τῆς δαπάνης. Ἀμφότερα συστήματα ἐμφανίζουν πλεονεκτήματα καί μειονεκτήματα.

Πλεονεκτήματα τῶν ἀμέσων φόρων:

Οἱ ἄμεσοι φόροι ἀνταποκρίνονται εἰς τήν ἀρχήν τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος.

α) Εἰς αὐτούς εἶναι δυνατόν νά ἐφαρμοσθῇ ἡ προσωπικότης τοῦ φόρου, ἡ προοδευτικῆ φορολογία, ὁ διαφορισμός τῆς φορολογητέας ὕλης, ἡ ἀπαλλαγή τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων διά τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως, ὡς καί οἱ λοιποὶ κανόνες δικαιοσύνης τοῦ φόρου.

β) Ὑπενθυμίζουν εἰς τόν πολίτην τό φορολογικόν του καθήκον, τόν σύνδεσμόν του πρός τήν κοινωνίαν καί τοῦτο, ἔχει σπουδαίαν σημασίαν ἀπό ἀπόψεως διαπαιδαγωγήσεως τῶν πολιτῶν.

γ) Παρουσιάζουν σχετικῆν σταθερότητα ἀποδόσεως. Τό εἰσόδημα καί πολύ περισσότερο ἢ περιουσία ὡς ἀντικείμενα φορολογίας, εἶναι πολύ σταθερότερα ἀπό τά ἀντικείμενα ἅτινα ὑπάγονται εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως. Κατά τήν περίοδον τῶν οἰκονομιῶν διακυμάνσεων, αἱ δυσμενεῖς ἐπιδράσεις, κατὰ τόν χρόνον τῆς ὑφέσεως, ἐπὶ τῆς ἀμέσου φορολογίας βραδύνουν νά ἐμφανισθοῦν.

δ) Δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν εἰς ἐκτάκτους ἀνάγκας λόγῳ τῆς ἐλαστικότητος, ἥτις τοὺς διακρίνει, Οἱ ἄμεσοι φόροι ἔχουν τήν ἰκανότητα, εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, δι' ἀπλῆς αὐξήσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν νά προσαρμοζῶνται εἰς τήν κατάστασιν, χωρὶς ν' ἀπαιτοῦνται ριζικαί μεταβολαί εἰς τήν φορολογικὴν νομοθεσίαν καί χωρὶς νά προκαλοῦνται μεγάλαι διαταραχαί εἰς τὰς οἰκονομι-

νάς σχέσεις. Το πλεονέκτημα αυτό άπεδείχθη μεγάλης χρησιμότητας εἰς τὰς πολεμικάς περιόδους καί εἰς περιόδους κρίσεως.

Μειονεκτήματα τῶν ἀμέσων φόρων.

"Εναντι τῶν ἀνωτέρω πλεονεκτημάτων οἱ ἄμεσοι φόροι παρουσιάζουν καί ἄρισμένα μειονεκτήματα τά σπουδαιότερα τῶν ὀπίστων εἶναι:

α) Ἐμφανίζουν μεγάλην δυσχέρειαν κατά τήν ἐξακρίβωσιν καί προσδιορισμόν τῆς φορολογητέας ὕλης. Ἡ ὑποβολή ἐκ μέρους τοῦ φορολογουμένου δηλώσεως περί τοῦ εἰσοδήματος ἢ τῆς περιουσίας του συνεπάγεται καί ἔλεγχον ἐκ μέρους τῆς φορολογικῆς ὑπηρεσίας, πράγμα τό ὁποῖον σημαίνει συνεχῆ ὄχλησιν τοῦ φορολογουμένου καί δημιουργίαν προστριβῶν μεταξύ φορολογουμένου καί δημοσίου, αἵτινες ὀδηγοῦν εἰς τήν δημιουργίαν δικῶν καί συνεχῆ ἀπασχόλησιν ἀμφοτέρων, μέχρις ὅτου περαιωθῇ ἡ διαδικασία τῆς βεβαιώσεως τοῦ φόρου.

β) Εἶναι ὀλιγώτερον ἀνεκτόν ἀπό τοῦς φορολογουμένους ἐν συγκρίσει πρὸς τοῦς φόρους καταναλώσεως. Λόγω τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς φορολογουμένου καί φοροτεχνικῶν ὀργάνων γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτόν τό ποσόν ποῦ ἀφαιρεῖται ἀπό τόν πολίτην ὑπό τήν μορφήν φόρου καί ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀντίδρασις τοῦ φορολογουμένου πρὸς ἀποφυγῆν τῆς φορολογίας διά τῶν καταστρατηγήσεων τῶν νόμων καί τῆς φοροδιαφυγῆς εἶναι μᾶλλον ἔντονος, παρά εἰς τοῦς φόρους καταναλώσεως, ἐνθα ὁ φόρος συγχωνεύεται εἰς τήν τιμήν τοῦ φορολογουμένου ἀγαθοῦ καί ἡ ὑπαρξίς του δέν εἶναι τόσον ἐμφανῆς διά τόν φορολογούμενον.

γ) Ἐχουν δυσκαμψίαν προσαρμογῆς πρὸς τὰς φάσεις

τῆς οἰκονομικῆς διαδικασίας. Εἰς τὰς περιόδους οἰκονομικῆς προόδου βραδύνουν νά προσαρμοσθῶν εἰς δημιουργουμένας νέας οἰκονομικὰς καταστάσεις, ὅπως ἀντιθέτως εἰς τὰς περιόδους οἰκονομικῆς ὑφέσεως ἀνθίστανται ἀπό ἀπόψεως ἀποδόσεως.

δ) Δέν ἱκανοποιοῦν τὴν ἀρχὴν τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου. Αἱ διάφοροι φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ καὶ κυρίως ἡ ἔκπτωσης τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως, δέν ἐπιτρέπουν τὴν σύλληψιν τοῦ συνόλου τῆς φορολογητέας ὕλης.

Πλεονεκτήματα τῶν φόρων καταναλώσεως.

α) Οἱ φόροι καταναλώσεως καταβάλλονται εὐκολώτερον ἀπὸ τοὺς ἀμέσους. Τὸ γεγονός ἦτι ἐνσωματοῦνται εἰς τὴν τιμὴν πωλήσεως τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὡς καὶ τὸ ὅτι καταβάλλονται εἰς μικρὰς δόσεις ὑπὸ τοῦ καταναλωτοῦ φορολογουμένου, ἐξυπηρετεῖ πολὺ καλῶς τὴν ἀρχὴν τῆς καταλληλότητος πληρωμῆς τοῦ φόρου. Ἐπί πλέον ἡ τμηματικὴ καταβολὴ τοῦ φόρου, ἐξ ἀφορμῆς ὠρισμένων οἰκονομικῶν γεγονότων, συντείνει ἀκόμη περισσότερο, εἰς τὸ νά μὴ ἔχη ὁ φορολογούμενος ἀκριβῆ ἐπίγνωσιν τῆς φορολογικῆς του ἐπιβαρύνσεως.

β) Εἶναι ἀποδοτικὸί. Δεδομένου ὅτι διὰ τῶν φόρων καταναλώσεως ἐπιβαρύνονται κατὰ κανόνα εἶδη εὐρείας καταναλώσεως, ὅπως εἶναι ὁ καπνός, τὸ οἶνόπνευμα κλπ. ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν εἰς τὸν δημόσιον προϋπολογισμόν εἶναι σημαντικὴ καὶ ὅταν τὰ φορολογικὰ ποσοστά ἀκόμη εἶναι χαμηλά.

γ) Ἐχουν εὐκαμπῆαν προσαρμογῆς, εἰς τὰς συνθήκας τῆς οἰκονομίας. Πᾶσα ἀύξεισις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἡ-

τις ὀδηγεῖ κατὰ κανόνα εἰς τὴν αὔξησιν καὶ τῆς καταναλώσεως, ἔχει ἄμεσον εὐμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν φόρων καταναλώσεως.

δ) Ἀποτελοῦν τὸν καλύτερον τρόπον φορολογίας καὶ τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων. Τὰ μικρὰ εἰσοδήματα, ἅτινα, λόγῳ ποσοῦ, ἀπαλλάσσονται τῆς ἀμέσου φορολογίας, ὑπόκεινται εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀνταποκρίνονται καλύτερον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γενικότητος τοῦ φόρου καὶ

ε) Εἶναι ἓνα πολὺ καλὸν μέσον διὰ τὴν ἀσκήσιν ὑπὸ τοῦ κράτους προστατευτικῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ παραγομένων ἀγαθῶν.

Μειονεκτήματα τῶν φόρων καταναλώσεως.

Ἐναντι τῶν ἀνωτέρω πλεονεκτημάτων οἱ φόροι καταναλώσεως ἐμφανίζουσι καὶ σημαντικὰ μειονεκτήματα, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὀπίστων εἶναι:

α) Δὲν ἔχουν σταθερότητα ἀποδόσεως. Διότι ἐφ' ὅσον παρακολουθοῦν τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῆς εὐημερίας καὶ ἐπιβάλλονται ἐπὶ ἀγαθῶν εὐρείας καταναλώσεως, ὑφίστανται ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὰς περιόδους τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων. Ὅπως εἰς τὰς περιόδους τῆς οἰκονομικῆς ἀνθίσεως παρουσιάζουσι τὰ προτερήματα τῆς ἐλαστικότητος εἰς τὴν ἀπόδοσιν καὶ εἶναι ἰδιαίτερος παραγωγικοί, ἐφ' ὅσον αὐξάνει ἡ κατανάλωσις, ἀντιθέτως εἰς τὰς περιόδους τῆς οἰκονομικῆς καταπτώσεως ἡ ἀπόδοσις των ἀκολουθεῖ ἀπότομον μείωσιν.

β) Δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς φοροδοτικῆς ἰκανότητος. Οἱ φόροι καταναλώσεως ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῆς δαπάνης ἀσχέτως πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν τοῦ

δαπανῶντος προσώπου. Ὁ καταναλωτής εἶναι ἄγνωστος καὶ συνεπῶς εἶναι ἀδύνατος ὁ προσδιορισμὸς τῆς ποσότητος, τὴν ὅποισιν θὰ καταναλώσῃ ἕκαστον πρόσωπον καὶ ὁ προσδιορισμὸς συνεπῶς τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ ἀντοχῆς. Οἱ φόροι καταναλώσεως εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογοι πρὸς τὴν φοροδοτικὴν ἱκανότητα τῶν πολιτῶν. Τὰ πρὸς διατροφήν καὶ ἐν γένει τὰ δι' εἶδη πρώτης ἀνάγκης διατιθέμενα ποσά, δὲν εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸ εἰσόδημα. Ὅταν αὐξάνει τὸ εἰσόδημα, δὲν αὐξάνει κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν καὶ τὸ ποσὸν τὸ διατιθέμενον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν στοιχειωδῶν ἀναγκῶν. Κατὰ συνέπειαν, ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ εἰσόδημα, τόσο μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἀναλογία τῶν ἐξόδων διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν στοιχειωδῶν ἀναγκῶν. Οἱ φόροι συνεπῶς οἱ ἐπιβαλλόμενοι ἐπὶ τῶν εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, εἶναι βαρύτεροι διὰ τὰ μικρὰ εἰσοδήματα δηλ. τὰς λαϊκὰς τάξεις παρά διὰ τὰ μεγάλα. Κατὰ συνέπειαν ὁ φόρος εἶναι ἀντιστρόφως προοδευτικὸς, ἀκολουθῶν φθίνουσας κλίμακα, καθίσταται ἐλαφρότερος ὅσον ἀνέρχεται τὸ εἰσόδημα καὶ βαρύτερος ὅσον κατέρχεται.

Ἀνάγκη συνυπάρξεως ἀμέσων φόρων καὶ φόρων καταναλώσεως.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐρεύνης προκύπτει ὅτι τόσο οἱ ἄμεσοι ὅσον καὶ οἱ ἔμμεσοι φόροι παρουσιάζουν ὀρισμένα πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Τὰ μειονεκτήματα τῶν ἔμμεσων φόρων εἶναι περισσότερα καὶ σοβαρώτερα, ἐνῶ οἱ ἄμεσοι φόροι, κρινόμενοι ὡς σύνολον, εἶναι δικαιότεροι καὶ ἀνταποκρίνονται περισσότερο πρὸς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς φορολογίας. Ἐκ τῆς βαθυτέρας ὅμως μελέτης προκύπτει ὅτι οὔτε ἡ μὴ ὁμάς οὔτε ἡ ἄλλη δύναται μόνη νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ὀρθὰς δημοσιονομικὰς ἀρχὰς. Παλαιότερον τὰ

δημοκρατικά κόμματα υπεστήριζον τους άμέσους φόρους, ενώ τα συντηρητικά κόμματα είχαν κηρυχθή υπέρ των έμμέσων φόρων. Η σύγχρονος όμως οικονομική έπιστήμη δέχεται ότι είναι ανάγκη να συνυπάρχουν και αί δύο ομάδες φόρων και τουτό διότι τά πλεονεκτήματα της μιᾶς ομάδος θεραπεύουν κατά τινά τρόπον τά μειονεκτήματα της άλλης, ούτως ώστε να προκύπτει έν φορολογικόν σύστημα, τό όποϊον δύναται να ικανοποιή την φορολογικήν δικαιοσύνην και την ταμιευτικότητά του φόρου, Ήκτος τούτου ό συνδυασμός άφοτέρων των ομάδων είναι δυνατόν να συμβάλλη εις την άσκησιν όρθής οικονομικής πολιτικής.

Οί έμμεσοι φόροι είναι άπαραίτητοι διά την άσκησιν όρθής δημοσιονομικής πολιτικής διότι:

α) οί άμεσοι φόροι μόνοι των είναι ένεπαρκείς προς κάλυψιν των αναγκών του κρατικοῦ προϋπολογισμού.

β) Διά των έμμέσων φόρων έπιτυγχάνεται ή έφαρμογή της αρχής του πανδήμου του φόρου, διότι δι' αούτων πλεετονται και τά μικρά εισοδήματα.

γ) Ούτοι παρουσιάζουν εύκολίαν εις την είσπραξιν και ή έπιβαρύνσις των πολιτών δεν γίνεται αισθητή, λόγω της συγχωνεύσεως των εις τάς τιμάς των αγαθών.

Οί άμεσοι φόροι από της άλλης πλευράς, διά της μεγαλυτέρας έπιβαρύνσεως των οικονομικώς ίσχυροτέρων, έπενεργοῦν έπανορθωτικώς εις την προσγενομένην άδικίαν έν των έμμέσων φόρων και διά της σταθερότητος που παρουσιάζουν ως προς την άπόδοσιν, συμπληρώνουν τά κενά, τά όποϊα προέρχονται έν της άσταθίας των έμμέσων φόρων.

Η συνύπαρξις συνεπώς άμέσων και έμμέσων φόρων είναι άπαραίτητος προϋπόθεσις όρθής και δικαίας φορολογικής πολιτικής.

Ο καθορισμός όμως τῶν ἀναλογικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο κατηγοριῶν φόρων δέν ἀπόκειται μόνον εἰς τό σύστημα τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς, ἡ διάρθρωσις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος δεδομένης χώρας καί ἡ διαμόρφωσις τῶν ἀναλογικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο κατηγοριῶν φόρων ἐξαρτᾶται ἀπό πλήθος παραγόντων, οἱ σπουδαιότεροι τῶν ὁποίων εἶναι:

- 1) ἡ διάρθρωσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας,
- 2) ἡ κοινωνική σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ,
- 3) ὁ τρόπος κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος,
- 4) ἡ ἀκολουθουμένη φορολογικῆ πολιτικῆ.

Αἱ χῶραι μέ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν, ὅπως ἡ Ἀγγλία, αἱ Η.Π.Α. ἡ Γερμανία κλπ. εἰς τὰς ὁποίας τό ἐν κεφαλαίου καί ἐργασίας εἰσόδημα εἶναι ὑψηλόν, παρέχουν δυνατότητας εὐρείας ἐφαρμογῆς τῶν ἀμέσων φόρων εἰς βάρος τῶν ἐμμέσων. Ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὰς ἀγροτικάς καί ὑπαναπτύκτους χώρας εἰς τὰς ὁποίας τό ἀτομικόν εἰσόδημα εἶναι πολύ χαμηλόν, δέν δύναται νά ἔχη ἀπόδοσιν ἡ ἄμεσος φορολογία καί προτιμοῦνται οἱ ἔμμεσοι φόροι.

Κεφάλαιον Στ'

Ἀντιδράσεις τῆς ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας κατὰ τῆς Φορολογίας

1. Φοροδιαφυγή

Αἱ ἀντιδράσεις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας κατὰ τήν ἐπιβολήν τῶν φόρων ἐκδηλοῦνται κατὰ δύο τρόπους. Α': Διὰ τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, καθ' ἣν οἱ φορολογούμενοι ἀποφεύγουν τήν εἰς τό δημόσιον ταμεῖον καταβολήν τοῦ

φόρου, μέ ἀποτέλεσμα τῶ δημόσιον νά ὑφίσταται ἀπώλειαν τοῦ ἀντιστοίχου ἐσόδου, καί

Β'. Διά τῆς μεταβιβάσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους εἰς τρίτον πρόσωπον (ἐπίπτωσης τοῦ φόρου), ὅποτε τὸ κράτος δέν ἔχει ἀπώλειαν ἐσόδου, ἀφοῦ ὁ φόρος θά πληρωθῇ ὅπωςδήποτε εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον.

Ἡ διά τῆς φορολογίας ἀναγκαστικὴ ἀφαίρεσις τμήματος τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἀτόμου προκαλεῖ τὴν ἀντίδρασιν τοῦτου καί κάθε θιγόμενη οἰκονομία πρᾶσθαεῖ ν' ἀποφύγη τὸ φορολογικὸν βᾶρος. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ ἀτόμου διά ν' ἀποφύγη τὸ φορολογικὸν βᾶρος ἀποτελεῖ τὴν φοροδιαφυγὴν. Ἡ φορολογικὴ διαφυγὴ ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς ἔννοιαν περιλαμβάνει ὅλας τὰς περιπτώσεις φορολογικῶν καταστρατηγήσεων, εἴτε αὐταὶ εἶναι νόμιμοι εἴτε ὄχι.

Νόμιμος φορολογικὴ διαφυγὴ ὑπάρχει, ὅταν ὁ φορολογούμενος προσαρμόζει τὴν οἰκονομικὴν του κατάστασιν πρὸς τοὺς φορολογικοὺς νόμους, ὥστε ν' ἀποφύγη τὴν πληρωμὴν φόρου π.χ. τοποθετεῖ τὴν περιουσίαν του εἰς πλοῖα τῶν ὀπίων τὸ εἰσόδημα ἀπαλλάσσεται τῆς φορολογίας ἢ καταστρατηγεῖ τοὺς φορολογικοὺς νόμους διά τῆς ἐμφανίσεως χαμηλῶν εἰσοδημάτων π.χ. διά τῆς τηρήσεως ἀνακριβῶν βιβλίων ἀποκρύπτει τὸ φορολογητέον εἰσόδημα.

Αἱ ἐκ τῆς φοροδιαφυγῆς ἀπώλειαι τοῦ κράτους εἶναι σημαντικαί καί ὡς ἐκ τοῦτου τὰ διάφορα κράτη λαμβάνουν καθημερινῶς καί νέα μέτρα, διά τῶν ὀπίων ἀποβλέπουν εἰς τὴν καταπολέμησιν ἢ τὸν περιορισμὸν τοῦλάχιστον τῆς φοροδιαφυγῆς. Ἡ ἔκτασις τῆς φοροδιαφυγῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως. Ὅταν ἡ φορολογία εἶναι βαρεῖα, ἀναπτύσσεται εἰς μεγάλον βαθμὸν ἢ μὴ νόμι-

μος φοροδιαφυγή. Ὁ βαρὺς φόρος ἐπιφέρων μεγάλην διαφορὰν μεταξύ τῆς ἀρχικῆς τιμῆς ἐνὸς ἀγαθοῦ καὶ ἐκείνης ἢ ὅποια θὰ δημιουργηθῆ συνεπεὶα τῆς φορολογίας, δημιουργεῖ τὴν τάσιν πρὸς τὸ λαθρεμπόριον. Ἀποβλέποντες εἰς μεγάλα κέρδη οἱ φορολογούμενοι καὶ οἱ λαθρέμποροι, εὐχαρίστως ὑποβάλλονται εἰς μεγάλας δαπάνας καὶ ἐκτίθενται εἰς μεγάλους κινδύνους. Τὸ κράτος ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς φοροδιαφυγῆς διὰ τῆς καταλλήλου ὀργανώσεως τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ καλὴ ὀργάνωσις τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν ἀποβλέπει εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συλλήψεως ὁλοκλήρου τῆς φορολογητέας ὕλης. Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπασχολεῖ ὑπηρεσίας καὶ κυβερνήσεις εἰς ὅλα τὰ κράτη, διότι διὰ τῆς ἀποφυγῆς τῆς φορολογίας ὠρισμένων προσώπων, δέν ζημιοῦται μόνον τὸ κράτος εἰς τὸ ὅποιον δέν περιέρχονται τὰ ἐκ φόρου ποσά, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἰδιῶται, λόγῳ τῆς δημιουργουμένης φορολογικῆς ἀνισότητος μεταξύ εἰλικρινῶν καὶ ἀνειλικρινῶν φορολογουμένων.

2. Ἐπιπτώσεις τοῦ φόρου.

Ὅπως ὁ ἐπιχειρηματίας τὴν αὔξησιν τῶν δαπανῶν τῆς παραγωγῆς τὴν ἀντιμετωπίζει διὰ τῆς αὔξησεως τῶν τιμῶν τῶν παρ' αὐτοῦ παραγομένων ἀγαθῶν, μεταβιβάζων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν πρόσθετον ἐπιβάρυνσιν εἰς βᾶρος τοῦ καταναλωτοῦ τῶν ἀγαθῶν, οὕτω καὶ προκειμένου περὶ φόρου, ὁ ἐπιχειρηματίας, ὡς καὶ κάθε φορολογούμενος, ὅστις συναλάσσεται καὶ ἔχει τὴν δυνατότητα, τὸ διὰ τοῦ φόρου προκαλούμενον βᾶρος, νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τρίτον πρόσωπον, καταβάλει φροντίδα ἀπαλλαγῆς του ἐκ τοῦ φορολογικοῦ βάρους.

Ὁ φορολογούμενος ἐκμεταλλευόμενος τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι τὸν φέρουν εἰς ἐπαφήν μετὰ ἄλλα ἄτομα, πρόσπαθει πάντοτε νὰ μεταφέρῃ ἐπ' αὐτῶν τὸ ἐκ τοῦ φόρου πρόκαλουμένον βᾶρος. Ἡ μεταβίβασις τοῦ φόρου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς προσώπου εἰς τὸ ἄλλον ἀποτελεῖ τὴν συνήθη μορφήν ἀπωθήσεως τοῦ φόρου.

Τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς διαδοχικῆς μεταβιβάσεως τοῦ φορολογικῆς βάρους ἀπὸ τούτων ὧμων ἑνὸς φορολογουμένου εἰς τούτους ὧμους τοῦ ἄλλου, μέχρις οὗτοῦ εὐρεθῆ ἑκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ τελικῶς τὸ φορολογικὸν βᾶρος, καλεῖται ἐπίπτωσης τοῦ φόρου.

Διὰ νὰ λάβῃ χώραν ὅμως ἡ διαδικασία τῆς ἐπιπτώσεως ἀπαιτοῦνται ὠρισμένα προϋποθέσεις. Ἐν πρώτοις ἀπαιτεῖται ἡ κοινωνία νὰ εἶναι ὀργανωμένη κατὰ τρόπον πού νὰ εἶναι συνήθεις αἱ πράξεις συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν μελῶν της, διότι ἂν δέν λαμβάνουν χώραν συναλλαγαί, ἡ μεταβίβασις τοῦ φόρου δέν εἶναι δυνατὴ. Πρὸς τοῦτο πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ὑπάρχουν δύο πούλάχιστον πρόσωπα, ἐκ τῶν ὁποῶν τὸ ἓν θὰ πληρώσῃ τὸν φόρον εἰς τὸ δημόσιον καὶ τὸ ἕτερον θὰ εἶναι ἐκεῖνος πού θὰ φέρῃ τελικῶς τὸ βᾶρος, θὰ εἶναι δηλ. ὁ φορεὺς τοῦ φόρου.

Δεύτερον πρέπει νὰ ἰσχύῃ τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρου οἰκονομίας, διότι ἐάν ὑπάρχῃ ἀναγκαστικὴ οἰκονομία καὶ ἰσχύουν διατιμήσεις δέν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἐπίπτωσης. Ὁ βιομηχανός π.χ. δέν δύναται νὰ ἐπιρρίψῃ τὸ φορολογικὸν βᾶρος εἰς τὴν κατανάλωσιν, ὅταν αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ ὁ νομοθέτης θέλει τὸ βᾶρος τοῦ φόρου νὰ τὸ φέρῃ ὁ βιομηχανός καὶ ὄχι ὁ καταναλωτής.

Ἡ ἐπίπτωσις διακρίνεται εἰς νόμιμον ἢ ἠθελημένην καὶ ἠθελημένην ἢ οἰκονομικὴν καλουμένην ἐπίπτωσιν.

Ἡ πρώτη συναντᾶται εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως, ὅταν τὸ κράτος ἐπιβάλλει ἓνα φόρον ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ π.χ. ἢ τοῦ οἰνοπνεύματος, ὑποχρεώνει τὸν βιομήχανον νὰ καταβάλλῃ αὐτὸς τὸν φόρον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐξ ἰδίων οἰκονομικῶν μέσων. Δέν εἶναι ὅμως καὶ θέλησις τοῦ νομοθέτου τὸ βάρος τοῦ φόρου νὰ φέρῃ τελικῶς ὁ βιομήχανος, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπιρρίψῃ τὸν φόρον εἰς τὴν κατανάλωσιν διὰ τῆς ἐνσωματώσεως τούτου εἰς τὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος.

Ἡ ἠθελημένη ἢ οἰκονομικὴ λεγομένη ἐπίπτωσις συναντᾶται εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους. Εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους ὁ νομοθέτης θέλει πληρωτῆς καὶ φορεὺς τοῦ φόρου νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Τοῦτο ὅμως δέν συμβαίνει πάντοτε, διότι ὁ ἔχων εἰσόδημα ἐξ οἰκοδομῶν ἢ γαιῶν ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει τὴν δυνατότητα, παρὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ νομοθέτου, ὁ φόρος νὰ μειώσῃ τὸ καθαρὸν εἰσόδημα τοῦ ἰδιοκτητοῦ τῆς οἰκοδομῆς, ἐφ' ὅσον αἱ συναλλακτικαὶ σχέσεις καὶ συνθῆκαι τὸ ἐπιτρέπουν, διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐνοικίου νὰ ἐπιτυχᾶν τὴν μεταφορὰν τοῦ φορολογικοῦ βάρους εἰς τοὺς ὤμους τοῦ μισθωτοῦ. Ἡ προσπάθεια τοῦ φορολογουμένου πρὸς ἀπώθησιν τοῦ φορολογικοῦ βάρους στρέφεται πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις. Ὅταν λαμβάνει χώραν μία συνεχῆς πρὸς τὰ πρόσω μεταβίβασις τότε ἔχομεν τὴν λεγομένην πρόσπτωσιν τοῦ φόρου. Ἐνῶ ὅταν λαμβάνῃ χώραν μία μεταβίβασις πρὸς τὰ ὀπίσω ἔχομεν τὴν λεγομένην ἀνάπτωσιν, ἀνταπώθησιν τοῦ φόρου.

Σιωπῆς

Φηλοσόφου

Εἰς τὴν πρόσπτωσιν ἢ ἐπίπτωσις κατευθύνεται ἐκ τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν, δηλ. ἀπὸ τὸν πωλητὴν εἰς τὸν ἀγοραστὴν, ἀπὸ τὸν παραγωγὸν εἰς τὸν καταναλωτὴν, ἀπὸ τὸν ἐργάτην εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν. Ἐνῶ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν (τῆς ἀνταπωθήσεως) ἢ ἐπίπτωσις κατευθύνεται ἀπὸ τὴν ζήτησιν πρὸς τὴν ἀγοράν, δηλ. ἀπὸ τὸν ἀγοραστὴν εἰς τὸν πωλητὴν, ἀπὸ τὸν καταναλωτὴν εἰς τὸν παραγωγὸν, ἀπὸ τὸν βιομήχανον εἰς τὸν ἐργάτην. Ἐάν π.χ. φορολογηθῇ ὁ παραγωγὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ οὗτος δι' ὑψώσεως τῶν τιμῶν ἐπιρρίψει τὸν φόρον εἰς τὸν καταναλωτὴν ἢ ἂν φορολογηθῇ ὁ ἐργάτης καὶ δι' αὐξήσεως τοῦ ἡμερομισθίου τὸν ἐπιρρίψει εἰς τὸν βιομήχανον, εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας πρόκειται περὶ προσπτώσεως. Ἐάν ὅμως ὁ παραγωγὸς δέν δυνηθῇ νὰ αὐξήσῃ τὰς τιμὰς καὶ κατωρθῶσῃ νὰ ἐπιτύχῃ μείωσιν τῆς τιμῆς τῶν πρώτων ὑλῶν ἢ τῶν μηχανημάτων ἢ τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐργατῶν, λόγῳ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρολογικοῦ βάρους, τότε λαμβάνει χώραν ἢ ἀνάπτωσις. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ ὅλη διαδικασία τῆς ἐπιπτώσεως δέν λαμβάνει χώραν ἐφ' ὅπαξ, ἀλλὰ συνεχίζεται ἀπὸ προσώπου εἰς πρόσωπον, ἀπὸ ἐπιχειρήσεων εἰς ἐπιχειρήσεων, μέχρις ὅτου θὰ εὑρεθῇ τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον δέν θὰ δυνηθῇ νὰ μεταφέρῃ τὸ βᾶρος περαιτέρω.

Θεωρίαι περὶ ἐπιπτώσεως.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον λαμβάνει χώραν ἢ ἐπίπτωσις τῶν φόρων, ἀνεπτύχθησάν πλείονες ἀποψεις:

- α) Ὁ παδοσί τῆς καθωρισμένης ἐπιπτώσεως.

Κατὰ τὴν ἄποψιν τῶν ὁπαδῶν τῆς σχολῆς ταύτης, οἱ

φόροι κατ'ανάγκην καταλήγουν εἰς μίαν ὀρισμένην τάξιν, καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ὑποστηρίζουν ὅτι ὀρθόν εἶναι νὰ βαρύνεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἢ τάξις ἐκεῖνη ἢ ὅποια θά φέρῃ τελικῶς τὸ βάρος τῆς φορολογίας. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἐπρότεινον τὴν ἐπιβολὴν ἀπ'εὐθείας ἐνὸς ἐνιαίου φόρου εἰς βάρος τῆς τάξεως, ἣτις τελικῶς βαρύνεται, καὶ ἀποφυγὴν τοῦ πολλαπλοῦ συστήματος φόρων.

Οὗτοι ὅμως δέν ἦσαν'σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν τάξιν, ἢ ὅποια τελικῶς βαρύνεται μὲ τοὺς φόρους. Οἱ φυσιοκράται ὑπεστήριζον ὅτι πάντοτε τὸ φορολογικὸν βάρος καταλήγει εἰς τὴν ἔγγειον πρόσδοδον καὶ αὐτὴ πρέπει νὰ φορολογῆται καταργουμένων τῶν λοιπῶν φόρων.

Ἄπὸ ἄλλους ὅμως ὑπεστήριζετο, ὅτι τὸ βάρος τῶν φόρων φέρει ὁ ἐργοδότης καὶ κατ'ἄλλους ἢ κατανάλωσις.

β) Ὁ παδοὺ τῆς ἀπεριόριστου ἀντι-
απωθήσεως.

Κατὰ τὴν ἀποψιν τῶν ὀπαδῶν τῆς σχολῆς αὐτῆς, ἕκαστος φόρος συνεχῶς μεταβιβάζεται, ὄχι ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλὰ διαχέεται ὀλίγον κατ'ὀλίγον ἐφ'ὀλοκλήρου τῆς κοινωνίας, ἕκαστον μέλος τῆς ὀποίας βαρύνεται μὲ ἐλάχιστον ποσοστὸν τοῦ φόρου. Συνεπῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν προηγουμένην θεωρίαν, τὸ βάρος τοῦ φόρου οὐδέποτε φέρει μίαν συγκεκριμένη κοινωνικὴ τάξις (ιδιοκτῆται -ἐργοδοταί-καταναλωταί κλπ.) ἀλλὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας συμμετέχουν εἰς τὴν φορολογίαν. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην πρέπει ν'ἀποφεύγηται ἡ ἐπιβολὴ νέων φόρων, διότι οὗτοι διαταράσσουν τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ἰσορροπίαν.

γ) Αί νεώτεροι περιέπιπτώσεως
θεωρίαι.

Ἄμφότεραι αἱ ἀνωτέρω θεωρίαι δὲν εἶναι ὀρθαί, διότι τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς διαδικασίας τῆς ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου, εἶναι λίαν πολὺπλοκον καὶ ἀσαφές. Κατὰ τὴν ἐπίπτωσιν τοῦ φόρου ὑπεισέρχονται παράγοντες οἰκονομικοὶ καὶ μὴ οἰκονομικοὶ τοιοῦτοι, ὡς καὶ παράγοντες ἀναφερόμενοι εἰς τὴν φύσιν τοῦ φόρου, εἰς τὸν συντελεστὴν τοῦ φόρου, εἰς τὸ σύστημα βεβαιώσεως τοῦ φόρου, εἰς τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν καὶ εἰς ἄλλους συντελεστάς, οἱ ὅποιοι συμπλέκονται καὶ τελικῶς ὑπερνικᾷ ὁ ἰσχυρότερος. Διὰ νὰ λάβωμεν μίαν ἰδέαν τῶν δυσχερειῶν αἱ ὅποια παρουσιάζονται κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐπιπτώσεως, εἰς περίπτωσιν ποῦ ὁ νομοθέτης ἠθέλησε ταύτην καὶ διὰ νὰ ἴδωμεν μέχρι ποίου σημείου πραγματοποιῶνται αἱ προθέσεις τοῦ νομοθέτου, ἅς λάβωμεν ἓν παράδειγμα τοῦ φόρου καταναλώσεως ζύθου.

Ἡ ἐπίπτωσις γίνεται διὰ τῆς ἀυξήσεως τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν. Ὁ βιομήχανος ὅστις καταβάλλει τὸν φόρον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, τὸν μεταβιβάζει διὰ τῆς ἀυξήσεως τῆς τιμῆς εἰς τὸν καταναλωτὴν.

Ὁ καταναλωτὴς θά φροντίσῃ νὰ μεταβιβάσῃ τὸ βάρος εἰς ἓνα τρίτον. Ἐάν οὗτος εἶναι ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος διὰ τῆς ἀυξήσεως τοῦ μισθοῦ ἢ ἡμερομισθίου θά μεταβιβάσῃ τὸν φόρον εἰς τὸν ἐργοδότην.

Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ὁ παραγωγὸς νὰ μὴ δυναθῇ νὰ ἐπιρρίψῃ τὸν φόρον εἰς τὸν καταναλωτὴν διὰ τῆς ἀυξήσεως τῆς τιμῆς, διότι ὁ καταναλωτὴς περιορίζει τὴν κατανά-

λωσιν καὶ πληρῶνει τὸ ποσὸν ὅπερ ἐπλήρωσε καὶ πρότερον πρὸ τῆς ἀυξήσεως τῆς τιμῆς.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ παραγωγὸς ἀπωθεῖ τὸν φόρον πρὸς τὸν παραγωγὸν τῆς πρώτης ὕλης, διὰ τῆς μειώσεως τῆς τιμῆς ταύτης.

Ἄλλὰ καὶ ὁ παραγωγὸς τῆς πρώτης ὕλης προσπαθεῖ νὰ εὔρη τρόπον ἀπωθήσεως τοῦ φόρου εἰς τρίτον πρόσωπον. Τοῦτο δύναται νὰ τὸ ἐπιτύχη ἰδιὰ θεμιτῶν μέσων π.χ. τεχνικῶν προόδων, ἐφευρέσεων, βελτιώσεων τῶν ἐγκαταστάσεων παραγωγῆς πρὸς αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐπιχειρήσεώς του, ἐπιτυχάνων οὕτω μεγαλύτερον εἰσόδημα, καλύπτον τὸ βάρος τοῦ φόρου ἢ δι' ἀθεμιτῶν μέσων, ὡς εἶναι ἡ χειροτέρευσις τῆς ποιότητος, ὥστε τὸ εἰσόδημά του νὰ παραμείνη τὸ αὐτό, καίτοι θὰ πληρώσῃ καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ φόρου.

Ἐν τῶν ἀνωτέρω βλέπομεν πόσαι δυσχέρειαι καὶ πόσαι δυνατότητες ὑφίστανται διὰ τὴν ἐπίπτωσιν τοῦ φόρου τὴν ὅποσαν ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης.

Ἡ ἐπίπτωσις εἶναι πρόβλημα σχηματισμοῦ τιμῶν.

Ἡ θεωρία περὶ ἐπιπτώσεως συνίσταται εἰς τὴν ἐρευναν τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὅποιας διευκολύνεται ἢ δυσχεραίνεται αὕτη καὶ ποῖαι συνθῆκαι τῆς ἀγορᾶς τὴν διευκολύνουν ἢ τὴν ἐμποδίζουν. Ἡ ἐπίπτωσις εἶναι κυρίως ζήτημα σχηματισμοῦ τιμῶν. Ὁ γενικὸς κανὼν τῆς ἐπιπτώσεως εἶναι, ὅτι ὁ φόρος παρεμβαίνει εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν ἀναλόγως τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως. Εἰς κάθε συναλλαγὴν, ἀγορᾶς, ἀνταλλαγῆς, μισθώσεως, παροχῆς ὑπηρεσιῶν κλπ. ὁ φόρος μεταβιβάζεται,

δι' αὐξήσεως τῆς τιμῆς εἰς τὸν ἀγοραστήν ἢ διὰ μειώσεως ταύτης εἰς τὸν πωλητήν. Ἡ προσφορά καὶ ζήτησις εἶναι οἱ ἄμεσοι παράγοντες οἱ καθορίζοντες τὴν ἐπίπτωσιν. Εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἀγῶνα τῆς ἀπωθήσεως καὶ ἀνταπωθήσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ ἢ μὴ τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς κατευθύνει τὰς μορφάς καὶ τὰ εἶδη τῆς ἐπιπτώσεως.

Ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς.

Ὅταν λέγομεν ἐλαστικότης τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ἐννοοῦμεν τὴν ἰδιότητα προσαρμογῆς τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν τιμῶν. Ἐλαστικότης ὑπάρχει, ὅταν αὐξανομένων τῶν τιμῶν, μειοῦται ἡ ζήτησις, ὅταν δέ πῖπτουν αἱ τιμαί, ἡ ζήτησις αὐξάνει. Ἀντιθέτως ἡ προσφορά αὐξάνει, ὅταν ὑψοῦνται αἱ τιμαί καὶ μειοῦται, ὅταν πῖπτουν αἱ τιμαί. Ὅταν δέν λαμβάνουν χώραν αἱ ἀνωτέρω ἐκδηλώσεις προσαρμογῆς, τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν σταθερότητα (ἀκαμψίαν) προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Αἱ μεταβολαί αὗται εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ προσφορά καὶ ζήτησις ἀγαθῶν εἶναι συνήθως περιωρισμένοι. Ἡ ἐπίπτωσις λαμβάνει χώραν ὅταν ἡ προσφορά εἶναι ἐλαστικωτέρα τῆς ζητήσεως ἢ ὅταν ἡ ζήτησις εἶναι ἐλαστικωτέρα τῆς προσφορᾶς.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς δέν δύναται νὰ καθορισθῇ ἀπολύτως εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις. Ἡ ἐλαστικότης ἐμφανίζει διαφόρους βαθμίδας, αἱ ὁποῖαι ἀσκοῦν ἀνάλογον ἐπίδρασιν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἐπιπτώσεως.

Τὸ φορολογικὸν βᾶρος κατανέμεται μεταξὺ ἀγοραστοῦ καὶ πωλητοῦ ἀναλόγως τῆς ἐλαστικότητος τῆς προσφο-

ρᾶς πρὸς τὴν ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως. Ὅσον ἐλαστικώτερα εἶναι ἡ ζήτησις τόσον ὀλιγώτεραι εἶναι αἱ πιθανότητες ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου. Ὅσον ὀλογώτερον ἐλαστικὴ εἶναι ἡ ζήτησις τόσον περισσότεραι εἶναι αἱ πιθανότητες ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου.

Ἡ ἐπίπτωσις εἶναι εὐχερεστέρα προκειμένου περὶ παραγωγικῶν ἀγαθῶν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ. Ἡ ζήτησις τῶν παραγωγικῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ διατιθέμενον ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ κεφάλαιον καὶ τὴν πιστωτικὴν του ἰκανότητα, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του. Αἱ ἐπιχειρήσεις, αἱ ἔχουσαι ἀνάγκην παραγωγικοῦ ἀγαθοῦ, ἀναγκάζονται καὶ ὑφίστανται τὴν ἐπίπτωσιν, διότι διαθέτουν κεφάλαιον καὶ πλῆσιν, ἵνα ἀντεπεξέλθουν εἰς τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν. Ἐὰν δὲν ὑφίσταται συναγωνισμὸς καὶ τὸ παραγωγικὸν ἀγαθὸν εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν συγχέχισιν τῆς ἐπιχειρήσεως, τότε ἐπέρχεται μείωσις τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως καὶ διευκολύνεται ἡ ἐπίπτωσις.

Ἡ ἐλαστικότης τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν παρ' αὐτῶν ἱκανοποιουμένων ἀναγκῶν. Ὄταν ὁ φόρος ἐπιβληθῇ ἐπὶ εἶδους πρώτης ἀνάγκης, ἡ ἐπίπτωσις θά λάβῃ χώραν, διότι ἡ ζήτησις εἶναι σταθερά. Συνεπῶς ἡ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ θ' αὔξηθῇ κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ φόρου, ὁ ὁποῖος θά ἐνσωματωθῇ εἰς τὸ κόστος. Εἰς τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης δυνάμεθα νὰ ὑπαγάγωμεν καὶ εἶδη τὰ ὁποῖα ἱκανοποιοῦν ἰσχυρὰς ἐπιθυμίας τοῦ λαοῦ, ὅπως εἶναι τὸ οἰνόπνευμα, ὁ καπνὸς κλπ. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τινὰ εἶδη μεγάλης πολυτελείας, διότι οἱ ἀγορασταὶ δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς τιμὰς. Ἡ ἐπιθυμία τῆς κτήσεως τούτων παρὰ τῶν ἰσχυρῶν οἰκονομικῶς δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς τιμῆς.

Διὰ τὰ εἴδη μέσης πολυτελείας ἢ ἐπίπτωσις τοῦ φόρου εἶναι πολὺ δυσχερῆς, διότι οἱ ἀγορασταὶ τούτων καὶ μὲ μικρὰν αὔξησιν τῶν τιμῶν, περιορίζουν τὴν κατανάλωσιν των.

Προκειμένου περὶ παροχῆς ὑπηρεσιῶν ἢ ἐπίπτωσις τοῦ φόρου καταναλώσεως ἢ τοῦ φόρου εἰσοδήματος, τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὸν ἐργοδότην εἶναι δυνατὴ, ὅταν ἡ ζήτησις δι' ἐργατικὰς χεῖρας εἶναι σταθερά.

Προκειμένου περὶ τῆς ἐλαστικότητος τῆς προσφορᾶς ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ προσφορὰ ἔχει ἓνα ὠρισμένον βαθμὸν ἐλαστικότητος, εἰς τὰς συνήθεις περιπτώσεις συναλλαγῆς. Ἀπόλυτος προσαρμογὴ τῆς προσφορᾶς πρὸς τὰς τιμὰς προϋποθέτει, ὅτι τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία δύνανται νὰ μεταφέρωνται ἄνευ δυσχερειῶν ἀπὸ τὸν ἓνα παραγωγικὸν κλάδον εἰς τὸν ἄλλον. Τοῦτο ὅμως δέν εἶναι καὶ τὸσον εὐκόλον, διότι ὅσον περισσότερο εἶναι τὸ σταθερὸν κεφάλαιον, τὸσον δυσχερεστέρα εἶναι ἡ μετακίνησις του, ἐγκαταστάσεις, μηχανήματα κλπ. δέν εἶναι εὐκόλον νὰ μεταφέρωνται ἀπὸ μίαν ἐπιχείρησιν εἰς ἄλλην.

Ἐὰν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐλευθέρα μετακίνησις τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας ἀπὸ κλάδους βαρύτερον φορολογουμένους εἰς ἐλαφρότερον φορολογουμένους τοιοῦτους, θὰ ἦτο εὐκόλος καὶ ἡ ἐπίπτωσις, μέχρι ὅτου ἐπιτευχθῆ ἡ μέση ἀπόδοσις τοῦ κεφαλαίου. Ἐὰν εἰς κλάδος φορολογηθῆ βαρύτερον, τὰ εἰς αὐτόν τοποθετημένα κεφάλαια, θὰ προσπαθῆσουν ν' ἀποσυρθοῦν καὶ τοποθετηθοῦν εἰς ἄλλους κλάδους ἐλαφρότερον φορολογουμένους ὅπου ἡ ἀπόδοσις τοῦ κεφαλαίου εἶναι ὑψηλοτέρα. Ἡ πραγματοποίησις ὅμως τούτου ἐξαρτᾶται

ἀπὸ τὴν δυνατότητα εὐκόλου κινητοποιήσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας. Ἡ ἀκαμψία τῆς κεφαλαιοκρατικῆς διαδικασίας τῆς παραγωγῆς, περιορίζει τὴν συστολήν τῆς προσφοῶς.

Ὅταν τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς ἔχουν πλείονας δυνατότητας νὰ χρησιμοποιηθοῦν, ἢ συστολή τῆς προσφοῶς εἶναι μεγαλύτερα. Προκειμένου π.χ. περὶ ἀγαθῶν καταναλώσεως πρώτης ἀνάγκης, ἢ προσφορά εἶναι σταθερά, καὶ ἡ ἐπιπτώσις ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως. Ὅταν ἔχομεν σταθεράν ζήτησιν ἢ ἐπιπτώσις εἶναι εὐχερῆς, αὕτη ὅμως δυσχεραίνεται, ὅταν ἡ ζήτησις εἶναι ἐλαστική.

Ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω εἰς τὴν ἐλαστικότητα τῆς προσφοῶς καὶ τὴν πιθανότητα ὡς ἐκ τούτου ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου συμβάλλουν καὶ τὸ μέγεθος τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν, αἵτινες ὑπάρχουν εἰς ἐκάστην ἐπιχειρήσιν καὶ ἡ σχέσις τοῦ κόστους παραγωγῆς δηλ. ἡ ἀπόδοσις ἐκάστης ἐπιχειρήσεως.

Εἰς τὴν ἐλευθέραν οἰκονομίαν αἱ διάφοροι ἐπιχειρήσεις ἐργάζονται μετὰ διαφορετικὰς συνθήκας παραγωγῆς. Τὸ κόστος καθορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξόδων τῆς ὑποδεσμενέστερας συνθήκας ἐργαζομένης ἐπιχειρήσεως. Αἱ λοιπαὶ ἐπιχειρήσεις ἐργαζόμεναι ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας συνθήκας πραγματοποιοῦν ἀνώτερον κέρδος. Ἐὰν ἐπιβληθῇ ὄφρος, αἱ ὑπὸ εὐνοϊκῆς συνθήκας ἐργαζόμεναι ἐπιχειρήσεις, ἔχουν περιθώριον, ἐὰν ἡ ἀγορά δέν δέχεται τὴν ἐπιβάρυνσιν, νὰ μειώσουν τὸ κέρδος καὶ φέρουν αὐταὶ τὸ βάρος τοῦ φόρου, τοῦτο ὅμως θά ἔχη ὡς συνέπειαν τὴν καταστροφὴν τῶν ὑποδυσμενεῖς συνθήκας ἐργαζομένων ἐπιχειρήσεων, διότι οὐδέν κέρδος θ' ἀπομείνη.

Εἰς τὴν περίπτωσιν μονοπωλίου ἢ ἐπίπτωσις εἶναι δύσκολος, διότι αἱ τιμαὶ ρυθμίζονται εἰς ὑψηλά ἐπίπεδα καὶ ἂν λόγῳ τῆς φορολογίας ἀυξηθῇ ἡ τιμὴ, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος μειώσεως τῆς ζητήσεως, τὸ βάρος θὰ φέρῃ ἡ ἐπιχειρήσεις καὶ θὰ φροντίσῃ νὰ τὸ ἀναπληρώσῃ διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν ἐγκαταστάσεων, χρησιμοποίησεως καλυτέρων μεθόδων παραγωγῆς ἢ καὶ χειροτερεύσεως τῆς ποιότητος τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Ἡ ἐπίπτωσις καὶ ἐνταῦθα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔναντι τῆς προσφορᾶς ἰσταμένην ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως.

Καταλήγομεν συνεπῶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ δυνατότητα τῆς ἐπιπτώσεως ποικίλλει κατὰ λόγον ἀντίστροφον πρὸς τὴν ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως καὶ κατὰ λόγον ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐλαστικότητα τῆς προσφορᾶς. Ἐάν ἡ ζήτησις δηλ. εἶναι ἐλαστικωτέρα τῆς προσφορᾶς, ὁ καταναλωτής θὰ ἐπιβαρυνθῇ ὀλιγώτερον, παρά ὅταν ἡ προσφορὰ εἶναι ἐλαστικωτέρα τῆς ζητήσεως.

Ἐάν ὁ φόρος εἶναι γενικὸς ἢ ἐπίπτωσις εἶναι εὐκολωτέρα. Ἐάν ὁ φόρος ἐπιβληθῇ ἐπὶ ἐνὸς ἀντικειμένου ἢ ἐπίπτωσις εἶναι δυσχερής, διότι ὁ καταναλωτής ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ στραφῇ πρὸς ἄλλα ἀγαθὰ παρόμοια διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του. Ἡ φορολογία τοῦ κονιάκ π.χ. θὰ στρέψῃ τοὺς καταναλωτὰς πρὸς ἄλλα ὁμοειδῆ προϊόντα, οὐζο κλπ. τὰ ὁποῖα θὰ φορολογουῦνται ἐλαφρότερον.

Ὁ χαμηλὸς φόρος δυσκόλως ἐπιρροίπτεται εἰς τὴν κατανάλωσιν, διότι ὁ ἐπιχειρηματίας πρὸ τοῦ κινδύνου τὸν ὁποῖον διατρέχει ἐκ τῆς μικρᾶς ὑψώσεως τῶν τιμῶν, νὰ μειωθῇ ἡ κατανάλωσις, προτιμᾷ νὰ φέρῃ ὁ ἴδιος τὸ βάρος τοῦ φόρου καὶ ἀποφεύγει τὴν μεταβίβασιν. Τὸ ἀντίθετον

συμβαίνει εις περίπτωσιν μικρᾶς μειώσεως τοῦ φόρου, ὁ ἐπιχειρηματίας λόγῳ ἐθισμού τῆς καταναλώσεως ἐπιτυγχάνει τὴν μὴ μείωσιν τῶν τιμῶν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων περί ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι:

Εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως ἢ ἐπίπτωσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ἐλαστικότητος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Ὅσον ἐλαστικώτερον εἶναι ἢ προσφορά τὸσον εὐκολώτερον εἶναι ἢ ἐπίρριψις τοῦ φόρου εἰς τὸν ἀγοραστήν. Ὅσον ἐλαστικώτερον εἶναι ἢ ζητήσις τὸσον πιθανώτερον εἶναι ἢ πληρωμὴ τοῦ φόρου ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ.

Ἡ ἐπίπτωσις τοῦ φόρου ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν κάτωθι:

- 1) Ἐκ τοῦ ἐάν ἢ ἐπιχειρήσις ἐφ' ἧς ἐπεβλήθη ὁ φόρος, τελεῖ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἢ λειτουργῆ ὡς μονοπωλίον.
- 2) Ἐάν ἢ παραγωγὴ ἐργάζεται ἐπὶ τῇ βάσει σταθερῶν, αὐξανομένων ἢ μειουμένων ἐξόδων.
- 3) Ἐάν ὑφίσταται εὐχέρεια ἐλευθέρως μετακινήσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας καί
- 4) Ἀπὸ τὸ ἐάν ὁ φόρος εἶναι γενικός ἢ εἰδικός, ὑψηλός ἢ χαμηλός.

Π Ι Ν Α Ε Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

Μ Ε Ρ Ο Σ Ι

Κεφάλαιον Α'

	Σελίς
Σκοπός τῆς δημοσίας οἰκονομίας	
1. Γενικά	1
2. Δημοσία οἰκονομία καί ἰδιωτική οἰκονομία	7
3. Ἐννοια - περιεχόμενον καί ἀποστολή τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς.	12
4. Θέσις τῆς δημοσίας οἰκονομικῆς ἔναντι τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν.	19

Κεφάλαιον Β'

Ἱστορική ἐξέλιξις δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης.	
1. Ἡ δημοσία οἰκονομία εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα	29
2. Ἡ δημοσιονομική ἐπιστήμη κατὰ τὸν μεσαῖωνα	33
3. Ἡ δημοσιονομική ἐπιστήμη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους	37
α. Ἐμποροκράται	37
β. Καμεραλισταί	38
γ. Φυσιοκράται	39
δ. Ἀδάμ Σμῖθ	41
Φορολογικοὶ κανόνες Ἀδάμ Σμῖθ	43
ε. Δέκατος ἔννατος αἰών	45
στ. Εἰκοστός αἰών	47
4. Ἡ δημοσιονομική ἐπιστήμη εἰς τὴν σύγχρον Ἑλλάδα	51

Κεφάλαιον Γ'

Σελίς

Δημοσιονομική δραστηριότης.

1.	Πολιτική δαπανῶν-Έσδων-Προϋπολογισμού	54
α.	Πολιτική δαπανῶν	54
β.	Πολιτική δημοσίων έσδων	56
γ.	Πολιτική τοῦ προϋπολογισμού	57
2.	Κοινωνικοοικονομικοπολιτικός χαρακτήρ τῆς δημοσίας οἰκονομίας.	59

Κεφάλαιον Δ'

	Έπιδράσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως	62
1.	Έπιδράσεις τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως ἐπὶ τῆς παραγωγῆς	62
2.	" " " διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος	66
3.	" " " δράσεως ἐπὶ τῆς καταναλώσεως	68
4.	" " " ἀποταμιεύσεως	70

Μ Ε Ρ Ο Σ II.

Περὶ δημοσίων δαπανῶν 73

Κεφάλαιον Α'

Δημόσιαι δαπάναι

1.	Σκοπός καὶ περιεχόμενον τῶν δημοσίων δαπανῶν	73
	Κατηγορία δημοσίων δαπανῶν	

	Σελίς
α. Κατ'έξοχήν κρατικά ἀνάγκαι	75
β. Μικτά ἀνάγκαι	76
γ. Ἰδιωτικά ἀνάγκαι	76
2. Συνεχῆς αὔξησης δημοσίων δαπανῶν	77
Λόγοι συνεχοῦς αὔξησεως δημοσίων δαπανῶν.	80

Κεφάλαιον Β'

Κατάταξις δημοσίων δαπανῶν 83

1. Κατάταξις δημοσίων δαπανῶν ἀπό ἀπόψεως οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος.	83
α. Ὠφέλιμοι-ἀναγκαῖαι- σκόπιμοι	84
β. Παραγωγικά καί ἀποδοτικά	84
γ. Μή παραγωγικά	86
2. Κατάταξις δημ. δαπανῶν ἀπό δημοσιονομικῆς ἀπόψεως	86
α. Τακτικά καί ἔντακτοι	87
β. Προσωπικά καί πραγματικά	87
γ. Κυρίως κρατικά καί τοπικά	88
3. Κατάταξις δημοσίων δαπανῶν ἀπό ἀπόψεως ἐξυπηρετουμένου σκοποῦ.	89
α. Ἀστικά δαπάναι	89
β. Στρατιωτικά δαπάναι	89
γ. Δαπάναι δημοσίου χρέους.	89

Κεφάλαιον Γ'

Κάλυψις δημοσίων δαπανῶν 90

1. Κάλυψις τακτικῶν δαπανῶν	90
2. " ἐκτάκτων δαπανῶν	91

	Σελίς
α. Κάλυψις μή παραγωγικῶν ἐντάκτων δαπανῶν	91
β. " πολεμικῶν δαπανῶν	92
γ. " ἐντάκτων παραγωγικῶν δαπανῶν.	94
Κεφάλαιον Δ'	
Πηγαί δημοσίων ἐσόδων	95
1. Ἔσοδα ἐκ τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως τοῦ Κράτους	95
α. Μονοπωλιακά ἐπιχειρήσεια	96
β. Ἐπιχειρήσεια ἰδιωτικοοικονομικοῦ περιεχομένου	96
γ. " ὑπό μορφήν φορολογικῶν μονοπωλίων	97
Ἐπιχειρήματα κατὰ τῶν κρατικῶν ἐκμεταλλεύσεων	98
Δημόσια κτήματα	102
Ἄγροτική περιουσία τοῦ κράτους-Δάση-Μεταλλεῖα	103
Ἐπιχειρηματική περιουσία τοῦ κράτους	107
I. Κοινωνικῆς ἐξυπηρετήσεως	108
III. Κοινωνικοοικονομικῆς πολιτικῆς.	109
Μ Ε Ρ Ο Σ III.	
Γενική Θεωρία περί φόρου	110
Κεφάλαιον Α'	
1. Ἐννοια τοῦ φόρου	110
α. ἀναγκαστική εἰσφορά	112
β. Μή εἰδική ἀντιπαροχή	113
γ. ἐξυπρέτησις κρατικῶν σκοπῶν	114
δ. Μέσον κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς πολιτικῆς.	114
2. Θεμελίωσις τοῦ φόρου	115
3. Σκοπὸς τῆς φορολογίας	120
A. Κοινωνικοπολιτικοῦ	122
B. Κοινωνικοοικονομικοῦ	124
Γ. Ἐπιρρασμοῦ οἰκονομικῶν διακυμάνσεων.	125

Κεφάλαιον Β'

Σελίς

Κανόνες φορολογικῆς δικαιοσύνης

1. ✓ Πάνδημον ἢ γενικότης ἢ καθολικότης τοῦ φόρου	128
2. Διαφορισμός τῆς φορολογητέας ὕλης	130
3. Ἀναλογικότης καὶ προοδευτικότης τῆς φορολογίας	132
4. Ἐπιπτώσεις ἐλαχίστου συντηρήσεως	138
Ἐπιχειρήματα ἐναντίον τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως	145
Μέθοδοι ἐφαρμογῆς τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως	146
	148

Κεφάλαιον Γ'

Διπλῆ φορολογία

151A

Ἐσωτερικὴ διπλῆ φορολογία

152

Διεθνῆς " "

153

Συστήματα ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορο-
λογίας

155

Κεφάλαιον Δ'

✕ Φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί

159

Κεφάλαιον Ε'

Φορολογικὰ συστήματα

164

1. Ἐνιαῖος φόρος καὶ πολλαπλοὶ φόροι	164
2. Κατάταξις τῶν φόρων	167
✕ α. προσωπικοὶ καὶ πραγματικοὶ	167
β. εἰς εἶδος καὶ εἰς χρῆμα	167
✕ γ. διανεμητοὶ καὶ ποσοτικοὶ	167
✕ δ. τακτικοὶ καὶ ἔντακτοι	167
✕ Κριτήρια διακρίσεως ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων	168
✕ Πλεονεκτήματα τῶν ἀμέσων φόρων	171
✕ Μειονεκτήματα τῶν ἀμέσων φόρων	172
✕ Πλεονεκτήματα τῶν φόρων καταναλώσεως	173
✕ Μειονεκτήματα τῶν φόρων καταναλώσεως	174
Ἀνάγκη συνυπάρξεως ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων.	175

Κεφάλαιον Στ'

Ἀντιδράσεις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας κατὰ τῆς φορο-
ρολογίας

1. Φοροδιαφυγὴ	176
2. Ἐπίπτωσις τοῦ φόρου	177
Θεωρίαι ἐπιπτώσεως	179
α. ὁπαδοὶ καθωρισμένης ἐπιπτώσεως	182
β. ὁπαδοὶ ἀπεριορίστου ἐπιπτώσεως	183
γ. νεώτεραι περὶ ἐπιπτώσεως θεωρίαι	184
Ἡ ἐπίπτωσις πρόβλημα σχηματισμοῦ τιμῶν.	185